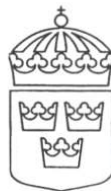

Riksdagens protokoll

1993/94:58

Torsdagen den 10 februari

Kl. 9.00–20.03

Protokoll
1993/94:58

1 § Allmänpolitisk debatt

(forts. från prot. 57)

*Allmänpolitisk
debatt*

Den ekonomiska politiken

*Den ekonomiska
politiken*

Anf. 1 GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Den 10 januari, när vi tog emot budgetpropositionen, riktade jag en mycket hård kritik mot regeringen. Jag kritiserade regeringen för att den var passiv. Den accepterade massarbetslösheten. Den gjorde ingenting åt budgetunderskottet.

Till den kritiken ansluter sig nu OECD. Det internationella organet gör samma bedömning. Vi är i ett utomordentligt bekymmersamt läge. Det krävs politisk handling. Det krävs aktivitet.

När vi nu skall sammanfatta det fögderi som Anne Wibble har haft ansvar för kommer det att i stenskrift stå: massarbetslöshet, förstörda statsfinanser, orättvis fördelning, efterkrigstidens största politiska misslyckande, Anne Wibble.

Den passivitet som regeringen visar inför utvecklingen är utomordentligt allvarlig. Vi måste handla, och vi måste göra det nu. Om ingenting görs faller Sverige ytterligare neråt.

Vi har pekat på det tydliga sambandet mellan arbetslösheten och statsfinansernas förfall – det gör också OECD. Arbetslösheten är inte någonting som bara drabbar de arbetslösa. Med vår typ av ekonomi drabbar den oss alla. När arbetslöshetens gigantiska kostnader tar sig uttryck i att besparingskraven kommer på andra områden – i statsfinanserna, i kommunernas budget och i den privata ekonomin – slår arbetslösheten inte bara mot de arbetslösa utan också mot oss andra.

Regeringen Bildt kommer långt efter det att den har avgått att lämna spår efter sig vad gäller krav på nedskärningar och besparingar. Vi kommer aldrig ifrån de underskott som är förknippade med arbetslösheten. De skall betalas.

Att det blir nedskärningar i vården, att äldreomsorgen försämrats, att barnens skola inte har den kvalitet som vi önskar och att daghemmet Blåkullan stängs är också en effekt av de enorma kostnader för massarbetslösheten som vi måste ta på oss. Därför är passiviteten i arbetslöshetsbekämpningen

också ett accepterande av dåliga statsfinanser. Därför var vår kritik mot regeringen den 10 januari så hård. Man accepterade att vänta till 1996 med att pressa tillbaka arbetslösheten. Så ser det ut.

Arbetslösheten representerar också en social katastrof för de människor som drabbas av den. Långtidsarbetslösheten har under Anne Wibbles finansministertid ökat med 464 % – en fullständigt osannolik siffra. De långtidsarbetslösa hotas nu av ytterligare försämringar. Det ligger bordlagda regeringsförslag i riksdagen, och man arbetar i regeringskansliet med ytterligare förslag om försämringar i a-kassesystemet.

De människor som är långtidsarbetslösa har mötts av budskapet: Vad ni har att se fram emot är kortare ersättningsperioder i a-kassan. Sedan blir ni utstämplade. Det skall vara 300 dagar plus 150 dagar. Sedan återstår inget annat skyddsnät än det som socialförvaltningen i hemkommunen kan erbjuda.

Det är ett utmanande och farligt förslag. Det finns tecken på att man i regeringskansliet börjar tvivla. Det går rykten om att man kanske inte kommer att lägga fram det förslaget i vår.

Jag skulle vilja fråga Anne Wibble: Tänker regeringen bita sig fast vid förslaget om försämrade regler för ersättningen i a-kassan, så att det blir 300 dagar och 150 dagar? Kommer ni att lägga fram det förslaget i vår, eller har ni tagit intryck av kritiken och backar? Om inte Anne Wibble svarar kanske det finns någon annan i den borgerliga gruppen som kan göra det.

Långtidsarbetslösheten är ett socialt gissel. Arbetslösheten kostar; det sade jag förut. För varje arbetslös som vi kan ta från arbetslösheten till produktionen sparar vi 173 000 kr i de offentliga utgifterna. Anne Wibble har själv i en skrivelse om EG-politiken sagt att de offentliga utgifterna avlastas med 9 miljarder kronor för varje arbetslöshetsprocent som vi pressar tillbaka. Arbetslösheten är någonting som direkt gröper ur ekonomin.

Långtidsarbetslösheten ger sociala katastrofer. Arbetslösheten ger en ekonomiskt katastrofal utveckling. Om vi inte vänder arbetslöshetsutvecklingen klarar vi inte av ekonomin. Därför måste vi börja med att minska arbetslösheten nu. Vi får inte vänta till 1996.

Vårt ekonomiska alternativ utgår från utgångspunkten att det är nu arbetslösheten skall minskas, inte 1996. Då har vi fått en permanent långtidsarbetslöshet. Då har också skadorna i ekonomin blivit sådana att det blir oändligt mycket svårare att hantera situationen.

För att vända utvecklingen krävs stimulanser i ekonomin. Vi har sagt att de bör ligga på investeringssidan. Vi vill stimulera industrins investeringar, så att man nu bygger ut exportindustrin, i det uppåtgående konjunkturläget. Vi vill stimulera ytterligare insatser när det gäller kompetensutveckling och kompetensutbyggnad. Mänsklig kompetens är, och kommer att vara, det avgörande i framtiden om vi skall hävda oss som nation. Då skall man se till att det som nu passivt utbetalas i kontantstöd i stället omvandlas till aktiva insatser i kompetenshöjningen. Vi vill också satsa på ett investeringspaket för att göra samhället värdigare.

Det är orimligt att barn och ungdomar skall vistas i miljöer som ingen av oss vuxna skulle vilja vistas i samtidigt som de som skulle kunna göra någonting åt dessa miljöer går arbetslösa och uppbär a-kasseersättning. Det är

också orimligt att man inte ser till att de äldre som bor kvar i sina egna lägenheter får en bättre situation. Handikappanpassa de bostäderna! Gör det nu! Dessutom kan man inte acceptera förfall i offentliga lokaler vid sidan om skolsystemet, t.ex. inom äldre- och barnomsorgen. Se till att de lokalerna renoveras! Resurserna finns. Det går att kombinera.

Det är rimligt att vi tidigare lägger underhåll i vägsystemet. Det är också rimligt att vi nu bygger ut telefonkommunikationerna även i Norrland, Värmland och Dalarna på ett sådant sätt att de regionerna kan vara med och ta för sig av allt det goda som exempelvis electronic-highway-visionen ger för framtiden.

Det är på sin plats att vi nu gör investeringar på miljöområdet. Sådant gör faktiskt att samhället blir bättre och att de som kommer efter oss får en bättre situation att leva i. Resurserna finns. Behoven finns. Koppla ihop dem. Sätt människor i arbete och inse att detta sker till en samhällsekonomiskt mycket låg kostnad.

Detta investeringspaket lägger vi fram i det här förslaget. Det sätter många i arbete, och det ger Sverige bättre förutsättningar att på sikt hävda sig.

Det är inte bara investeringarna som är viktiga för oss utan också ansvaret för statsfinanserna. Vi sparar mer än regeringen. Som oppositionsparti har vi tagit på oss uppgiften att vara noggrannare med utgiftsprövningen än regeringen.

När jag stod här och kritiserade Anne Wibble den 10 januari sade jag att jag hade förväntat mig mer besparingar. Anne Wibble accepterade uppenbarligen massarbetslösheten i sin budget. Om hon inte ger sig på arbetslösheten måste hon göra någonting åt utgifterna. Det fanns inga besparingar i budgeten.

Jag möttes – skulle jag vilja säga – av ett överseende leende från finansministern. Men det råder inget tvivel om att den kritik som jag riktade på den punkten och som vi socialdemokrater stod för har delats av många oberoende bedömare. Nu delas den också av OECD.

När vi lägger fram vårt förslag har vi ett bättre saldo än regeringen. Vi har gjort en noggrannare utgiftsprövning. Det var vi som orkade med beslutet om att spara i föräldraförsäkringen. Det är vi som tycker att det är rimligt att också försvaret skall spara. Det är alltså inte bara andra samhällssektorer som skall göra det. Vi tycker också att det är rimligt att jordbruket tar sin del av besparingarna. Det går dessutom att spara i fråga om flyktningmottagningen.

Vi kan gå igenom område efter område i samhällsekonomin och ser då att det går att skrapa ihop resurser och att vara noggrannare vid utgiftsprövningen också ett valår, fru finansminister, för att använda resurserna på satsningar på ett investeringsprogram som sätter människor i arbete.

Vidare har vi omfattande förslag i vårt ekonomiska alternativ som rör skatteområdet. Där är vi inne på det som rör en annan del av OECD-rapportens resonemang. I OECD-rapporten sägs det att får man inte en folklig uppslutning kring de stora budgetnedsänkningar och finansiella åtstramningar som är nödvändiga under 90-talet, blir det svårt att genomföra dem. Får man

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

däremot en folklig uppslutning har man en ökad grad av frihet att avpassa tid och storlek när det gäller att hantera nedskärningarna.

Vad sittande regering inte har gjort och inte har begripit är att man inte har förankrat nedskärningarna, besparingarna, hos folkflertalet. Besparingarna har haft en orättvis fördelning, en orättvis fördelningsprofil. Särskilt tydligt är detta på skatteområdet. När man lägger besparingskrav på arbetslösa och sjuka och samtidigt genomför den typ av skatteförändringar som nu sker är det utmanande. Detta klyver Sverige.

Kan Anne Wibble förklara varför vi i nuvarande konjunkturläge och statsbudgetläge skall sänka förmögenhetsskatten till 0 % den 1 januari 1995? 2 miljarder kronor tillförs de rikaste hushållen i landet. Men samtidigt har vi inte råd med att exempelvis förse barn och gamla med den omvårdnad och omsorg som vi skulle vilja ge dem. Varför just ge 2 miljarder till nämnda grupp?

Om man driver en sådan politik, samtidigt som man höjt skatterna för löntagare och pensionärer med 29 miljarder kronor, höjt konsumtionsskatterna med 14 miljarder kronor och sänkt kapitalskatterna med 23 miljarder kronor, ställer man grupp mot grupp. Då får man en samhällsutveckling som det kommer att vara utomordentligt svårt att hantera.

När man sedan ser att de kärva budgetbudskapen från regeringen ändå kan kombineras med att man kostar på sig *politiska*, inte sociala, reformer – typ vårdnadsbidraget – vad har man då från regeringens sida för trovärdighet när man går ut och talar om nödvändigheten av att en stram finanspolitik förs? Har man råd med ett vårdnadsbidrag på 3 miljarder kronor, med en ny reform, i ett läge där underskottet är 172 miljarder kronor? Hur har man råd med det?

När jag, Anne Wibble, träffar IMF:s och OECD:s representanter och pratar med dem om den finanspolitiska situationen och budgetunderskottet i Sverige säger de att de aldrig har hört talas om vårdnadsbidraget. De tror att vi har en regering som är inriktad på att pressa ner kostnaderna, utgifterna. När jag berättar för dem att finansministern jobbar på en ny social reform som skall ligga i budgetunderskottet och som därmed anses vara finansierad tar de sig, precis som de allra flesta svenskar gör, för pannan och säger: Detta kan rimligen inte vara möjligt. Jo, så är det!

Till den finansminister som säger att vi skall spara och hålla igen, som sänker skatterna för dem som har det bäst ställt och som inför nya sociala förmåner som egentligen inte särskilt många vill ha men som har blivit politiskt nödvändiga för koalitionsregeringen – Alf Svenssons politiska fallskärm – vill jag ställa frågan: Är detta moral och etik i den ekonomiska politiken? Knappast!

På samma sätt kan man tala om Bo Lundgrens skattesänkningar. Men det skall nästa debatt här på förmiddagen handla om. Skattesänkningarna, säger Bo Lundgren, är finansierade inom budgetarbetets ram. Men budgetarbetet slutar ju i att vi ligger 172 miljarder back. Hur har man då råd att finansiera skattesänkningar på nämnda sätt? Om man har den attityden till nya reformer och skattesänkningar, dvs. att det ligger inom budgetarbetets ram, blir ju utrymmet för skattesänkningar och nya reformer obegränsat.

Förstår inte Anne Wibble att detta är det kanske farligaste bidraget just

nu till den ekonomisk-politiska debatten? Vi kommer aldrig att klara att gå ut till svenska folket och begära av människorna att de tar på sig nya bördor och nya uppoffringar om ni samtidigt hanterar statsfinanserna så vårdslöst som ni gör. Därför har vi lagt fram vårt förslag, som har en bättre fördelningspolitisk profil, en rättvisare profil och ett bättre budgetsaldo än regeringens. Detta har varit nödvändigt, därför att alla inser lägets allvar.

Vi vill satsa på investeringar och sätta människor i arbete. Vi vill spara mer än regeringen. Vi återställer skattereformen, en rättvis beskattning mellan arbete och kapital. Vi får ett bättre saldo, och socialdemokratin i opposition får på så sätt en starkare position ett valår. Det är viktigt för oss, därför att vi räknar med att vi kan få regera landet i höst. Den valrörelse som kommer att föregå den nya regeringen kommer att präglas av ett val mellan två alternativ: Å ena sidan alternativet att det går att bekämpa arbetslösheten nu, å andra sidan regeringen som säger: Vänta till 1996!

Vi måste minska budgetunderskottet nu. Men regeringen säger att det finns utrymme för nya reformer och ofinansierade skattesänkningar.

Det går att bedriva en politik som utgår från jämlikhet och rättvisa. Troligen är detta det enda möjliga receptet. För att vi skall få det svenska folket att ställa upp på en hård finanspolitik under resten av 90-talet måste människorna känna att alla är med och delar bördorna.

(Applåder)

Anf. 2 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Fru talman! Jag tror att finansministern kommer att gå till historien. Under den tid av fem år som regeringens kraftfulla saneringsprogram verkar ökar statsskulden från ungefär 1 000 miljarder till ca 2 000 miljarder. Det måste vara rekord. Varje svensk blir skyldig över 100 000 kr ytterligare under perioden. Detta kallas för krafttag och sanering!

Jag kommer att uppehålla mig litet grand vid statsskulden och budgetunderskottet. En sund ekonomi är ju en förutsättning för lägre räntor, investeringar och riktiga jobb. Det är bara genom att ha riktiga jobb som vi kan bibehålla välfärden i fortsättningen.

Regeringen kommer att gå till val på att ökningstakten när det gäller statskulden har minskat. Men det är långt kvar. Kommande budgetår behöver vi låna ca 220 miljarder, ungefär 1 miljard per arbetsdag. I finansplanen står det att en snabbt växande offentlig nettoskuld är oförenlig med en god ekonomisk utveckling. Det är riktigt. Problemet är att det bara skenar i väg. Sverige kommer 1994 att ha västvärldens största underskott i statsbudgeten. Vi leder den pinsamma ligan och ligger före Grekland, Finland och Italien. När regeringen borde jobba skjortan av sig för att klara ekonomin håller man på att spricka på Öresundsbron.

Vi kan titta på vad regeringen har kommit med. Det är ju valår, så man skall inte stöta sig med folk. Men ett av regeringens djärva sparmål är att det fr.o.m. det femte barnet bara blir 2 barnbidrag per barn i stället för 2,5. Man baxnar!

I stället är det brukligt att, som finansministern snart kommer att göra, tala om ljus i tunnlarna, vändpunkter, fler jobb och lägre räntor. Men sanningen är att det kommer att krävas stora besparingar under nästa mandat-

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

period. Det vet regeringen. Det vet Socialdemokraterna. Det vet alla. Det ligger i allas vårt intresse att inte mörka detta före valet. Ju längre vi väntar med att vidta nödvändiga åtgärder, desto värre blir det och desto mer kommer det att svida.

Det brukar gå till så här när man låtsas som om det regnar tills allt faller ihop som ett korthus. Då sätter man sig i nattliga krisuppgörelser, som sällan blir bra. Det är alltid för sent. Det vore väl bättre om vi tog tag i problemen innan det är för sent.

Så här kommer det antagligen att gå någon gång under 1995/96. Vi klarar ett eller ett och ett halvt år till. Men sedan kommer en smäll. Finanshajarna flyttar sina positioner när de märker att det börjar gå åt skogen.

Ljuset i tunneln måste vi se upp med. Det kan hända att tunneln rasar ihop. Då kommer vi att sitta här med Svarte Petter i handen.

Sveket mot kommande generationer är oerhört. Den mesta tiden i den ekonomiska debatten går åt till att diskutera hur vi skall fördela pengar som vi inte har. Det är inte bara Vänsterpartiets och Socialdemokraternas starka sida.

Var tredje krona i statsbudgeten är lånad och räntebördan växer. Men notan kommer att behöva betalas så småningom. Det får kommande generationer göra. Deras framtida konsumtionsutrymme kommer att minska betydligt. Vi tar oss friheter som vi inte har rätt till.

Redan nu betalar varje svensk 10 000 kr i ränta per år. Det är ungefär lika mycket som staten betalar ut till sjuka, handikappade och pensionärer.

Vi rullar statsskuld och räntebörda framför oss. Hur länge det kommer att kunna fortgå är svårt att säga. I OECD-rapporten som nyligen presenterades står tydligt att läsa det vi redan vet. Men inga rapporter i världen verkar kunna få regeringen att ta tag i de heliga korna mer än möjligen med ett litet ryck i svansen.

Finansministern har själv sagt att saneringsprogrammet, som alltså leder till en dubbelt så stor statsskuld under saneringsperioden, är ett minimiprogram. Det är inte så svårt att hålla med. Budgeten innehöll i stort sett heller inget nytt. Det var besparingar på 3 miljarder. Resten var känt i förväg.

Regeringen har också räknat positivt. Var finns beredskapen för en internationell kris eller något annat mindre förutsägbart? Svaret på den frågan måste bli: Ingenstans.

Det är obehagligt att säga som det är och att inte kunna lova att det blir bättre för alla. Problemet är att nästa gång vi går in i en lågkonjunktur kommer det att bli så mycket värre. Då finns det ingen buffert. Då får politikerna stå till svars. Debatten kommer då att påminna om Lindomemordet, dvs. man skyller på varandra. Ingen är skyldig alltså.

Tittar man på motionsfloden blir man fullständigt perplex. Skulle man kräva finansiering fullt ut av alla reformer, lokala vägstumpar och annat som föreslås, skulle motionsfloden minska betydligt. Då skulle det inte bli många kvar. Jag har ett litet tips till finansministern: Sätt Birgitta Hambræus som ensamutredare med målsättningen att eliminera underskotten i statsfinanserna. Jag undrar hur den utredningen skulle se ut.

Det behövs management i politiken. Personer som kan leda och förklara svåra saker så att folk förstår, inte sådana som bara talar om att det är andra

som gör fel. Vi måste se helheten och hålla undan kravmaskinerna innan det blir en statsfinansiell kollaps.

Vad vill vi i Ny demokrati göra? Allas vårt uppdrag som politiker är självfallet att hushålla med skattebetalarnas pengar. Det är självklart att varje tänkbar insats måste göras för att rationalisera verk och myndigheter, landsting och kommuner. Uppenbara brister finns i de omfattande verksamheter som bedrivs av AMS, Arbetsmarknadsverket, arbetsförmedlingarna, Invandrarverket och SIDA. Bristerna har påtalats men inte föranlett kraftfulla åtgärder.

Indexeringen är ett gissel. Ta bort hela systemet med indexering så får vi bättre kontroll över inkomster och utgifter.

Sedan måste vi gå på offensiven och skapa riktiga jobb. Sänkt bygg- och tjänstemoms till 12 % ger jobb och är en förutsättning för omstrukturering av den offentliga sektorn. Sysselsättningsexpansionen i framtiden kommer också att finnas i den tjänsteproducerande sektorn, så vad väntar vi på?

Förändringarna i arbetsrätten var otillräckliga. Det hämmar antalet lediga platser. Dispenser måste ges till mindre företag.

Hur har vi det med besparingarna? Göran Persson säger att besparingar behövs. Det är trevligt att Socialdemokraterna börjar se det. Det vore också kul om regeringen kunde säga något sådant. När får vi en budget i balans för första gången? Det vore intressant att få ett svar på den frågan. Vad jag vet finns det inga sådana beräkningar.

Vi vill ta bort flerbarnstillägget, ha lika ersättningsnivåer på 80 % och ett tak på 5,5 basbelopp. I framtiden kommer det nog inte att vara fråga om 90 % eller 80 %. Vi får vara ytterst glada om vi klarar 80 %. Organisationsbidrag, partistöd och presstöd är gamla bekantingar. Organisationsbidragen kritiserades skarpt av RRV redan 1986. Sedan tillsatte regeringen en utredare som inte kom fram till någonting, trots att direktiven lät lovande. Jag anmäler mig som frivillig till en ny utredning. Då skall fru finansministern få se på andra bullar!

Flera jobb kräver riskvilligt kapital. Investeringsklimatet måste förbättras ytterligare. En del har gjorts, men mer kan göras. Medlemskap i EU är viktigt för att få hit investeringar och därmed sysselsättning. Det räcker inte med EES-avtalet. Det ger inte samma stabilitet som ett fullt medlemskap gör.

Vi lever i en värld där kapitalet blir mer och mer lättflyktigt. Investerare ser till att placera sitt kapital där det ger bäst avkastning i förhållande till risktagandet. Har vi bra regler för investeringar får vi många investeringar. Har vi sämre regler flyttar kapitalet utomlands. Ökat skattetryck är ett beprövat medel som garanterat skrämmar i väg investeringarna.

Får vi investeringar här ger det arbetstillfällen. Uteblivna investeringar medför uteblivna jobb. Hur illa man än tycker om kapitalägare är det så att de alltid klarar sig. De ser till att placera kapitalet där de får bäst utväxling på pengarna. För vanligt folk däremot står och faller allt med fler eller färre jobb beroende på var investeringarna hamnar.

Vi måste också bereda oss på att konkurrensen från det forna Östeuropa kommer att öka. När det politiska systemet där blivit stabilt, när man har fått ordning på bankerna och något så när på inflationen kommer tillverk-

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

ning att i mycket högre utsträckning läggas där. Det kommer att konkurrera ut oss här.

En Lindbeckkommission om hur vi skall öka sysselsättningen och få ned arbetslösheten – som vi väl är överens om är vårt största problem – vore bra. Jag tänker särskilt på ungdomsarbetslösheten, som man borde titta på extra. Det finns ingen anledning att den skall vara i stort sett dubbelt så stor som annan arbetslöshet.

Sedan har vi de gamla vanliga frågorna om bistånds- och flyktingpolitik. I det läge vi befinner oss nu kan vi inte öka biståndet, som regeringen föreslår. Kom igen och diskutera biståndet när vi har en riktig handlingsplan för hur vi skall få rätsida på ekonomin! Då kan vi diskutera biståndet. Nu sker det med lånade pengar, som kommande generationer får betala.

Totalt föreslår vi besparingar på nästan 38 miljarder. Vi föreslår, oklämt, en skattesänkning på ca 13,5 miljarder totalt sett. Där ingår en bensinskattesänkning på ungefär 2,5 miljarder. Sammanlagt rör det sig om budgetförstärkningar på över 20 miljarder nästa budgetår. 1995/96 slår budgetförstärkningarna igenom med ca 40 miljarder. Det borde finnas någonting i detta, tycker jag, som regeringen skulle kunna tänka sig valåret 1994.

Jag skulle vilja avsluta med att ställa några frågor. Jag vänder mig först till Göran Persson. Ser Göran Persson någon risk för försvagad ekonomisk tillväxt om man höjer skatterna? Om man kunnat lösa Sveriges problem med höjda skatter hade Socialdemokraterna löst Sveriges problem för länge sedan. Finns det risk för försvagad ekonomisk tillväxt och därmed färre jobb om man höjer skatterna?

Jag får återkomma till finansministern med fler frågor senare. Tack.

Anf. 3 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skall svara på Dan Erikssons fråga. Jag tror inte att man kommer ur den här krisen genom att höja skattetrycket i Sverige. Det går inte. Däremot måste vi ha ett skattesystem som fördelar bördorna rättvist. Vi konstruerade en sådan skattereform för några år sedan tillsammans med Folkpartiet. Där ingick som en bärande del en rättvis beskattning av arbete och kapital. Man skulle beskatta arbete och kapital lika.

Det var bra och rationellt i ekonomiska termer. Vi står fast vid det synsättet. Det är det synsättet och den skattereformen som vi har motionerat för i vårt förslag. Att regeringen har gått ifrån den uppgörelsen beklagar vi. Det beklagar vi också utifrån utgångspunkten att det skapar osäkerhet och tvekan. Skall man ha ett bra investeringsklimat skall man ha uppgörelser om skatter och investeringsregler över blockgränserna som man, när väl handelslaget är växlat, står för.

Det är ett område som Dan Eriksson inte tog upp men som jag skulle vara intresserad av att höra honom utveckla. Hans partiledare har varit mycket tydlig när det gäller vårdnadsbidraget och sagt att det skall finansieras inom familjepolitikens ram och uppgå till 4 000 kr per månad. Vi har i sak en annan uppfattning. Dan Eriksson gick förbi frågan i dag när han talade om den ekonomiska politiken. Det vore väldigt bra om han kunde klargöra om Ny demokrati står fast vid sin uppfattning, eller om man också byter politik när man byter partiledare.

Anf. 4 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:
Fru talman! Vi står fast. Om det skall bli ett vårdnadsbidrag måste det finansieras inom familjepolitikens ram.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 5 GÖRAN PERSSON (s) replik:
Fru talman! Det var ett klart besked. Det innebär alltså att det förslag som regeringen nu har presenterat är ett förslag som icke är möjligt för Ny demokrati att anta.

*Den ekonomiska
politiken*

Anf. 6 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:
Fru talman! Det är alldeles riktigt uppfattat.

Anf. 7 JOHAN LÖNNROTH (v):
Fru talman! Författaren och TV-reportern Jan Guillou vill att medierna i den kommande valrörelsen – som han kallar ”valpisset” – sätter ”räknenissarna” i karantän, medan ”vi andra” sköter valrörelsen. När det gäller Guillous privata ekonomi kan jag ha en viss förståelse för att det inte behövs någon nisse som hjälper honom att hålla ordning på pengarna. Men när det gäller landets ekonomi och valet i medierna har jag precis motsatt önskemål: Sätt propagandanissarna i karantän och låt några riktigt tråkiga och petimetriskt räknennissor och räknennissar gräva fram siffrorna bakom retorikens dimridåer och ge oss några riktigt kalla fakta.

Valundersökningen 1991 visade att kunskap lönade sig dåligt. Det som gäller för att nå framgång var utstrålning, att man liksom Peter Sellers i filmen om mr Chance säger plattityder på ett spännande sätt, att man talar så att tittare och lyssnare lägger in det de själva vill höra, att finansministern när hon talar om bättre villkor för näringslivet får småföretagaren i Gnosjö att tänka på sig själv och inte på näringsminister Westerberg, att Göran Persson när han kräver räntesänkning får alla att tänka på sina jobb och hyror utan att någon illvillig journalist springer i väg och kollar vilka reservationer Allan Larsson lagt i riksbanksfullmäktige.

Jag fick för mig häromdagen när jag såg på TV – jag säger inte vem det var jag såg i rutan – att den moderna gentekniken borde kunna utveckla en mikrolöngndetektor, som man sätter på sig som en mikrofonmygga och som gör att näsan växer som på Pinocchio i proportion till hur mycket man blufar.

Föreställ er exempelvis att vår prydliga EU-minister skulle få en förlängd och lätt blåfärgad näsa när han spänner ögonen i svenska folket och säger att vetenskapen nu visat att utlandsinvesteringarna ökar mer än vad medlemsavgiften kostar om Sverige kommer med i EU. För balansens skull kan jag med en gång tillägga att jag själv borde få tomatnäsa om jag gjorde lika självsäkra påståenden i motsatt riktning.

Ingen kan veta i dag hur finanskapitalisterna påverkas av ett svenskt EU-medlemskap. De ekonomiska teorier som används av konsekvensutredarna utgår ifrån att kapitalisten just är en enkelspårig räknennisse som enbart räknar på framtida vinster diskonterade till nuvärde och där också riskerna är beräkningsbara. Teorierna ligger långt ifrån verkligheten.

I gårdagens debatt tävlades det om vem som hade den modernaste ekono-

miska teorin. Men den hemiska sanningen är nog den att vi inte kommer undan kravet att vi nu måste tänka själva. Teorier bygger på förenklingar. De är användbara i naturvetenskaperna, där det ändå finns ett antal ganska så exakta matematiska samband mellan olika storheter. Men den mänskliga naturen är för komplicerad för att låta sig fångas i så enkla räknestycken.

Men att det inte finns någon fast teori betyder inte att vi inte kan ha övertygelser. Vi vänsterpartister känner just nu ett visst självförtroende på grund av att vi har en ekonomisk politik som håller. Vi tror att svenska höginkomsttagare, kapitalägare och förmögenhetsägare tål en högre skatt och rent av att många av dem inser att en större jämlikhet kan vara bra för samhällsklimatet. Vi använder ökade skatteinkomster för att stärka kommunernas ekonomi och för att ge stödpengar till byggbranschen.

Vi tar också ifrån företagen en del av deras devalveringsvinster för att skapa utrymme för en framtidsyttande näringspolitik och för en omställning av ekonomin i ekologiskt hållbar riktning. Vi inrättar en fond för försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag. Vi använder också en mindre del av de pengar vi tar in genom ökade skatter och besparingar inom främst försvar och motorledsbyggen till att återställa a-kassan till 90 %, höja pensions-tillskottet och ge de långtidssjuka 80 % ersättningsnivå.

Bildtregeringens tid rinner förhoppningsvis ut. Men det är ännu svårt att urskilja ett tydligt alternativ. Det är en oerhört svår uppgift att finna en strategi för den ekonomiska politiken som inte bara möjliggör ett återvändande till full sysselsättning utan som också minskar miljöskulden och innebär en sanering av de offentliga finanserna. Det är lättare att enbart skälla på borgarna, hoppas på valseger och skjuta problemen framför sig.

Vi inom vänstern har alltid varit ganska bra på att dela en kaka rättvist, men vi har varit sämre på att tala om hur kakan bakas. Vi har med rätta kritiserat kapitalisternas odemokratiska maktutövning, men inte kunnat konkretisera hur företagen skall drivas i vår socialistiska utopi. Nu när högerens fundamentalister har misslyckats i både öst och väst kan det kännas frestande att drömma om att det är möjligt att återvända till 60-talets och 70-talets samhälle, då vänstern ännu hade initiativet.

Denna typ av nostalgi finns ännu starkare, tror jag, inom socialdemokratien, symboliserad av bilder på Göran Persson iförd Strängs hängslen och livrem. Jag skulle vilja försöka locka Göran Persson upp i en debatt om hur han ser på det här. Är han nöjd med att bli en ny Gunnar Sträng? Räcker den gamla politiken till på 90-talet?

Sträng var en stor pedagog, och jag skulle gärna vilja höra Göran Persson förklara era förslag. Ni har haft här en debatt om skattehöjningar. Men sanningen är den, Göran Persson och Dan Eriksson, att era förslag i allt väsentligt innebär skattesänkningar för företagen genom direktavskrivningarna.

Ni socialdemokrater säger i er finansmotion att ni anslår 20 miljarder till utbildning och fler jobb och att 15,8 miljarder av dem kommer tillbaka redan kommande budgetår i form av minskade utgifter för arbetslösheten och ökade skatteinkomster. Det här är en sorts kalkyl över multiplikatoreffekter, eller dynamiska effekter, som ekonomer hade i ryggmärgen på 70-talet men som Sträng ofta var skeptisk till. Jag vill fråga Göran Persson hur starkt han

tror på de här kalkylerna. Jag begär inte att han skall rita formler men att vi får en rimlig uppfattning om vilka antaganden som gjorts.

Man kan höja skatten rejält för näringsministern och andra miljonärer, men det räcker tyvärr inte långt. Också ganska så genomsnittliga inkomsttagare måste offra några hundralappar om vi skall klara rimliga villkor för exempelvis kommunernas ekonomi.

I min egen hemkommun Göteborg är läget tämligen katastrofalt. Jag vill fråga Göran Persson: Var någonstans går gränsen mellan dem som förlorar och dem som vinner på era skatteförslag? Sänker ni inte i själva verket skatten för dem ganska högt upp i inkomstskalorna? Och har ni glömt att ert förslag till återställt grundavdrag berövar kommunerna ett antal miljarder i skatteinkomster? Jag har fått en uppgift från Göteborg att vi förlorar ca 200 miljoner kronor på återställandet av grundavdraget. Det skulle vara den definitiva katastrofen för den kommunala ekonomin i Göteborg.

Jag vill också försöka locka med finansminister Wibble i en litet mera analytisk debatt – talmannen har ju begärt av oss att vi skall försöka att vara litet mer analyserande – om vad som döljer sig bakom regeringens retorik. Ni tycks ju inte längre använda begreppet ”Den enda vägen”, och det tycker jag är ett framsteg. Men jag vill fråga Anne Wibble hur mycket hon tror på att den i dag rådande trenden bland OECD:s ekonomer och bland majoriteten av de svenska ekonomerna, som kräver ännu större besparingar och ännu större skattesänkningar, skall hålla i sig.

I början av 70-talet var OECD-ekonomerna keynesianer. De trodde då att oljeprishöjningarna och valutasvängningarna var tillfälliga störningar som kunde botas med statlig efterfrågestyrning. Under 80-talet blev hela bunten plötsligt monetarister. Nu var det normpolitik och avreglering för hela slanten. Jag har läst på det som Anne Wibble själv och alla dessa ekonomer sade i mitten av 80-talet, då man krävde avveckling av valutaregleringen. Det var absolut inga problem, sade man. Det skulle bli litet tillfälliga utflöden av kapital på någon miljard eller möjligen två miljarder. Sedan skulle det bli en oerhörd harmoni och stabilitet. Det var alltså prognosen.

Efter detta producerade ekonomerna och också finansministrarna stolta prognoser över vad som skulle hända i framtiden. Men man högg i allt väsentligt till 95 % i sten. Mot denna bakgrund skulle jag gärna vilja att finansministern visade litet ödmjuk osäkerhet inför framtiden.

Jag vill också gärna veta vad finansministern anser om de ekonomiska teorier som används i utredningarna kring föräldraförsäkringens, vårdnadsbidragets och sextimmarsdagens effekter. Har hon tagit del av den feministiska kritiken mot att man utgår ifrån att familjen har en enhetlig vilja – oftast könsbestämd som en han – som enbart räknar på mätbar nytta när besluten fattas om vem som skall förvärvsarbeta och vem som skall städa eller om och när familjen skall skaffa barn? I den här teorin finns det varken kärlek, maktbegär eller moral. Det finns ingen som helst möjlighet att skilja Alf Svenssons beteende från Bengt Westerbergs eller Bert Karlssons från Anne Wibbles.

Våra förslag till ny ekonomisk politik gör inte anspråk på att vila på någon vetenskaplig teori. Vi håller däremot på arbetarrörelsens grundläggande värderingar, som vi försöker väva ihop med våra historiska erfarenheter. Vi

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

låter oss också inspireras av en del idéer som vi hämtat från både marxistiska, feministiska och ekologistiska tanketraditioner.

Vi tror att det som är unikt med just vår ekonomiska politik, dvs. det som skiljer oss från er andra, är försöket att kombinera de röda och de gröna perspektiven. Ägaren av en strandtomt har ingen trovärdighet när han använder miljöskäl för att hindra andra att komma ned till vattnet. Den nödvändiga omställningen av ekonomin kan bara klaras om den bygger på solidaritet.

Sverige behöver en ny regering, men det räcker inte med det. Det behövs också ett nytt ekonomiskt tänkande, en ny ekonomisk politik och en ny moral. Ett något minskat ljugande i valrörelsen skulle vara en bra början.

Anf. 8 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Johan Lönnroth har frågat mig om vår ekonomiska politik. Jag skall svara på några av de många frågorna. Till att börja med baseras beräkningarna i vårt alternativ på de underlag som statliga verk och myndigheter har lämnat i sina anslagsframställningar. Det rör sig om Boverket, Arbetsmarknadsstyrelsen, Kommunförbundet och andra myndigheter som har uppgett vad en stimulans av investeringar nu skulle ge i form av sysselsättning. Därutöver har vi gjort jämförelser med det makroekonomiska beräkandet, som visar vad ett visst antal människor satta i arbete tillsammans med en förändrad kapitalbeskattning ger i form av en sänkt sparkvot, vilket därmed skulle bidra till en ökad privat konsumtion i vår försörjningsbalans. Allt är noga redovisat, genomarbetat och helt öppet.

Att Johan Lönnroth hänger på den diskussion som Arbetsgivareföreningen och Moderaterna har startat för att misskreditera socialdemokratin är i och för sig förvånande. Men om Johan Lönnroth har intresse av att ta del av våra beräkningar står de till hans förfogande.

Jag har varit väldigt försiktig att delta i debatten om det är en ny teori eller inte. Jag har den uppfattningen att det kanske trots allt inte är så fruktansvärt komplicerat när det kommer till kritan. Det handlar om att vi måste spara och arbeta samt att produktionen måste växa, om vi över huvud taget skall kunna ta oss ur den situation som vi nu befinner oss i.

Att lansera en politik som bygger på snabba genombrott för ett nytt tänkande tror jag inte på. Därför är det alternativ som vi har lagt fram uppbyggt på vår budgetprövning, satsning på investeringar och satsning på att sätta människor i arbete. Det är en god socialdemokratisk politik. Gör gärna jämförelser med Gunnar Sträng, det har jag ingenting emot.

Anf. 9 TALMANNEN:

Jag får erinra om de replikregler som gäller.

Anf. 10 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Fru talman! Jag skall gärna erkänna att det kan kännas litet knepigt att föra fram en kritik som också har framförts av borgerliga ledarskribenter och Svenska Arbetsgivareföreningen. Men frågan är för viktig och allvarlig för att man skall tiga. Vi i Vänsterpartiet behöver också kritik. Vi skulle gärna se att ni socialdemokrater granskade vårt budgetförslag och att ni talade om

huruvida ni hade kritiska synpunkter. Om vi inte vågar ta upp denna öppna debatt av rädsla för att bli klappade på ryggen av högern, tror jag att vi har väldigt svårt att utforma ett konkret och bra alternativ.

Göran Persson talade om kalkyler. Jag har tittat på sådana ganska länge. Det är alltid så när man gör dessa kalkyler man måste erkänna den mycket stora osäkerheten, dels om vad som styr människors spar- och konsumtionsbeteende, dels framför allt om hur lång tid det tar att få tillbaka pengarna i form av dynamiska effekter.

Till sist svarade inte Göran Persson på frågan om kommunernas ekonomi. Hur påverkas kommunernas ekonomi av att ni återställer grundavdraget?

Anf. 11 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag börjar med den avslutande frågan. I vårt budgetalternativ har vi räknat med att den statliga kostnaden för att rädda grundavdraget är korrigerad mot de merutgifter som drabbar kommunerna. Det är alltså hänsyn tagen till den effekten. Det finns ett klart samband, därom råder inga tvivel.

Johan Lönnroth sade i sin replik att det känns smärtsamt att gå i armkrok med högern. Vi vet ju att Johan Lönnroth och hans parti har haft svårigheter att ställa upp när det har gällt att fatta svåra beslut. Vänsterpartiet har varit ett bräckligt stöd för socialdemokratin att luta sig emot. Efter att ha tagit del av Vänsterpartiets ekonomiska resonemang tror jag inte att vi där i framtiden kommer att kunna hämta något stöd för svåra och impopulära beslut, som vi blir tvungna att ta. Det är lätt att tala om att man skall göra minskade investeringar och minskade insatser på diverse utgiftsområden för att sedan sänka skatter eller satsa på attraktiva objekt. Vi vet ju att Vänsterpartiet har haft svårt att ställa upp när man har kommit till beslutstillfället.

Som jag tidigare sade är det viktigt att göra klart för våra väljare och för de människor som vill ha en progressiv utveckling i det här landet att det i grund och botten handlar om hårt arbete, sparande och en rättvis fördelning. Jag tror att det är ett budskap som människor begriper och känner igen. Jag hyser ingen som helst tveksamhet inför att gå ut i en valrörelse och slåss för detta.

Anf. 12 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Fru talman! När det gäller kommunernas ekonomi finns det inte i den socialdemokratiska motionen någon formulering som antyder att kommunerna skall kompenseras för effekten av grundavdragets återställande. Men jag förutsätter att det skall komma i någon form, om inte annat i samband med kompletteringspropositionen i de socialdemokratiska motionerna.

De svåra besluten har Göran Persson och jag debatterat tidigare. Jag har påmint om det som hände när Göran Persson var skolminister, då vi ställde upp på ett för mitt parti oerhört svårt beslut. Vi har också ansträngt oss mycket starkt i vår motion för att betona de grundläggande värderingar som vi här är helt överens om. Det är arbetslösheten, som är den helt avgörande frågan, och den rättvisa fördelningen som präglar hela vår motion.

Jag tycker, ärligt talat, att när vi nu verkligen anstränger oss för att räkna rätt i våra motioner borde ni också jobba litet mer med att få ihop trovärdig-

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

heten, Göran Persson. Den brister på sina håll i era motioner. Jag tror ändå att det skall vara möjligt för båda våra partier att enas om de grundläggande dragen i den ekonomiska politiken – där är inte skillnaderna särskilt stora. Men när det gäller den retoriska nivån är det en viss skillnad.

Anf. 13 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Den senaste tidens ekonomiska nyheter visar att ekonomin utvecklas ungefär som vi förutsåg i finansplanen. Låt mig citera:

”Utsikterna för svensk ekonomi fortsätter att förbättras. Det är inte bara utvecklingen av utrikeshandeln som är glädjande. Förbättringar sker också inom de områden, där de största problemen finns. Den allt starkare svenska kronan bidrar till att desarmera den inflationsbomb, som de höjda importpriserna utgör. Den öppna arbetslösheten stiger inte längre och det statliga budgetunderskottet börjar sakta minska.” Citatet är faktiskt inte, som man skulle kunna tro, från finansplanen utan från ett nyhetsbrev från Östgöta Enskilda Bank, denna vecka.

Ekonomin håller på att återhämta sig. Till och med Göran Persson har övergivit talet om depression och backat från kravet på momssänkning.

Sedan finansplanen skrevs har den svenska kronan stigit rejält i värde, samtidigt som de långa räntorna har fortsatt att gå ned. Kronan ligger faktiskt nu på den nivå som de flesta trodde skulle gälla i slutet av detta år.

Kronans uppgång har medfört att hushållens köpkraft har stimulerats med ca 5 miljarder kronor. Priserna blir på ett års sikt drygt 0,5 % lägre och på litet längre sikt nära 1,5 % lägre. Det motsvarar en förstärkning av hushållens köpkraft med 5 miljarder kronor i år och 12 miljarder kronor på sikt. Pengarna räcker till mer.

5 miljarder kronor är mycket pengar. Det är mycket mer än effekten av Socialdemokraternas förslag om grundavdrag, som för övrigt står i strid med krisöverenskommelsen, vilket är ytterligare ett svek. Det skulle bara ge 3 miljarder kronor. På sikt ger den starkare kronan som sagt 12 miljarder kronor i bättre köpkraft, dvs. fyra gånger mer än Göran Perssons förslag. Och allt detta utan att försämra statsfinanserna! Tvärtom tyder den starkare kronan på större förtroende för regeringen och politiken och gör det lättare att få fram fler jobb. Inte nog med det. Kronans förstärkning innebär också att den del av statsskulden som är upplånad i utländsk valuta på två månader har minskat med 24 miljarder kronor.

Samtidigt leder kronförstärkningen till att tudelningen i ekonomin minskar. Då minskar klyftorna mellan den inhemska delen och den utlandskonkurrerande delen. Detta bidrar till att skapa en mer balanserad uppgång och ännu bättre förutsättningar för fler jobb.

Den öppna arbetslösheten har minskat varje månad sedan i juli förra året. Då var den enligt AKU 9,6 %, och i december hade den sjunkit till 8,0 %. Det är en minskning med nästan 100 000 personer. En del av minskningen är säsongsmönster och en del motsvaras av ökade åtgärder av olika slag. Det kan bli bakslag under enstaka månader framöver, men trenden går ändå åt rätt håll. I januari i år varslades 4 300 personer, vilket var 1 100 färre än i december. Det är 9 600 färre än för ett år sedan. Konkurserna minskar kraftigt medan antalet lediga platser ökar. Därmed, fru talman, kan också Göran

Perssons myckna tal om att regeringen väntar till 1996 av verkligheten förpassas dit där det hör hemma: avdelningen för osann demagogi.

Allt detta är bra, men självfallet räcker inte utvecklingen. Det måste skapas ännu fler nya jobb, så att arbetslösheten kan fortsätta att sjunka. Det krävs att vi fortsätter med strukturreformer och med budgetsanering, annars kan inflationsspöket snabbt komma tillbaka och med det högre räntor och en svagare krona, som försämrar hushållens köpkraft och driver upp statskulden. Jobben skulle då bli färre, arbetslösheten större och välfärden hotas.

I förra veckan presenterades småföretagsbarometern. Optimismen stiger bland Sveriges småföretag. För första gången sedan 1988 funderar de faktiskt på att öka sysselsättningen. Chanserna till fler jobb i de mindre företagen är goda, men det förutsätter en företagavvänlig politik.

Att återinföra krångliga arbetsrättsregler och orättvisa skatter ger definitivt inte fler jobb i småföretagen. Tvärtom hotar Göran Perssons förslag de nya jobben.

Fru talman! Det har nyligen kommit några rapporter som har stor betydelse för den svenska ekonomin, för jobben och för välfärden. Konsekvensutredningen om de samhällsekonomiska effekterna av olika relationer till Europeiska unionen är en både pedagogisk och mycket läsvärd rapport. Utredningen visar att varje alternativ har både fördelar och nackdelar. Men slutsatsen är klar: Tillväxten, tryggheten och jobben vinner på ett svenskt medlemskap i EU.

Utredningen slår fast att utanförskap ger en markant sämre utveckling av investeringarna. Den visar övertygande att medlemskapet ger både större volym investeringar och en bättre kvalitet på investeringarna. Skall Sverige få de högteknologiska, kunskapsintensiva investeringar som ger välbetalda jobb måste vi ingå i den inre marknaden till hundra procent. Något annat duger inte.

Svenskt EU-medlemskap är faktiskt särskilt viktigt för de mindre företagen – de stora är ju redan etablerade på kontinenten. Det är, som jag nämnde, i de mindre företagen som de nya jobben finns.

På längre sikt innebär EU-medlemskap enligt nästan alla bedömningar mer tillväxt och tryggare välfärd. Men frågan har stor betydelse även på kort sikt. Mer investeringar är också mer efterfrågan som ger fler jobb. Det går vi miste om vid ett utanförskap. Ett nej till EU skulle också medföra en risk för högre räntor och fortsatt hög eller ännu högre arbetslöshet. Detta skulle genast märkas för hushållen och för statskassan.

Man kan med olika exempel räkna ut vad det betyder. En procentenhets högre ränta skulle öka kostnaden för statsskulden med 5–10 miljarder kronor per år – ökade utgifter i budgeten. En procentenhets högre arbetslöshet jämfört med jobb i privat sektor kostar 8–9 miljarder kronor per år för statskassan, utöver de negativa sociala kostnaderna. Så även om EU:s medlemsavgift är hög kan ett ja till EU därför redan på kort sikt vara bättre för statsbudgeten än ett nej.

Sverige tänker inte betala den fulla medlemsavgiften från första stund. Vi kräver infasning, som det så vackert heter, där avgiften är lägre i början och sedan successivt ökar. Jag har under de senaste veckorna talat med flera av

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

mina kolleger i de nuvarande medlemsländerna om just Sveriges krav på infasning av medlemsavgiften. Vissa är förvisso mer förstående än andra. Det ligger i jobbet som finansminister att vilja ha så mycket pengar som möjligt från andra. Men de vill också ha bra medlemmar med en sund ekonomi. De inser att vår budgetsanering skulle försvåras av en plötslig, stor ny utgift. Det ligger även i deras intresse att vår budgetsanering går bra, utan ränteuppgångar och fladdrande växelkurs. Jag är alltså optimist i fråga om att få gehör för vårt krav på infasning av medlemsavgiften.

Sverige behöver nya jobb, och vi behöver investeringar i privata företag. Därför är det förödande att Sveriges största politiska parti ännu inte tagit ställning i denna den största politiska framtidsfrågan. Det spelar ingen roll hur mycket investeringsstimulanser Göran Persson föreslår så länge socialdemokraterna inte kan tala klartext om medlemskap i EU. Den senfärdigheten kostar många arbetslösa jobbet.

Fru talman! Den andra utredning som jag vill beröra är OECD:s Sverige-rapport som kom i måndags. Den är ett starkt stöd för regeringens ekonomiska politik.

OECD skriver att regeringen och Sverige är på rätt väg. Mycket har uträttats de senaste åren.

Rapporten ger den tidigare socialdemokratiska regeringen ett svidande underkännande för 1980-talets finanspolitik. Att den offentliga sektorn under några år visade överskott beror enligt OECD enbart på att ekonomin var överhettad och på några tillfälliga faktorer, t.ex. engångsskatten på pensionssparande. Överhettningen och de tillfälliga skatteökningarna dolde ett underskott.

OECD säger också att mycket återstår. Saneringen av de offentliga finanserna måste fortsätta under de kommande åren. Det är därför mycket beklagligt, skriver OECD, att det inte längre finns politisk samling kring detta. Jag kan bara instämma. Socialdemokraternas ekonomiska motion innehåller inte ens ett embryo till ett saneringsprogram. T.o.m. Aftonbladet har noterat och beklagat detta.

Budgetförslaget i s-motionen för nästa budgetår innebär inte någon förstärkning, som Göran Persson påstår. Det ser ut så på grund av vad man möjligen skulle kunna kalla kreativ bokföring. I själva verket innebär det socialdemokratiska förslaget ett mycket större underskott än finansplanen. En multiplikator, eller s.k. dynamiska effekter, på ungefär åtta skulle ha fått inte bara Keynes utan med stor säkerhet även Gunnar Sträng att vända sig i sin grav. Var är det långsiktiga saneringsprogrammet? Varför har ni inte lagt fram ett sådant? Vågar ni inte?

När det gäller reformeringen av socialförsäkringarna och den offentliga sektorn konstaterar OECD att många viktiga steg har tagits de senaste åren, och att resultaten uppmuntrar. Men vi får inte vila på lagrarna, skriver OECD. Att åter höja ersättningarna till 90 % går inte för sig. Ändå såg jag att Ingvar Carlsson i går sade att höjd a-kassa möjligen inte går nu, men ganska snart. Jag förstår uttalandet mot bakgrund av det svek som många upplever när Socialdemokraterna nu plötsligt accepterar det som bara för några månader sedan kallades för klasskampspolitik och katastrof. Men

Göran Persson är ju ekonomisk talesman. Han vet att vi inte har råd, vare sig nu eller sedan. Det är oärligt att luras, Göran Persson.

OECD pekar också på hur viktigt det är att pensionssystemet reformeras. Det nyligen framlagda pensionsförslaget är därför ett viktigt steg i rätt riktning. Det står också i OECD-rapporten att möjligheterna till evig rundgång mellan a-kassa och åtgärder måste upphöra och att ingångslönerna måste vara flexibla för att man skall kunna minska ungdomsarbetslösheten. Allt detta är i linje med regeringens uppfattning, men på tvärs med Socialdemokraternas. När Göran Persson citerar OECD-rapporten med gillande har han antingen inte läst rapporten eller inte förstått innehållet.

Fru talman! Under de senaste två och ett halvt åren har regeringen lagt grunden för en uthållig ekonomisk tillväxt. Nu måste vi bygga vidare, så att tillväxten fylls med rätt innehåll: nya riktiga jobb och tillförlitliga trygghetssystem.

Vi behöver inte en stark tillväxt för att avhjälpa brist på prylar i det här landet. Men vi lider brist på riktiga jobb, och många enskilda människor känner en brist på trygghet. Det är det vi måste råda bot på.

Det är inte heller så, som en del ekonomer menar, att trygghet och tillväxt står emot varandra. Tvärtom: de är starkt beroende av varandra. Utan tillväxt finns det ingen bas för trygghetssystemen. Om trygghetssystemen raseras ökar osäkerhet och sparande ytterligare, och vi kan spana i stjärnorna efter tillväxten.

Trygghet och tillväxt går alltså väl att förena. Att klara det på ett bra sätt är 1990-talets stora utmaning. Det kräver att alla tar ett ansvar. Många av de beslut som krävs är besvärliga och motsatsen till oppositionspartiets valfrierier. Icke desto mindre måste de tas.

Problemen, fru talman, är stora; många har ordat om dem. Men möjligheterna är också stora. För att ta till vara möjligheterna, skapa massor av nya jobb och tryggad välfärd, måste vi fortsätta att angripa problemen på det sätt som regeringen gör.

Anf. 14 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Finansministern sade att det var nödvändigt med ytterligare åtstramning och besparing. I mitt anförande frågade jag hur vårdnadsbidraget rimmar med den typen av uttalande. Hur är det finansierat? Hur kan man lägga fram en ny reform som bara bygger på underskottet? Svara på det.

Jag frågade också om regeringen tänkte dra tillbaka förslaget om de 300 plus 150 ersättningsdagarna i a-kasssystemet. Jag fick inte något svar på den frågan heller. Däremot fick jag ett svar som åberopade OECD:s resonemang i den frågan. Om man skall följa OECD i den delen, måste jag uppfatta det så att regeringen tänker lägga fram förslaget under våren. Med tanke på de rykten som går tror jag att det vore bra om finansministern kunde skingra slöjorna något. Kommer regeringen att lägga fram förslaget eller inte?

Det är en viktig fråga, eftersom det handlar om oerhört många människor. Detta är ett systemskifte i ordets egentliga mening. Om regeringen lägger fram förslaget kommer vi snart att ha hundratusentals människor som stämplar ut ur a-kassorna och hänvisas till socialbyråerna. I vissa kommuner

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

måste de först göra sig av med sina tillgångar innan de är berättigade till socialbidrag. Om det är det finansministern menar när hon säger att hon skall gå vidare med besparingar, är det viktigt att tydliggöra det. Vi har då en politisk strid framför oss under våren.

Anne Wibbles resonemang att kronan går upp och att vi är inne i en positiv spiral är en analys som vi nog alla kan dela uppfattningen om, men vi hörde inte Anne Wibble ta åt sig äran av att kronan föll, vilket var ett direkt resultat av hennes egen misslyckade politik. Från botten går vi uppåt. Vi skall komma ihåg varför vi startar på en så låg nivå som vi gör.

Anf. 15 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag skall ge några svar. Vårnadsbidraget har vi diskuterat många gånger tidigare. Det är en omfördelning av utgifter. Bland nästan 1 000 poster måste man självklart kunna göra omfördelningar. I regeringen har vi inte samma uppfattning som Socialdemokraterna om vad som är allra viktigast bland de 1 000 poster som Socialdemokraterna lämnade efter sig. Vi gör ändringar för att uppfylla våra uppfattningar om rättvisa och valfrihet.

Göran Persson andas mycket stor motvilja mot den förändring i reglerna för a-kassa som lades fram redan förra hösten. Jag vill bara konstatera att grundinslaget i förändringen är att göra arbetslöshetsförsäkringen till en allmän försäkring som gäller alla. Det skulle vara intressant att höra Göran Persson argumentera för att det vore fel. Det är ju det ni säger när ni går emot våra förslag på den här punkten. Jag vill påminna Göran Persson om att det inte är inräknat några besparingar i de förslagen. Tvärtom innebär det förhållandet att alla omfattas av förslaget och att utgifterna till att börja med blir något större.

Jag noterar också, fru talman, att Göran Persson inte svarade på någon av mina frågor. Han vågar inte upprepa att den socialdemokratiska budgeten är starkare, eftersom han vet att det är en bluff. Han vågar inte svara på frågan om den långsiktiga saneringen. Vart har den tagit vägen? Göran Persson vet att den antingen innehåller otrevliga saker eller inte finns.

Anf. 16 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Det var intressanta besked som finansministern gav. Jag måste tolka Anne Wibbles svar om de 300 plus 150 dagarna så att regeringen icke kommer att lägga fram det förslaget under våren. Hon glider undan från ett klart ja eller nej på den frågan genom att ta upp frågan om a-kassorna skall vara statliga eller som hittills privata, i den meningen att de har hantearats av fackföreningarna.

Var vi står i den ideologiska frågan vet Anne Wibble. Det är ingen tvekan om den debatten. Det nya i det här resonemanget är att Anne Wibble skall svara på frågan om regeringen tänker dra tillbaka de 300 plus 150 dagarna och utstämplingsrisken. Människor får gå från en tillvaro där de har haft en något så när god ekonomisk trygghet via a-kassan till ett system där de får vända sig till en socialbyrå. De får kanske börja med att göra sig av med villan, bilen och sommarstugan, som för många som har blivit arbetslösa tillhör det som de har vant sig vid att ha. Det är det systemskiftet som ligger

i de 300 plus 150 dagarna och som har mött en sådan oerhörd vrede ute i landet.

Nu förstår jag av Anne Wibble att detta förslag mycket väl kan komma att dras tillbaka under våren. Om jag har missförstått detta, svara då ett klart ja om att regeringen tänker upprepa det förslaget! Det är oerhört viktigt.

Om det är 1 000 utgiftsposter som ni har rört er med för att få ihop de 3 miljarderna till vårdnadsbidraget, kan inte Anne Wibble då vara så hygglig mot riksdagens finansutskott att hon skickar över en sammanställning av varifrån de 3 miljarderna har tagits, så att vi ser hur det är finansierat?

Hittills har jag bara fått det svaret av Anne Wibble att det ligger i budgetunderskottet. Detta är naturligtvis fullständigt omöjligt att acceptera. Vi kommer att vara tvungna att pressa ned kostnaderna. Det råder inget tvivel om att vi har lagt fram ett förslag som har ett starkare saldo än regeringens. Men det räcker inte, och det är vi överens om. Vi kommer att få ett 1990-tal som innebär oerhört stora påfrestningar, och då skall bördorna fördelas rättvist.

Anf. 17 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Förslaget om arbetslöshetsförsäkringen står på propositionslistan, och det kommer att framläggas ett sådant förslag.

Jag noterar att Göran Persson fortfarande inte har någon argumentation att sätta emot. Han vet att det socialdemokratiska budgetförslaget bygger på, mycket vänligt beskrivet, en kreativ redovisning, därför att det i verkligheten är många miljarder kronor svagare än regeringens. Det långsiktiga programmet lyser med sin totala frånvaro.

Det är också mycket märkvärdigt att den socialdemokratiska politiken, som ju påstår sig vara för flera jobb i den privata sektorn – det har stått i tidigare motioner – vill få fram dessa nya jobb genom att återgå till 80-talets straffbeskattning av mindre och medelstora företag. Det är utomordentligt egenartat att man kan föreslå sådant.

Om de socialdemokratiska förslagen skulle komma att genomföras, handlar det faktiskt i praktiken om betydligt ökande skatter på nya jobb. Det leder i praktiken till färre investeringar i Sverige och färre jobb, i synnerhet i de mindre och medelstora företagen. Det blir, Göran Persson, högre arbetslöshet. Det är en dålig politik.

Anf. 18 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Fru talman! Finansministern talade om EU-konsekvensutredningen. Där sågs det i en förhållandevis säker kalkyl att det skall kosta den svenska samhällsekonomin 19 miljarder kronor netto att vara medlem. Man för ett oerhört abstrakt resonemang om att medlemskapet skall skapa stabilitet, och sedan ägnar man sig åt någonting som vi verkligen kan kalla kreativ bokföring. Som av en händelse råkar denna stabilitet ge något mer än 19 miljarder i ökade utlandsinvesteringar i Sverige.

Jag hävdar att det skulle vara ett sammanbrott för svenskt utredningsväsende om det är så att regeringen kommer att hävda och använda dessa siffror i sin propaganda inför EU-omröstningen.

Sverige har i dag ett av världens mest generösa beskattningssystem för

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

företag och kapitalägare. Förra året talade åtminstone finansministern något om behovet av eftervård efter devalveringen. Det hörde vi inte ett ord om nu. Är inte finansministern det minsta oroad över utsikterna av en ny spekulationsbomb och övervinster?

Anf. 19 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag brukar ofta prata om eftervård av deprecieringen, och jag har gjort så även i dag, även om sambandet kanske inte har varit tydligt för Johan Lönnroth. Det handlar om att se till att priserna inte börjar öka i Sverige. Då skulle vi återigen hamna i den spekulationskarusell som blev följden av den socialdemokratiska bristen på eftervård efter 1982 års devalvering.

Johan Lönnroth tar upp medlemsavgiften och utgifter och intäkter för staten respektive samhället för EU-medlemskapet. Som Johan Lönnroth mycket väl vet är alla siffror om framtiden behäftade med någon osäkerhet. Medlemsavgiften hör väl till det något mindre osäkra i en osäker framtid, men inte heller den går att beräkna på kronan när.

Vi vet i synnerhet ännu inte exakt hur våra krav på infasning och successiv betalning kommer att få gensvar. Det är självklart att vi måste få en viss infasning, men vi kan inte veta exakt hur stor betalning som infaller varje budgetår. Därför var jag mycket noga med att inte poängtera någon prognosbedömning utan att ge exempel på saker som man vid ett utanförskap går miste om i fråga om intäkter, efterfrågan och investeringar.

Man får vid ett utanförskap kostnader över statsbudgeten – där medlemsavgiften skall betalas – med högre räntor och högre arbetslöshet. Det finns mycket tydliga siffror, men den exakta summan kan vi inte veta, och jag hoppas att vi slipper att få veta den. Vi måste bli medlemmar, för jobbens skull.

Anf. 20 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Fru talman! Det går utmärkt bra, finansministern, att måla upp ett scenario där den europeiska unionen har hamnat i handelskrig med USA och Japan och där ett medlemskap för Sverige skulle leda till ett utflöde av kapital från Sverige till EG-länderna. Man kan beskriva ett sådant scenario.

Det är också så att svensk kapital- och företagsbeskattning är mer gynnsam i dag än i EU genomsnittligt. Siffrorna och utredningen som kreativt skall skapa intrycket att det lönar sig med ett svenskt EU-medlemskap är en bluff, finansministern.

I dag avskedas många människor i kommuner och landsting. De flesta är kvinnor. Min sista fråga är: Är finansministern det minsta oroad? Vilka initiativ tänker finansministern ta för att åtgärda den oerhört allvarliga situation som håller på att utvecklas i landets kommuner, inte minst inom sjukvården och skolan? Vad tänker regeringen göra? Katastrofen är inte långt borta.

Anf. 21 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Man kan förvisso, Johan Lönnroth, beskriva även hemska scenarier för den svenska ekonomiska utvecklingen, för jobb och välfärd, avseende ett läge där vi är medlemmar i Europeiska unionen. Ett sådant scenario skulle t.ex. med sannolikhet besannas i Sverige, om den politik som

Johan Lönnroth och Socialdemokraterna förespråkar kom att genomföras. Då skulle inte ett medlemskap räcka för att rädda jobb och välfärd.

Det är inte så enkelt att medlemskapet löser alla våra problem, utan det måste självfallet kompletteras med en bra inhemsk ekonomisk politik. Det har självfallet stor betydelse för jobben och välfärden i Sverige vad vi gör här och vilka beslut som fattas i Sveriges riksdag.

I fråga om den kommunala situationen och läget inom sjukvården ber jag av brist på tid att få hänvisa till Bengt Westerbergs anförande i kammaren i går, där detta gicks igenom ganska noga.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag säga att Johan Lönnroth i sitt första inlägg frågade huruvida man nu överväger, som han tyckte, en mängd konstiga idéer som diskuteras av ekonomer inom OECD och IMF och på alla möjliga andra håll. Jag tror, fru talman, att det faktiskt är så i Sverige och i andra länder att vi måste överväga och diskutera litet av varje av alla de idéer som förs fram i diskussionen. Jag tror inte att någon av dessa idéer löser alla problem, utan man måste gå igenom och analysera litet grand här och litet grand där för att verkligen få fram den starka ekonomi som ger jobben och den trygga välfärden.

Anf. 22 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Fru talman! OECD-rapporten ger väl inte något starkt stöd för regeringens politik för sanering av svensk ekonomi. Jag skulle vilja fråga finansministern vad hon säger till de unga människor som kommer att få ärva en gigantisk statsskuld. Hur ser finansministern på nästa möte med en lågkonjunktur, där statsskulden blir bortåt dubbelt så stor som i dag? Och slutligen: När kommer vi att få en budget i balans?

Anf. 23 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Till de unga människor som får ärva en alltför stor statsskuld säger jag faktiskt att det var en evig tur att inte fler röstade på Ny demokrati. Ny demokrati har i och för sig i ord fört fram en förfärlig mängd s.k. besparingsförslag, dock i flertalet fall oerhört konstiga och ogenomförbara utifrån de värderingar som vi har i den svenska riksdagen.

Det konstiga är, att när de konkreta förslagen diskuteras och man har möjlighet att med socialdemokratins och Vänsterpartiets hjälp få igenom olika saker, handlar det alltid om större offentliga utgifter eller om mindre statsinkomster, vilket minskar möjligheterna till budgetsanering. Jag tycker att Dan Eriksson i Stockholm skulle se om sitt eget hus innan han börjar tala så som han gör.

Jag har svarat tidigare i någon debatt på frågan när vi får en budget i balans, och jag kan hänvisa till det. Det framgår av saneringsprogrammet att underskotten måste betas av successivt under 90-talet. Detta är helt centralt från den utgångspunkten att vi skall få fram en stark ekonomi, som ger oss de jobb och de trygga försäkringssystem samt den offentligt finansierade sjukvård, äldreomsorg, barnomsorg osv. som har varit och kommer att vara grunden för en bra svensk ekonomisk utveckling framöver.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

Anf. 24 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Fru talman! Jag är inte bortskämd med att få bra svar från finansministern. Jag brukar inte få något svar alls i det första replikskiftet. Men jag tycker att det här svaret var litet väl långt under lågvattenmärket. Jag tycker att det borde vara under en finansministers värdighet att svara på det sättet i Sveriges riksdag.

Jag tycker inte heller att jag fick riktiga besked i mina frågor. Men låt mig ändå gå vidare.

Finansministern sade att våra besparingsförslag inte är genomförbara. Nej, det beror på att vi är ensamma om dem. Att de inte är i finansministerns smak betyder ju inte att de i och för sig är ogenomförbara. Då är min fråga: Skulle Ny demokratis budgetalternativ, med stora budgetförstärkningar, vid ett genomförande – även om finansministern nu inte tycker om det – leda till större förtroende för den ekonomiska politiken, stärka kronan ytterligare, minska inflationsoron, möjliggöra räntesänkningar och därmed skapa riktiga jobb?

Anf. 25 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Min kommentar är: Tack och lov är Ny demokratis förslag till besparingar i biståndet och i flyktingpolitiken inte genomförbara, eftersom ni står så isolerade med era värderingar. Det är en styrka för det svenska samhället att ni är så isolerade. Den värderingsgemenskap som bygger på solidaritet med människor som har det sämre, även i områden utanför Sveriges gränser, är en mycket viktig grund för ett öppet och tolerant samhällsklimat. Det är mycket angeläget att vi har kvar det i Sverige.

Jag vill vidare bara konstatera att Dan Eriksson i Stockholm inte hade något att anföra mot skillnaden mellan era många ord om minskade utgifter och om besparingar och hur ni tillämpar möjligheten att få till stånd beslut här i riksdagen. När ni kan förena er med socialdemokratin och Vänsterpartiet handlar det om att öka statens utgifter eller att minska statens inkomster, vilket försämrar den statsfinansiella situationen. Det är verkligen att sitta på två hästar. Till det som Ny demokrati har gjort sig känt för hör ju att man har röstat mot sin egen politik.

Anf. 26 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Till den allestädes frånvarande Allan Larsson skulle jag vilja hälsa: Nu har det vänt! Det omslag som skett i den ekonomiska utvecklingen under den senaste tiden har varit osedvanligt kraftigt. Det kan beläggas med statistik avseende orderingång, utrikeshandel m.m., men faktiskt också med statistik hämtad från arbetsmarknaden: färre varsel och konkurser, fler lediga platser. Än mer markant är ändå den förändring av stämningsläget som inträffat. Allt flera svenskar tror allt starkare på en ljusare framtid för Sverige och dem själva.

Redan i riksdagens ekonomiska debatt i december varnade jag för de inflationsrisker som en plötslig köpfest skulle föra med sig. Det är alltid svårt i den ekonomiska politiken att i tid motverka att ett omslag urartar till ett överslag. De senaste veckornas händelser har för mig understrukit betydelsen av att ta till vara de ytterligare besparingsmöjligheter på den offentliga

utgiftssidan som kan föreligga. Den breda enighet som vunnits om att sänka kompensationsnivån i föräldraförsäkringen kommer utöver den planerade finansieringen för vårdnadsbidraget och bör därför användas till att minska budgetunderskottet. På samma sätt bör man förfara med de medel som AMS inte förmår förbruka av sina anslag.

Jag förstår att det har varit svårt för Socialdemokraterna att nu när vi går mot bättre tider skriva ihop en motion som skall finna så mycket elände som möjligt att lasta regeringen för. Men även med beaktande av denna komplikation måste jag beteckna årets ekonomisk-politiska motion från det stora oppositionspartiet som ett bedrövt aktstycke. I den mån det där förekommer något alternativt program, så är det av hokus-pokus-karaktär. Man höjer skatter och lämnar bidrag till investeringar, och – simsalabim – når redan nästa år långt över de 4 % i tillväxt som man på annat håll i motionen bedömer som omöjligt för regeringen att få till stånd ens mot slutet av 90-talet. Det är alltid trevligt med skapande fantasi, men tyvärr medför sådana här glädjekalkyler svårigheter för en seriös debatt.

Redan analysen av orsakerna bakom krisen är oförsvarligt tunn, lika tunn som den blivande finansministern in spe varit i sin ekonomiska argumentation här i dag.

Sparandets roll i ekonomin – och inte minst dess fördelning mellan offentligt och privat sparande – utgör en avgörande ideologisk skiljelinje mellan ett borgerligt och ett socialistiskt synsätt. Jag ser det förhållandet att hushållssparandet i Sverige nu nått upp till en genomsnittlig europeisk nivå som en förutsättning för återgång till en sunt fungerande marknadsekonomi. Men för en rättroende socialdemokrat är det naturligtvis en styggelse. Den förändringen försvårar möjligheterna att manipulera företagsamhetens villkor och människors liv. Det är betecknande att det i motionen åter talas om aktiv näringspolitik. Den som var med under de mest radikala åren efter 1968 kommer ihåg att med detta uttryck menas planhushållning.

Det finns skäl att vara tacksam över att Socialdemokraterna inte kommer tillbaka med det förslag om sänkt moms som man så sent som för en dryg månad sedan röstade för här i kammaren. Det får ses som ett erkännande av att man nu insett att den sortens efterfrågestimulans, som faktiskt inte skulle ha trätt i kraft förrän nästa månad, skulle slå alldeles fel.

Likaså är det ett intressant utslag av realism när Socialdemokraterna godtar åtskilliga av regeringen redan beslutade eller nu föreslagna besparingar, t.ex. den sänkning av kompensationsnivån i arbetslöshetsförsäkringen som förra året föranledde så högljudda protester.

Men så långt som till att avstå från att styra och subventionera investeringar har inte omprövningen gått. Med regeringens politik förutses näringslivets investeringar växa med 9 % i år och 12 % nästa år. För industrins del är motsvarande siffror 17 respektive 22 %. Ändå fortsätter Socialdemokraterna att förespråka direktavskrivningar av maskininvesteringar med 70 %. Det innebär en kortsiktig likviditetsförstärkning för särskilt verkstads- och processindustrin, som redan dunkar och går och som planerar kraftigt ökande investeringar detta bidrag förutan. För statsbudgeten blir resultatet dock en avsevärd försvagning, just nu när alla krafter bör sättas in på att reducera underskottet.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

Samma slappa finanspolitiska betraktelsesätt är man beredd att anlägga på subventioner till byggsektorn. Men en återgång till den politik som tidigare drev fram överinvesteringar i bostäder och offentliga lokaler är definitivt fel signal i nuläget. Byggbranschen inrymmer onekligen effektiva påtryckare med ett fack som ligger på hos vänsterpartierna och byggmästare och trähusfabrikanter som driver på högeröver. Men även inom denna sektor måste man vänja sig vid sunda produktionsförhållanden utan subventioner. Och det bästa stöd den kan få är sänkta räntor. Det kan uppnås med regeringens program för bekämpning av inflationen och sanering av de offentliga finanserna. Men hotet om socialdemokratisk stimulanspolitik verkar i motsatt riktning.

Vad menar förresten Göran Persson med en djärvare penningpolitik? Det är en retorik som borde ha gått i graven med det gamla året. Att i dagens läge kraftigt sänka den korta räntan är inte djävt – det är dumdrigt, ja, rent av dumt. Följden blir obönhörligen ökade inflationsförväntningar och stigande långa räntor, vilket direkt går ut över investeringarna och därmed möjligheterna att få till stånd de nya företag som skall ge oss jobb i framtiden.

Det finns tvärtom anledning för Riksbanken att vara försiktig med att sänka marginalräntan för att med en starkt krona motverka latent inflationssimpulser och för att stärka tilltron till konsekvensen i den ekonomiska politiken, vilket bäddar för en gynnsammare ränteutveckling på sikt.

Ett traditionellt inslag i Socialdemokraternas ekonomiska program inför valet är givetvis höjda skatter på sparande, riskkapitalbildning och vad man kallar höga inkomster, vilka numera tydligen anses börja vid knappt 200 000 kr. Förstår ni inte att sådana åtgärder måste motverka de syften ni säger er eftersträva med era investeringsstimulanser? Hur man med höjda skatter på sparande och extra arbetsinsatser skall kunna skapa nya jobb och ökad välfärd har för mig alltid varit en olöslig gåta.

Det ena stora hotet mot den gynnsamma ekonomiska utvecklingen som regeringen fått i gång i Sverige är risken för ett socialdemokratiskt maktövertagande efter valet i höst. Även socialister erkänner numera att kapital och företagande lätt rör sig över gränserna. Inför perspektivet av höjda skatter och försämrat näringsklimat hamnar de satsningar som ger nya jobb utanför vårt land.

Det för mig över till det andra stora hotet. Det är att Sverige inte skulle vinna medlemskap i EG. Det främsta resultatet av Konsekvensutredningens arbete är just slutsatsen att inte ens EES-avtalet räcker för att förmå svenska och inte minst utländska företag att investera i Sverige. För det krävs det att vi vinner status av full medlem.

Mot denna bakgrund har Socialdemokraterna länge varit förbluffande passiva i opinionsbildningen. Från Göran Persson har det knappt hörts ett ljud. Ingenting sägs heller i motionen om betydelsen av ett EG-medlemskap för Sveriges ekonomiska utveckling. Likadant är det i Göran Perssons anförande i dag. Han säger inte ett ord om denna den viktigaste ekonomiska frågan.

De förslag som läggs fram tyder numera på en avsikt att låta vårt land gå sin egen väg. Göran Persson må gärna kalla det ett socialistiskt projekt, men

vill han här och nu deklarerat sin avsikt att hjälpa Ines Uusmann att föra in Sverige i det europeiska samarbetet?

Fru talman! Göran Persson har själv karakteriserat sin motion som innehållande klassisk socialdemokratisk politik. Ja, nog är det traditionellt alltid, att socialdemokrater höjer skatter och försöker styra näringslivet med subventioner. Men därmed blir också den traditionella frågan obesvarad. Hur kan ni tro att den politik som förde oss in i krisen också skall kunna visa vägen ut ur den? Frågan väntar så mycket mera på sitt svar som regeringens politik redan visat sig kunna vända nedgången och ge medborgarna en stark framtidstro.

Anf. 27 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Vi har hört arkitekten bakom Ny start för Sverige, den man som tillsammans med Anne Wibble bär ansvaret för den djupa ekonomiska kris vi sitter i och den kraftfulla åtstramning som skedde i den nedåtgående konjunkturen. Det ansvaret skall Lars Tobisson inte fly från. Det är klart att han föredrar att diskutera något annat än den regeringsperiod som han själv aktivt varit med och bidragit till. Moderaternas insatser i den här regeringen har bidragit till att skärpa motsättningarna i Sverige.

Jag ställde en fråga till Anne Wibble förut om förmögenhetsskatterna. Jag kan ju ställa den till Lars Tobisson, som troligen är direkt personligt berörd av förslaget. I vilken mening tror Lars Tobisson att detta återförenar och samlar Sverige? Är det rimligt att de 10 % av hushållen som är bäst bemedlade nu skall få 2 miljarder till i skattesänkning och resterande 90 % får budskapet att de skall spara och hålla igen? Det är ju den politiken ni driver. Det är den politiken ni beskriver när ni står i talarstolarna och talar om vad som väntar svenskarna i Europa. Det är därför Lars Tobisson är ett av de största hoten mot ett svenskt EG-medlemskap.

Vi som ser EU som en möjlighet att gå in och arbeta för full sysselsättning och rättvis fördelning utifrån våra värderingar möter ofta människor som säger: Titta på Moderaterna! De beskriver det svenska systemskiftet som nödvändigt för att vi skall gå med i EU.

Lars Tobisson och Carl Bildt har bidragit till att vända den svenska EU-opinionen i negativ riktning. När vi ansökte om medlemskap var folk positiva. Sedan Tobisson tog hand om argumentationen har de negativas skara kommit i majoritet. Det är ett stort ansvar han tar. Det råder ingen tvekan om var felet i debatten ligger.

Anf. 28 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Låt mig påminna Göran Persson om att huvudargumentet mot mig från socialdemokratiskt håll är att jag inte betalar skatt. Att jag plötsligt skulle bli berörd av förmögenhetsskatten var allt ett skott på målfå.

Men trots att jag alltså inte personligen är berörd anser jag att det är mycket viktigt att vi vidhåller de förändringar som har skett i beskattningen av sparande i Sverige. De är förutsättningen för att kapital stannar i Sverige och ger upphov till de investeringar som behövs för att vi skall få flera företag, framför allt i den privata tjänstesektorn, som kan ge de jobb som vi arbetar för att få till stånd. Ni kommer att driva bort investeringarna ur vårt land

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

med en grumlig analys och framför allt genom att inte tala klarspråk om betydelsen av medlemskap i EG och också genom att vidhålla en lågskattepolitik.

När det gäller medlemskap i EG är det inte någon utväg att stå utanför, vilket man får en känsla av att Göran Persson innerst inne tycker när han skall återskapa den svenska folkhemsmodellen. Med de förutsättningar som då råder i det gränslösa Europa kommer det att vara ännu mer nödvändigt att sänka kostnadsläget i Sverige och rätta till skatteförhållandena, om vi utöver andra svårigheter skall ha gränshinder att passera på väg ut i Europa.

Jag skulle vilja fråga Göran Persson om en formulering i motionen. Det står att en socialdemokratisk regering kommer att utforma en ny skattereform. Jag trodde att ni skulle bilda regering tillsammans med ett annat parti, t.ex. Folkpartiet.

Anf. 29 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Vi bjuder in alla som vill vara med och formulera en skattepolitik som bygger på den uppgörelse vi träffade med Folkpartiet. Vi tyckte att det var en bra reform. Den var rationell och hade uppbackning från näringslivet, och den vilade på rättvis beskattning vad gäller arbete och kapital. Vi vill tillbaka dit. Därom råder ingen tvekan.

Tobisson talar om att han inte är berörd av dessa skatter. Förlåt! Jag glömde bort att det var för avdragen och inte uppdragen som Lars Tobisson var berörd. Men det förtar inte det principiella i min kritik. Han blir mig svaret skyldig.

Vi har sänkt kapitalskatten i Sverige med drygt 20 miljarder kronor. Nu skall man sänka den med 2 miljarder kronor till den 1 januari 1995. Det gäller förmögenhetsskatten. Det är de som äger jord, skog, börsnoterade aktier och större fastigheter som nu skall få ytterligare 2 miljarder kronor i skattesänkning därför att det skall skapa nya jobb, som Tobisson säger. Jag tror inte att det skapar några nya jobb. De 20 miljarder som vi hittills har sänkt kapitalskatterna med har ju kombinerats med en massarbetslöshet av tidigare icke skadat slag. Att gå på med ytterligare 2 miljarder kommer bara att öka klyftorna i samhället.

Jag förstår att Tobisson försvarar detta. Det är en klassisk högertanke att gå emot förmögenhetsskatten. Det har det varit sedan 40-talet, då Wigforss införde den. Men var står Centern i förmögenhetsskattefrågan? Var står kds? Det är en rimlig diskussion som vi så småningom får ta här i dag.

Tobisson tog upp EG-frågan. Vi socialdemokrater som arbetar i den organisationen är för ett medlemskap i EG. Jag är för ett medlemskap i EG. Vi möter väldigt många svenskar som är oroade just av den typ av argumentation som Moderaterna står för. Det Lars Tobisson och Carl Bildt har bidragit till är faktiskt att vända opinionen i negativ riktning. Jag skall vara med och vända den tillbaka, men det kommer troligen att ske under en debatt med Tobisson och hans högerkamrater, som utgår ifrån att vi ser oerhört olika på den europeiska framtiden. Så blir det också, därför att det är vänster eller höger också i Europa. Jag vill vara med i Vänsterns Europa.

Anf. 30 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Jag skall inte ge Göran Persson det intrycket att jag inte betalar någon skatt. Min senaste slutskattesedel från december innebar mer än 500 000 kr i skatt – över en halv miljon. Det var faktiskt ingen förmögenhetsskatt.

Jag är tacksam för att Göran Persson ändå, även om det är framtvingat, säger sig vara för Europa. Men så kommer han med en massa förbehåll. Det är ju just detta som är problemet. Det jag har beklagat är att han inte, om han nu är blivande finansminister, går ut och talar klart och tydligt om betydelsen av Europa från ekonomisk-politisk synpunkt. Vi kommer ingenvart med några som helst former av stimulanser till investeringar eller konsumtion eller vad det vara må om det finns tvivel på att den blivande finansministern är intresserad av att vi får delta i det europeiska samarbetet.

Göran Persson sade litet lättvindigt att vem som helst får vara med i den regering Socialdemokraterna vill bilda. Men det har ändå varit en tes att det inte skall bildas en socialdemokratisk regering även om Socialdemokraterna får egen majoritet, vilket det av misstag har kommit att stå i motionen. Det skall vara en koalitionsregering. Man har siktat in sig på Folkpartiet.

Jag har funderat mycket över vad orsaken till detta självuppoftande tänkesätt kan vara. En förklaring är sannolikt att man är medveten om vad som redan har skett. Man måste ta på sig och bevara åtskilliga av de förändringar som den nuvarande regeringen har genomfört. Då får man ett alibi. Man kan säga: Vi skulle vilja ändra på politiken, men vi har med oss en koalitionspartner som har varit med om att genomföra den. Så det går inte.

Den andra förklaringen är säkert att man behöver talanger i den regeringen. Man har gjort sig av med alla ekonomiskt kunniga personer i sitt parti. Jag hinner inte räkna upp dem. Det är klart att det vore bra att få behålla Anne Wibble som finansminister. Hon begriper ju i alla fall vad det handlar om, och hon står för en vettig politik. Hur den skall kunna förenas med Göran Perssons begriper jag inte.

Anf. 31 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Fru talman! Jag förutsätter att Lars Tobisson håller sig för god för att svara på samma arroganta sätt som finansministern. Jag skall ställa ungefär samma frågor.

Vad säger Lars Tobisson till de unga människor som kommer att få ärva en gigantisk statsskuld? Är det inte hög tid att verkligen sanera statsfinanserna och inte bara kalla det för sanering? Hur ser Lars Tobisson på ett möte med nästa lågkonjunktur, då statsskulden blir bortåt dubbelt så stor som i dag? När kan vi förvänta oss att få en budget i balans?

Anf. 32 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Jag skall gärna besvara detta.

Jag kan inte direkt överblicka när statsskulden blir noll, och jag skall vara ärlig och säga att den nog inte skall vara noll. Det är ett räknesätt som bara är nyttigt för ett hushåll och kanske t.o.m. för ett företag. För en nation, som ändå har rätt många plusposter i form av tillgångar av olika slag, är det inte fråga om att gå ända dithän. Men visst skall ökningen av statsskulden

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

upphöra. Statsskulden bör t.o.m. minska jämfört med nuvarande nivå eller den nivå som kan förutses.

Receptet för att åstadkomma det är att undvika ökade utgifter. Jag satt strax före jul i en förhandling med Dan Eriksson. Han spelade kanske inte den dominerande rollen, utan det gjorde en annan lång man som var med. Resultatet blev tyvärr ökade statsutgifter i förhållande till regeringens politik. Utgifterna ökade, t.ex. genom en höjning av grundersättningen i arbetslöshetsersättningen, med över en miljard kronor. Det är där vi måste hålla igen, i synnerhet nu när vi går in i en period då det faktiskt går uppåt i ekonomin och då det kommer att kunna ges tillfälle till fortsatta besparingar.

Anf. 33 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Fru talman! Jag tackar Lars Tobisson för svaret. Det ger mig möjlighet att också svara finansministern. Jag tror att hon tyvärr gick ut nu, men hon kanske kan läsa protokollet efteråt.

Anf. 34 TALMANNEN:

Repliken gäller alltså Lars Tobissons anförande.

Anf. 35 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Fru talman! Just det, men jag får möjlighet att svara även på finansministerns fråga i svaret till Lars Tobisson.

Även om vi i Ny demokrati vill göra stora besparingar går vi inte med på precis allting. Ibland kan vi också vilja ha en skattehöjning eller en avgiftshöjning. Det kan hända.

Vi vill dock sänka skatter och göra besparingar på ungefär 20 miljarder totalt sett. Det är alltså en budgetförstärkning på 20 miljarder.

Det är naturligtvis litet svårt att komma in i en förhandling med tanke på den relation vi har till regeringen och regeringspartierna. Man kan inte diskutera en helhet. Visst kan det bli som Lars Tobisson säger.

Om vi kunde ta ett helhetsgrepp och diskutera igenom politiken från början till slut skulle vi nog kunna hitta andra lösningar som ingick i ett större sammanhang. Det skulle vara bra för nationen, för säkerheten på marknaden osv. Det välkomnar vi gärna. Det har inte precis varit regeringens ambition. När det verkligen har kärvat till och man har haft kniven på strupen och riskerat nederlag har regeringen kunnat diskutera vissa små delposter. Kom inte och skyll på oss om det någon gång blir en avgiftshöjning eller en skattehöjning!

Jag undrar om Lars Tobisson har läst vår ekonomiska motion. Tror han i så fall att vårt budgetalternativ och de budgetförstärkningar som finns där leder till större förtroende för den ekonomiska politiken, stärker kronan ytterligare, minskar inflationsoron och möjliggör räntesänkningar om de genomförs?

Anf. 36 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Självfallet har jag läst Ny demokratis ekonomiska motion. Just därför skulle jag gärna vilja föra ett resonemang som inte handlar om slagord och paroller utan om den ekonomiska situationen, om de ekono-

miska utsikterna och om vad som kan vara rätt ekonomisk politik i detta läge.

Jag tror inte på möjligheten att kunna föra den sortens samtal med Socialdemokraterna, eftersom de är så helt instyrda mot en vänsterpopulism med sikte på valet. Men jag hoppas att det skall vara möjligt att med andra krafter i riksdagen föra samtal som tar upp den aktuella ekonomiska situationen och vad den kräver.

Situationen kräver åtstramning. Den kan inte medge att man t.ex. ger sig ut och stimulerar byggsektorn med vad som förefaller vara rena förtäckta kommunalbidrag eller att man ger löften om att kommunerna skall kunna behålla övertalig personal med bidrag från staten.

Detta är ju egentligen ett svar till Johan Lönnroth, som tydligen också har gått. Det är ingenting att lita på att staten skall kunna ställa upp och ge kommunerna bidrag utav det stora underskottet, som bekymrar Dan Eriksson, och den stora statsskuld som vi har.

Men låt oss gärna diskutera dessa frågor! Det kommer att vara nödvändigt i den förändrade ekonomiska situation vi befinner oss i. Jag tycker kanske att en del inslag i Ny demokratis motion tyder på att man ännu inte riktigt har ställt om. För det är väl inte så att ni också skall bli vänsterpopulister?

Anf. 37 PER-OLA ERIKSSON (c):

Fru talman! Efter att ha läst Socialdemokraternas ekonomisk-politiska motioner och efter att i går ha hört Ingvar Carlsson och i dag Göran Persson, så slås jag av bristerna i deras politik. Den ger intrycket av ett enda stort illusionstrick, ett enda stort försök att förvilla svenska folket och få dem att tro att Socialdemokraterna har mirakellösningarna på Sveriges ekonomiska problem. Så är det ju inte.

Göran Perssons anföranden är ofta fyllda med retorik och förenklingar. Det märks inte minst i år, när det är valår. 1994 tycks bli retorikens år. Om man skalar bort retoriken är det i mycket ett tomhetens budskap som vi har hört från Göran Persson i dag.

Socialdemokraternas budgetförslag skulle om de genomfördes inte underlätta den ekonomiska uppgången – tvärtom. De visar på bristande förståelse för nödvändiga förbättringar för företagande, långsiktighet och stabilitet i den ekonomiska politiken. Man skjuter problemen på framtiden, vilket innebär att kommande generationer skulle få betala ett högt pris.

Göran Persson vill, som han betonat många gånger, föra en "klassisk socialdemokratisk politik". Han brukar tala om att "Socialdemokraterna har gjort det förr". Jag tycker att det låter illavarslande. Vi känner alltför väl till vad denna "klassiska socialdemokratiska politik" innebär. Spåren efter tidigare socialdemokratiska regeringar förskräcker sannerligen.

Om Socialdemokraterna, mot förmodan, skulle vinna regeringsmakten i årets val finns det anledning att känna oro. Socialdemokraterna skulle bana vägen för att flyttlassen åter börjar rulla från glesbygden, landsbygden och småorterna in till storstäderna. Socialdemokraterna skulle bana vägen för en ny våg av betongpolitik och ökad miljöskuld. Småföretagen skulle åter brandskattas på kapital. De offentliga utgifterna skulle öka. Sverige skulle ta flera steg tillbaka.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

Göran Persson talar om att Socialdemokraterna har gjort det förr. Avser då Göran Persson Stålverk 80, Öresundsbro utan miljökrav, de nedlagda bilfabrikerna i Uddevalla och Malmö? Eller talar han om 80-talets storstadsexpansion? Kanske vill han t.o.m. återinföra löntagarfonderna? Vi bör få svar på de frågorna.

I en av de socialdemokratiska motionerna motsätter man sig att flyttningsbidragen försämras och upphör. Flyttningsbidragen är betydelsefulla, heter det i motionen. Det innebär alltså att Socialdemokraterna, om de vinner valet, tänker möta högkonjunkturen med ny flyttlasspolitik – folkförflyttning från landsbygd och glesbygd. Fru talman! Bevara oss från en sådan socialdemokratisk politik!

I spåren efter 1980-talets socialdemokratiska kasinoekonomi för nu fyrrklöverregeringen en sund ekonomisk politik, som främjar jobben, trygghetssystemen, miljön och utvecklingen i hela landet.

Göran Persson talade om behovet av investeringar i vägar och järnvägar. Det var precis det som riksdagen beslutade om i fjol. Man kan ju fråga sig var Göran Persson var under fjolåret, då han inte har noterat de beslut som riksdagen redan har fattat.

Regeringspartierna lägger nu grunden för en bättre ekonomisk tillväxt, som klarar välfärdssamhällets åtaganden. Utan en ekonomisk tillväxt kan vi inte klara vården, skolan, omsorgsverksamheten, pensionerna eller trygghetssystemen. Men – och det är viktigt – ekonomisk tillväxt får inte vara ett mål i sig. Det är ett medel för att uppnå målen.

En hög och uthållig ekonomisk tillväxt är nödvändig för att vi skall kunna minska budgetunderskottet och betala av på statsskulden. Men den ekonomiska tillväxten får inte gå ut över miljön. Därför är det bra att regeringen i finansplanen mycket tydligt slår fast att en minskad statsskuld inte får bytas mot en ökad miljöskuld.

Fru talman! En stark ekonomi förutsätter ett stort inslag av privat finansiellt sparande hos hushåll och företag. För tio år sedan hade vi ett negativt hushållssparande. Nu har utvecklingen vänt. Sedan 1990 har det privata sparat ökat med 22 % av bruttonationalprodukten.

Socialdemokraterna klagar ofta över det ökade sparandet. Det måste bero på att de inte har frigjort sig från 80-talstänkandet, som innebar skuldsatta hushåll, hög inflation och som slutade med finanskrisen.

Göran Persson sade i sitt inledningsanförande att vi måste handla nu, och han krävde mer besparingar. Jag måste säga att det var bra mycket bludder i det där.

I fjol kallade ju Socialdemokraterna besparingarna i de olika transferringssystemen för dråpslag. Man tillbakavisade åtgärder och sade att det var att vrida klockan tillbaka, från folkhem till Fattig-Sverige. Nu ropar Göran Persson efter fler besparingar. Men varför sade ni nej i fjol? Nu börjar det accepteras, sakta men säkert. Det som var fel i fjol tycks nu vara rätt. Men varför hade ni inte den insikten då?

Många tecken tyder nu på att svensk ekonomi återhämtar sig. Vägen tillbaka till sunda och stabila statsfinanser är ännu lång och kräver uppoffringar. Vi är i början av en konjunkturuppgång.

Till skillnad mot tidigare uppgångar kommer den här konjunkturupp-

gången i skenet av den stora skattereformen, flytande kronkurs och allt lägre räntor. Det kräver ett fast grepp om finanspolitiken och penningpolitiken för att vi inte skall skapa en ny inflationsekonomi och överhettning.

Den ekonomiska politiken måste inriktas på att minska budgetunderskottet. Det förutsätter att saneringsprogrammet som riksdagen beslutat om genomförs fullt ut. Det är ett minimikrav.

Sverige är på väg att bli en bra nation för företagande och investeringar. Företagens konkurrenskraft har förbättrats. Sverige återindustrialiseras. Industriproduktionen och exporten ökar. Tjänstesektorn ges nya möjligheter. Miljöpolitikens inriktning leder till nya jobb. Ett förverkligande av den socialdemokratiska politiken skulle däremot innebära att uppgången i ekonomin försvåras, fördröjs och försvagas.

Det ligger i löntagarnas intresse att villkoren för företagandet förbättras, att nyetableringar underlättas och industrins investeringar ökar. Det ligger också i löntagarnas intresse att företagen har goda vinstmarginaler så att nya investeringar kan komma i gång.

Kampen mot arbetslösheten är i dag den viktigaste politiska uppgiften. Genom en rad åtgärder har regeringspartierna sett till att villkoren för företagandet i Sverige har förbättrats.

Jag vill rikta en uppmaning till näringslivet och de hundratusentals företagen runt om i landet. Nu är det dags att stora såväl som små företag börjar anställa människor för att minska arbetslösheten. Vänta inte! Börja anställa nu! Se till att människorna är på plats när konjunkturen tar fart på riktigt!

Genom initiativ från bl.a. Centern har riksdagen tidigare vid olika tillfällen beslutat om åtgärder för att främja vissa bygginvesteringar. Vid två tillfällen under fjolåret anvisade riksdagen totalt 1,3 miljarder kronor för att stimulera ROT-projekt inom kommunsektorn. Dessutom får enskilda möjlighet att göra avdrag för reparation av villan eller bostadsrätten.

Nu handlar det väldigt mycket om byggande i debatten, men låt mig säga att det inte handlar om att bygga nya bostäder, som socialdemokraterna vill. Tillgången på bostäder i Sverige är i dag god. Däremot handlar det om att underhålla offentliga byggnader, t.ex. skolor, vårdhem och daghem. För min del är jag beredd medverka till att riksdagen nu satsar ytterligare resurser på ROT-sektorn. ROT-projekt, helst med miljöinriktning, kan skapa nya, värdefulla arbetstillfällen runt om i landet. Men det är viktigt att säga: De måste vara finansierade.

Herr talman! Nu rustas Sverige inför 2000-talet. Regeringspartierna har lagt grunden för en uthållig ekonomisk utveckling som ger sundare statsfinanser, bibehållen låg inflation, lägre räntor, fler investeringar och därmed lägre arbetslöshet. Vi investerar också i kretsloppssamhället som hör framtiden till. Det är för den politiken Centern och regeringen begär väljarnas förtroende i årets val!

Anf. 38 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Jag anser att vi har lika litet rätt att lämna över en stor statskuld till kommande generationer som att lämna över ett dåligt miljöarv. Om det sista tror jag Per-Ola Eriksson är ense med mig.

Nu är min fråga: Tycker finansutskottets ordförande att vi skall göra mer

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

för att komma till rätta med underskottet i budgeten och därmed förbättra statsfinanserna än det svaga program regeringen föreslår? Eller skall vi vräka över skuldbördan på kommande generationer?

Anf. 39 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Det är just för att vi inte skall vältra över på kommande generationer som regeringspartierna och regeringen har lagt fram förslag, som riksdagen har bifallit, om ett långsiktigt program för att sanera svensk ekonomi.

Det har framlagts olika besparingsförslag för riksdagen. Vi hade förväntat oss att Ny demokrati skulle ställa upp bakom dessa förslag. Men vid några tillfällen har Ny demokrati låtit sig lockas av tillfälliga popularitetsvinster och röstat emot sådana viktiga reformer för att sanera ekonomin.

Nu är besluten fattade och saken är passerad, men jag tycker inte att Dan Eriksson i Stockholm skall ifrågasätta regeringens ambitioner när det gäller att sanera svensk ekonomi. Hjälp i stället till i framtiden! Vi har att fatta ett antal beslut framöver. Om Dan Eriksson är intresserad är han välkommen med i det arbetet.

Anf. 40 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Det saneringsprogram som Per-Ola Eriksson talar om medför att statsskulden under den tid saneringsprogrammet pågår ökar från 1 000 miljarder till 2 000 miljarder, alltså blir dubbelt så stort. Frågan är hur starkt det saneringsprogrammet är. Det går att göra det mycket starkare. Det finns besparingar man kan göra om man bara har vilja och mod.

I det budgetförslag regeringen har framlagt finns i varje fall inte ett dugg mod. Men det är ju valår, som sagt.

När det gäller att ställa upp: Vi ställer upp på budgetförstärkande åtgärder. Men ni kan inte säga att vi måste gå med på vartenda enstaka förslag ni lägger fram. Vi måste resonera om en helhet. Då är jag övertygad om att vi kan komma fram till bra besparingar. Det är inga problem.

Jag tvivlar inte på regeringens ambitioner. Jag tvivlar mer på förmågan och orken att komma med och genomföra något som är någonting att ha. Budgeten är inte mycket att hänga i julgran.

Anf. 41 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Vi har nu möjlighet att testa vad Ny demokrati vill när det gäller långsiktiga saneringsprogram och önskan att skapa en uthållig ekonomisk politik. Vi börjar nu, som bekant, att i finansutskottet gå igenom den här budgeten. Vi skall förstås pröva alla de förslag som framförts, också dem som kommer från Ny demokratis sida. Men ibland brukar Ny demokratis förslag till besparingar på olika områden tas tillbaka vid ett annat tillfälle, tillsammans med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Det har varit litet si och så med långsiktigheten och stabiliteten.

Jag är dock en optimistisk person. Vi får väl se var Dan Eriksson i Stockholm hamnar när vi börjar med årets budget.

Dan Eriksson säger att vi saknar vilja och mod. Är det någonting som den här regeringen har visat så är det just vilja och mod att förändra, göra stora

strukture reformer i transfereringssystemen och göra de besparingar som förut ansågs omöjliga.

Nu märker vi också att t.o.m. Socialdemokraterna börjar traska efter. Det är så dags, men de är också välkomna i det här arbetet.

Anf. 42 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att det nyliberala budskapet knappast skulle kunna formuleras bättre av en moderat än i Per-Ola Erikssons anförande. Att han är centerpartist och representerar ett av de län i landet som troligen förlorat mest på den politik han talar om i talarstolen är svårt att se. Men det är en debatt Per-Ola Eriksson får klara ut på hemmaplan.

Med Per-Ola Erikssons tonläge, med den oerhörda hyllningen till regeringens konsekvens och fasthet, blir det parodiskt när han slutar sitt tal med att säga: Vi kommer att gå ifrån regeringens politik när det gäller byggstimulansen.

Stå fast vid det regeringsförslag som föreligger, Per-Ola Eriksson! Det är ju höjden av klokskap och förstånd. Det är framlagt av Per-Ola Erikssons partikamrat Börje Hörnlund. Bläcket har knappt torkat.

Socialdemokraterna vet att när de framlägger sina alternativ så är de väl förankrade ute i landet. Därmed har Per-Ola Eriksson fått en opinion emot sig, och då viker han sig direkt.

Det tycker jag i och för sig är bra, men det vore klädsamt om det också påverkade Per-Ola Erikssons sätt att uppträda i övrigt när han beskriver regeringens alltigenom kloka politik. Den håller inte ihop. Verkligheten kommer successivt att tvinga Per-Ola Eriksson att backa, det är alldeles uppenbart.

Jag har två frågor: Läger Börje Hörnlund fram förslaget om 300 plus 150 dagars stämplingstid i a-kassan? Hur kan Per-Ola Eriksson motivera en sänkning av förmögenhetsskatten med 2 miljarder kronor från den 1 januari 1995 när vi inte har råd med vettiga insatser i exempelvis vård och omsorg?

Är det god centerpolitik, eller är Per-Ola Eriksson också på den punkten ombud för det nyliberala systemskiftet?

Anf. 43 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Göran Persson har tidigare i dag fått svar av finansministern då det gäller arbetslöshetsförsäkringen. Därav framgick att det kommer en proposition. Göran Persson får ge sig till tåls och vänta på den.

Däremot är det bra att riksdagen har fattat beslut om en allmän, obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, som täcker in alla människor i det här landet.

Göran Persson sade i sitt inledningsanförande att arbetslösheten är ett socialt gissel. Han sade att han hade en vilja att ta ner arbetslösheten. På den punkten är Göran Persson inte ensam. Det är många i det här landet som vill se en sådan åtgärd, och det är också regeringspartiernas ambition. Vi har som både mål och ambition att minska arbetslösheten.

Men hur är det med den socialdemokratiska ambitionen? Är det inte bara ord och retorik i den socialdemokratiska motionen? När jag läser den ser jag att man accepterar en hög arbetslöshet. Socialdemokraterna skriver att de kan acceptera en 10-procentig arbetslöshet. Varför stannar ni vid 10 %? Var-

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

för skriver ni i er motion att ni vill ha tio procents arbetslöshet? Det är nämligen konsekvensen av formuleringarna i er motion som handlar om framtid för Sverige.

Jag tycker det är ganska allvarligt att inte Göran Persson har större ambitioner än så.

Anf. 44 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det var ett av de mest förvirrade inlägg jag hört från Per-Ola Eriksson. Vi skall tillbaka till full sysselsättning. Det blir tungt och svårt, men jag tror att det bara finns en politisk kraft i Sverige som klarar den saken och det är socialdemokratin.

Vi redovisar programmet i vår motion. Läs den!

Sedan ställde jag några konkreta frågor, utöver att Per-Ola Eriksson direkt springer ifrån regeringspolitiken, vilket man väl kan stå ut med även om det inte är särskilt handfast och hållfast.

Jag ställde en fråga om förmögenhetsskatten. Per-Ola Eriksson skall hem till Norrbotten och möta människor som har det svårt och besvärligt. Hur förklarar han för dem att de tio procenten rikaste hushållen skall få 2 miljarder kronor i skattesänkning bara därför att det är ett ideologiskt projekt? Det gäller dem som äger jord, börsnoterade aktier och stora fastigheter. Det finns inga som helst kopplingar mellan detta och nya jobb. Det är ingenting annat än en ren och rå omfördelning.

Detta skall Per-Ola Eriksson försvara med utgångspunkt från att han så helhjärtat ställer upp på den här regeringens politik. Jag skulle vilja höra hur han tänker argumentera. Säg det gärna här i kammaren!

Sedan måste jag tolka svaret om de 300 plus 150 dagarna så att det kommer en sådan proposition från regeringen. Den har som konsekvens utstämpling och socialbidrag efter 450 dagar. I den valkrets Per-Ola Eriksson representerar är detta en social katastrof.

Hur förklarar Per-Ola Eriksson detta samtidigt som han klarar ut varför man skall sänka förmögenhetsskatten för de rikaste?

Anf. 45 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Göran Persson får slå sig till ro ett tag och avvakta propositionen. Då skall han få svar på sina frågor. Det är den arbetsmetod vi har i riksdagen.

Men jag skall gärna diskutera skatter med Göran Persson. Kom ihåg en sak: Vi lever nu i en helt ny och föränderlig värld, som också socialdemokraterna medverkade till att skapa under 1980-talet. Vi har fått avregleringar och vi lever nu i det gränslösa Europa där kapitalet strömmar fritt över gränserna.

Om inte Sverige har ett investeringsvänligt skattesystem som kan locka till oss kapital, så kommer vi inte att kunna skapa de nya jobb som såväl Göran Persson som jag och alla andra här i kammaren är intresserade av.

När Göran Persson tar upp skatten på förmögenhet och aktier osv. är detta bara retorik. Det enda ni gör är att skapa osäkerhet för framtiden. Därest Göran Perssons parti skulle vinna valet och skulle omsätta alla sina uttalan-

den i praktiken och försämlra investeringsklimatet i Sverige, innebär detta att då flyr företagen och jobben från Sverige i stället för att lockas hit.

Till sist, herr talman, återigen: Formuleringen i den socialdemokratiska motionen på sid. 2 kan man bara tolka så, att de accepterar tio procents arbetslöshet. Så läser man den mening som står längst ned.

Anf. 46 ROSE-MARIE FREBRAN (kds):

Herr talman! Många kurvor som beskriver den svenska ekonomin pekar i dag åt rätt håll. Detta till trots måste vi tillstå att vi har en lång och mödosam väg att gå innan vi tar oss ur arbetslöshetens stålbad.

Den ekonomiska politik som vi kristdemokrater tillsammans med övriga regeringspartier lagt fast är uttryck för en samlad och långsiktig strategi för att klara denna utmaning.

Den här debatten – liksom de flesta andra ekonomiska debatter – kretsar i mångt och mycket kring vilka åtgärder som kan leda till den uthålliga tillväxt som är nödvändig för att klara sysselsättningsmålet. För oss kristdemokrater känns det i detta sammanhang angeläget att lyfta fram två viktiga, men i debatten något undanskymda, delar av finansplanen.

Den ena delen är ekonomins koppling till miljön. Tillväxten vi talar om måste vara förenlig med kravet på en ansvarsfull miljöpolitik. En ekonomisk tillväxt som samtidigt förstör våra livsbetingelser är oacceptabel. Den utredning som kds tidigare krävt om skatteväxling för miljön, och som regeringen inom kort tillsätter, hälsar vi med stor tillfredsställelse.

En skatteväxling skulle, förutom att få positiva effekter på miljön, även kunna skapa utrymme för en sänkt beskattning på arbete och därmed bidra till en ökad efterfrågan på arbetskraft.

Den andra mycket viktiga frågan, som också finns med i finansplanen, handlar om etikens betydelse för att främja en långsiktigt positiv ekonomisk utveckling. Detta är ingen nyhet. Redan Adam Smith insåg sambandet mellan marknadsekonomi och etik.

Förra årets nobelpristagare i ekonomi, Douglass C North, har nu visat vetenskapliga belägg för vikten av väl fungerande institutioner med klara etiska normer för att hålla transaktionskostnaderna låga. En ekonomis förmåga att kunna hålla låga transaktionskostnader är av avgörande betydelse för den ekonomiska utvecklingen.

Förmodligen underskattar vi i den ekonomiska debatten ofta dessa mekanismer, och vi kanske i motsvarande grad överskattar olika kortsiktiga ekonomiska åtgärders betydelse för den ekonomiska utvecklingen.

Herr talman! Vad som orsakat dagens ekonomiska problem har redan avhandlats i denna och tidigare ekonomiska debatter. Jag skall inte ta tid att upprepa detta. I stället vill jag göra några reflexioner kring Socialdemokraternas ekonomiska politik, eller skall vi kalla det retorik?

Göran Persson anklagar regeringen för att strypa den ekonomiska efterfrågan samtidigt som han kritiserar regeringen för det offentliga budgetunderskottet. När regeringen tvingades föreslå en sänkning av a-kasseersättningen från 90 till 80 % eldade Socialdemokraterna massorna och lät förstå att något sådant skulle Socialdemokraterna aldrig acceptera. Nu erkänner

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

man att det inte är aktuellt att höja ersättningsnivån vid ett eventuellt regeringsskifte.

För mindre än två månader sedan, strax före jul, stod Göran Persson här i kammaren och förkunnade att en momssänkning den 1 mars i år var en viktig del i lösningen på Sveriges ekonomiska problem. Konsumtionen skulle stimuleras. Några veckor senare, när Socialdemokraternas ekonomiska motion presenterades, var det inte längre aktuellt med någon momssänkning.

Det är naturligtvis hälsosamt att även politiker kan ändra sig, men jag måste ändå få fråga Göran Persson: Var det något speciellt som hände under de korta jul- och nyårsveckorna som fick Socialdemokraterna på andra tankar? Eller rör det sig om en tillnyktring eller ett nyårslöfte att vara mer uppriktig för att slippa åtminstone något av den svekdebatt som otvivelaktigt kommer att drabba socialdemokraterna om de – mot förmodan – skulle få regeringsansvaret efter valet?

Hur länge kommer Socialdemokraterna att hålla fast vid den nu presenterade politiken? Kan vi förvänta oss att den håller över vårriksdagen? Gäller den även efter valet eller kommer Socialdemokraterna att fortsätta att bedriva en kvartalsinriktad ekonomisk politik?

Herr talman! I Finanstidningen den 8 oktober förra året intervjuades Göran Persson. Han sade då: "Jag hör till dem som tror att skattetrycket i vårt land nått den övre gränsen." Likväl föreslår Socialdemokraterna nu omfattande skattehöjningar på netto 4,1 miljarder enligt egna beräkningar och 8,5 miljarder i helårseffekt enligt beräkningar från Finansdepartementet.

I övrigt innehåller det socialdemokratiska alternativet en överbudspolitik vad gäller infrastruktur- och utbildningssatsningar. Men – som Socialdemokraterna även skriver i sin motion – underskotten i de offentliga finanserna lägger klara restriktioner när det gäller ytterligare finanspolitiska stimulanser. När infrastruktursatsningarna ligger på en tredubbel nivå jämfört med 80-talet ter det sig något besynnerligt att *just* Socialdemokraterna föreslår ytterligare satsningar.

När Socialdemokraterna dessutom, bara några månader efter det att århundradets infrastruktursatsningar klubbats av riksdagen, skriver att "en nationell plan för investeringar i infrastruktur behövs", blir det närmast komiskt.

Socialdemokraternas budgetförslag innebär en ytterligare underfinansiering av statens budget. Ekonomer från alla håll, inte minst OECD och IMF, har tydligt deklarerat att det inte finns något utrymme för ytterligare underfinansieringar av den svenska budgeten.

Inte ens länder med så blygsamma underskott som 4–5 % av BNP vågar chansa med en mer expansiv finanspolitik. I Sverige ligger underskottet på 13–14 %! Tvärtom är en fortsatt stram finanspolitik absolut nödvändig för att återupprätta och vidmakthålla förtroendet för svensk ekonomi.

Det av riksdagen i våras antagna saneringsprogrammet är en absolut miniminivå. Det ger förutsättningar för varaktigt låga räntor, och därmed stimuleras investeringarna.

Jag är helt överens med oppositionen om behovet av låga räntor. Men det behöver påpekas att räntesänkningar inte kan kommenderas fram eller be-

slutas av politikerna. Låg ränta kan bara förtjänas med hjälp av en ekonomisk politik som upprätthåller och förstärker förtroendet för svensk ekonomi.

Herr talman! De nya jobb som Socialdemokraterna menar sig skapa med sitt budgetalternativ kommer nästan uteslutande den offentliga sektorn till del. Samtidigt kritiserar man regeringen för att den offentliga sektorns andel av BNP uppgår till över 70 %.

Finansieringen av de nya jobben sker i huvudsak med tämligen omfattande skattehöjningar – trots Göran Perssons för några månader sedan uttalade tveksamhet till sådana. Bl.a. vill Socialdemokraterna nu återinföra dubbelbeskattningen på utdelningar, dvs. placera Sverige i den lilla exklusiva grupp länder som beskattar avkastning på kapital som satsas i företag som skapar nya jobb hårdare än avkastningen på passivt sparande i t.ex. bank.

Göran Persson! Om Socialdemokraterna nu, till skillnad från partikollegerna i Norge, så gärna vill dubbelbeskatta kapitalinkomster, vore det då inte bättre att lägga dubbel skatt på bankräntor och liknande avkastningar på passiva kapitalplaceringar?

Slutsatsen av Socialdemokraternas förslag är att man visserligen vill och troligen förmår att kortsiktigt skapa jobb, men att det sker i den offentliga sektorn på bekostnad av minst lika många jobb i den privata sektorn. Jag tillåter mig tvivla på att detta är en riktig väg.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag ta upp den kommunala ekonomin. Grundläggande för vår välfärd är att känna trygghet inför ålderdom och sjukdom. Det handlar ytterst om respekt för livet och solidaritet med de svagaste. Därför tillhör vården och omsorgen om våra äldre de områden som kds prioriterar allra främst.

Antalet äldre har ökat markant i Sverige de senaste 20 åren och kommer att fortsätta att öka. Samtidigt kräver, som jag tidigare sagt, de mycket ansträngda statsfinanserna att den offentliga konsumtionen totalt sett begränsas. Det innebär att stora krav på prioriteringar kommer att ställas i kommuner och landsting.

De senaste åren, när BNP sjunkit och reallönerna stigit mycket långsamt, har de finansiella ramarna för offentlig konsumtion inneburit att kommuner och landsting faktiskt begränsat sin konsumtion mer än vad "realt oförändrad konsumtion", som anges i saneringsprogrammet, kräver. Det kan diskuteras om det är en sund stabiliseringspolitik att låta den kommunala sektorn genomföra en större del av sin andel av saneringsprogrammet de år det samhällsekonomiska läget är som sämst.

Herr talman! Mot den bakgrunden kan det finnas anledning att se över förhållandena i den kommunala sektorn.

Anf. 47 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Rose-Marie Frebran hävdar att regeringen har en långsiktig strategi. Hon vill ge sken av att regeringen med kds hjälp har fått in nya dimensioner i sitt tänkande. Det handlar om dels miljön, dels etiken.

Rose-Marie Frebran sitter i en regering som satsar på en Öresundsbro och på motorledsbyggen kring storstäderna.

Rose-Marie Frebran sitter i en regering som nu bedriver en flyktningpolitik

som ute i världen karakteriseras som en av de hårdaste och mest restriktiva jämfört med länder på samma ekonomiska nivå som Sverige. Serbiska deserterörer flyr i dag till Norge.

Rose-Marie Frebran sitter i en regering som har lagt fram ett program för kommunernas ekonomi som innebär successivt minskade statliga anslag till sjukvård och skola. Vad är det som konkret är nytänkande, Rose-Marie Frebran, i frågorna om miljö och etik jämfört med andra högerregeringar runt om i världen?

Anf. 48 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik:

Herr talman! Johan Lönnroth nämner Öresundsbron, motorvägsbyggen, flyktingpolitiken, den kommunala ekonomin, nytänkandet osv. Det är mycket som Johan Lönnroth har tänkt sig skall behandlas under två minuter. Det får naturligtvis ske en annan gång.

Jag håller inte alls med Johan Lönnroth i hans beskrivning av den kommunala ekonomin. Han säger att regeringen har lagt fram ett program som innebär sänkt stöd till sjukvården. Detta är inte sant. En pågående utredning behandlar just sjukvårdens organisering och finansiering i framtiden. Men denna utredning är ännu inte ännu klar. Johan Lönnroths parti har för övrigt lämnat utredningen och vill inte vara med och ta ansvar för de förslag som skall läggas fram.

Nytänkande på miljöområdet är bl.a. den mycket viktiga skatteväxling som gjorts med tanke på både miljön och jobben. Lägg över skatt på naturresurser och på miljöfarliga utsläpp och minska samtidigt skatt på arbete! Då får man en bättre miljö och fler arbetstillfällen.

Anf. 49 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Jag tycker naturligtvis att utredningen om skatteväxling är bra. Också mitt parti är anhängare av att en sådan görs. Problemet är emellertid att det medan detta utreds i verkligheten händer något helt annat.

De planer som regeringen har lagt fram för kommunernas ekonomi pekar på minskad verksamhetsvolym för såväl detta år som nästa år och framöver under 1990-talet. Det går inte att rationalisera bort de minskningar av anslagen som Rose-Marie Frebrans regering lägger fram med sina planer.

Situationen inom sjukvården i exempelvis Göteborg är i dag katastrofal. Man kan utreda effektiviseringar och omfördelningar, men i grunden klarar man i dag inte detta om inte sjukvården får mer pengar.

Jag tror att Rose-Marie Frebran och hennes parti i själva verket har mycket större problem med dessa frågor än vad hon i denna debatt ger sken av. Vad blev det av kds satsning på sjukvården och etiken?

Anf. 50 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik:

Herr talman! Det är bra att Johan Lönnroth tycker att utredningen om skatteväxling är bra.

Sjukvårdens problem i Göteborg har jag naturligtvis hört talas om. Jag är glad för att mina partikolleger i Göteborg inte står bakom den stora besparing som nu har förelagts sjukvården där.

Däremot tycker jag inte att man har gett upp när en utredning pågår där

man utreder vilka problemen är och vad som behövs. Man behöver titta både på organisationsplanet och resursplanet. Det är en hel del förändringar som behövs för att sjukvården skall kunna fungera som inte har med resurssidan att göra.

Vi i kds har sagt att om utredningen om sjukvårdens organisering och finansiering i framtiden kommer fram till att man måste satsa mer resurser, kommer vi att ställa upp för det. Vi kommer att prioritera och driva den frågan. Vården och omsorgen är nämligen så oerhört viktig att den måste prioriteras i första hand.

Anf. 51 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Rose-Marie Frebran pratade om att det inte finns utrymme för ytterligare budgetförsvagningar. Min fråga är helt kort: Är vårdnadsbidraget finansierat?

Etik och moral är något som kds säger sig stå för. Men vad är det för etik och moral i att lägga fram en så svag budget i ett läge där statsskulden skenar i väg och skyfflas över på kommande generationer?

Anf. 52 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik:

Herr talman! Det är märkligt att frågan om finansieringen av vårdnadsbidraget skall behöva upprepas om och om igen. Ändå uppfattar de som frågar icke svaret.

Regeringen fullföljer saneringsprogrammet. Besluten har tidigare lagts. Beslutet om de 14 miljarderna fattades redan i höstas. Och för att man skall kunna klara av de utgifter som man faktiskt vill ta, sparar man ytterligare på olika håll i budgeten utan att därför säga att vissa pengar öronmärks för vissa projekt. Det som man vill använda till vissa utgifter sparas in på andra. Precis som finansministern sade handlar det om omfördelningar.

Vad är det då för etik och moral i att lägga en sådan budget på riksdagens bord som regeringen gör, en budget som Dan Eriksson i Stockholm kallar svag? Regeringens budget är den starkaste av de två stora alternativen, regeringens och Socialdemokraternas. Det är ett uthålligt saneringsprogram som skall ta ned budgetunderskottet. Det sker genom att vi tar tag i problemen i dag och inte vältrar över dem på framtida generationer.

Anf. 53 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! När Ny demokrati pratar om dynamiska effekter och lägger fram förslag, har man inte velat godta dem. Därför lägger vi i Ny demokrati endast fram förslag med rent statiska effekter; de dynamiska får vi som grädde på moset.

I det budgetläge som vi befinner oss i skall vi inte vara flummiga, utan vi skall vara konkreta och klara för att få ned budgetunderskottet.

Av Rose-Marie Frebrans svar vad gäller framtida budgetunderskottet verkar det som att regeringen inser att man behöver spara. Jag vill då ställa frågan: Det fanns ju en tydlig öppning när det gäller att spara mer. Vad finns det då i lager?

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

Anf. 54 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik:

Herr talman! Vad som för framtida budgetår finns i lager tänker jag inte diskutera i denna ekonomiska debatt som handlar om de förslag som har lagts fram för budgetåret 1994/95. Självfallet diskuteras det som kan bli aktuellt längre fram i tiden. Arbetet med nästa budget startar nog vilken dag som helst. Men jag tänker som sagt inte ta den diskussionen i dag.

Anf. 55 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har två korta frågor.

Avslutningen av Rose-Marie Frebrans välskrivna anförande – dock med en aggressiv ton – uppfattade jag som att hon menar att det nu är fel konjunkturläge för neddragningar i kommunerna. Min första fråga är då: Hur skall det uppfattas? Menas det att vi i dag inte skall fullfölja det åtstramningsprogram som regeringen har ålagt den kommunala sektorn? Eller hur skall uttalandet tolkas? Det skulle vara oerhört intressant att få veta.

Den andra frågan ställer jag med anledning av att Rose-Marie Frebran sade att vårdnadsbidraget var finansierat genom besparingar. Besparingarna i budgeten görs i huvudsak på två områden, nämligen på läkemedel och på tandvård. Är det kds uppfattning att de sektorerna har finansierat vårdnadsbidraget? Hur rimmar det i så fall med kds uppfattning att man skall prioritera vården?

Anf. 56 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik:

Herr talman! Det jag sade om den kommunala ekonomin i slutet av mitt anförande var att kommuner och landsting faktiskt har begränsat sin konsumtion mer än vad reallt oförändrad konsumtion innebär. En reallt oförändrad konsumtion är vad som har lagts fast i saneringsprogrammet. Det är alltså den åtstramning som regeringen har krävt. Jag sade att det kan diskuteras om det är sunt att låta den kommunala sektorn genomföra en större del av sin andel av saneringsprogrammet just under de år då det samhälls-ekonomiska läget är allra sämst.

Jag tycker därför att det finns anledning att se över förhållandena i den kommunala sektorn under den närmaste tiden. Jag förutsätter att denna fråga kommer att behandlas i kompletteringspropositionen.

När det gäller vårdnadsbidraget vill jag återigen säga att de totala besparingar som har gjorts kommer att användas för de utgifter som regeringen vill satsa på. Inget är kvittat mot något speciellt. Vårdnadsbidraget är inte öronmärkt på det sättet.

Anf. 57 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det var trots allt ett intressant besked att det i kompletteringspropositionen kommer att beskrivas att det har skett för stora neddragningar i den kommunala verksamheten. Det har vi i oppositionen påpekat, men Anne Wibbe har avvisat det och sagt att det fullkomligt saknar realistisk grund.

Jag noterar att vår verklighetsbeskrivning också på den punkten vinner alltmer terräng. Under den här debatten har vi alltså tagit hem dels frågan om kommunerna, dels frågan om ROT. Det är inget dåligt utfall. Med tanke

på den hätska tonen från regeringspartierna hade nog den som har följt debatten trott att regeringspartierna skulle hamna i en annan position.

Jag skall inte plåga Rose-Marie Frebran ytterligare med vårdnadsbidraget. Jag tror inte att vi kommer djupare i det resonemanget.

Jag har en fråga till, som jag har kört med under hela debatten. Det skulle vara intressant att höra hur kds, utifrån kristen moral och etik, motiverar borttagandet av förmögenhetsskatten för de allra rikaste i detta samhälle, i en tid då vi inte har råd med den vård och den omsorg vi vill ge. "Bären varandras bördor", Rose-Marie Frebran! Är den politik som kds står för i den här frågan ett uttryck för dessa vackra ord, hämtade från Galaterbrevet 6:2?

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

Anf. 58 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik:

Herr talman! Under Socialdemokraternas regeringstid mellan 1982 och 1991 försvann netto 250 miljarder kronor ur landet, därför att det var lönsammare att placera pengar i företag, fastigheter m.m. i utlandet. Jag kan inte förorda att vi skall fortsätta att driva en sådan politik.

Anf. 59 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Sverige är ett fantastiskt land. Tillsammans har vi sett till att man skall kunna leva gott i hela landet, även i de mest glesbefolkade områdena. Vi har varit överens om att fördela våra tillgångar så att alla människor skall ha en jämförbar social standard och trygghet.

Men nu pågår ett systemskifte i landet, regisserat av Moderaterna och med stöd från övriga borgerliga partier i riksdagen. Genom att successivt försämra den offentliga sektorns ekonomi rycks grunden för den generella välfärdspolitiken undan. Förutsättningar skapas för andra lösningar, där den egna plånboken kommer att avgöra vem som i framtiden får den bästa vården, skolan och barnomsorgen.

Vi är snabbt på väg in i det s.k. tvåttredjedelssamhället – ett resultat av den nyliberala politiken – där de rika blir rikare, där en stor medelklass lever bra men där många människor hamnar utanför välfärden. Tydliga klasskillnader i form av hög arbetslöshet, social utslagning, segregation och invandrarfientlighet kännetecknar ett sådant samhälle. Göteborg uppvisar i dag många tecken på att tvåttredjedelssamhället redan är etablerat.

I valrörelsen 1991 gick Moderaterna till bred attack mot Socialdemokraternas sätt att sköta regeringen. Under fältropet "Det är framtidstro och optimism som skall breda ut sig i storstäderna, inte armod och stagnation" skulle invånarna lockas att lägga sina röster på det moderata alternativet. Budskapet kryddades med löften om kommande skattesänkningar. I första hand riktade man in sig på storstädernas ekonomiska problem och konstaterade att storstäderna saknade ett "kompetent ledarskap" och hade utsatts för "en negativ särbehandling av den socialdemokratiska regeringen och den socialistiska majoriteten i riksdagen". Man talade om den slum som hade brett ut sig i storstäderna och som Moderaterna snabbt skulle rätta till.

Moderaterna utlovade en politik som är "konsekvent och tar hänsyn till storstädernas speciella förutsättningar. Moderaterna har insett att storstadsregionerna är Sveriges ekonomiska motorer. Det går inte att strypa storstä-

terna och tro att utvecklingen och tillväxten därmed flyttas till andra delar av Sverige. — — — Därför måste en kommande borgerlig regering ta bort alla hämskor på storstäderna.”

I Göteborg bedrev de borgerliga partierna en kampanj på samma tema.

Med facit i hand är det bara att konstatera att förutom skattesänkningarna för de rika blev det ingenting av alla löften. I stället har Göteborg hamnat i ett ännu värre läge på grund av den borgerliga politiken. Om Rose-Marie Frebran hade varit kvar i kammaren kunde jag ha upplyst henne om att kds stod bakom det borgerliga budgetförslaget i Göteborgs kommun med åtföljande nedskärningar i sjukvården.

Skattereformens negativa konsekvenser har inte rättats till trots att den före valet beskrevs som ”den senaste stenen på bördan för storstäderna”. Ett nytt statsbidragssystem infördes 1993, som åter har inneburit ”en negativ särbehandling” av Göteborg. Det statliga lånet på 900 miljoner kronor, som var ett uttryck för den socialdemokratiska regeringens förståelse för Göteborgs problem, blev plötsligt räntebelastat, trots löften om fortsatt räntebefrielse.

Tillsammans med konsekvenserna av den ekonomiska åtstramningspolitiken och andra riksdagsbeslut har detta medverkat till att storstäderna i allmänhet och Göteborg i synnerhet har hamnat i en situation som saknar motstycke i modern tid. Torgny Larsson kommer om en stund att närmare redovisa resultatet av dessa beslut.

Utvecklingen visar tydligt att vi måste få ett nytt skatteutjämnningssystem, som tar hänsyn till de förslag om ändringar som Strukturkostnadsutredningen har lagt fram. Utredningen har – till skillnad mot i nuvarande system – beaktat sådana merkostnader som drabbar Göteborg och andra större städer, exempelvis kostnader för äldreomsorg, socialbidrag, gator och vägar samt kollektivtrafik. Kommunförbundet och den förra socialdemokratiska regeringen diskuterade möjligheten att ge den kommunalekonomiska kommittén i uppdrag att särskilt studera de problem som drabbat Göteborg mot bakgrund av skatteomläggningen. Det fanns med andra ord både insikt och vilja att göra något åt situationen. Den borgerliga regeringen valde dock att slänga det uppdraget i papperskorgen.

Regering och riksdag måste ta ansvar för hela landet, även för storstäderna. Om de beslut som fattas drabbar någon landsända särskilt hårt måste man ta sitt ansvar och rätta till dessa beslut. Det är därför nödvändigt att de problem som har uppstått i Göteborg med skatteomläggningen och med det nya statsbidragssystemet rättas till. Det kan heller inte vara rimligt att ett lån som lämnats med löfte om räntefrihet plötsligt räntebelastas. De regler för avtalsvillkor som gäller i övrigt måste rimligtvis även gälla mellan stat och kommun.

Det är också nödvändigt att ett skattesystem i linje med Strukturutredningens förslag införs med det snaraste. Vi vill också ha en ”navelsträng” mellan lokalt näringsliv och kommunen, exempelvis fastighetsskatt, för att kunna finansiera nödvändig infrastruktur.

Vi tigger inte pengar av staten. Vi kräver att få behålla tillräckligt av våra inkomster för att kunna finansiera vår service. Vi kräver att regeringen slutar med sin för vår stad så destruktiva politik och ger våra medborgare tillbaka

rätten till samma sociala standard och trygghet som vi anser att landet i dess helhet skall ha.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

Anf. 60 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Det är kanske litet tveksamt om man skall kalla det här för en replik, eftersom jag tänkte börja med säga att jag instämmer till hundra procent i allt det som Inga-Britt Johansson har sagt. Jag har ändock en fråga, och det förmodade svaret oroar mig litet.

Frågan avser det socialdemokratiska förslaget att återställa grundavdraget. När det gäller fördelningspolitiska aspekter säger Inga-Britt Johansson helt riktigt att för att undvika tvåtredjedelssamhället måste vi verkligen ta ut mera i skatt, inte bara av överklassen utan kanske också av stora delar av medelklassen. De förslag som Socialdemokraterna lägger fram innebär faktiskt att alla som har en årsinkomst som understiger 250 000 kr får en skattesänkning. Det går ut över kommunerna. Jag fick en uppgift om att Göteborgs kommun förlorar 200 miljoner på det här förslaget.

När Socialdemokraterna lade fram förslaget kanske de hade någon idé i bakfickan om hur man skall få tillbaka pengarna. Hur förhåller det sig med kommunernas pengar? Kommer Socialdemokraterna att lägga fram ett särskilt förslag som kompenserar kommunerna för skattebortfallet?

Anf. 61 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag fortsätter att tala om Göteborgs kommun. Det är bara att konstatera att om vi får rätsida på de problem som de tidigare besluten har medfört – det rör sig i dag om sammanlagt 2,1 miljarder kronor för Göteborgs del – kommer vi att ha råd med grundavdraget.

Beträffande fördelningspolitiken är det så att människorna i de lägre inkomstklasserna är beroende av pengarna. Det tror jag säkert att Johan Lönnroth också håller med om. Om vi fortsätter att fatta beslut som "plockar pengar" ifrån Göteborgs kommun och framför allt ifrån storstäderna, kommer problemen att accentueras ytterligare. Jag tror inte att någon av oss som vet hur det står till i dessa kommuner egentligen vill vara med om det.

Anf. 62 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Problemet är bara att de 2,1 miljarder som Inga-Britt Johansson talar om gäller pengar på längre sikt. Regeringen har skjutit på förslaget om en ny utredning vad gäller fördelningssystemet för statsanslagen till kommunerna. Jag har svårt att se att det skulle kunna hända något konkret ens med de socialdemokratiska förslagen förrän tidigast år 1996. Nu talar jag således om de två nästkommande åren. Då betyder de förslag som man kan utläsa på papperet ur den socialdemokratiska motionen att kommunerna förlorar ett antal miljarder i skatteinkomster. Göteborg förlorar i storleksordningen 200 miljoner.

Min fråga kvarstår: Vad gör ni för att kompensera detta? Detta kan väl ändå inte få inträffa?

Anf. 63 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det finns andra förslag i våra motioner som till en viss grad kompenserar den här delen. Pengar skall exempelvis gå till AMS för att fi-

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

nansiera olika sysselsättningsprojekt. Vi utgår ifrån att fler människor kommer att få arbete. För Göteborgs del är det fråga om betydelsefulla pengar, eftersom man i dagens läge har så höga kostnader för socialbidrag o.d. Jag tror därför inte att just den här delen av förslaget kommer att innebära någon ekonomisk katastrof för Göteborg. Däremot är det viktigt att vi får en fortsatt diskussion om förslagen till kompensation för exempelvis skatteomläggningen som vi förde med den förra socialdemokratiska regeringen. Förslagen till åtgärder var långt gångna och skulle mer än väl kunna uppväga kostnaderna.

Anf. 64 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Jag tycker att det är ganska anmärkningsvärt att det inte finns något block om bostadsfrågor i den här debatten. Det finns inte heller någon sådan del i de flesta debatter av liknande slag. Det är faktiskt en fråga som rör 15 % av BNP. Frågan har stor aktualitet, och arbetslösheten inom byggbranschen är extra stor. Dessutom deltar det närmast ansvarige statsrådet aldrig i dessa debatter.

Vi måste nu göra något åt byggfrågan. Alla talar om det, och alla menar att något måste göras. Såvitt jag kan förstå av motionerna föreligger det en klar majoritet för att man skall åtgärda det här området. Nu skall det åtgärdas. Det finns litet olika nyanser i förslagen. Men låt oss ta upp dem till diskussion och pröva dem och se till att någonting nu äntligen blir gjort.

De som vill veta var vi står i frågan kan läsa vår bostads- och byggmotion. I första hand vill vi använda momsnedläggning som vapen. Frågan är kopplad till arbetslösheten. Det gäller inte minst den bransch vi nu talar om. Vi har för tredje året lagt fram två motioner med förslag som skulle kunna bidra till att lösa en del av problemen. Men det händer naturligtvis ingenting med anledning av våra motioner.

Vi har t.ex. föreslagit en dispens ifrån LAS enbart för de arbetslösa, för att de skall kunna ta de jobb som finns under den tid som behövs. En sådan dispens kan man upplösa lika snabbt som man inför den, om den skulle komma att missbrukas. Vi måste göra någonting. Det är det viktigaste.

Vi har föreslagit en förändring av arbetstidslagen i så måtto att man skulle möjliggöra för företagsledningen och det lokala facket att inom ramen för t.ex. 80–120 % kunna förändra arbetstiden. Det skulle innebära att tiotusentals människor aldrig skulle behöva lämna företagen för att gå ut i arbetslöshet. Förslaget är också kopplat till byggbranschen och dess arbetslöshet.

Jag vill åter upprepa, vilket jag har gjort så många gånger tidigare, hur det var när vi kom in i politiken. Vi föreslog besparingar på 196 miljarder över sex år. Vi blev hånade och bespottade. Ni kan nu läsa OECD:s rapport och begrunda.

Det vi gör, gör vi alltid för sent. Vi har passerat den värsta nedgången i konjunkturen. Nu först börjar vi vidta de åtgärder som vi skulle ha satt in för länge sedan.

Det finns andra saker som måste åtgärdas. Det gäller t.ex. en kvinnofråga, vilket är aktuellt i dessa dagar. Som ni vet har vi medverkat till en bättre riskkapitalförsörjning för företagen. Det underliga är dock att kvinnorna ytterst sällan kommer i åtnjutande av dessa medel, beroende på att de efterfrå-

gar, som man säger, för små belopp. Det är en fruktansvärd paradox. Därför har vi väckt en särskild motion i det ämnet. Vi föreslår ett nytt riskkapitalbolag för kvinnligt företagande. Det skall kunna anpassas till de möjligheter och de kanske något annorlunda arbetssätt som kvinnor har. Vi har föreslagit att medlen skall tas från fond 92/94. Där har vi, vilket torde vara bekant i dag, ett överkapital på cirka åtta miljarder. Det beror på att man har haft nytta av höstens börsrace.

Jag har fastnat för ett uttryck som jag tycker är mycket, mycket bra. Jag tycker också att det borde upprepas många gånger i politiken. Uttrycket är: Gör aldrig ingenting. Sug på de orden ett tag – gör aldrig ingenting. Jag tycker att vi många gånger sysslar alldeles för mycket med att göra just ingenting. Vad är det som hindrar att man fattar förnuftiga beslut? Jo, det är faktiskt partipolitiken. Om vi, ärade kolleger, skulle få bestämma med utgångspunkt ifrån vad vi verkligen tycker, tänker och vet är riktigt utan att vara styrda av partipolitiken, skulle vi med andra ord använda vårt sunda förnuft. Då skulle vi också fatta helt andra beslut. Det vet ni, och det vet jag.

Det finns en sakfråga som jag tror ligger oss alla varmt om hjärtat. Det gäller att få en lösning på den fruktansvärda byggkrisen. I byggbranschen har man den största arbetslösheten i en bransch sedan 30-talet och dessutom mycket värre. Vi lider av handlingsförlamning. Den tänker åtminstone vi i Ny demokrati bryta. Vi har i det här fallet, liksom i många andra fall, en vågmästarroll. Nu skall vi se till att problemet löses. Jag hoppas att vi kan göra det i gott samförstånd.

Anf. 65 TORGNY LARSSON (s):

Herr talman! Jag vill knyta an till vad Inga-Britt Johansson sade i sitt anförande. Låt hela Sverige leva! Så uttrycks ibland kravet på att den egna landsändan skall ges tillräckligt goda villkor för att människorna där skall kunna leva under drägliga livsbetingelser. Det gäller naturligtvis glesbygden, men det gäller också tätorterna och inte minst våra storstäder.

I det tvåtredjedelssamhälle som vi nu med snabba steg är på väg mot drabbas inte minst storstäderna hårt. Det finns många exempel på det. Varje dag påminns vi om de orättvisor som drabbar många människor inte minst i Göteborg.

Alltsedan början av 1980-talet har den kommunala verksamheten i Göteborg ökat i betydligt långsammare takt än i genomsnittet av landets kommuner. Den viktigaste orsaken till att utvecklingen varit så svag är att kommunen drabbats av indragningar som motsvarar ett inkomstbortfall på drygt 2 miljarder kronor per år, vilket motsvarar 5 skattekröner. Detta har även Inga-Britt Johansson påpekat. Om Göteborg hade haft dessa inkomster så skulle inte det stora underskottet ha uppkommit och invånarna hade kunnat få en acceptabel service.

Borttagandet av beskattningsrätten av juridiska personer innebar exempelvis 1 000 miljoner kronor i minskade inkomster. Det statsbidragssystem som gäller fr.o.m. 1993 innebär en indragning på 400 miljoner kronor, en hel skattekröna.

Alla dessa indragningar har fått till följd att man har tvingats göra dras-

tiska nedskärningar inom skola, barnomsorg, sjukvård och äldreomsorg. Under åren 1992 t.o.m. 1994 måste den befintliga verksamheten bantas med 20 %! Trots detta återstår ett underskott för detta år på 460 miljoner kronor, vilket motsvarar en hel skattekrona.

Den 1 januari 1992 fanns det 70 000 anställda i kommunen. Efter två år hade en tiondel av dessa, dvs. 7 000, försvunnit. I år kommer ytterligare 3 500 jobb att försvinna, de flesta av dem inom sjukvården.

Konsekvensen är, det begriper var och en, att det har blivit stora försämringar i servicen. Antalet elever i skolklasser och antalet barn inom barnomsorgen har ökat drastiskt. Vårdgarantierna inom sjukvården kan inte upprätthållas. I princip sätts inga vikarier in när personal är frånvarande på grund av sjukdom osv.

Kommunförbundet har i sin rapport angående levnadsförhållandena i Sverige bekräftat de strukturella problem som Göteborg har att leva med. Inom i stort sett varje redovisat område har Göteborg svårigheter jämfört med landet i dess helhet.

Andelen förvärvsarbete är klart mindre, andelen arbetssökande större, andelen ensamstående med barn större, andelen utländska medborgare betydligt större, bostadskostnadsindexet hela 14 % högre, antalet socialbidragstagare betydligt större än motsvarande siffra för riket, antalet för-tidspensionerade större samt ohälsotalet betydligt högre än genomsnittet.

Herr talman! Jag skulle kunna fortsätta den här uppräkningsen och ge ännu fler exempel på de skillnader som finns mellan Göteborg och riket i dess helhet. Men i stället för att komma med tröttande siffror hänvisar jag till den rapport som Kommunförbundet har redovisat och till den motion som har rubriken "Göteborg – utsatt stad" och som har inlämnats under den allmänna motionstiden med Inga-Britt Johansson som första namn.

Bakom siffrorna finns det dock människor, människor som länge har varit tysta men som nu alltmer gör sin stämma hörd i protest mot de allt kärvare förhållanden som de tvingas leva under – människor som nu alltmer förtvivlat ser vad som händer.

Så gott som varje dag hör jag av människor genom brev, telefonsamtal eller på annat sätt. Man kan inte längre tåla. Åtstramningarna får nu sådana effekter att människor börjar göra sin röst hörd.

Regering och riksdag måste nu ta sitt ansvar. Det är nödvändigt att komma till rätta med de särskilda problem som uppstått i Göteborg i samband med de olika åtgärder som vidtagits från statsmakternas sida. Regeringen bör komma till riksdagen med förslag som gör att Göteborgs kommun åter har möjligheter att ge sina medborgare en service som motsvarar servicen i landet i övrigt.

Anf. 66 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Det finns klara samband i den ekonomiska politiken. Det som hänt inom bostadssektorn under 80-talet är ett typiskt exempel på det. Då saknades detta samband, denna nödvändiga helhetssyn. När nyproduktionen tog fart efter en djup nedgång i byggandet slog man snabbt i kapacitetstaket. Kostnader och räntor steg. Räntestödet blev rena explosionen för staten. Det ökade från 5 miljarder kronor 1980 till 16 miljarder kronor 1988

och sedan till 32 miljarder kronor 1993. Kostnaderna för de boende steg kraftigt, trots generöst stöd.

Det var inte de som bäst behövde stödet som fick mest. Det var de som hade råd och möjlighet att bygga dyrt, lyxigt och stort som premierades. Där det var dyrast och mest överhettat byggdes det mest. Bostadssubventionerna blev ett omvänt regionalpolitiskt stöd i fel riktning.

I inflationens spår följde spekulationen, de stora klippen, de övervärderade fastigheterna och bankkrisen. Det var de som hade pengar eller de som chansade på en generös kreditgivning som gjorde klipp. De bostadslösa fick stå utanför. Genom att fjärma bostadspolitiken från den ekonomiska politiken och den ekonomiska verkligheten fjärmade sig Socialdemokraterna, som då hade ansvaret, alltmer också från de sociala målen i bostadspolitiken.

Det är självklart för Centern att det finns ett samband mellan ekonomi och ekologi. Likaså är det självklart att det finns ett samband mellan ekonomi och andra sektorer i samhället.

Det är endast genom en politik som medverkar till att hålla låg inflation och låga räntor som vi varaktigt kan nå målet i bostadspolitiken, dvs. att alla skall ha tillgång till en bra bostad till ett rimligt pris som hushållen klarar att betala. Det finns ingen annan som i slutänden betalar. Vi kan inte kräva att våra barn eller barnbarn skall betala vårt boende.

Den omläggning av bostadspolitiken som varit nödvändig har utgått från detta självklara samband. De nya reglerna för bostadsfinansieringen prioriterar stöd till den som bäst behöver stödet – ett stöd till en normalbostad, lika för alla. Det verkar prisdämpande, och det främjar mångfald och konkurrens. Därmed verkar det regionalpolitiskt rätt.

Den räntesänkning som genomförts sedan kronan började flyta innebär totalt en stimulans i ekonomin på mellan 55 och 60 miljarder kronor. Lågt räknat omfattar 20 av dessa miljarder bostadssektorn. Räntorna är nu de lägsta på 30 år, och bostadslåneinstituten är nedringda av folk som vill placera om sina dyra lån som man tvingades ta under den socialdemokratiska bostadspolitikens tid. Fastighetsskatten har sänkts. Flyttskatten har tagits bort. Besparingarna av räntebidragen har fördelats på tre år i stället för på ett. Därmed är det nu 1994 bäddat för den lägsta hyreshöjningen på 25 år. De statliga kreditgarantierna har utökats till 40 % av bidragsunderlaget. Det verkar gynnsamt från kostnadssynpunkt och det främjar bygginvesteringar.

Ändå är byggaktiviteten låg. Så länge den är det finns det en uppenbar risk för flaskhalsar i ekonomin som motverkar målet med låg inflation och låg ränta. Per-Ola Eriksson har för Centerns del deklarerat en oro över den djupa nedgången och pekat på behovet av ytterligare ROT-åtgärder. Jag instämmer naturligtvis i det. Det ligger en rad sådana förslag på bostadsutskottets bord.

Det här pekar på att det finns behov av att rusta för framtiden i lokalbeståndet inom kultursektorn. Kommunala skolor och äldreboenden behöver rustas. Satsningar med miljöinriktning stärker långsiktigheten och minskar miljöskulden. Avdragsrätten för reparationer, framför allt för småhusägare, behöver kanske vässas ytterligare i syfte att göra fler svarta jobb vita.

Jag hoppas att det under den fortsatta riksdagsbehandlingen blir möjligt att hitta väl avvägda ROT-åtgärder som kompletterar helhetssynen i den

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

ekonomiska politiken till förmån för en varaktig ekonomisk utveckling med bevarad låg ränta och låg inflation.

Anf. 67 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! Företrädare för regeringen hävdar att regeringens skattepolitik kommer att ge nya jobb. Det framhålls att sänkningen av skatt på aktievinster och slopandet av utdelningsskatten på aktier är det som skall ge de nya arbetstillfällena.

Inte ens Bo Lundgren kan tro på detta.

För att finansiera dessa skattesänkningar skärps skatten på företagen. Regeringen sänker alltså skatten för aktieägarna men höjer skatten för företagen. Detta sker samtidigt som aktieägarna har gjort stora vinster på börsen.

Regeringens skattepolitik kommer inte att leda till nya jobb. Det krävs offensiva åtgärder för att få i gång Sveriges ekonomi samt för att kunna pressa ner arbetslösheten.

Det som behövs är kraftfulla investeringar. Såväl industrins investeringar som de offentliga investeringarna måste öka. Industriförbundet påtalade i sin konjunkturrapport i december att kapacitetsutnyttjandet inom industrin var högt och att risken för att produktionskapaciteten skulle komma att utgöra en trång sektor inom en snar framtid var överhängande om inte investeringarna tar ordentlig fart. Med andra ord, risken för att kommande produktionsökning skall leda till flaskhalsar och kapacitetsbrist är betydande om inte investeringarna snabbt ökar.

Vi socialdemokrater vill att näringslivet skall öka sina investeringar så att man klarar de framtida behoven av ökad produktion. Därför föreslår vi att företagen får direktavskryva 70 % av sina maskininvesteringar.

Vad gäller byggsektorn är situationen akut. Förra året föll bostadsinvesteringarna med 23 %. I år blir det ännu värre – minus 49,5 %.

Vi har i tidigare motioner lagt fram omfattande förslag för att få i gång ROT-projekt m.m. för att på så vis minska den mycket höga byggarbetslösheten. Vi återkommer nu med förslag till investeringar både vad gäller nybyggnad av lägenheter samt ombyggnad av lägenheter i det äldre beståndet. Därutöver föreslår vi ett stöd som innebär att skolor kan renoveras samt ytterligare resurser för att bostäder skall iordningställas för äldre även under nästa budgetår. Detta innebär ökade bostadsinvesteringar på ca 11 miljarder kronor. Tillsammans med ombyggnad och reparation av kommunala byggnader m.m. beräknas detta ge ca 30 000 nya jobb.

I lördagens DN stod att läsa att Per-Ola Eriksson, Centern, skulle stödja åtminstone en del av de förslag om ROT-projekt som har lagts fram av oppositionen. Enligt tidningen uttalade Per-Ola Eriksson att Centern inte kommer att sitta som reservant i denna fråga.

Den fråga jag osökt ställer är varför inte Centern har använt sitt regeringsmandat och sin arbetsmarknadsminister för att driva denna fråga i regeringen.

Fallet i bygginvesteringarna med 49,5 % för 1994 har ju inte varit någon hemlighet som blivit känd först nu, utan är en följd av den långvariga åtstramningen av byggsektorn. Per-Ola Eriksson har tidigare i dag, med instämmande av Agne Hansson, sagt att man är positiv till att det ligger så

många förslag om ROT-projekt på bostadsutskottets bord. Alla de förslagen har kommit tack vare oppositionen. Men det är glädjande att regeringsföretagare ändå hoppas att vi skall kunna arbeta fram gemensamma förslag. Min fråga till Agne Hansson är: Innebär detta att förslagen kommer att utarbetas tillsammans med bl.a. Socialdemokraterna?

Även kommunerna har en mycket ansträngd ekonomi. Det har lett till betydande personalminskningar under de senaste åren. Regeringen räknar med att 37 000 personer i år mister sina anställningar i kommuner och landsting. Vi har tidigare lagt fram förslag som skulle ha förhindrat att dessa går ut i öppen arbetslöshet. I årets partimotion återkommer vi med förslag att kommun- och landstingsanställda skall få vara kvar i sina viktiga uppgifter inom vård och omsorg.

Även på detta område står regeringen stilla och väntar till dess oppositionen tvingar fram åtgärder.

Vi socialdemokrater har i vårt budgetalternativ föreslagit omfattande investeringar, i produktionsapparaten, i utbildning och i ett mänskligare samhälle. Sammantaget ger detta arbete för över 90 000 arbetslösa och 30 000 får utbildning under de kommande två åren.

Det är offensiva åtgärder av det här slaget som behövs i dagens Sverige. Med vår politik, med nästan 100 000 färre öppet arbetslösa, minskar statens utgifter för arbetslösheten med 10 miljarder, vilket också är värt att notera.

Anf. 68 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är tack vare oppositionen som det ligger förslag om ROT-åtgärder och en del andra åtgärder på riksdagens bord, säger Sonia Karlsson. Jag vill erinra om att det naturligtvis finns ett koppel av åtgärder från Socialdemokraterna, men det finns också förslag från Centerpartiet och det finns förslag från andra partier. De ligger nu på bostadsutskottets bord.

I min roll som ordförande i utskottet vill jag säga att vi självklart skall titta på de här förslagen och se vad vi kan komma fram till. Det vore fel av mig att i dag yrka bifall blankt till samtliga de förslag som lagts fram.

Det viktiga nu är att man hittar åtgärder så att man kan lösa den här problematiken och få i gång sysselsättningen inom byggsektorn utan att behöva riskera att man slår i kapacitetstaket när konjunkturen vänder uppåt. Men de här åtgärderna måste vidtas på ett sådant sätt att man kan behålla låg inflation och låg ränta.

Regeringen väntar inte alls tills oppositionen lägger fram förslag. Jag vill erinra om det ROT-program som vi tog fram här i riksdagen förra året i det här sammanhanget. Det är en ambition att vi skall kunna hitta de vägar som bäst främjar en utveckling på det här området. Det hade varit bra om även Socialdemokraterna hade försett sina förslag med retroaktiv verkan. Fagra löften om framtiden hämmar helt klart byggproduktionen i nuläget.

Anf. 69 SONIA KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Även de tidigare ROT-projekt som har behandlats här i riksdagen har faktiskt till stor del tillkommit för att oppositionen har tryckt på, Agne Hansson, och inte tack vare Centern eller regeringen. Särskilt den här gången tycker jag att det är anmärkningsvärt att inte Centern har kunnat

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

använda sitt regeringsmandat och sin arbetsmarknadsminister till att driva fram detta i ett tidigare skede i stället för att behöva vänta tills oppositionen har bildat majoritet i riksdagen innan man säger att man vill vara med på vagnen.

Jag hoppas att bostadsutskottet skall lyckas, för detta är mycket viktigt. Vi behöver snabbt få i gång åtgärder för att minska byggarbetslösheten. Varför ställde jag då min fråga? Det är mycket viktigt för byggsektorn att det finns ett brett politiskt stöd bakom de förslag som läggs fram, så att man verkligen tycker att det finns skäl att sätta i gång åtgärder och inte befarar att detta är något som kommer att ändras om det sker en förändring i och med valutgången.

Jag har ännu en fråga till Agne Hansson. Per-Ola Eriksson påstod att det inte behövs några nya bostäder – sådana har vi så att det räcker. Men Boverket har redan tagit fram att det vad det gäller Stockholm, de större städerna och universitetsstäderna finns risk för att det kommer att råda bostadsbrist redan i höst. Det finns alltså skäl att se till att det även finns ett visst nybyggande av bostäder.

Anf. 70 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Det finns ingen anledning att närmare gå in och diskutera vem som för fram förslag hit eller dit. Jag slår mig naturligtvis inte för bröstet för min egen eller för Centerns del, men det hade varit bra om Socialdemokraterna och Sonia Karlsson hade varit lika omtänksamma när de här problemen växte och ställde till den situation som vi nu har. Nu är problemen betydligt svårare att lösa än om man hade tänkt på att lägga **fram** de här kloka förslagen på 80-talet för att undvika den här situationen. Då hade vi naturligtvis varit i ett bättre läge.

Jag har ibland i mina dystraste stunder, när jag bollat med de här problemen, som inte är lätta, funderat på om socialdemokraterna verkligen vill ha i gång en byggsysselsättning nu. Det tror jag att de vill. Men självklart är det mycket av psykologi här. Det finns redan en rad åtgärder som fortfarande borde verka. Det blir inte gynnsammare och det blir inte billigare att sätta i gång en byggproduktion än vad det är nu. Men ger man marknaden signaler att man vill fortsätta att utreda vad som styr finansiering och regler och säger att man vill ge generösa stöd efter att ha vunnit ett val är det givet att marknaden blir osäker och avvaktar med att investera. Jag tror att det är viktigt att vi även av det skälet kan komma sams på sådant sätt att vi kan ge entydiga signaler för att snabbt få i gång sysselsättningen nu. Annars är det risk att vi inte får det.

Anf. 71 SONIA KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Agne Hansson kan inte försöka klara sig undan genom att återigen dra upp 80-talet och påstå att den situation vi har nu, med bygginvesteringar som rasar med 49 %, endast skulle ha med den utvecklingen att göra. Situationen beror till stor del på att regeringen hösten 1991 gjorde en fullständig åtstramning vad gällde byggsektor, hushåll och kommuner. Det är den stora åtstramningen som har slagit ut stora delar av byggekapaciteten.

Om vi skulle reda ut detta i en debatt skulle Agne Hansson och jag behöva ha betydligt mer tid.

Jag håller med om att det är mycket viktigt att få i gång sysselsättning nu. Det var därför jag tog upp detta. Kommer bostadsutskottet fram med snabba och bra förslag till åtgärder vad gäller reparationer, om- och tillbyggnader är det väldigt viktigt att byggsektorn ser att det finns ett stort politiskt stöd bakom, så att man kan förlita sig på det och vet att man kan sätta i gång de här projekten.

Anf. 72 SIMON LILIEDAHL (nyd):

Herr talman! I en av riksdagens frågestunder härförleden fick finansminister Wibbe av en lärd nationalekonom – vi har sådana här i kammaren – frågan hur det känns att år efter år tvingas konstatera hur fel alla hennes budgetprognoser har slagit. Inte minst gäller det i de fall då hon sagt att hon har läget under full kontroll. Hennes raka svar var att många av de prognoser hon har skrivit under helt enkelt varit missbedömningar av den ekonomiska utvecklingen.

Det får inte gå till på det här sättet. Det är farligt om vår regering gång på gång skall sätta landets framtid på spel genom att fatta beslut grundade på, som man ofta redan vet, otillförlitliga beslutsunderlag.

Mot denna bakgrund måste finansministerns finansplan 1994/95 tas med en stor nypa salt. Det är en valbudget som har presenterats. Den vilar på den lättsinniga förutsättningen att bruttonationalprodukten kommer att svänga från minus 1,9 % 1993 till plus 2,4 % 1994 och plus 2,9 % 1995 för att sedan plana ut kring 4 % i tillväxt. Detta krävs – det har finansministern sagt – för att man skall klara dagens finansplan och få en halvering av dagens arbetslöshet i slutet av 90-talet och för att vi skall kunna behålla våra trygghetssystem i stort sett intakta.

Det är lättsinniga förutsättningar i ljuset av alla regeringens tidigare prognosmissar. Så sent som 1992 ansåg man att arbetslösheten skulle bli 4,8 % 1993. Den blev 8,2 %. Gud bevara mig väl för sådana rådgivare, borde finansministern säga.

Ny demokrati tror att utplaningen av BNP kring 4 % i slutet av 90-talet kommer att föra med sig problem. Importen kommer att öka i allt snabbare takt. Den kommer att slå igenom i högre konsumentpriser. Regeringen kommer att få svårigheter att värja sig mot löneökningar. Bytesbalansen försämraras, och regeringen får med penningpolitiska medel försöka att värja sig mot en inflation som starkt kommer att skjuta fart.

Detta är ett troligt scenario. För att komma till rätta med detta måste man omedelbart och hänsynslöst banta budgetunderskottet. Jag och Ny demokrati anser att det är fegt av dagens regering att inte ha börjat med en ytterligare kraftig nedskärning. Dan Eriksson, han som inte bor i Kolmården, har redan lagt ut texten hur Ny demokrati skall få ner budgetunderskottet.

Det räcker emellertid inte med det. Jämsides måste Sverige göras mer investeringsvänligt. Mycket har redan gjorts genom en fortlöpande nertrimning av framför allt de skatter som berör små- och egenföretagarna. Mycket återstår. Det bristande förtroendet för investeringar avspeglar sig i det höga övertidsuttaget, som motsvarar 60 000 arbetstillfällen.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

Många småföretagare har under årens lopp fått känna på LAS avigsidor i form av betungande avgångsvederlag. Även storföretagarna börjar svikta under oket. De har känt sig diskriminerade av det av riksdagen före jul fattade beslutet att endast två arbetstagare får undantas från ett företags turordningskrets. LAS är unik för Sverige och ett stort hinder för utländska investeringar. Ny demokrati kommer att aktivt verka för en fortsatt modifiering av LAS.

Det gäller att göra oss attraktiva för utländska investerare i tillverkningsleden. Vi har i dag Europas fördelaktigaste bolagsbeskattning samt löne- och tillverkningskostnader, som är mycket konkurrenskraftiga. Det är därför många fördelar med att komma till Sverige, men marknadsföringen av Sverige som investeringsland är undermålig.

I budgeten har 15 miljoner avsatts till Styrelsen för Sverige bilden, en statlig organisation som skall locka utländska turister till Sverige. Det bör vara finanse experter och inte marknadsförare som skall sälja Sverige. Ny demokrati har i en separat motion föreslagit hur detta skall gå till. Det är viktigare än något annat att få hit utländska investerare och få de svenska företag som investerat utomlands att komma tillbaka till Sverige. Men vi kommer inte till rätta med våra problem och arbetslöshetssituationen om vi inte kan fånga in svenska och utländska företag.

Det står eländigt till med investeringarna i Sverige. För perioden januari-september 1993 var det bara 7,8 miljarder netto i investeringar i tillverkningsindustrin i Sverige. Det måste vara 10 gånger mer för att vi skall överleva.

Jag hade tänkt ställa några frågor till finansministern om investeringarna, men nu är hon inte här.

Jag får gå tillbaka där jag började, nämligen prognostiseringen. Jag tror att man får en bättre inblick i framtiden genom att studera fåglarnas flykt, som man gjorde i antiken. Där hade man ett slags bildspråk med ingredienser av vägvisning, obestämd frihetslängtan och duvans flygriktning. Det var statsämbetsmännens rätt att utföra fågelskådning före varje viktigt beslut. Det var säkert ett mer träffsäkert system än regeringens vetenskapliga långtidsplanering i dag.

(Applåder)

Anf. 73 LISBET CALNER (s):

Herr talman! Pengar bryr jag mig inte om. Pengar är inte så viktigt. Pengar är inte allt. Varför inte bry sig om pengar? Varför inte tycka att pengar är så viktigt? Har ni tänkt på att det är människor som har gott om pengar eller väldigt gott om pengar som kan säga så?

Pengar är inte allt, sägs det. Jag håller med om det. Men ack så viktiga pengarna blir när de inte räcker till så att man kan leva ett bra liv. Människor har naturligtvis många olika önskningar och uppfattningar om vad ett bra liv är. Grundläggande för de allra flesta tror jag är att ha ett arbete så att man kan försörja sig själv och sin familj.

"Människan är en verksamhetslysten varelse, som känner lust att fatta beslut, att ta på sig ansvar, att över huvud taget påverka de förhållanden, under vilka hon lever." Jag tror att Ernst Wigforss ord gäller också i dag. Det har

jag märkt inte minst under den senaste veckan, då jag besökt arbetsplatser och träffat många människor på olika sammankomster.

Vad är det för ekonomisk politik som förs i vårt land i dag där regeringen "sparar", upplåningsbehovet ökar och statsskulden växer? frågar man mig. Regeringen talar själv om hotet av en galopperande statsskuld i sin finansplan. Människor är oroliga inte bara för sin egen ekonomi utan också för statens.

Jag mötte en man som hade arbetat i 20 år. Han berättade att lönen inte längre räckte till utgifterna för hyra och telefon, den breddade momsen, mat och försäkringar. Semesterresa var det inte att tänka på. Han ringde till kommunen och undrade vad han skulle göra. Så såg hans situation ut. Det visade sig att han var berättigad till bostadsbidrag. Han tog naturligtvis emot det, men han tyckte på samma gång att det var bedrövt att inte kunna klara sig utan bidrag när man ändå jobbar och gör rätt för sig. Slutsats: Det är viktigt att ha pengar så att man kan betala hyran.

Hyror och boendekostnader skall minskas, sade Carl Bildt i valrörelsen 1991. Vad blev det? Jo, förtvivlade människor som ser sin ekonomi raseras utan att ha någon verklig möjlighet att påverka.

"Rapporten 'Obalanser i bostadssektorn' visar på ett dramatiskt sätt hur riksdagsbeslut kan få helt oförutsedda effekter." Så börjar ett brev som jag fick i går från SABO, underskrivet av riksdagskollegan Ivar Franzén, centerpartist, som vi kan se här i kammaren i dag. Han slutar brevet med en förhoppning att "vi tillsammans skall vidtaga nödvändiga åtgärder innan stora skador uppstår".

Det tyder onekligen på en viss insikt hos en av de borgerliga riksdagsledamöterna. Hur är det med er andra? Skall vi hjälpas åt att fatta beslut, så att människor inte skall behöva gå från hem och hus?

Herr talman! Man skulle inte behöva ställa en sådan fråga i Sveriges riksdag i välfärdsstaten Sverige. Men jag anser att frågan är berättigad i dag. Vi socialdemokrater har redovisat många och bra förslag i våra motioner som skulle lösa en del problem. Sonia Karlsson har här räknat upp en hel del av dem. Jag föreslår att bostadsutskottet villfar Ivar Franzéns förhoppning att vidta åtgärder innan stora skador uppstår! Jag förstår av skrivelsen att det inte bara handlar om ROT utan om en vettig bostadspolitik över huvud taget.

Jag tror att det var samma dag som beskedet kom från regeringen att förfärdörsäkringen skulle sänkas till 80 % som också beskedet kom att vi skall köpa stridsvagnar för flera miljarder. Det är inte så konstigt om människor frågar sig hur regeringen sköter Sveriges ekonomi.

Pengar, ja se pengar, är till bekymmer för fattig och rik, sjunger Thore Skogman. Ja, visst är det så. Jag läste i Dagens Industri i går att det nu finns 100 sätt att skatteplanera på. Förra året fanns det bara 49 kvittningsvarianter. I år är det 100. Det är klart att det ställer till bekymmer för de stackars rika som nu måste ägna så mycket tid åt att undandra staten skatteinkomster. Vän av ordning måste naturligtvis undra om detta kan vara en vettig ekonomisk politik. Jag tycker att den är vanvettig.

Var och varannan dag kan vi läsa i tidningarna om att människor faktiskt har det fattigt. I Sverige har vi inte talat om fattiga människor på åtskilliga

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Den ekonomiska
politiken*

decennier. Vad är regeringens mål för den ekonomiska politiken? Socialdemokraternas mål med den ekonomiska politiken är arbete, rättvisa och framtidsbyggande.

Vi säger inte att nio av tio har jobb. Vi socialdemokrater säger att en av tio är arbetslös. Det är två sätt att uttrycka samma sanning, men skillnaden i uttryckssättet avslöjar en del av ens människosyn. Jag tycker att alla som i dag vill ha ett arbete skall ha rätt till det.

Alla de arbetslösa människor som skall leva på 80 % i arbetslöshetsersättning har bekymmer med pengar som de inte har men som de skulle behöva för att kunna leva ett hyggligt liv. Många människor i Sverige anser sig fattiga i dag. När skall regeringen börja bekymra sig om de fattiga? När skall alla de hundratusentals arbetslösa få 49 eller 100 möjligheter att välja ett jobb? Det skulle ge staten skatteinkomster.

Vi socialdemokrater beskylls ofta för att bara säga nej. Det är fel, vi säger inte bara nej, men ibland när det är befogat utifrån vår grundsyn. Därför säger vi nej till en ekonomisk politik som delar in landet i fattiga och rika.

Herr talman! I går hölls det många anföranden från denna talarstol, och man talade också om gårdagen. Främst var det regeringens företrädare som föredrog att tala om 80-talets politik. Av någon anledning var det inte populärt att beskriva dagens situation. Jag har försökt att litet grand beskriva den borgerliga politiken under 90-talet. Enligt debatten i går är det 80-talets politik som är orsaken till de problem vi lever med i dag. Vi vet att det inte är så.

Tänk, herr talman, om regeringens förslag och handlag med att föra en ekonomisk politik som leder till arbete och tillväxt hade haft något av den kraft som används till indignation och kritik av socialdemokratisk politik. Då kanske det hade sett annorlunda ut. Då kanske kraften hade räckt till att se till att sjuka människor inte behöver ligga i korridorerna på våra sjukhus. Då kanske kraften hade räckt till att skapa den trygghet och tillväxt som Anne Wibbe talade om men inte genomför.

Anf. 74 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag kan inte underlåta att faktiskt lämna en del upplysningar till Lisbet Calner. Jag tycker att det finns anledning att göra det.

Det är så lätt, ungefär som man gjorde i det gamla Sovjetunionen, att skriva om historien därför att man tycker att den inte riktigt passar. I bostads- och byggpolitiken, såsom den har drivits tidigare, ligger svaret på varför det har sett så illa ut. Den reglerade och styrda bygg- och bostadsmarknaden skapade de problem som vi i dag upplever. Jag skall inte fördjupa mig så våldsamt mycket i det just nu.

1990 byggdes det bostadsrätter i Jakobsberg, här i Stockholmsområdet, som var så dyra att producera att hyran exklusive subventioner för en 100 kvadratmeters lägenhet egentligen skulle ligga på 19 400 kr. Efter de subventioner som ni släppte fram och som drev upp byggkostnaderna så våldsamt var det 8 600 kr som alla skattebetalare skulle betala därför att det blev så dyrt att producera dessa lägenheter. Ändå var avgiften 10 800 kr i månaden. Det var följden av den bostads- och byggpolitik som drevs av Socialdemokraterna och som vi nu försöker hantera.

1990 var ränteutgifterna för en normaltrea på 72 kvadratmeter – nu talar jag om genomsnittet för landet och inte om detta extremexempel – ungefär 9 000 kr i månaden. I fjol bedömde vi att de låg någonstans kring 5 700 kr. därför att vi äntligen har lyckats få ned räntan. Tillsammans med att fastighetsskatten sänktes, den fastighetsskatt som ni helt felaktigt införde, är detta ett skäl till att hyrorna detta år ökar minst sedan 1970. Det är alltså lägsta hyresökningar sedan 1970.

Det tar tid att förändra felaktig bostadspolitik, men det måste göras. Resultatet kan vi redan se i sjunkande produktionskostnader, sjunkande räntor och därmed låga hyresökningar. Detta är resultatet av regeringens politik, Lisbet Calner.

Självfallet måste målet för den ekonomiska politiken vara att se till att de som är arbetslösa får jobb och att också de som går ut från skola eller annan utbildning får ett jobb i framtiden. Hur uppnår man det om man, som ni föreslår, skall höja skatten med 10 miljarder kronor för de företag som skall ge jobben? Den debatten återkommer vi till, den är viktig. Ni har genom dubbelbeskattning och överbeskattning sett till att vi inte fått de växande småföretag som skulle ha kunnat ge de jobb som vi så väl behöver i dag.

Glöm inte bort ansvaret. Det som vi skall diskutera i skattedebatten är hur vi skall bära oss åt inför framtiden. Vi kommer att se till att skapa förutsättningar för de nya jobb som ger de arbetslösa hopp. Det hoppet får de inte genom den politik som går tvärt emot vad allt förnuft säger, nämligen en skattehöjning för just det arbete som de arbetslösa behöver.

Skattepolitik

Anf. 75 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Den svenska ekonomin befinner sig i en djup kris. Om vi inte visste det innan, så har vi fått lära oss det under dagens finanspolitiska debatt. Vi har ett väldigt stort budgetunderskott, stora upplåningsbehov och en snabbt växande statsskuld. Allt detta har ovedersägligen inträffat under de två tre år då vi har haft en borgerlig regering.

Alla inser nu att den katastrofala utvecklingen måste stoppas och att det bör ske bl.a. genom besparingar. Det finns säkert också en stor förståelse för att alla måste vara med i detta besparingsarbete, att man måste avstå från sådant som tidigare kanske var självklart.

Men det finns en viktig förutsättning för denna förståelse. Den förutsättningen sammanfattas bäst med ett enda ord, nämligen rättvisa. Bördorna måste fördelas rättvist. Det går inte att lägga tunga bördor på de sämst ställda i form av lägre ersättningsnivåer, sämre sjukvård, sämre barnomsorg och sämre åldringsvård samtidigt som skatterna sänks på aktier, utdelningar och stora förmögenheter.

Det är just detta som sker i Sverige i dag, och det är så långt ifrån rättvisa som man över huvud taget kan komma. Den politiken kommer att skapa ett polariserat samhälle, ett nytt klassamhälle, om man så vill. Vi socialdemokrater kommer med stor kraft att motarbeta den politiken. Vi kräver en rätt-

vis sanering av ekonomin. I den saneringen spelar skattesystemet en viktig roll.

Vi har två fundamentala krav på vårt skattesystem. För det första: De som tjänar mest och har kapital skall betala en större andel av sin inkomst än andra i skatt. För det andra: Ingen får smita undan. Skatteflykten måste stoppas.

I båda dessa avseenden har utvecklingen gått i rakt motsatt riktning under den borgerliga perioden.

Låt oss börja med det första kravet som är skatt efter bärkraft. Här har regeringen Bildt under sina 2,5 år vid makten lyckats med konststycket att höja skatten på arbete med 30 miljarder kronor och skatten på konsumtion med 16 miljarder kronor. Samtidigt har man sänkt skatten på kapitalinkomster och stora förmögenheter med mer än 20 miljarder kronor.

Under den borgerliga regeringen har alla löntagare och pensionärer fått höjd skatt, och alla som äger aktier och stora förmögenheter sänkt skatt.

Under den borgerliga regeringen har skatten höjts mer för låginkomsttagare och pensionärer än för höginkomsttagare.

Under den borgerliga regeringen har rättvisan satts på undantag.

Vi socialdemokrater kräver nu att kapitalinkomstskatten återförs till den nivå som bestämdes i skattereformen, dvs. 30 %, att förmögenhetsskatten inte avskaffas utan reformeras och effektiviseras och att de som tjänar mer än 200 000 kr om året får en höjd inkomstskatt, en s.k. värnsskatt.

Först då får vi ett rättvist skattesystem. Först då har vi den moraliska rätten att kräva uppoffringar av det svenska folket.

Det andra grundkravet när det gäller skattesystemet är att det skall vara så konstruerat att alla betalar skatt i vederbörlig ordning. Även på den punkten har den borgerliga regeringen misslyckats. I dag vet vi att många människor inte betalar skatt över huvud taget. Det handlar om tiotals miljarder kronor som på detta sätt undandras samhället.

Nu föreslår regeringen visserligen ytterligare pengar för bekämpning av ekobrottsligheten. Och det är i och för sig bra, även om det är mindre än vad man utlovade i 1993 års kompletteringsproposition.

Men samtidigt lägger man fram förslag som vrider viktiga vapen ur händerna på skattemyndigheterna. Jag tänker då på den lagrådsremiss som nu behandlas av lagrådet och som kommer att försvåra skattekontrollen. Jag tänker också på att den borgerliga regeringen har avskaffat skatteflyktlagen och betalningslagen. Och jag tänker på alla de förslag som särskilt Moderata samlingspartiet ännu tidigare har fört fram i syfte att underminera skattekontrollen.

Det paradoxala har alltså inträffat att regeringen samtidigt som den föreslår mer pengar till kampen mot ekobrottsligheten försvårar myndigheternas möjligheter att använda dessa pengar på ett effektivt sätt. Min fråga till de borgerliga representanterna i denna debatt blir därför: Vill man verkligen bekämpa skattebrottsligheten, eller är det bara en kapitulation inför en stark opinion, en omvändelse under galgen?

Vi socialdemokrater har länge förespråkat mer pengar till skattemyndigheterna och verkat för att vässa skattemyndigheternas vapen mot skattebrottslingar. Vi har också tidigare kraftigt förenklat skattereglerna, bl.a. för

att skattemyndigheterna skall få mer tid för att syssla med sådana väsentligheter som att jaga de stora skattesmitarna.

Förenklingsarbetet måste nu drivas vidare. Ordningen måste återställas. Vi föreslår därför att en förenklingskommission tillsätts för att på nytt tillskapa ett enkelt, effektivt och rättvist skattesystem.

Anf. 76 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Jag skall börja med att tala litet grand om socialdemokraternas framtida visioner när det gäller skatter. Om socialdemokraterna får regeringsmakten till hösten vill de höja skatterna med 20–30 miljarder. Skatterna skall höjas främst på aktier och förmögenheter. De vill också höja marginalskatterna, en s.k. värnskatt.

Alla OECD-länder, OECD-rapporten och alla ledande ekonomer i världen anser att ett högt skattetryck i ett enskilt land leder till försämrad ekonomi för det landet, och det har ju historien visat hela tiden. Ändå står socialdemokraterna fast vid den här linjen.

Sedan pratar man så vänligt om fördelningspolitik, att det skall vara rättvisa. Jag vill bara säga en sak: Det är skitsnack.

Varför skall jag tala om detta? Jo, man vill höja aktiebeskattningen, förmögenhetsbeskattningen och allting sådant och säger att man skall sänka skatten för dem som har det svårt ställt. De skall få 2 000 kr mer i plånboken per år.

Vad händer då med detta? Jo, på sikt mister de människor som får 2 000 kr i minskad skatt per år sina jobb. Det är vad som händer. Jag har inga aktier, och jag är definitivt inte rik, utan jag kommer från golvet. Det här är ett sätt för socialdemokratin att lura sina väljare, anser jag.

Man säger att man skall höja skatterna för de rika, beskatta aktiekapital och beskatta förmögenheter. Men då sticker dessa människor med pengarna utomlands och tar med sig 100 000–150 000 arbetstillfällen, som vi på golvet får betala.

Men vi får ju sänkt skatt med 2 000! Visst, men hur blir med våra jobb?

Jag blir otroligt besviken på en sådan politik. Man lurar faktiskt sina väljare. Jag kommer från arbetarleden, och jag står fast vid detta.

Jag skall beskriva scenariot för en ny framtida socialdemokratisk modell 1994–1998. Man sänker skatten och höjer kanske grundavdraget för de sämst ställda, som får 2 000 kr mer. Vad händer? Jo, kapitalflykten från landet blir oerhört stor. Vi förlorar ytterligare 100 000–150 000 arbetstillfällen. Socialdemokratin kommer kanske att skapa 100 000–150 000 – vad vet jag? – nya arbetstillfällen genom konstgjord andning.

Om en tre, fyra, fem år kommer nästa lågkonjunktur. Vad händer då? Jo, då har vi skyfflat ut ytterligare kapital för att vi skall ha en rättvis beskattning, som det så fint heter, och vi på golvet har gått miste om ytterligare 100 000–150 000 arbetstillfällen.

Så kommer det ytterligare en lågkonjunktur. Ja, mina damer och herrar, då känns den här krisen som vi nu har som en västanfläkt mot det som kommer att hända. Detta är ett framtida socialistiskt scenario.

Sedan vill jag rikta kritik också till regeringen. Ni har gjort många strate-

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Skattepolitik

giska skattesänkningar som på sikt kommer att resultera i fler arbetstillfällen. Det tackar jag för. Men era besparingar har varit alldeles för dåliga.

Ni tar ingenting från flyktingpolitiken och ingenting från biståndspolitiken, som vi egentligen inte har pengar till. Ni gör väldigt litet åt den svarta sektorn osv. Dessa besparingar måste ju till samtidigt som man måste sänka skatterna strategiskt.

Herr talman! Vad säger vi då i Ny demokrati? Jo, vi vill göra kraftiga besparingar i budgeten, långt utöver vad regeringen vill. Samtidigt vill vi vara med på de strategiska skattesänkningarna. Dessutom vill vi ytterligare sänka skatten på strategiskt viktiga områden i syfte att öka arbetstillfällena. Då tänker vi på tjänstemomsen.

Det är ca 700 000–800 000 personer som berörs av tjänstemomsen. Minska tjänstemomsen till 12 %! Det är vårt förslag. Minska också byggmomsen till 12 %!

Sedan har vi faktiskt en fördelningspolitik också. Vi vill nämligen sänka bensinskatten. Det skulle göra ett par tre tusenlappar, Lars Hedfors, för ”den lilla mannen på golvet”, som nämligen kör 1 500–2 000 mil per år. Vi vill återgå till bensinskattesänkningen.

Vi vill bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Där är vi helt överens med Socialdemokraterna. Vi vill angripa den svarta sektorn. Vi vill införa en ny familjepolitik som skulle spara 20 miljarder och skapa fullständig rättvisa mellan familjerna. Vi vill minska biståndet men samtidigt effektivisera det, så att det kommer fram till dem som behöver hjälpen. Vi vill angripa organisationsstöden. Vi vill att alla som bor och lever i detta land skall betala skatt här. Detta är vad Ny demokrati vill. Besparingen kan röra sig om 40–50 miljarder. Våra skattesänkningar för tjänstemomsen och byggmomsen, som jag talade om, rör sig om 15 miljarder.

Det är inte bara Socialdemokraterna som har en dålig politik och framtidsvision, utan det är även regeringen som har sparat mycket dåligt och inte angripit problemen.

(Applåder)

Anf. 77 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Jag förstår att applåderna var sporadiska, för det var verkligen inte mycket att applådera åt.

Jag vill ställa frågan till Peter Kling vad det skulle finnas för anledning för folk med kapital att flytta utomlands. Om man studerar utvecklingen av aktiekurserna i Sverige under de senaste 70–80 åren vet vi att det är det mest lönsamma sättet att spara på. Man har i Sverige under mycket lång tid tjänat massor av pengar på att ha aktier. Varför skall de som har stora förmögenheter flytta utomlands därför att vi har en förmögenhetsbeskattning i Sverige? Det finns ju förmögenhetsbeskattning i många många andra länder i Europa som är lika hög som i Sverige. Det finns ingen som helst anledning att flytta av det skälet. Kapitalbeskattningen inom EG är ingalunda entydigt lägre än i Sverige. Det finns många länder som har högre kapitalinkomstskatt än Sverige. Vi tål mycket väl att höja skatterna här också. Det viktigaste av allt, Peter Kling, är att vi har den kanske förmånligaste bolagsbeskattningen i

hela världen. Den fungerar som en magnet för kapital till Sverige och inte från Sverige. Risken är betydligt överdriven, Peter Kling.

Peter Kling ställde en fråga som jag upplevde som något retorisk. Han sade: Vad säger då vi nydemokrater? Det undrar jag också. Ni har ju inte lämnat in någon skattemotion, så vi vet ju inte vad ni säger för något. Finns det ingen skattemotion från Ny demokrati? Hänger det i så fall samman med det allmänna sonderfallet i Ny demokrati måntro?

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Skattepolitik

Anf. 78 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att svara Lars Hedfors med följande: Vårt kansli har missat att lämna in vår skattemotion. Det är beklagligt, men det ligger inom den mänskliga felmarginalen. Att vi sedan har ett så ruttet riksdagssystem att man inte ett par tre timmar för sent, när personalen har upptäckt att en motion inte har lämnats in, kan ta emot ett partis motion som berör skattepolitiken tycker jag är beklagligt. Men det är typisk svensk demokrati att man inte kan acceptera ett par tre timmars försening. Den mänskliga faktorn har spelat oss ett spratt, tyvärr.

Jag vill bemöta Lars Hedfors när det gäller fördelaktiga beskattningar etc. Ändå finns Tetrapakkoncernen och Kamprads IKEA utanför Sverige. Det bor 20 000 svenskar i England och 25 000 i övriga Europa. Frågar man dem varför de inte bor här får man svaret att förmögenhetsskatten och skatten på vissa andra områden är för hög. Detta har kostat arbetarna på golvet 200 000–300 000 arbetstillfällen. Det är vad vi har lämnat ut till övriga Europa. Säg inte att det är lyckad politik!

Anf. 79 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Det är mycket möjligt, Peter Kling, att den mänskliga faktorn har spelat er ett spratt. Men när sådana kapitala misstag görs inom Ny demokrati borde kanske inte Peter Kling ta munnen alltför full.

Peter Kling räknade upp ett antal kapitalister som har lämnat Sverige. Jag höll på att säga att vi möjligen kan stå ut med att kapitalisterna lämnar Sverige. Men de ser ju till att deras kapital finns kvar i Sverige och arbetar här när de söker sig till den svenska företagsamheten. Det beror på att vi har så pass förmånliga villkor som vi har för företagsamheten i Sverige. Det viktiga, Peter Kling, är att här finns ett gynnsamt investeringsklimat.

Vi socialdemokrater kräver i vår motion ett ännu gynnsammare investeringsklimat, eftersom vi genom direktavskrivningar vill gynna just nyinvesteringarna. Vi vill gynna nyinvesteringarna genom att återinföra Anellavdraget som är en direkt stimulans för nyinvesteringar. Ni vill gynna kapitalisterna, de som har kapital och stora förmögenheter. Det är de som är intressanta för Peter Kling. Det som är intressant för oss socialdemokrater är företagen. Företagsamheten skall gynnas med alla till buds stående medel.

Anf. 80 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Jag får tacka Lars Hedfors för att han bjuder på en straffspark. Vi har faktiskt högre beskattning på en rad områden. Annars hade det inte funnits någon anledning för de svenska kapitalägarna att investera

för så pass mycket pengar att de har skapat ett par tre hundra tusen arbetstillfällen utanför Sverige.

Jag skall nämna en sak som är viktig för er på åhörarläktaren. Vi har drivit in en förmögenhetsbeskattning på omkring 3 miljarder kronor. Om man räknar på vad storkoncernerna Tetrapak m.fl. omsätter utanför Sverige, beroende på idiotiska beskattningar såsom förmögenhetsbeskattningen, kommer man fram till 3 miljarder kronor i förmögenhetsbeskattning som skulle kunna användas till skolor m.m. Det säger ni är fördelningspolitik.

Om vi från början hade haft en vettig beskattning på aktier, hade vi kanske haft 200 000–300 000 fler arbetstillfällen här i Sverige och bolagen skulle till hundra procent ha varit lokaliserade här. Då hade vi kanske fått in 10 miljarder på förmögenhetsskatter, bolagsskatter och arbetsgivaravgifter. Vi hade kunnat tjäna 7 miljarder som hade kunnat användas till skolorna och fördelningspolitiken. Man får inte vara så korttänkt. Men det är typisk socialdemokratisk politik. Vi måste bryta mönstret. Felet med borgarna är att de inte når ut med detta. Socialdemokraterna har använt fackföreningarna. De har tvättat folk i 15–20 år. Under högkonjunkturen på 80-talet levererade vi som sagt ytterligare 200 000–300 000 arbetstillfällen till länder utanför Sverige. Jag ställer inte upp på detta.

Anf. 81 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Debatten är både ett bokslut och ett avstamp. Den är ett bokslut över regeringen Bildts skattepolitik och ett avstamp som kan klargöra valets skiljelinjer i skattepolitiken.

Först bokslutet – det är dystert. Statsrådet Lundgren redovisar att man har sänkt skatten med 17 miljarder kronor. Men om man tar hänsyn till de beslutade skattehöjningar som kallas egenavgifter blir sänkningen obetydlig. 3 % i egenavgifter innebär en skattehöjning på ca 12 miljarder. Nettosänkningen 1995 blir då inte större än 2 miljarder.

Herr talman! Bokslutet säger oss att regeringen t.o.m. har misslyckats med målsättningen att sänka skatterna. Men detta är inte hela sanningen, för i bokslutet ryms både höjningar och sänkningar. Som Lars Hedfors sade har regeringen sänkt skatterna för företag, kapital, arv och gåvor, och förmögenhetsskatten skall slopas. Samtidigt har regeringen drivit igenom en rad skattehöjningar för hushållen. Det är en politik där låginkomsttagarna konsekvent har missgynnats och kapitalägarna lika konsekvent har gynnats. Även om regeringen har misslyckats med att sänka skatterna har den klarat att minska skatternas utjämnande funktion.

Regeringens politik, med stöd av en riksdagsmajoritet, har slagit sönder tanken på ett enhetligt skattesystem. Kapitalinkomster beskattas nu efter hela åtta olika skattesatser. Därigenom har man åter öppnat för stora möjligheter till skatteundandragande. Det är att beklaga att Folkpartiet har tvingats in i detta.

Regeringen säger att den har sänkt de skatter som hämmar tillväxten. Men sanningen är, Peter Kling, att Sverige redan innan regeringens skattesänkningar hade en kapital- och företagsbeskattning som internationellt sett låg på en genomsnittlig eller låg nivå. Detta är ostridigt.

Regeringens politik har inneburit att man sänkt skatter som var måttliga,

eller rent av låga, och höjt de skatter som redan var höga. På den punkten har Bo Lundgren rätt.

Herr talman! I politik bör handlingar ytterst bedömas efter sina resultat. Regeringens resultat med skenande budgetunderskott och dramatiskt hög arbetslöshet visar att skattesänkningar inte är någon säker väg till tillväxt.

Bokslutet över en blå politik är fullt med röda siffror, och det finns bockar i det. Den blå politiken bör inte upprepas efter valet 1994. Nu gäller det att redovisa alternativ för 1990-talet. Det har regering och opposition gjort på olika sätt. Regeringen och Ny demokrati fortsätter att tala om skattesänkningar trots att man borde erkänna att underskotten gör det omöjligt att sänka skatterna. Centern och kristdemokraterna talar om skatteväxling med miljöprofil. Men de tankarna fastnar alldeles uppenbart i finanserna.

Politiskt förankrat eller ej – på allvar eller ej – diskuterar man det s.k. pigavdraget i regeringskretsen. Vänsterpartiets och mitt alternativ är enkelt, rakt och lättbegripligt: Vi föreslår en högsta skatt på 30 % för kapital, företag och arbetsinkomster. Högsta inkomstskatten skall endast gälla inkomster över 300 000 kronor – det gäller alltså mig – med 25 000 kronor i månaden. Vi föreslår att avdragsmöjligheterna beskärs. Vårt alternativ har också en grön del, nämligen ökade skatter på energi och miljö. Vi föreslår att industrin åter skall betala energiskatt, men inte mer än 1,2 % av produktionsvärdet. Vi föreslår en skatteväxling för 1990-talet, där ökad skatt på energi och miljöpåverkan finansierar sänkt skatt på arbete.

Vi avvisar helt tankarna på det s.k. pigavdraget. Det finns ingen anledning att införa det. Låt hembiträdessamhället stanna i TV:s svartvita söndagsfilmer från 1930- och 1940-talen. För 1990-talet kan jag däremot tänka mig att diskutera ett generellt minskat skatteuttag på arbete och tjänsteproduktion, finansierat med ökad skatt på miljö och kapital.

Vi har radikala förslag som stärker budgeten med 10 miljarder – för de offentliga finanserna med upp emot 30 miljarder – för helåret 1995. Det är radikala förslag, men det krävs sådana när statsskulden är över 1 000 miljarder, när underskotten årligen ligger på 200 miljarder och när regeringens egna konsekvenskalkyler talar om att underskottet 1997-1998 kan vara uppe i 2 000 miljarder.

Herr talman! Vårt alternativ är riksdagens mest radikala. Men till många delar är det likt det socialdemokratiska alternativ som Lars Hedfors presenterar. Vänsterpartiet och socialdemokraterna är överens om 30-procentig kapital- och företagsskatt, om 25-procentig statsskatt över brytpunkten. Det är en god grund för samsyn i skattepolitiken när regeringen Bildt faller.

Men det finns också skillnader. En sådan är grundavdraget. Vi kan inte förstå varför socialdemokraterna vill sänka skatten med 2 miljarder för dem som tjänar över 200 000 kronor.

Jag är tveksam till poängen med att beröva kommunerna 4 miljarder i skatteintäkter genom att höja det allmänna grundavdraget. Det kanske Lars Hedfors kan reda ut.

Anf. 82 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Lars Bäckström sade att skattetrycket är relativt lågt i Sverige. Det är det väl förhållandevis. Men vi i Ny demokrati är överens med

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Skattepolitik

OECD-länderna om att det måste till ett sänkt skattetryck för Sverige och absolut inga skattehöjningar. Det har framkommit i den senaste rapporten.

Ledande ekonomer i världen säger att det på sikt är hämmande för ett land att ha högt skattetryck. Det vet alla av erfarenhet.

Vad skiljer Ny demokrati från regeringen? undrar Lars Bäckström. Vi är också måna om att det skall gå ihop. Vi vill spara kraftigt i budgeten och sedan sänka skatterna med hjälp av det. Det kan vi vara överens om. Men Lars Bäckström ställer ju inte upp på några besparingar som man kan använda till att sänka skatterna. Man behöver inte alls ta från de svaga och ge till de rika och föra en fördelningspolitik som ni alltid tjar om. Vi har föreslagit besparingar inom familjepolitiken som skulle leda till rättvisa bland familjerna. Det skulle ge 20 – 23 miljarder.

Vi vill spara på flyktingpolitiken och göra den effektiv och human. Vi sparar 8-10 miljarder på det. Biståndspolitik vill vi också göra om och minska med 6-7 miljarder. Organisationsbidragen och politiskt tillskansade medel vill vi också minska med 4-5 miljarder.

Vi vill också att alla här i Sverige skall betala skatt, även alla som skenskriver sig utomlands. Vi tycker att det är skäligt att alla som bor i Sverige skall betala skatt i landet. Men så är det inte. Det skulle också ge 3-5 miljarder. Vi vill spara 40-50 miljarder utöver vad regeringen föreslår. Dessa medel kan man faktiskt använda till strategiska skattesänkningar.

Det är skillnaden mellan Ny demokratis och regeringens politik. Vi vill alltså inte urholka budgeten mer utan förstärka den, men samtidigt sänka skatterna.

Anf. 83 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag är övertygad om att Ny demokrati vill spara. Det sätter jag inte i fråga. Läget är så att om man skall klara av de stora underskotten, som ni så ofta talar om, som vi har att hantera, kan man inte undvika att spara och att ha en politik för ekonomisk tillväxt. Och man kan inte sänka skatterna.

För den som vill få enkla torgmötespoäng, leka jultomte, leka gottköpspolitiker eller den snälla pappan som lovar barnet en 5-öring så att det kan få allt. Så fungerar det inte. Ett radikalt, kärvt, hederligt budskap är att vi inte kan sänka skatterna. Vi måste spara och få fler människor i arbete.

Ni saknar den här helheten. Ni lägger fram orealistiska sparprogram. I vårt budgetalternativ har vi redovisat 7,31 miljarder i besparingar för kommande budgetår. Sedan måste vi göra ytterligare besparingar, men det här är ju främst en skattedebatt.

Det är alldeles riktigt att vi måste spara. Vi måste spara på bostadssubventioner och inom socialförsäkringen, men det går inte snabbt att hämta in 30-40 miljarder. Det är en omöjlighet.

Anf. 84 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Lars Bäckström sade att vi leker. Nej, Lars Bäckström, vi tror nämligen att det går att spara inom de ramar vi har nämnt; familjepolitik, flyktingpolitik och biståndspolitik. Varför skulle det inte gå att göra ned-

skärningar på de områdena och göra det effektivt? Det är vad 80 eller 90 % av svenska folket vill. Vi har faktiskt ett stöd som inte syns i våra siffror.

Folk tycker att man skall humanisera flyktingpolitiken och hjälpa många fler flyktingar på rätt sätt med en vettig politik. Vi vet att det går att skära ned organisationsbidraget. Ingen i den här kammaren har en aning om hur det fungerar, men vissa säger att det inte alls fungerar bra.

Vi vet att vi kan angripa den svarta sektorn och få in stora pengar på det. Vi vet att det går att införa att alla som skenskriver sig utomlands måste betala skatt i Sverige.

Om nu Lars Bäckström tycker att vi är jultomtar får jag väl önska honom god jul, trots att det är litet tidigt.

Anf. 85 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det läge vi har att hantera är ytterligt allvarligt. Det är ytterligt allvarligt om politiker leker och lovar ut enkla kvickfix-lösningar. Det finns inga sådana. Man kan självfallet spara 30-40 miljarder på ett år, rent teoretiskt. Det är klart att det går. De sociala konsekvenserna av en sådan sparåtgärd skulle bli ytterligt allvarliga. Ni vill inte göra den konkretionen, eftersom ert staplande av tomma ölbackar då avslöjas. Det finns ingen substans i det, och det är ert problem.

Det kan gå att få opinionsframgångar under en kort tid. Man kan få ett jublande och hurrande möte, men det går inte att ta konsekvenserna av att genomföra en sådan politik. Det skulle slå sönder svenska familjers ekonomiska situation, och då skulle man inte längre kunna vandra som en folkhälte på gatorna i Skara eller på något torgmöte någon annanstans.

Anf. 86 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Lars Bäckström ställde frågor till mig och han skall få svar på dem.

Den första frågan gällde varför vi vill återinföra grundavdraget, eller höja det till dess ursprungliga nivå. Det är egentligen en ganska märklig fråga för att komma från en vänsterpartist.

Vi vill för det första göra det av fördelningspolitiska skäl. Höjer man grundavdraget, Lars Bäckström, gynnar det i första hand låginkomsttagarna och allra minst de mycket stora höginkomsttagarna. Vi vill för det andra göra det också därför att vi vet att produktionen fortfarande behöver stimulans. Det går inte heller nu att bara strama åt.

Lars Bäckströms påstående att vi socialdemokrater skulle vilja sänka skatten för höginkomsttagarna med 2 miljarder kronor var ännu märkligare. Hur i all fridens namn går det ihop? Vi vill höja skatten för höginkomsttagarna genom den nu så mångomtalade och av oss lanserade värnskatten, Lars Bäckström. Det innebär en höjning om 4 miljarder kronor. Jag antar att Lars Bäckström möjligen syftar på att vi samtidigt vill ta bort grundavdraget för dem som befinner sig över brytpunkten. Vi vill återställa grundavdraget på den punkten, men det är vårt ursprungliga förslag. Vi menar att det är fel att använda grundavdraget i den statliga inkomstskatten. Det är också fördelningspolitiskt galet. Det ger precis lika mycket till den som tjänar 200 000

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Skattepolitik

kr som till den som tjänar 1 miljon kronor. Vad skall man med ett sådant förslag till?

Vi vill alltså åter föra fram vårt ursprungliga förslag om en proportionell värnsskatt, som kommer att drabba miljonären betydligt hårdare än den som tjänar 200 000 kr.

Anf. 87 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Ert ursprungliga förslag om 25 % i statsskatt diskuterades i samband med skatteomläggningen, och socialdemokraterna satte sig med kraft emot det. Vi drev det förslaget tillsammans med LO. Sedan ville ni ha en tillfällig höjning, och ni har nu övergått till att vilja ha en permanent höjning så länge som det är underskott i Arbetsmarknadsfonden.

Jag tycker att ni har kommit fram till en bra ståndpunkt, men så ursprunglig är den inte mot bakgrund av skattereformen.

Ni vill höja grundavdraget till 32 eller 33 % av basbeloppet. Härigenom skulle kommunerna förlora ett skatteunderlag på 4 miljarder, och det är illa avvägd politik, eftersom regeringen faktiskt har låtit kommunerna behålla dessa pengar.

I samband med skattereformen kritiserade ni miljöpartiet sönder och samman därför att det ville ha stora grundavdrag. Ni sade då att stora grundavdrag gynnar höginkomsttagarna. Nu gynnar de i stället låginkomsttagarna. Se så man kan ändra sig allteftersom lägena skiftar! Jag tror att det är på ungefär samma sätt hela tiden i denna fråga, nämligen att stora grundavdrag är mest gynnsamma för högre inkomsttagare, som kan tillgodoräkna sig marginalskatteeffekter.

Vårt förslag är att helt ta bort grundavdraget för höginkomsttagarna. Men, Lars Hedfors, ni vill ta 4 miljarder från dem som har över 200 000 kr i inkomst och vill ge tillbaka 2 miljarder. Nettoförlusten blir 2 miljarder. Vårt förslag till slopande av grundavdraget för alla över brytpunkten ger väsentligt mer, och det går utmärkt att kombinera med den 25-procentiga statsskatten över brytpunkten.

Anf. 88 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Det var en ganska intressant upplysning som Lars Bäckström nu lämnade. Man vill nu helt plötsligt inskränka sig till att avskaffa grundavdraget för inkomsttagare över brytpunkten. Det är inte så särskilt många veckor eller möjligen månader sedan, Lars Bäckström, som ni hade ett annat förslag. Ni ville ge er på grundavdrag för så många som ned till 140 000-kronorsinkomsttagaren. Det innebar att en genomsnittlig LO-medlem skulle förlora på ert förslag. Min fråga till Lars Bäckström är: Varför har ni ändrat er på den punkten? Varför är ni inte konsekventa? Var ert gamla förslag inte så bra?

Påpekandet beträffande kommunernas skatteunderlag var riktigt, men om Lars Bäckström studerar våra motioner skall ha finna att vi på annat vis kompenserar kommunerna på den punkten.

Anf. 89 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! För det första har jag studerat de socialdemokratiska motionerna extremt noggrant. Det står ingenstans i dessa motioner att man skall

kompensera kommunerna. Jag har ringt upp socialdemokratiska handläggare, som sagt att man nog på något vis skall kompensera för detta, men det står ingenting om detta i motionerna. Jag har kanske hjälpt socialdemokraterna att bli medvetna om ett litet fallissemang på den punkten.

Vi har vidare inte ändrat oss. Våra förslag är helt oförändrade i denna fråga. Vårt förslag om slopat grundavdrag innebär att den som tjänar 180 000 kr får betala 1 211 kr mer om året i skatt, alltså ungefär 100 kr mer i månaden. I det inkomstläget tar man totalt sett in 380 miljoner kronor, men på inkomster över 207 000 kr tar man in 3,2 miljarder kronor. Den stora fördelningspolitiska effekten är faktiskt att man kan ta in 4,8 miljarder utan att ens behöva höja marginalskatten över 50-procentsnivån. Det är ett suveränt och elegant förslag, som jag är alldeles tvärsäker på att Finansdepartementets tjänstemän, om de hade kommit på det, skulle ha sett till att få med i skattereformen.

Anf. 90 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag tänker först vända mig till kammarkansliet och talmännen. Jag ser att rubriken för de ärenden som skall diskuteras efter den ekonomiska politiken och skattepolitiken är "Välfärdspolitiken". Denna rubriksättning bygger på en missuppfattning av begreppet välfärd. Det är bl.a. den som ligger bakom den svaga tillväxten i Sverige, nämligen tron att välfärd är detsamma som offentliga utgifter av olika slag och att utgifter inte behöver tjänas in innan de fördelas.

Det som vi hittills har diskuterat här i kammaren är välfärdspolitiken. Den ekonomiska politiken är grunden för välfärden. Skattepolitiken ger villkor för välfärdens fördelning, som bl.a. genomförs via socialpolitiken. Vi och hela svenska folket måste lära oss att inse sambanden mellan produktionen och dess villkor och förutsättningarna för att skapa välfärd i ordets egentliga bemärkelse, vilken inte finansieras enbart via offentliga utgifter.

Om man skulle föra detta resonemang vidare, skulle man kanske vara hågad att omforma socialutskottet till ett välfärdsutskottet, men jag tycker att spåren från den franska revolutionen avskräcker ganska allvarligt från detta. Jag säger detta för den som är intresserad av historia. Men ordens valörer är viktiga och kan leda snett.

Det som vi hörde i det senaste replikskiftet mellan Lars Hedfors och Lars Bäckström har visat var hotet mot välfärden ligger. Vad de två herrarna tvistade om var hur man på bästa eller snarare värsta möjliga sätt skall bära sig åt för att åter straffbeskatta svensk företagsamhet.

Socialdemokraterna vill höja företagsskatterna med mellan 8 och 10 miljarder. Men, säger Lars Hedfors, detta tas ut bara tillfälligt, eftersom man också vill medge direktavskrivningar av investeringar. Men ni skriver själva i er motion att det långsiktigt ger några hundra miljoner kronor i effekt vad gäller skattebortfall. Samtidigt föreslår ni att bolagsskatt och andra skatter skall skärpas på ett sådant sätt att det blir 8 000–10 000 miljoner i skatteskräpningar för de företag som är grunden för att de arbetslösa skall få nya jobb.

Är det någon mer än Lars Hedfors och Lars Bäckström och deras partikamrater i kammaren som tror att höjda skatter på företagsamheten leder

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Skattepolitik

till jobb, dvs. att höjd skatt på arbete ger nya jobb? Det är så fruktansvärt avslöjande att jag inte förstår att Lars Hedfors vågar ställa sig i talarstolen och ta den debatten.

Lars Hedfors säger dessutom att man måste stå ut med att kapitalister lämnar landet. Är det bra att Ingvar Kamprad, Rausing och tusentals andra svenskar lämnar landet efter det att de har satsat på att ge svenskar jobb? De har tjänat mycket pengar på att svenska arbetare och tjänstemän har fått arbete. Är det bra att de sedan tvingas lämna Sverige? Jag skulle vilja att Lars Hedfors närmare utvecklade om det är socialdemokratisk politik att kapitalisterna så länge de har tillgångar kvar i Sverige gärna får flytta ut allesammans. Har vi inte nytta av deras kompetens, kunskap och entreprenörskap för att få de nya jobb som vi behöver?

Lars Hedfors uttalande var ansvarslöst och fordrar rimligen en kommentar från denna talarstol. Om man vill ha en sådan politik går det illa för Sverige, för dem som är arbetslösa och för alla dem som kommer att vara arbetslösa.

Lars Hedfors redovisar ett antal beräkningar som inte alls stämmer. Jag tänker inte gå in på detaljerna, eftersom han inte redovisat något underlag. En annan fråga som man skulle kunna ställa till Lars Hedfors, som talar så varmhjärtat om varför man skall höja grundavdraget och sänka skatten: Varför krävde ni i den andra krisuppgörelsen hösten 1992 att man skulle sänka grundavdraget för att finansiera den sänkta arbetsgivaravgiften? Om ni tycker att det var ett felaktigt krav från er sida, varför föreslår ni nu inte, om ni vill höja grundavdraget, att också arbetsgivaravgifterna skall höjas, som en statsfinansiell kompensation? Det hänger ju samman, Lars Hedfors.

Man bedriver återigen en ansvarslös politik i detta sammanhang, med bensinskattehöjning, avskaffat grundavdrag och momshöjningar, allt för att få en bred uppslutning bakom hanterandet av en besvärlig ekonomisk situation.

Det är inte heller så, Lars Hedfors och Lars Bäckström, att hushållen inte betalar företagets skatter. Det är just vad de gör. Hushållen betalar alla skatter, direkt eller indirekt. Om man höjer arbetsgivaravgifterna, som socialdemokraterna med flit ägnade sig åt under 70- och 80-talen, får vi högre priser. Det får vi alla betala. Utländska medborgare och företag som köper svenska varor får, om vi höjer arbetsgivaravgifterna, betala högre priser, och därför köper de då mindre av svenska varor. Det blir därmed färre jobb i Sverige, vilket arbetstagarna och hushållen också får betala.

Höjer man bolagsskatten, som ni nu vill göra, försöker man öka vinstnivåerna för att kompensera sig för detta. Detta leder i sin tur till höjda priser. Kan man inte klara detta, leder det till mindre investeringar och färre jobb. Direkt eller indirekt betalar hushållen alla skatter, men det har ni aldrig velat inse. Ni är på den punkten liksom Vänsterpartiet fast i något slags gammal marxistisk ideologi. Det är beklagligt att det fortfarande är så.

Det är alltså alltid hushållen som får bära alla skatter, och de får också del av alla skattesänkningar, direkt eller indirekt. Det är självklart att jag och regeringen i övrigt i nuläget skall ägna sig åt att sänka skatten och skapa bättre förutsättningar för produktionen i Sverige. Det är nödvändigt.

Det har varit märkligt att tidigare i debatten ha hört Göran Persson och

nu också Lars Hedfors tala om att förmögenhetsskatten skall införas igen, dvs. den skatt som har drivit ut människor ur landet. Jag trodde att alla tyckte att det var negativt, men jag har nu förstått att det är det som är syftet med den. Man skall införa förmögenhetsskatt för att få kapitalister att flytta ut ur Sverige.

Om det är något som vi har ont om är det kapitalister. Vi behöver fler kapitalister som satsar på att bygga ut företag. Men, Lars Hedfors, det skall vara riktiga kapitalister, sådana som satsar på produktiva investeringar. Det skall inte vara sådana kapitalister som ni skapade under början av 70-talet genom höga marginalsatser, som ledde till våldsamma förmögenhetsomfördelningar. De skall inte heller vara som den yuppie som satt i en Porsche med en dalmatinerhund, på valaffischen från år 1985. Det var begynnelsen till den spekulationsekonomi som jag och alla andra i regeringen har fått försöka sopa upp efter er.

Ni släppte fram en spekulationsbubbla. Ni tillsatte en styrelseordförande i Nordbanken, som i tidningar har sagt att han fick i uppdrag att sitta som ordförande på sammanträden. Tacka sjutton för att man inte klarade att leda Nordbanken på det viset! Ta ansvaret för det! Det skapade spekulationsvinster, och det sitter nu tyvärr människor utomlands med ihopspekulerade pengar, som de egentligen är skyldiga att betala tillbaka i Sverige. Vi gör allt vad vi kan för jaga dem med blåslampa.

Men Lars Hedfors har mage att säga att vi inte skulle vara beredda att göra något åt vare sig skatteflykt eller ekobrott eller att vidta denna typ av åtgärder. Det är klart att vi är det. Vi har i handling visat detta. Det är inte vi som ligger bakom spekulationsbubblan och de effekter den gav på svensk ekonomi. Men ni vill göra något annat i stället. De som satsar på produktiva investeringar skall ni köra ut ur Sverige. Lars Hedfors tycker inte att det gör så mycket.

Tala om en ansvarslös politik, som verkligen kan drabba de arbetslösa hårt! Det är sällan som jag är upprörd när jag går upp i debatt i riksdagen, men jag är faktiskt det nu.

Jag vill också ställa en fråga till Lars Hedfors. Ni tycker att man skall ta ut en kapitalinkomstskatt om 30 %. Vad är det som gör att den inte skall gälla för alla kapitalinkomster? Jag skulle vilja få en utläggning från Lars Hedfors om två saker i en replik till mig.

För det första: Tycker han verkligen att det är bra att kapitalister lämnar Sverige i stället för att vara kvar här med sin kunskap och kompetens, om vi har rätt att beskatta avkastningen av deras tillgångar? Också dessa försvinner ju när de flyttar utomlands, vilket gör att vi förlorar pengar.

För det andra: Den som får en räntebetalning skall enligt er uppfattning betala en skatt om 30 %. Om den som driver enskild firma får avkastning på de pengar som han sätter in i firman, skall denne numera enligt er uppfattning betala 30 % i skatt, och vi glädjer oss åt detta. Också en delägare i ett handelsbolag vilken får avkastning på de pengar som han sätter in i sitt handelsbolag skall betala 30 % i skatt på sin kapitalavkastning. Men den som har sina pengar i ett aktiebolag skall betala 51 % i skatt. Alternativt skall han betala 41 %, om han gör Annellavdrag, vilket han dock inte alltid kan göra. Ni vill ha kvar det avdraget, men vi vet inte riktigt om det skall gälla

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Skattepolitik

också för gamla investeringar eller om det bara skall gälla för nya investeringar.

Men varför skall det inte vara 30 % där? Kan Lars Hedfors förklara för mig varför det inte skall vara 30 % på alla kapitalinkomster?

Det kapital som företagare och finansiärer lägger in i handelsbolag, enskilda firmor och aktiebolag – de senare är inte minst viktiga eftersom det är de företag som har en chans att växa – är grunden och förutsättningen för att få de nya jobb som människor behöver. Det vill ni förneka dem genom att ha en alltför hög skatt. Förklara det för svenska folket, Lars Hedfors!

Anf. 91 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Bo Lundgren tar avslutningsvis upp frågan om dubbelbeskattningen. Där har vi krävt att man skall återinföra utdelningsskatten. Men vi har också krävt att det s.k. Annellavdraget skall vara kvar. Därigenom luckrar vi upp dubbelbeskattningen högst avsevärt, och det hade vi gjort redan innan detta började. Vi tycker att det är bättre att ha Annellavdraget eftersom det gynnar företaget och företagandet. Detta är en socialdemokratisk politik.

Vi skall se till att det finns gynnsamma villkor för dem som vill investera och bygga ut. De som äger kapital klarar sig nog ändå. Dem behöver vi inte gynna genom att avskaffa förmögenhetsskatten, i all synnerhet som man samtidigt föreslår en kraftig urholkning av välfärdssystemet. Det innebär försämringar för de gamla, sjuka, arbetslösa osv. Samtidigt skall de som har stora förmögenheter slippa att betala skatt på dem. Är det detta Bo Lundgren menar med välfärd?

När det gäller detta med kapitalister som lämnar landet vill jag erinra Bo Lundgren om att de faktiskt började komma tillbaka till landet under den socialdemokratiska perioden. De upplevde att politiken i Sverige var så pass stabil och bra att de tyckte att det var lämpligt att komma tillbaka. Det sade en del av dem själva när de återvände.

Sedan skulle jag vilja ställa en fråga till Bo Lundgren. Det är en fråga som jag ställde i mitt inledningsanförande. Hur är det egentligen med er inställning till att bekämpa skattebrottslighet? Ni verkar kluvna på den punkten. Ni ger med ena handen och tar med den andra handen genom att vrida viktiga vapen ur händerna på skattemyndigheterna. Hur är det med löftet om 200 miljoner kronor för att bekämpa skattebrottsligheten? Hur blev det med det? Bo Lundgren har stått här i kammaren och upprepat flera gånger att skattemyndigheterna skall få dem. De har fått hälften, 100 miljoner.

Anf. 92 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! De 200 miljonerna kommer självfallet att föras över till skattemyndigheterna. I övrigt har vi bara sett till att den lagstiftning som upprörde hela Sverige 1976 när Ingmar Bergman hämtades från Dramaten under pågående verksamhet har ersatts med en mer rättssäker hantering. Jag tycker att det är ganska bra att vi har kommit så långt.

Sedan talar Lars Hedfors försiktigtvis om detta att det kanske inte är så bra att kapitalister lämnar landet. Men han stod ju i talarstolen sade att det

inte gör något om de försvinner, om vi driver ut dem. Det går att gå tillbaka till protokollet och läsa det.

Det skrevs en doktorsavhandling 1990 som handlade just om hur människor och kapital emigrerade från Sverige. I den här doktorsavhandlingen av någon som jag tror heter Hans Lindqvist gjorde man bedömningen att staten ekonomiskt sett i varje fall inte gick plus genom den transaktionen. När det gäller kompetens och erfarenhet var det naturligtvis negativt att vi tappade dem.

Det var så ni drev politiken. Spekulanter gynnades av er politik under 70-talet och 80-talet. Finanskrisen var en följd av den släpphänta 80-talspolitiken. Det kan ingen förneka i dag.

Men nu skall vi i stället ha produktiva investeringar av människor som har kapital, små eller stora tillgångar, in i produktiva företag som ger jobb. Då vill ni se till att just det kapitalet skall straffbeskattas. Lars Hedfors säger samtidigt att vi skall ha Annullavdrag för att luckra upp effekterna. Då erkänner ju Lars Hedfors att vi inte skall ha en dubbelbeskattning. Varför skall vi ha en halv eller två tredjedels dubbelbeskattning då? Det är väl fel?

Dessutom vill ni ha ett system som innebär att man låser in kapitalet i existerande företag. Det är inte säkert att det är just de existerande företagen som ger de nya jobben för framtiden. Det behövs nya branscher och nya företag. Vi skall ju undvika inlåsnings effekter. Det var ett av skälen till företagskattereformen en gång i tiden. Varför straffbeskatta det egna kapitalet?

Anf. 93 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Bo Lundgren gör sig, som så ofta, skyldig till felcitat. Jag har inte sagt att det inte gör något att kapitalägarna försvinner. Jag har sagt att det viktiga är att vi satsar på företagen och företagsbeskattningen. Vi måste se till att det blir gynnsamt att investera och öka sysselsättningen. Ni gör precis tvärtom. Ni höjer skatten för företagen och företagen med 1,8 miljarder kronor. Vi vill sänka den med 5 miljarder kronor. Det kan Bo Lundgren få svart på vitt på.

Sedan vill jag ta upp en helt ny fråga med Bo Lundgren. Den 16 december 1993 fattade vi här i kammaren ett beslut om företagsbeskattningen. Då var vi mycket kritiska och sade att det fanns många orättvisa saker, mycket som strider mot skattereformen och mycket som leder till skatteplanering i det. Bo Lundgren sade att det ingalunda var så. Det skulle bli ett bra förslag.

Den 22 december, sex dagar senare, fick vi en skrivelse till riksdagen där man ändrade på viktiga saker i detta riksdagsbeslut därför att man hade insett att det skulle leda till skatteplanering. Är detta stabila spelregler för företagen? Är det bra för företagsamheten med en sådan vinglighet, Bo Lundgren? Till yttermera visso finns det i denna skrivelse till riksdagen ett förslag om den s.k. JIK-metoden. Man skall införa JIK-metoden i Sverige från den 1 januari. Jag skall inte gå in närmare på vad den innebär – det är för invecklat – men detta skall ske innan man har utrett den.

Utredningen som sysslar med detta är inte färdig. Har Bo Lundgren någon kommentar till ett sådant fullständigt exempellöst förfarande av en regering? Man vill införa ett förslag innan det är utrett. Det strider mot alla principer

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Skattepolitik

om att vi vill ha konsekvensanalyser när det gäller era förslag. Det tyder på en total förvirring och total panik i regeringskansliet.

Anf. 94 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det heter ju att anfall är bästa försvar. Vi ser det på Lars Hedfors nu. Jag är glad över att kunna skicka över ett exemplar av betänkan-
det om JIK-metoden som presenterades för någon dryg vecka sedan om det
är så att Lars Hedfors inte själv har uppmärksammat detta.

Låt mig sedan säga att det vi gör och har gjort är att fullfölja skattereform-
men. Lars Hedfors säger inte att det är fel av mig att påstå att ni vill ha mer
än 30 % skatt på avkastning på det egna kapitalet i aktiebolagen. Det är fak-
tiskt vad Lars Hedfors säger. Han säger att man måste luckra upp detta litet
grand. Därmed erkänner han att det är ett problem med att ha dubbel skatt.
Han erkänner att det är ett problem, men nu måste han ha ett vapen i valrö-
relsen. Han måste kunna gå ut och säga: Se på regeringen! De sänker ersätt-
ningen för arbetslösa, och sedan sänker de skatten för aktieägarna.

Det är det vapen han vill ha. Nu är det ju svårt att göra detta, eftersom ni
också har tyckt att en ersättningsnivå på 80 % är rimlig, och det går inte att
komma längre. Ni lovade mycket för några månader sedan. Nu är ni mycket
tysta i det avseendet. Man kan säga att det är eftertankens kränka blekhet.

Till skillnad från er är vi inte intresserade av att diskutera 80 % eller 90 %.
Vi är intresserade av att se till att människor får 100 % av lönen i stället,
genom nya jobb. Det får vi bara om vi slutar att straffbeskatta de pengar
som ger nya jobb.

Sedan säger Lars Hedfors att vi skulle ha lagt fram förslag om att höja
skatten för företag. Det är väl magstarkt. Hur kan man stå här och kritisera
oss för att vi sänker skatten för företagen och säga att det är fördelningspoli-
tiskt fel och sedan säga att vi höjer skatten? Vi har genomfört lindringar som
är nödvändiga för produktionen, företagen och för företagandet som sådant,
medan ni föreslår kraftfulla höjningar på 8–10 miljarder kronor.

Anf. 95 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag har två minuter på mig så jag får fatta mig kort.

Statsrådet sade att han var upprörd. Jag har litet svårt att förstå det. Det
här ju en klassisk debatt mellan vänster och höger. Sedan gör statsrådet nå-
got mycket belysande som jag är tacksam för. Det finns i alla fall något vi kan
vara eniga om. Statsrådet sade att det är hushållen som betalar skatterna. Jag
håller fullständigt med statsrådet, till 100 %. Det är just därför vi i vänstern
vill ha progression i inkomstbeskattningen. Det är just därför vi vill ha för-
mögenhetsbeskattning. Vi vill ha 30 % i kapitalbeskattning på den person-
liga sidan just för att det är hushållen som betalar skatterna.

Det finns olika slags hushåll. Jag och min familj är ett hushåll. Vi har
mindre inkomster än statsrådets familj. Sedan finns det kolleger till statsrå-
det och deras familjer som har mycket mer i inkomst än statsrådet, t.ex. nä-
ringsministern. Jag tycker att jag procentuellt skall betala mindre i skatt än
vad statsrådet gör. Jag tycker att näringsministern skall betala en högre pro-
centsats i skatt än vad statsrådet gör. Vi skall driva fördelningspolitik via
skatterna just för att det är vi hushåll som betalar.

Ni har ju tagit till er och läst OECD-rapporten lika säkert som en katt slickar grädd. Men vi skall väl läsa alla OECD-rapporter, t.ex. Taxing profits in a global economy. Häromdagen stod det i Financial Times, som statsrådet säkert har någon handläggare som läser, att OECD rekommenderar högre skatt på kapital och lägre skatt på arbete. Det var ju det jag sade i talarstolen. Statsrådet har gjort precis tvärtom och höjt skatten på arbete och sänkt den på kapital.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Skattepolitik

Anf. 96 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det brukar ofta gå att föra en seriös diskussion med Lars Bäckström. Låt oss försöka följa den linjen nu också. Det är lättare än att föra en mycket svår diskussion med någon som av rent partipolitiska makt-skäl för en debatt om dubbelbeskattning och annat.

Vi är väl överens om att hushållen betalar alla skatter. Då antar jag att vi är överens om att, om man skall sänka skatter i det läge vi befinner oss nu skall man i första hand sänka skatter som förbättrar produktionens förutsättningar. Det är väl rimligt. Vi är överens om att produktionen är grunden för välfärd. Då kan jag inte tänka mig att Lars Bäckström tycker, som Lars Hedfors tidigare, att man t.ex. generellt skall höja företagsskatter. Det skulle vara intressant att få svar på den frågan.

Den största enskilda skattesänkningen vi har genomfört är en sänkning av arbetsgivaravgifterna med 18 miljarder, dvs. 4,5 % ungefär. Den sänkningen är ungefär detsamma som en momssänkning, den går till hushållen i form av lägre priser. Det är en skillnad och det är att sänkningen av arbetsgivaravgiften också gynnar de varor som säljs utomlands och förbättrar konkurrenskraften. En sådan sänkning av arbetsgivaravgiften är detsamma som en momssänkning. Den ger de facto positiva effekter för hushållen. Det är viktigt att konstatera det.

Om det nu är så, Lars Bäckström, att vi skall få människor att bli intresserade av att investera pengar i växande företag, tycker Lars Bäckström då att det är rimligt att vi i Sverige skall ha en kapitalinkomstbeskattning som gynnar räntebetalningar, ersättning till lånat kapital, framför aktieutdelningar och aktievinster som är ersättning till sådant kapital som ligger i produktiva investeringar i de svenska företagen? Det skulle vara intressant att få svar på den frågan.

Anf. 97 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Statsrådets fråga utgår ifrån hur vi skall lägga ut skattesänkningen. Det är där vi skiljer oss så totalt. Statsrådets eget departement har gjort en konsekvenskalkyl som sträcker sig från 1997–1998. Den visar att man med extremt positiva antaganden om tillväxt, inflation, låg löneutvecklingstakt osv. har en statskuld på 2 000 miljarder 1997/98. I ett sådant läge är det eskapism att tala om skattesänkningar. Man kan möjligtvis tala om skatteomläggningar. Det var detta jag gjorde.

Eftersom vi internationellt sett har låg kapitalbeskattning i Sverige kan vi höja den för att minska skatteuttaget på arbete. Det är en möjlig hypotes att diskutera. Men om man sänker det totala skatteuttaget när man med positiva antaganden går mot ett underskott på 2 000 miljarder blir jag mycket upp-

rörd, statsrådet. Vi har inte råd med sådana resonemang i det här landet längre.

Vi måste höja vissa skatter, få fart på tillväxten och spara. Det är verkligheten. Beställ den jämförelse som kollegerna på norska finansdepartementet har gjort! Det generella draget i världen är att de nordiska länderna, som har stark arbetarrörelse, har skattat kapital och företag lågt, medan man i USA och i det superkapitalistiska Japan skattar kapitalinkomster och företag vida hårdare än i Sverige. Det ger väl en indikation på vad som är möjligt i politiken.

Anf. 98 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Påståendet att andra länder beskattar kapital hårdare är en sanning med stark modifikation. Jag tror att man egentligen beskattade ränteinkomster med 56 % i Tyskland, men det var ingen som betalade enligt den formella skattesatsen. När man införde en källskatt på 25 % blev det våldsam kapitalflykt till länder utanför, framför allt till Luxemburg, av tyska tillgångar. Skattesatsen var formell och fungerade inte. Det var ingen som betalade. Det finns samma exempel från många andra länder.

Om vi skall ta en seriös diskussion vill jag säga att Lars Bäckström gör ett stort fel. Statsskulden är summan av de underskott vi har i de offentliga finanserna. Det gäller alltså att begränsa de offentliga finansernas underskott. De underskotten är egentligen tvåfaldiga. Det är dels ett strukturellt underskott; det måste vi spara bort. Det andra är ett konjunkturellt underskott; det måste vi växa oss ur.

Det innebär att vi inte skall ha hinder för framväxten av nya jobb. Vi skall se till att skapa bra förutsättningar för produktionen. Då får vi snabbast möjligt bort det konjunkturella underskottet. Det är en balansgång mellan dessa två underskott. Det är det som gör att vi också måste göra skattesänkningar för produktionen.

Om jag kommer ihåg reglerna rätt har Lars Bäckström inte rätt till någon ytterligare replik, men vi får komma tillbaka till denna diskussion.

Kapitalinkomstskattesatsen kan vara 25, 30 eller 35 % – jag har min uppfattning och Lars Bäckström har kanske sin. Frågan är egentligen om man utöver den skattesatsen skall beskatta just de pengar som ger nya jobb, nämligen kapitalet i aktiebolag, extra mycket. Skall man verkligen beskatta det extra mycket i ett läge när man behöver expansion och nya jobb? Där är jag helt övertygad om att vi måste se till att ha likhet och inte diskriminera det kapital som ger de arbetslösa jobb och som minskar de offentliga finansernas underskott och därmed förbättrar utvecklingen av statsskulden.

Anf. 99 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! I tisdags kväll var riksdagen inbjuden till Stockholms bilsalong. Bilindustriföreningen hade dagen till ära trummat ihop några verkligt intressanta talare. En av dessa var Metalls nye ordförande Göran Johnsson. Jag måste erkänna att jag spetsade öronen ordentligt under hans anförande.

Där i talarstolen stod plötsligt Metallbasen och talade om det goda investeringsklimat som vi nu har fått här i landet. Han talade med stort allvar

dessutom om att han gärna såg en tredje biltillverkare, utöver Saab och Volvo, etablera sig i Sverige.

Han sade att det finns två "d" som spelar in. Det ena står för devalvering, och den vägen är utesluten. Det andra står för duktighet. Det var på denna duktighet som Göran Johnsson byggde sin framtidstro.

Han sade att vi visserligen inte har kommit ned i samma tider som våra mest framgångsrika konkurrenter, men att vi skall komma dit. Han menade att vi skulle kunna tillverka en personbil på en fjärdedel av den tid som vi behövde för några år sedan.

Jag kunde inte låta bli att tänka på den debatt som vi hade här i kammaren om företagsbeskattningen strax före jul. Själv talade jag då om fördelarna med att vara bäst, t.ex. då det gäller företagsbeskattning. Jag sade då att det dock inte räcker, eftersom det är totalbedömningen som räknas om vi skall dra till oss utländskt kapital och utländska investeringar. Vi har förvisso en bra bit kvar på vägen.

Men nog är det intressant att höra dessa tongångar från den nya Metallbasen. Det är annat än Lars Hedfors gnäll här i kammaren. Det var inte i går vi hörde någon tala i så optimistiska ordalag om möjligheterna till utländska investeringar i vårt land. Jag skulle därför vilja fråga Lars Hedfors och även Lars Bäckström, som jag debatterade med före jul, vad de tror att det faktum att Göran Johnsson talade i så här positiva termer om vår framtid som industrination beror på.

Jag tvingas erkänna, herr talman, att jag naturligtvis känner en malande oro inför Socialdemokraternas hot om att åter införa dubbelbeskattning på aktier, höja kapitalskatterna och införa förmögenhetsskatt på arbetande kapital. Med sådana hot om att åter stänga inne kapitalet i befintliga övermogna företag och att höja kapitalskatter och förmögenhetsskatter får man inte hit några utländska investerare. Möjligen kan man driva ett antal inhemska företag utanför landets gränser, men några nya lär inte komma hit med de signalerna.

Jag tycker i likhet med skatteministern att det är beklämmande att Socialdemokraterna nu hemfaller åt en billig populism och därmed spelar hasard med vårt välstånd.

Många har talat om ingångsläget och hur det såg ut i ekonomin när regeringen tillträdde. Jag fäste mig vid att Göran Persson sade att man när man diskuterar kronkursen skall komma ihåg att vi startar från den låga nivå som vi nu gör. Sedan började Göran Persson tala om arbetslösheten, men han nämnde aldrig ett ord om vilken nivå regeringen startade ifrån där. Det skulle ha varit väldigt lätt.

Göran Persson är sörmlänning, precis som jag själv. Jag antar att även han får Länsarbetsnämndens rapporter om hur läget är i Sörmland. I den näst sista rapporten talade man om katastrofåret 1991. Jag började studera siffrorna litet noggrannare. Det visade sig faktiskt att 4 000 människor varslats i Sörmland under de tre första kvartalen 1991. Då hade ingen borgare satt sin fot i kanslihuset, och Socialdemokraterna hade stått för alla förslag och för hela politiken. Dessa varsel gjordes huvudsakligen inom industrin. Den senaste rapporten gäller bara en enda månad, så den är naturligtvis inte relevant. Men där redovisar man att 20 personer varslats i Sörmland inom indu-

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Skattepolitik

strin under januari, som brukar vara en svår månad. Det som är väsentligt är att antalet varsel har minskat oavbrutet sedan katastrofåret 1991.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis konstatera att slakten på jobben inom industrin började under den socialdemokratiska regeringen katastrofåret 1991 – för att använda Länsarbetsnämndens benämning på detta år. Den slakten har alltsedan dess minskat oavbrutet. Så står det till i Sörmland, och det hoppas jag kunna lära Göran Persson vid något tillfälle.

Anf. 100 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Den riktigt stora slakten på sysselsättningen och jobben i industrin i Sverige inleddes när en borgerlig regering i en klar och tydlig lågkonjunktur satte in det värsta åtstramningsprogram som vi har upplevt på väldigt länge. Då blev det slakt på jobb i Sverige.

Kjell Johansson talar om de stora hoten mot Sverige och syftar på att Socialdemokraterna skulle höja kapitalinkomstskatterna och förmögenhetsskatten. Det skulle vara de stora hoten mot utvecklingen i Sverige. Jag vill säga till Kjell Johansson att det riktigt stora hotet är att man skapar ett polariserat samhälle, dvs. ett samhälle där man hela tiden gynnar de mest välbeställda och hela tiden missgynnar de sämst ställda. Då blir det så skarpa gränser och stora motsättningar i samhället att det blir skadligt. Då får vi oroligheter på arbetsmarknaden.

Gå litet grand utanför vårt lands gränser! Lyft blicken över horisonten, Kjell Johansson, och se hur det är i de länder där denna polarisering – detta klassamhälle – finns. Är det detta vi vill ha i Sverige? Det verkar som om de borgerliga vill det.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Kjell Johansson eftersom jag har möjligheten. Jag läste en rubrik i Dagens Nyheter i söndags. Det stod så här: 75 förändringar har redan undergrävt det nya skattesystemets fundament.

Hur kan det komma sig, Kjell Johansson, att ni som var med om att genomföra skattereformen nu är med och river upp detta fundament? Vi tog ju varandra i hand och lovade att hålla på den här skattereformen. Den skulle bli stabil och långvarig. Men det går inte mer än några månader förrän ni är med och river upp allt arbete som vi hade lagt ned.

Anf. 101 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Att dessa förändringar skulle ha undergrävt skattereformen tvivlar jag verkligen på. Vi har i regeringsställning varit med om att förändra en del saker, bl.a. kapitalinkomstbeskattningen, till det bättre för att stärka jobben.

Jag vill ta fasta på det som sades om att skapa ett polariserat samhälle. Vilket av våra båda partier är det som skapar ett polariserat samhälle? Är det vi, som vill införa ett nytt ekonomiskt system i stället för det som den traditionella socialdemokratiska politiken har fått att kapsejsa fullständigt? Eller är det ni, som nu vill utnyttja detta? Ni bankar in detta i människor och missleder dem fullständigt i deras tänkande med tal om att gynna människor. Det handlar ju om att få hit investeringar, något som är helt avgörande för Sveriges framtid.

När det gäller åtstramningsprocessen skulle jag vilja tala litet om den so-

cialdemokratiska skattemotionen. I den slutar ni med att påstå att dynamiska effekter på 15 miljarder skall minska budgetunderskottet. När vi utformade den skattereform som Lars Hedfors talade om räknade vi försiktigt med 5 miljarder i dynamiska effekter. Men detta program, som bara innebär att avgifter läggs på industrin, skall åstadkomma 15 miljarder.

Om det är möjligt att få sådana dynamiska effekter, Lars Hedfors, vill jag ställa en fråga tillbaka: Går det då att åstadkomma större tillväxt genom ännu högre skatter på företagsamhet?

Anf. 102 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Jag tror att man kan få tillväxt om man sätter in skattesänkningarna på rätt sätt i företagsamheten. Det är det vi menar. Om skattesänkningarna sätts in där de verkligen leder till investeringar får vi också en ökad sysselsättning. Men det ger inte förslagen från den borgerliga sidan.

Det finns inte någonting som säger att det skulle ge några extra jobb att ensidigt sänka skatten på stora förmögenheter och kapitalinkomster och att sänka skatten på utdelningar. Sveriges främste expert på företagsbeskattning, Jan Södersten, hävdar att det är tvärtom; det ger mindre jobb.

Vi har inte undergrävt skattereformen, säger Kjell Johansson. Men ni har infört ett antal nya avdrag i skattesystemet. Ni har genomfört en kapitalinkomstbeskattning som har lett till att vi nu har åtta olika nivåer i kapitalinkomstbeskattningen. Det säger sig självt att det är att undergräva skattereformen. Det är att öppna för skatteplanering. Det kommer nu att bli inne att försöka omvandla högbeskattade inkomster till lågbeskattade, precis det elände som vi hade före skattereformen. Det är ni med om att införa igen.

Jag fick höra något oerhört märkvärdigt av Kjell Johansson, nämligen att det polariserade samhället skulle ha uppstått under den socialdemokratiska tiden.

Får jag då erinra Kjell Johansson om att vi under vår tid vid regeringsmakten t.ex. inte hade någon arbetslöshet? Vi hade inga budgetunderskott. De budgetunderskott som ni hade skapat mellan 1976 och 1982 tog vi bort med mycken möda och stort besvär. Vi hade en statsskuld som låg stilla. Vi hade inte några stora och växande ränteutgifter, sådana som ni nu finansierar genom att skära ned på välfärden.

Under vår tid hade vi ett samhälle i balans och i harmoni. Det var den största tillgången för Sverige.

Anf. 103 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Det var en märklig redovisning; det må jag säga! Sanningen är att tillväxten i Sverige blev negativ och dök under socialdemokratins sista år. Det var också skälet till den slakt på industrijobb som åstadkoms under er tid.

Siffrorna som jag nyss redovisade i talarstolen kan kontrolleras hos nästan varenda länsarbetsnämnd i hela Sverige, eftersom bilden är precis densamma. De visar tydligt att det var under er regeringstid som detta hände. Socialsystemen hade pajat, vartenda ett. Vi är tvungna att dra ned ersättningsnivåer i nästan varje system, och ni är med på det. Detta är det gyllene budgetunderskottet.

Jag tittade på den sista budget som Allan Larsson lade fram. Visserligen var det en borgerlig regering under en kort tid av perioden, men se hur den såg ut! På samma sätt. Enligt den var budgetunderskottet på väg att minska ordentligt. Så det var en mycket märklig redovisning Lars Hedfors gav; det får jag säga!

Det första brottet mot en kungstanke i denna skattereform begick ni när ni började med att differentiera momsen. Det andra brottet, mot en av de absoluta kungstankarna i skattereformen, begår ni nu, när ni säger att ni vill införa en värnskatt. Nu är inte ens det heligaste i skattereformen någonting värt. Förutsättningen för att vi över huvud taget satte oss vid förhandlingsbordet var ju att vi skulle ha hälften kvar.

Jag tycker att ni skall sluta kritisera oss och rannsaka er själva litet!

Anf. 104 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Kjell Johansson talade om "när ni differentierade momsen". Det är ju vi inom vänstern som alltid har krävt det, och jag måste säga: Äras den som äras bör! Vi tackar regeringen, där Kjell Johanssons Folkparti sitter. Det var den som differentierade momsen. Äras den som äras bör!

Jag tyckte också att Metalls ordförande var befriande positiv. Jag är lika positiv till svensk industris möjligheter. Den måste återuppbyggas efter att ha tappat hundratusentals arbetstillfällen; det är helt riktigt. Det kommer vi att klara. Men man får inte någon återuppbyggd industri enbart genom att sänka skatten för aktieägare. Det skapar inte en sådan kraft.

Att Metalls ordförande känner en sådan entusiasm beror inte på att han har fått skatten på sina aktier sänkt. Han känner den styrka som finns ute på arbetsplatserna och som vi kan utveckla, näringslivet och det offentliga tillsammans.

Se på Ericssons AXE-växlar! De togs fram av Televerket och Ericsson i gott samarbete. Vi inom vänstern säger nu: Satsa på informationsteknologi! T.o.m. Carl Bildt är ju inne på samma linje. Visst finns det möjligheter.

Kjell Johansson, jag har aldrig sagt att den här krisen bara är regeringens fel. Det var många kockar som skapade denna soppa. Ingredienserna var bl.a. valutaregleringens avskaffande och kreditavregleringar. Allt var inte fel, men man gjorde det i fel ordning. Skattereformen genomförde man allra sist, så att allt blev jättetokigt! Det var som att köra väldigt fort och sedan tvärbromsa med handbroms och fotbroms på en gång. Bilen kom i sladd.

Ni var ju med om detta. Alla är vi väl skyldiga, även om vi inom vänstern är minst skyldiga. Men låt oss nu gå vidare och sluta med sänkta skatter som patentmedicin! Det är alldeles omöjligt när vi har 2 000 miljarder i statsskuld som hotar 1997/98. Sluta med sänkta skatter!

Anf. 105 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Ni var med om detta, sade Lars Bäckström. Ja, det är klart att vi var. Skulle vi inte ha genomfört någon skattereform bara för att den socialdemokratiska regeringen hade gjort saker i fel ordning? Om vi hade stått kvar med det gamla skattesystemet – hur hade det då stått till i Sverige?

Det är riktigt att vi effektuerade ett beslut om momsen som riksdagen hade fattat. Lars Bäckström sade att man inte uppnår en god utveckling i

Sverige genom att sänka skatten. Det begriper väl jag att ni inte tycker! Ni höjer ju skatten. Och inte nog med det – ni vill höja skatten på företagsamheten med innemot 20 miljarder i er motion.

Då tycker jag faktiskt att Lars Bäckström skall förklara för mig: Hur skapar man jobb, hur får man företagen att gå bättre i Sverige genom att höja uttaget på dem med 20 miljarder?

Om detta verkligen är möjligt, Lars Bäckström, förklara då varför man skall stanna vid 20 miljarder. Varför inte ta i ordentligt och höja så att vi kan få en riktigt blomstrande industri, riktigt blomstrande företag i Sverige?

Anf. 106 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det finns ett kardinalfel, som man brukar ha inom Vänstern, där man tror att man med en åtgärd kan lösa sju åtta problem. Det stöter jag på. Om man höjer skatten är det givetvis inte för att stimulera industrin. Det vore en bisarr tanke. Man gör det för att få inkomster till de utgifter man har för skola, investeringar etc.

Jag kan ge ett belysande exempel på hur man utvecklar industrin. Jag är ofta ute i industrin. Jag hade förmånen att sitta på middag ihop med David Herman, Saabs nye chef, och en Volvodirektör. Volvodirektören berättade om allt elände, vilka skatter som måste sänkas och hur fel det var i socialförsäkringarna. Då sade David Herman på bred amerikanska: Jag tycker du har helt fel! Volvodirektören blev upprörd: Har jag fel? Du vet väl att det är så här. Felet med dig, sade David Herman, är att du tänker som en politiker. Men jag är företagsledare. Jag hanterar den verklighet som råder. Hade jag tänkt som du hade ingenting hänt på Saab.

Han hade tagit hand om ett företag där industriledarna agerade som kravkoncerner – för att travestera folkpartiuttrycket om kravmaskiner. Om ett näringsliv som bara agerar kravkoncerner vill ha skattesänkningar, då får man det, men det är inte så säkert att det händer något mera.

Man behöver duktiga och kompetenta företagsledare, starka fackföreningsledare, välutbildad arbetskraft, goda tekniker – det är där man skapar tillväxt: vid ritborden, ute i verkstadshallen. Det är inte genom skattepolitik man skapar industriell tillväxt. Det är en alldeles omöjlig syn på hur man utvecklar industri. Det finns inte en enda forskare i hela världen som tror på det, och det finns ingen praktik som styrker det.

Anf. 107 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med Lars Bäckström i väldigt mycket av det han säger. Jag ser till min glädje att mina år i riksdagen inte varit helt bortkastade. Något har faktiskt Lars Bäckström tagit upp av allt det resonemang som jag har fört under den här tiden.

Men detta att man med ett medelmåttigt skattesystem skulle kunna dra företag hit till Sverige är den sista punkten som det tycks vara omöjligt att få Lars Bäckström att förstå.

När ett företag ser att trycket är för hårt i landet och måste söka sig en bättre verksamhetsort, då letar man inte efter det medelmåttiga. Då söker man efter något som brukar kallas skatteparadis. Men eftersom skatteparadisen som regel har så låg teknisk nivå, saknar infrastruktur och över huvud

taget den kompetens och de förutsättningar som behövs, hamnar företagen aldrig i de verkliga skatteparadisen, utan man hamnar i den industrialiserade världen. Där pågår en konkurrens om industriverksamhet och företagsamhet. I den konkurrensen gäller det att ligga i spets, Lars Bäckström, om man vill se sin industri och företagsamhet växa. Att ligga någonstans mitt i tabellen ger inget.

Det är ingen som säger: Oj, nu är fotbollslaget här som ligger mitt i tabellen, nu går vi på fotboll på söndag! Nej, man går när det är en toppmatch. I den skall vi vara med. Det skall vi se till i den här regeringen.

Anf. 108 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Generellt brukar hävdas att skatter alltid har skadliga effekter. Det är korrekt så långt att skatter alltid har styrande effekt, men den styrande effekten kan också vara positiv. Regeringens strategi har därför varit att med förtur avskaffa eller minska de skatter som har en klart negativ effekt på ekonomisk utveckling och på sysselsättning.

Det är självklart grannlaga att finna den rätta balansen mellan skatternas styrande effekter och en fördelningspolitiskt rättvis fördelning av det nödvändiga skatteuttaget. Detta blir särskilt besvärligt när effekter av skatteförändringen ofta blir synlig först på längre sikt, medan skatteändringen märks omedelbart.

De skattesänkningar som vidtagits för att främja sysselsättningsskapande investeringar kan i det korta perspektivet upplevas som orättvisa. Vi bör då komma ihåg att en av huvudorsakerna till alltför små investeringar i svenskt näringsliv i slutet på 1980-talet var att det var ofördelaktigt att investera i svenska företag jämfört med utländska företagsköp. Det är uppenbart att den sysselsättningskris vi nu upplever skulle varit väsentligt mindre om beskattningen under den aktuella tiden varit mer positiv för investeringar i svenskt näringsliv.

Vem som slutligen vinner mest på vidtagna förändringar i företagsbeskattningen är i dag omöjligt att avgöra. Jag vill ändå hävda att det sannolikt blir de som i dag är arbetslösa, men efter hand får arbete i ett expanderande näringsliv.

"Miljörelaterad beskattning – skatteväxling" är rubriken på ett avsnitt i finansplanen. Det är viktigt att snabbt gå vidare med en mer miljöanpassad beskattning. I dagarna föreslås i en departementspromemoria förändringar av bl.a. kraftvärmebeskattningen. Det är en tvingande nödvändighet att dessa förslag utformas så att effektivare energianvändning och en ökad användning av förnybar energi i än högre grad främjas.

I detta sammanhang måste också riksdagens upprepade beställningar av produktionsanknuten miljökompensation (miljöbonus) för vindkraften få en konkret lösning. Den förnyelse av vårt energisystem som är nödvändig, även om tidsschemat något kan påverkas av takten i kärnkraftsutvecklingen, måste ske på ett effektivt och miljömässigt riktigt sätt. Med väl avvägda miljöavgifter och/eller -skatter kommer marknaden att på ett rationellt sätt tillgodose såväl miljön som effektivitetskraven.

Även den mer omfattande skatteväxlingen från skatt på inkomst till en miljöskatt, som det talas om i finansplanen, måste snarast omsättas i konkret

handling. Den utredning som nu tillsätts i denna fråga och föreslås vara klar senast vid utgången av 1995 måste ges möjlighet att avge delbetänkanden, så att skatteväxlingen konkret kan påbörjas långt före 1996.

Det finns skäl att poängtera att skatteväxlingen för att få fördelningspolitiskt godtagbara effekter måste göras så att låg- och medelinkomsttagarna får den största delen av skattesänkningen på arbetsinkomster. Højningen av kommunalt grundavdrag är ett exempel på en skattesänkning som ger en sådan effekt.

Herr talman! "Svenska folkets rätt att sig självt beskatta" har vi som riksdagmän uppdraget att sköta på bästa sätt. Det klarar vi aldrig så bra att det inte finns skäl till kritik. Men det är viktigt att vi tillsammans medverkar till en korrekt information om vidtagna åtgärders effekter på såväl lång som kort sikt. Först då kan vi få svenska folkets stöd för de rätta åtgärderna som leder till en positiv utveckling.

Det kommer alltid att bland oss finnas olika åsikter om vad som är de bästa förändringarna. Det har jag respekt för. Men jag beklagar när man mot bättre vetande av rent taktiska skäl misstänkliggör och motarbetar åtgärder. Jag hävdar, herr talman, att det är ett sätt att missbruka det uppdrag som vi har fått av svenska folket.

Anf. 109 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Jag skulle i all stillsamhet vilja ställa några frågor till Ivar Franzén. Han säger att de skattesänkningar som regeringen har föreslagit är till för att avskaffa negativa effekter på sysselsättningen. Vilka negativa effekter på sysselsättningen har t.ex. förmögenhetsskatten? Vilka negativa effekter på sysselsättningen har utdelningsskatten på aktier? Vi vet att det kostar ungefär 2 miljarder kronor att avskaffa utdelningsskatten. Vi vet att investeringseffekten blir ungefär 800 miljoner kronor. Det kan inte bli särskilt många jobb av det. Vilka negativa effekter har t.ex. förmögenhetsskatten haft på sysselsättningen?

Jag träffade ett antal centerpartister under valrörelsen 1991, Ivar Franzén. Jag minns hur de attackerade oss socialdemokrater. De sade att skattereformen var fördelningspolitiskt orättvis. Den gick ut över de svaga i samhället. De sade att de angrep oss socialdemokrater från vänster.

Då blir min nästa fråga till Ivar Franzén följande. På vilket sätt har skattereformen blivit rättvisare i dag efter två och ett halvt års centerpartistisk medverkan i regeringen?

Anf. 110 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Jag tror att Lars Hedfors och jag är väldigt överens om att det måste finnas arbetande kapital för att skapa arbetstillfällen. Det finns också fullständigt fria kapitalströmmar. Det innebär att kapitalet söker sig dit där de förmånligaste villkoren finns. Om vi vill ha ett öppet Europa kan vi göra litet åt detta, annat än att se till att det är fördelaktigt att ha arbetande kapital i Sverige. Detta är grunden för de åtgärder som har vidtagits när det gäller kapitalbeskattningen.

Lars Hedfors kan aldrig bestrida att det tidigare var alltför mycket utlandsinvesteringar. Det var något av en flykt i fråga om arbetande kapital från

Sverige till utlandet – det var fördelaktigare. Det går inte att bevisa här och nu att vidtagna åtgärder har gett dessa effekter – även om tendenserna är mycket klara. Men om några år tror jag att vi tillsammans kan konstatera att de vidtagna förändringarna i beskattningen – aktieutdelning och förmögenhetsskatt – har gjort Sverige till ett investeringsland. Det är basen för att Sverige skall bli ett sysselsättningsland.

Vidare har vi frågan om rättvisa. I skattereformen är sysselsättningen, möjligheten till arbete och trygghet det viktigaste i fråga om rättvisereformer.

Anf. 111 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Jag blev inte riktigt klok på det sista. Men jag tolkar det på bästa sättet, nämligen att Ivar Franzén tycker att skattereformen var rättvis och bra. Men varför hojtade ni i valrörelsen 1991 om att den var orättvis? Den frågan har Ivar Franzén ännu inte svarat på.

Jag håller naturligtvis med Ivar Franzén om att det måste finnas arbetande kapital. Vi socialdemokrater tycker t.o.m. att det arbetande kapitalet skall stimuleras och gynnas, dvs. det kapital som gör nytta i företagen. Det skall investeras och leda till sysselsättning. Vi håller naturligtvis också med om att kapitalet söker sig dit där de förmånligaste villkoren finns.

Jag hävdar att villkoren blev förmånligare i Sverige efter skattereformen. Sverige fick världens förmånligaste bolagsbeskattning. Lars Bäckström har tidigare visat att vi inte hade kapitalskatter som var högre än omvärldens. Då kunde kapitalet söka sig hit. En och annan kapitalägare flyttade härifrån. Men kapitalet kom till våra företag, därför att det lönade sig att använda pengarna i företagen. Det är det som är det viktiga.

Anf. 112 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Snabbrundan mot slutet blev kanske inte så lättförståelig. En justering som har gjorts, Lars Hedfors, är sänkningen av matmomsen. Det var en av de frågor som var väsentliga och en del av den kritik vi hade mot skattereformen. Det var låg- och medelinkomsttagarna som missgynnades. Vår grundinställning till skattereformen och dess brister har inte förändrats annat än på de punkter där vi har lyckats rätta till dem i efterhand.

Jag försökte lyfta fram hur vi på ett konkret sätt måste angripa den sysselsättningsbrist som finns i Sverige. Att öka sysselsättningen är ett övergripande skäl för åtgärder även på skatteområdet. Vi måste i första hand åtgärda de problemen och inte gräva ner oss i gamla men i och för sig viktiga detaljer.

Därför har vi sett vår medverkan i regeringen som ytterligt väsentlig. Sverige skall återigen få full sysselsättning. Då måste vi ge kapitalet en möjlighet att göra investeringar med gynnsamma villkor. Det är enkelt och lättförståeligt, och det begriper Lars Hedfors.

Anf. 113 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag satt och lyssnade på Ivar Franzéns anförande om 80-talet. Det var som att höra frågeställare på de vänstermöten som jag brukar delta i. De brukar säga: "På 80-talet flydde kapitalet och investerade utom-

lands. Det skulle vi ha stoppat." Jag brukar säga att det rådde överhettning på 80-talet. Hade kapitalet stannat i Sverige hade överhettningen blivit ännu större. En del av överhettningen länkades av, Ivar Franzén. Det var inte fråga om att det investerades otroligt litet på 80-talet. Överhettningen betydde att det investerades mycket och att det var hög aktivitet i ekonomin. Men det investerades på fel sätt i gamla mogna industribranscher. Det blev inlåsningsar.

Bl.a. var det för mycket byggande. Det fanns inte skatteinstrument som dämpade överaktiviteten på hotell- och konferenslokaler. Så var det, Ivar Franzén. Ge inte en felaktig historieskrivning, Ivar Franzén.

Storbritannien hade låg skatt. Men där är arbetslösheten jättehög. Det råder inte något sådant samband, Ivar Franzén. Efter skatteomläggningen blev, internationellt sett, skatten låg även på kapitalinkomster i Sverige. Tidigare var det bara på bolagsinkomster. Men efter skattereformen blev det så.

Hur påverkar det fördelningspolitiken, Ivar Franzén, när ni höjer mervärdesskatten, ökar skatten på arbetsinkomster och sänker den på aktievinster? Fördelningspolitiken och sysselsättningen lär ni inte påverka.

Anf. 114 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Vi är alla – även Lars Bäckström – medvetna om att den effektivisering, produktivitetsökning, som har skett i efterhand hade varit precis lika möjlig i slutet av 80-talet och de första åren på 90-talet om investeringarna hade gjorts i Sverige. Då hade inte flaskhalsarna och överhettningen uppstått. Det finns, Lars Bäckström, helt uppenbart ett samband med att det inte blev denna produktivitetsutveckling, vilket berodde på att investeringarna och tillväxten i näringslivet uteblev.

Det går att skylla på en del andra saker. Det fanns orimliga krav på löneökningar osv. De utgjorde också en hämsko i utvecklingen. Hade vi haft dessa arbetstillfällen i Sverige – som vi medverkade till att skapa i utlandet – hade vi inte haft någon sysselsättningskris i dag, Lars Bäckström. Jag tror att vi skall vara överens om dessa enkla fakta.

Jag har mycket klart erkänt att i det korta perspektivet kan de åtgärder vi har medverkat till upplevas som orättvisa.

Jag tror att vi som riksdagsmän måste ha den moralen. Vi har fått förtroendet på uppdrag av svenska folket att försöka titta runt hörnet och se vad detta kan ge på sikt. Bara för att komma åt varandra får vi inte försöka dölja eller ge missledande information. Vi måste tala om att detta kortsiktigt innebär vissa mindre rättvisa effekter, men att vi på sikt tror på effekterna. Verkligheten må sedan utvisa om vi har rätt.

Anf. 115 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det ligger en stor poäng i att titta bakom hörnet. Man kan titta bakom nästa hörn och t.o.m. bakom vägkröken och se 1997–1998 och besinna det enkla faktum – som är min stora poäng i den här debatten – att vi måste spara, att vi måste öka tillväxten och att vi inte har råd med skattesänkningar.

Er regering, Ivar Franzén, säger att ni har råd med skattesänkningar och

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Skattepolitik

att det handlar om någon sorts strukturellt underskott. Ivar Franzén är road av snabbbräkning, det vet jag. Varje arbetslös kostar 150 000 kronor; det är ju en rätt rejäl summa. Om vi tar bort 600 000 arbetslösa får vi väl 90 miljarder i inkomst? Underskottet ligger på 200 miljarder. Det är då bara 110 miljarder kvar. Med det perspektivet talar ni om att sänka skatterna. Det är det som är så rysligt. Om vi hade haft råd med detta hade vi kanske kunnat titta bakom kröken och hoppas. Men vi har inte råd att chansa med skattesänkningar. Ni har gjort det under många år; nu är det dags att sluta. Nu är det dags att fördela om. Man kan sänka och höja småskatter. Får ni i Centern förresten igenom miljöskatten på bensin som ni vill ha?

Vi har talat så mycket om skattereformen och vem som egentligen var för och emot den. Jag börjar tycka att Vänsterpartiet är det parti som är åtminstone näst mest anhängare av den nu för tiden. Vad tycker Ivar Franzén om den bedömningen?

Anf. 116 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Det är just för att få en chans att skapa de 600 000 nya jobben som vi måste vidta dessa stimulerande åtgärder för investeringar och för att få det kapital som utgör grunden för de arbetstillfällena. Egentligen, Lars Bäckström, har vi inte så skilda meningar i den här frågan. Vi har olika åsikt om vilka effekterna blir.

Signalerna från regeringen att skatterna måste vara finansierade uppfattar jag lika starkt. När det gäller växlingen mellan arbetsskatt och miljöskatt handlar det om att inte höja det totala skattetrycket. Som jag uppfattar regeringens politik är det inte fråga om att i nuläget göra några dramatiska skattesänkningar, utan det handlar om att omfördela. Det gäller att genom olika insatser försöka få in den skatt som vi har beslutat om här i riksdagen.

När det gäller frågan om vem som är mest anhängare av skattereformen vill jag säga att jag har kvar de ståndpunkter vi hade när reformen kom till. Det fanns brister – det finns det alltid. Jag är själv så generös att jag brukar säga att hur bra vi än är – vare sig det gäller socialdemokrater, moderater eller vänsterpartister – kan vi aldrig göra saker och ting så väl att det inte finns plats för viss kritik. Men vi skall vara ärliga mot oss själva och svenska folket och också erkänna att de åtgärder vi vidtar på sikt har effekter som är så värdefulla att vi kanske har skäl att försvara att de i dag inte uppfyller alla tänkbara krav.

Anf. 117 HARRY STAAF (kds):

Herr talman! Jag minns en lektion i skolan för 32 år sedan. Vår lärare i geoteknik lämnade katedern, tog kritan och gick fram till svarta tavlan. Så sade han till oss elever: Nu skall jag förklara skillnaden mellan borgerlig politik och socialdemokratisk politik. Sedan ritade han en svagt uppåtgående sinuskurva. Därefter drog han en rak linje. Den krokiga linjen skulle vara borgerlig politik. Den raka linjen stod för socialdemokratisk politik.

Ända till mitten av 1980-talet tyckte jag att den bilden stämde rätt väl. Men efter två och ett halvt år i riksdagen tycker jag inte längre så. Visst fick bilden en törn under överbrygningspolitikens dagar på 1970-talet. Men när jag upplevde överbrygningspolitiken tyckte jag att den var rätt.

Herr talman! I fyra allmänpolitiska debatter har jag valt att presentera kristdemokraternas skattepolitik. I dag tänkte jag få till stånd en dialog om den krokiga linjen i socialdemokraternas oppositionspolitik.

SIFO-mätningen i januari 1991 visade att socialdemokraterna kunde räkna med ett stöd i valmanskåren på ca 32 %. Den klena uppslutningen kring 1990 års regeringspolitik berodde på resultatet av 1980-talets politiska missgrepp, men också på ett missnöje med den mycket kraftiga omsvängning av politiken som bedömdes för att få Sverige på rätt väg.

Jag tycker att socialdemokraterna därefter har varit mycket skickliga på att vältra över missnöjet med den då förda politiken på nuvarande regering. Man gör det med olika beskrivningar.

Jag skall belysa det med några exempel från socialdemokraternas ekonomiska partimotion i år.

När det gäller skatterna vill man gärna ge sken av att vi genomfört ett stort antal ofinansierade skattesänkningar. Men samtidigt summerar man på s. 16 i motionen de sänkta skatterna till 45 miljarder och de höjda skatterna till 43 miljarder. Det är alltså inte så stor skillnad.

På s. 17 talar man om att höginkomsttagarna har fått stora skattesänkningar. Det har de förvisso fått, men det var genom de skattesänkningar som genomfördes av socialdemokraterna innan jag kom till riksdagen. De riksdagar jag har deltagit i har skärpt inkomstskatterna för höginkomsttagarna.

På s. 2 talas det om att pensionärerna har fått höjd skatt. Lars Hedfors upprepade det påståendet. Är det verkligen korrekt? Jag skulle vilja att Lars Hedfors exemplifierar det. I krisuppgörelsen, där regering och opposition var eniga, fick pensionärerna ta en del. Men det mesta var utebliven kompensation för 1992 års prishöjningar. Är det inte i stället så att man under den nuvarande regeringen har kompenserat pensionärerna – genom höjning av de kommunala bostadstilläggen – för skattehöjningar i boendet, som medförde höjda hyror?

Socialdemokraterna administrerade under 1980-talet en våldsam kapital-export – 250 miljarder – till utlandet, utan motsvarande sparande i landet. Tvärtom ökade – allt enligt den socialdemokratiska motionen – hushållens skuldsättning med 300 miljarder på fyra år. Socialdemokraternas mycket sent påtänkta motåtgärder förändrade bilden för ett sparande. Detta sparande har ökat under nuvarande regering och befinner sig i dag på en hyfsad nivå. Detta sparande kritiserar i den socialdemokratiska motionen. På s. 11 får vi veta att bl.a. skatteavdraget för individuellt pensionssparande och begränsningen av ränteavdraget till 25 % är åtgärder som har minskat efterfrågan och ökat arbetslösheten. Är detta sant? Och är det i så fall regeringens fel?

Förändringen i det individuella pensionssparandet genomfördes den 1 januari i år och har varit i kraft drygt en månad. Sänkningen till 25 % träder i kraft nästa år.

Är det möjligen så att några åtgärder har påverkat arbetslösheten och konsumtionen? Det måste i så fall vara Socialdemokraternas sänkning av ränteavdragets värde från 50 till 30 %.

Anf. 118 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Det var en gruvlig salva. Jag noterade med stor tillfredsställelse att Harry Staaf berättade om sin gamle lärares beskrivning av skillnaden mellan borgerlig politik och socialdemokratisk politik, där den raka linjen representerade den socialdemokratiska politiken. Det var läraren i geoteknik som sade detta, och då måste det vara sant, eftersom han verkligen står på fast grund.

Sedan gör Harry Staaf det som jag så ofta har hört andra göra: han lägger skulden för allt ont som händer i dag på den socialdemokratiska politiken. Får jag då bara erinra om vad som hände under vår tid vid makten. Då sjönk budgetunderskottet väldigt kraftigt, då ökade investeringarna, då ökade selsättningen – arbetslösheten var nere på 1 % –, då höjdes reallönerna och då började vi sänka inflationen, genom Rehnbergavtalet.

Nu har vi haft en borgerlig regering i två och ett halvt år. Det man började med att göra, mitt i brinnande lågkonjunktur, var att strama åt politiken. Det är det som har gjort att vi nu befinner oss i en mycket obehaglig situation.

Jag vill också citera en person, som Harry Staaf förmodligen uppskattar, nämligen Olaus Petri. Han påstås en gång ha sagt så här: "Man kan misslyckas med mycket, men misslyckad blir man först när man skyller ifrån sig."

Anf. 119 HARRY STAAF (kds) replik:

Herr talman! "Misslyckad blir man först när man skyller ifrån sig." Så hård ville inte jag vara. Jag ville visa att ni socialdemokrater försöker skylla vissa saker på regeringen som ni själva är ansvariga för. Exemplet finns alltså i er motion.

Jag måste säga att jag uppskattar en hel del av vad den socialdemokratiska regeringen gjorde under 80-talet. Till en del hade ni tur, och till en del var ni skickliga. Men ni begick de stora misstagen i slutet av 80-talet. Lars Hedfors talade själv om att reallönerna höjdes. Var det då rimligt att föra en politik som dessutom ökade hushållens skuldsättning? När reallönerna höjdes hade det varit ett ypperligt tillfälle att både stimulera sparandet och försöka amortera statsskulden. Det skulle ni ha kunnat göra.

Anf. 120 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Det var just det vi gjorde. Vi stimulerade sparandet, genom skattereformen. Vi lyckades faktiskt under vår period med konststycket att så smått börja amortera den statsskuld som hade byggts upp mellan 1976 och 1982. Det var vår stora bedrift, och den borde Harry Staaf försöka uppskatta litet grand.

Harry Staaf påstod att man på den borgerliga sidan inte hade genomfört ofinansierade skattesänkningar. Jag tror inte att vi i skatteutskottet har behandlat en enda borgerlig proposition om skatter utan att vi har haft anledning att klaga på att det har varit dåligt redovisat hur åtgärderna skall finansieras. Det är väl självklart att skattesänkningarna är dåligt finansierade när budgetunderskottet växer – annars hade detta inte uppstått.

Anf. 121 HARRY STAAF (kds) replik:

Herr talman! Vad jag talade om var alltså att sparandet borde ha stimulerats i slutet av 80-talet. Lars Hedfors sade att skattereformen stimulerade sparandet, men det var ju 1990 och senare. Det gick alltså tre förlorade år.

Sedan skedde det en kraftig överkonsumtion med lånade medel. Detta gav ökade momsintäkter. Ett lån är egentligen bara någonting som man har tagit från framtiden. På sätt och vis lånade ni momsintäkterna från framtiden utan att bokföra dem på framtiden. Det var det stora misstaget.

Anf. 122 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Bo Lundgren sade att han var upprörd över socialdemokratisk skattepolitik. Kjell Johanssons röst närmade sig i vissa passager i hans anförande falsett. Jag skall med några citat ur skrifterna göra ett försök att lätta upp humöret något.

I den lilla skriften En soffliggares dagbok från 1968 skrev Tage Danielsson under onsdagen den 4 september följande:

”Direktör Hugo Lindgren i Lindgrens Plåtslageri AB måste få sin skatt sänkt med några tusen kronor. Annars kan han inte bereda plåtslagare Erik Karlsson arbete. Det måste löna sig för direktör Hugo Lindgren att arbeta, annars får han ingen lust att utföra allt det arbete som det innebär att ha plåtslagare Erik Karlsson anställd. Plåtslagare Erik Karlssons skattelättnad blir däremot nästan ingen. För honom lönar det sej nämligen ändå att arbeta, eftersom han, om direktör Hugo Lindgren inte finge någon skattelättnad, skulle bli friställd. Dessutom måste vi som bekant ha ett starkare försvar, och det kostar pengar, så för plåtslagare Erik Karlsson kan det tyvärr inte bli fråga om någon nämnvärd skattelindring. Om däremot direktör Hugo Lindgren får skatten sänkt, så ökas hans lust att tillverka plåt för försvaret, vilket är bra och demokratiskt. Därmed försvaras ju nämligen även plåtslagare Erik Karlsson mot anfall från öster.”

Det går en nästan obruten linje mellan denna drygt 25 år gamla moderata skattefilosofi och dagens borgerliga regeringspolitik. Förnyelsen, i den mån den över huvud taget finns, består i att blygsamma skattesänkningar för småfolket har blivit kraftiga skattehöjningar, och skattesänkningarna för de välbeställda har sin tyngdpunkt i passiva kapitalinkomster och spekulativa placeringar. Med socialdemokratisk politik får både den vanlige löntagaren och småföretagaren som investerar och bygger ut sin verksamhet lägre skatt.

Skattereformen, detta Folkpartiets stolta torn, är nu totalt sönderskjuten. Reformens grundval var ju att skapa likvärdig beskattning av kapital och arbete. Denna grund är fullständigt uppriven i och med att regeringen har höjt skatten på arbete och konsumtion, medan den sänkt skatten kraftigt på kapital och framför allt aktieinnehav.

Mycket talar för att höginkomsttagare blivit rejält överkompenserade genom skattereformen och att denna är kraftigt underfinansierad. Därför behövs nu en grundlig utvärdering av skattereformen, inte minst från fördelningspolitisk synpunkt. Skulle farhågorna om fördelningspolitiska orättvisor besannas måste en mer permanent höjning av skatten på högre inkomster övervägas.

I detta sammanhang vill jag ställa några frågor till Folkpartiets represen-

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Skattepolitik

tant i debatten, Kjell Johansson: Betraktar Folkpartiet, som tidigare slagits hårt för skatteneutralitet mellan arbete och kapital, sänkningarna av kapital-skatte av olika slag som tillfälliga eller permanenta? Hur kan Folkpartiet t.ex. acceptera ett återinförande av kvittningsrätten, dvs. att man åter får dra av underskott i jordbruk och företag från löneinkomster? Vilka samhällsin-tressen, Kjell Johansson, gagnas av att det åter blir möjligt, eller snarare lät-tare, att nolltaxera?

Ett annat fördelningspolitiskt problem är egenavgifterna i dess nuvarande utformning. Den borgerliga regeringens beslut innebär att en löntagare med en inkomst på 14 000 kr per månad redan nästa år kommer att få betala ca 6 600 kr i avdragsgilla egenavgifter. Som bl.a. RRV:s undersöknings visat får egenavgifterna i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna en helt oacceptabel fördelningsprofil. Denna förskjutning av betalningsbördan från högre till lägre inkomsttagare är från vår synpunkt helt oacceptabel.

Om egenavgifter, som ju egentligen inte är något annat än rena skatter, över huvud taget skall finnas kvar som ett inslag i finansieringen av våra so-cialförsäkringar, måste de ha en solidarisk fördelningsprofil, dvs. tas ut efter ekonomisk bärkraft.

Är Folkpartiet, och för all del också Centern och kds beredda att med-verka till att egenavgiften utformas som en icke avdragsgill nettoavgift av rättevise-skäl, lika för alla?

Nu har det gått så långt att även Sveriges biskopar ser sig föranlåtna att ta upp, kommentera och kritisera regeringens omvända fördelningspolitik. Det borde väl vara något som åtminstone får kds ledamöter att en aning höja på ögonbrynen.

Med hänvisning till första Mosebok skriver biskoparna bl.a följande: "När Josef genom sin betrodde ställning fick möjlighet att planera för hushåll-ningen med Egyptens tillgångar byggde systemet på mat för alla. Inte genom tillväxt, med tanke på den väntade knappheten i framtiden, utan genom de-lande. Under sju goda år togs en femtedel undan och lades till förråden för en jämn fördelning under de förväntade sju magra åren. Det var ett planeko-nomiskt ansvarstagande för hela folkgemenskapen som räddade landet i ett läge där fria marknadskrafter hade varit förödande för folkflertalet, om än också säkert mycket inkomstbringande för några få. Exempel på det senare finns både från vår egen samtid och i tidigare århundraden."

Just det! Och för att än en gång citera Tage Danielsson: "Den här konstiga filosofin om att det måste löna sej mera för somliga att arbeta än för andra verkar direkt vissen, för att inte säga avsågad."

Anf. 123 HARRY STAAF (kds) replik:

Herr talman! Bengt Silfverstrand tar upp två saker: dels biskoparnas brev, dels Josef som rikshushållare i Egypten.

Om jag inte minns alldeles fel kritiserade biskoparna den kapitalistiska ordningen och fördelningen av resurserna främst i u-länderna. Sverige gör väl ändå sitt bästa för att fördela utvecklingsbistånd till dessa länder?

Vad gäller rikshushållaren Josefs system, bör man observera konsekven-serna av det. Under de sju goda åren samlade man säd, för att ha säd under de förväntade dåliga åren. Men det står också vad som hände. Farao var den

som samlade in säden. Sedan såldes den till medborgarna. När medborgarna inte längre hade pengar att köpa säd för, fick de sälja sig som slavar till Farao. De blev alltså slavar i ett statssystem. Att hamna i en sådan situation är mycket allvarligt.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 124 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Låt oss inte fördjupa oss i det här resonemanget! Men låt oss konstatera det som Harry Staaf säkert är medveten om, nämligen att po-ängen är det märkliga i att ett parti som i valrörelsen så varmt och för många trovärdigt talar om rättvisa – man säger att man inte skall samla mask och mal som förtär utan verkligen slå vakt om och hjälpa de behövande i olika sammanhang – inte gör det. Det finns riksdagsledamöter från kds som nu insett att kds inte var det parti som man skulle satsa på om man kämpar för rättvisa. De har också tagit sin mats ur skolan, eller är åtminstone på väg att göra det.

Skattepolitik

Det är anmärkningsvärt att ett parti som kds som har rättvisa som ett honnörsord kan sitta tillsammans med moderater i en regering och till hundra procent stödja denna orättvisa skattepolitik. Man tar från de behövande, försämrar ersättningsnivåerna i försäkringssystemet, samtidigt som man delar ut gåvor till ren spekulation. Man delar inte ut till arbetare och företagande, vilket vi socialdemokrater vill göra. Det har vi lagt fram förslag om.

Att återinföra möjligheten att nolltaxera vore värt en kommentar från Harry Staaf. Hur kan man på ett så dåligt sätt leva upp till sin politiska retorik?

Anf. 125 HARRY STAAF (kds) replik:

Herr talman! Det är en viss fördel om folk håller sig till sanningen när man debatterar med dem. Mig veterligen har ingen riksdagsledamot i kds tänkt lämna partiet och avsvärja sig partiets politik.

Däremot tror jag att Bengt Silfverstrand har uppfattat situationen precis rätt när han säger att kristdemokraterna arbetar för rättvisan; det försöker vi faktiskt att göra.

Vad gäller att dela med sig, vill jag erinra om att vår biståndsminister Alf Svensson aktivt bidragit till att höja biståndet. Det kan man också utläsa av denna budget. Det har också försports mig – jag vet dess värre ej om det är sant – att det vid krisuppgörelsens överläggningar var Silfverstrands parti som ville gå oerhört hårt fram när det gällde att dra ned på biståndet.

Anf. 126 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Det finns företrädare för kds i riksdagen som har varit så pass rakryggiga och hederliga att de med tanke på vad som hänt på sjukvårdsområdet har erkänt att det inte var alls den politik som de tänkt sig att kds skulle vara med och administrera. Det är ett erkännande så gott som något.

Kds arbetar för rättvisa. Vilka konkreta resultat när det gäller skattepolitiken, Harry Staaf, har detta tagit sig uttryck som i riksdagen?

Är det rättvist att höja skatten på arbete och delvis på arbetande kapital och samtidigt sänka skatten på aktieäggande och aktievinster? Är det *det* som

kds menar med rättvisa? Det är i så fall en mycket märklig tolkning som varken stämmer överens med biskopsbrev eller med hur vanligt enkelt folk resonerar.

Anf. 127 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag skall göra så gott jag kan för att svara på de frågor som Bengt Silfverstrand ställde.

Jag börjar med frågan om skatteneutraliteten mellan arbete och kapital. Jag rekommenderar Bengt Silfverstrand att läsa Erik Åsbrinks svar till mig vid en utfrågning om skattereformen innan den genomfördes. Jag ställde frågan om huruvida kapitalbeskattningen kunde behållas i detta skick. Fritt tolkat sade Erik Åsbrink: Det är en mycket svår fråga. Det internationella beroendet är mycket stort och frågan måste följas mycket noggrant. Han sade också att han var beredd att i en framtid se över detta – tror jag med reservation för mitt dåliga minne.

På frågan om huruvida den kapitalbeskattning som nu införs skall bli permanent eller ej vill jag säga att den självfallet kan komma att ändras i detalj. Men inriktningen att dubbelbeskattning skall avskaffas har Folkpartiet stått för under många år. Förslaget nämndes t.o.m. vid något enstaka tillfälle under diskussionerna om skattereformen. Det nämndes mest på skämt, eftersom vi begrep att det inte var lönt att tala med socialdemokraterna i denna fråga.

Vad gäller kvittningsrätten har Bengt Silfverstrand fått något om bakfoten. Det är inte alls omöjligt att i dagens skattesystem nolltaxera. Man kan göra det under förutsättning att man har inkomst i en förvärvskälla utan inkomst i en annan. Om utgifterna för inkomstens förvärvande är lika stora som inkomsten, blir inkomsten noll. Det vi nu åsyftar är att vid två förvärvskällor med förluster i den ena och inkomster i den andra medge kvittning under förutsättningen att det handlar om att starta nya företag. Jag tror att Bengt Silfverstrand håller med mig om att det i dag är ganska väsentligt att nya företag startas. Denna möjlighet, denna fördel, får man under fem år.

Anf. 128 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Nej, Kjell Johansson, jag har inte fått detta om bakfoten. Jag kan konstatera att efter det att skattereformen infördes och man likställde beskattning av kapital och arbete minskade den skatteplanering och nolltaxering kraftigt som tidigare var mycket vanlig. Nu återfår man en kvittningsrätt, vilket under alla förhållanden innebär att man ökar möjligheten att spekulera och skatteplanera. Därom torde det inte råda något tvivel.

Kjell Johansson försöker slingra sig i frågan om huruvida Folkpartiet står fast vid principen om likvärdig beskattning av kapital och arbete eller inte genom att hänvisa till internationella förhållanden. Efter det att skattereformen infördes med de skattesatser som då åsattes bl.a. kapital fick vi ur internationell synpunkt en mycket konkurrenskraftig företagsbeskattning. Jag satt med i Företagsskatteutredningen. Folkpartiets representant var på varje punkt överens med socialdemokraterna om att det här var rimligt.

De som försökte företräda särintressena i den skatteutredningen var faktiskt Moderaterna och LRF. De lade fram förslag som skulle innebära att

om det var fråga om en vanlig svensk herrgårdsost innan skattereformen så skulle det bli en schweizerost med ungefär tio gånger så många hål efteråt. Vid det tillfället stod Folkpartiet rycken. Sedan kom Folkpartiet med i en borgerlig regering, och då gav man upp de här viktiga principerna.

Kjell Johansson svarade inte på frågan om hur han ser på egenavgifterna? Skall vi ha kvar nuvarande orättvisa fördelning av egenavgifterna eller är Kjell Johansson beredd att medverka till ett nettoavdrag på det sätt som jag beskrev?

Anf. 129 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är helt riktigt att jag inte hann med alla frågor, eftersom min taletid tog slut. Det skulle möjligen ha gått om jag hade fått dem i förväg.

Nej, jag har inte försökt slingra mig när det gäller det internationella beroendet. Det var Erik Åsbrink som talade. Jag har aldrig haft förmågan att få mina åsikter uttryckta genom hans mun. Det var hans svar som jag relaterade till.

Det är inget som helst tvivel om att man nu kan skatteplanera och kanske t.o.m. nolltaxera. Med de otroligt rigorösa bestämmelser som är fogade till möjligheten att kvitta avdrag för förluster när man startar ett företag mot inkomst av tjänst tror jag att det blir ytterligt svårt att hitta någon möjlighet att skatteplanera i det avseendet.

Frågan om egenavgifterna är mycket intressant. Bengt Silfverstrand kommer med en mycket intressant öppning. Han vill att egenavgifterna skall följa inkomsten. Ni har ju drivit linjen att det skall finnas ett tak. Man skall betala avgifter men man skall inte ha någon förmån av dem. Om ni har ändrat er på den punkten, så vill inte jag här stänga möjligheten att i en framtid finna andra lösningar än dem vi har i dag.

Anf. 130 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Det finns självfallet vissa möjligheter att skatteplanera även i dagens system. Ett helt vattentätt system bör vi ur demokratisk synpunkt aldrig ha. Däremot finns det ingen anledning att luckra upp skattesystemet ytterligare genom att införa en kvittningsrätt som kommer att medföra ökad skatteplanering.

Kjell Johansson måste vara medveten om problemen att kontrollera kvittningsrätten. Efter många år i skatteutskottet måste han ha en viss erfarenhet av det. Vi får inte heller glömma bort att vi på nytt skall införa ett besvärligt byråkratiskt system för kontroll.

Så till egenavgifterna. I pensionsarbetsgruppen har man från Folkpartiets sida redan varit med om att kompromissa. Man har accepterat att man även tar ut avgifter över det s.k. taket. Vari ligger det orimliga, Kjell Johansson? Det är väl rimligt att de som har de största möjligheterna, de som är de bäst ställda och de som har högre inkomster också får vara med och betala solidariskt till dem som har det sämre ställt?

Som det nu ser ut – det var utomordentligt bra att Riksrevisionsverket kom med den här bekräftelsen just nu – håller vi på att skapa ett skattesystem och ett avgiftssystem i Sverige som innebär att man vältrar över skattebördan

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Skattepolitik

från personer med högre inkomster till personer med lägre inkomster. Detta sker i en tid då vi har fyra borgerliga partier i regeringsställning. Folkpartiet som tidigare var så aktivt på skatteneutralitetens område är nu helt med på den moderata orättvisa skattepolitikens skuta.

Välfärdspolitik

Anf. 131 BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Hur väl ett samhälle fungerar speglas i barnens levnadsvillkor. I Sverige har vi länge fört en politik för att ge alla barn en trygg och utvecklande uppväxt.

Den här politiken har gett resultat. En rad internationella studier visar att barn – och kvinnor – i Sverige mår bättre och utvecklas bättre än barn någon annanstans i världen. Födelsetalen är bland de högsta i industrivärlden – trots att nästan alla småbarnsmammor arbetar – just därför att vi har funnit en modell som fungerar för hur kvinnor och män skall kunna kombinera föräldraskap med yrkesarbete och medborgarskap.

En av dessa studier visar att det inte finns något land där barn fått eller får så mycket tid och uppmärksamhet från vuxna – såväl föräldrar som andra vuxna – som Sverige. Det var just det som var meningen med föräldraförsäkringen, barnomsorgen, skolreformerna, kultur och fritidspolitiken.

Men nu angrips allt detta. Regeringen kallar sina åtgärder för en "valfrihetsrevolution". I verkligheten minskar valfriheten, medan segregationen ökar och allt fler barn far illa. Privatiseringen forceras fram, och resurserna till den offentliga verksamheten minskar. En undersökning av Kommunal-tjänstemannaförbundet visar att barnen "betalade" över 40 % av besparingarna i kommunerna 1993.

I en annan undersökning, som den socialdemokratiska riksdagsgruppen gjort i 13 kommuner med 1,5 miljoner invånare, redovisas med förfärande tydlighet hur den omvända Robin Hood-politik, som i dag drar fram över landet, går ut över barnen – och särskilt de mest utsatta och sårbara barnen.

I de kommuner och kommundelar där det finns flest barn med behov av mycket och aktivt vuxenstöd för att de skall få en chans till ett bra liv, är också den andel vuxna som är helt eller delvis beroende av socialhjälp särskilt stor. Den gruppen ökar lavinartat på grund av arbetslösheten. Därför tas nu allt större andel av resurserna i dessa områden från verksamheter för barnen till socialhjälp åt arbetslösa vuxna. Kvaliteten sjunker i kommunernas barnverksamheter. Det blir allt färre vuxna kring barnen. Skyddsnäten brister. Resursstarka föräldrar flyttar från området eller tar sin peng och sina barn och sätter dem i privata alternativ. Kvar blir de barn som behöver mest, men nu får minst i en sorts "de bortvaldas segregation" som börjar bli verklighet i Sverige.

Klassamhället är på väg tillbaka – och det syns tydligast i barnens villkor.

Sverige var ett av de första länderna som skrev på FN:s konvention om barnens rättigheter, i juni 1990. Konventionen slår fast att varje land är skyldigt att efter måttet av sin förmåga göra sitt yttersta för att säkerställa goda

levnadsvillkor för barnen. Större krav ställs med rätta på nationer med större resurser.

Vårt land befinner sig i ett svårt ekonomiskt läge. Men ingen kan försvara att detta så hårt skall drabba barnen! I Carl Bildts och Bengt Westerbergs Sverige lever vi inte upp till FN:s barnkonvention.

I Carl Bildts och Bengt Westerbergs Sverige är man i full färd med att förstöra den unika familjepolitiken, som är till för att ge barn, kvinnor och män ett bättre och rikare liv.

Vi socialdemokrater tänker göra allt för att bekämpa den politiken!

Vi säger nej till varje form av vårdnadsbidrag! Och vi tänker omedelbart riva upp ett eventuellt beslut om vårdnadsbidrag, om vi vinner valet.

Vi säger nej till alla former av pigavdrag! Vi tänker inte medverka till att kvinno- och vårdarbeten görs till andra klassens jobb som man inte kan försörja sig på som en fri och självständig människa.

Vi säger nej till lagar och regler som ytterligare skulle försvaga kvinnornas ställning på arbetsmarknaden i ett läge där kvinnor redan diskrimineras därför att de kan behöva vara barnlediga eller hemma med sjukt barn.

Vi socialdemokrater vill stärka kvinnornas ställning i politik och arbetsliv samt männens roll och ansvar i hemmet. Därför vill vi ha en bra föräldraförsäkring med pappamånad.

Vi vill stärka skyddsnäten kring barnen.

Därför prioriterar vi insatser för barnen i vårt budgetalternativ. Vi har under stor vända tagit beslutet att sänka ersättningen i föräldraförsäkringen till 80 %. Men de resurser som då frigörs skall inte användas till att täcka kostnaderna för vårdnadsbidraget eller budgetunderskottet. De skall gå till de verksamheter som är viktiga för att varje barn skall få den bästa starten i livet.

Vi föreslår att de 20 000 personer som varslats om uppsägning skall få behålla sina jobb. Det handlar framför allt om kvinnor som arbetar med vård och omsorg.

Vi föreslår ett socialt inriktat ROT-program på 4 miljarder kronor för upprustning, handikappanpassning och allergisanering av bostäder i barnrika områden från miljonprogrammet. Vi föreslår att 10 miljoner kronor satsas på konstnärlig utsmyckning i bostadsområden.

Vi vill att ytterligare 4 000 elever skall få ett tredje gymnasieår. Vi vill inte bara gå med på begränsningar i hemspråksundervisningen.

Vi lägger fram ett särskilt barnkulturprogram på drygt 22 miljoner kronor och föreslår att 2 miljoner kronor skall anslås till barn- och ungdomsorganisationer som arbetar med barn till flyktingar och invandrare. Vi anslår 65 miljoner kronor för särskilda kulturinsatser för barnen.

Herr talman! Så visar vi socialdemokrater att vi särskilt i hårda tider när det är ont om resurser vill värna skyddsnäten kring barnen!

Anf. 132 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Jag har många gånger förundrats över regeringens handläggning av riksdagsbeslut och utskottsskrivningar.

Riksdagen fastställer utskottsbetänkandenas hemställanpunkter. I vissa

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Välfärdspolitik

fall sker det efter omröstning. Detta skall så att säga utgöra en beställning till regeringen att verkställa fattat beslut.

Kommer en motion till ett utskott från s.k. fel håll har den liten chans att tränga igenom – oavsett innehållet. Man har avskärmat verkligheten, dvs. de människor som berörs av besluten, och ser mera till politiken.

Är motionen alltför bra – dvs. den skulle egentligen ha lett till en hemställanpunkt – kan man klara sig undan detta genom s.k. positiva skrivningar i utskottets betänkande. Utskottets mandat, som bygger på sittande regering, har i uppgift att få igenom propositionen i ograverat skick. Propositionen är nämligen det allra bästa!

Det skall erkännas att utskottet i vissa sällsynta fall gör misstag och släpper igenom en motion. Då föreligger alltid någon bakomvarande politisk taktik. Men var kommer då människan in i bilden? Det är människan som det hela egentligen handlar om. Speciellt inom området socialförsäkringar kan preferensen för partipolitiken slå hårt och orättvist. Människan kommer många gånger i andra hand.

Ett typexempel där politik går före människan är försämringen för långtidssjukskrivna. Den 1 juli 1993 sänktes deras sjukpenning till 70 %. Detta var en krisuppgörelse mellan regeringen och Socialdemokraterna. Motivet var ursprungligen att spara pengar åt staten.

När man närmare synade krisöverenskommelsen kom man underfund med att detta inte skulle göra några besparingar. I stället skulle en "morots-effekt" skapas. Genom s.k. medicinsk rehabilitering skulle de drabbade kunna komma upp till 80 % – de skulle få ett incitament för en aktiv rehabilitering.

När detta betänkande gick igenom riksdagen anförde jag bl.a.: Med de konstateranden som utskottet gör i sin skrivning borde även denna proposition egentligen ha rönt samma öde som den som föreslog höjd pensionsålder – dvs. avslag.

Grunden för mitt påstående var att utskottet bl.a. enhälligt konstaterade att besparingarna – om det nu blir några – kommer att bli blygsamma i förhållande till vad som tidigare beräknats, att ställningstagandet kan påskynda en förtidspensionering och att de som redan har det svårt kommer att drabbas ytterligare.

Varför då stödja utskottets betänkande som vi inom Ny demokrati var så kritiska mot? Jo, det kunde ligga en hel del i att individen självmant vill påskynda sin rehabilitering där möjlighet föreligger samt att utskottet hade förmänskligat propositionen genom att uttrycka att en enskild person som vill ha rehabilitering och inte kan få sådan heller inte skall få kompensationsnivån nedsatt till 70 % samt att regeringen – och detta är det viktigaste – snarast skall utvärdera effekterna av nivåsenkningen till 70 %.

Dessutom betonade jag särskilt: Det enda jag har emot denna sista skrivning är det synnerligen diffusa begreppet "snarast möjligt".

Trots att det hade informerats mig att ett sådant uttryck till regeringen innebär mycket hög prioritet skulle jag med tanke på ärendets känslighet samt den orättvisa som kan uppstå hos de drabbade hellre ha sett tidpunkten fastställd till riksdagens första arbetsmånad hösten 1993, dvs. vecka 40.

Vid denna tidpunkt borde utvärderingen vara klar för utskottets bearbetning.

Tyvärr måste ju en utvärdering ta sin tid – det förstår vi alla. Men fyra fem månader borde vara tillräckligt i ett så här känsligt ärende.

Detta framförde jag i plenum för drygt nio månader sedan!

Vad har då hänt för de långtidssjuka som av ett diffust politiskt beslut har drabbats av en tioprocentig nivåsenkning i sjukpenningen, vars effekt nog skulle följas upp och snarast möjligt utvärderas?

Då jag i mitten av november frågade sjukvårdsministern vad som hade hänt med utvärderingen fick jag till svar: Det har gått för kort tid för att en meningsfull utvärdering skall kunna ske.

Av regeringens regleringsbrev till Riksförsäkringsverket framgår att redovisning kommer att ske först i samband med anslagsframställningen, dvs. i augusti 1994, alltså 14 månader senare.

Trots detta kunde Riksförsäkringsverket och övriga berörda instanser vid en hearing i början av december 1993, alltså endast någon vecka efter det att jag ställt min fråga till sjukvårdsministern, redan då i stort sett belägga att teori och praktik inte hör ihop, att hela 70-procentsreformen var ett fiasko som förorsakat onödigt mänskligt lidande och att förtidspensioneringen hade ökat dramatiskt.

Hur lång tid kommer det därefter att ta för regeringen att rätta till detta felaktiga beslut som alla känner till men som regeringen tydligt kommer att känna till först till hösten?

Ny demokrati har agerat och motionerat om en återgång till de ursprungliga 80 procenten.

Utskottsskrivningar av typen "angeläget att följa upp och snarast möjligt utvärdera", "förutsätter att frågan skyndsamt blir föremål för prövning", "angeläget att denna fråga behandlas med förtur" etc. är egentligen bara tomt prat.

Herr talman! Jag anser att då besluten rör människor som redan har det mycket svårt, dvs. sjuka och invalidiserade, får politiska skrivningar och beslut inte bara vara tomt politikertugg. Jag kräver, och kommer att verka för, en ändring i denna fråga.

Anf. 133 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Det svenska generella välfärdssystemet har varit någonting som Sverige har kunnat vara stolt över. Det har varit god reklam för landet. Det har varit något som har använts som en förebild för andra länder som har velat bygga upp ett rättvist och demokratiskt samhälle.

Alla bekänner sig mer eller mindre till det generella välfärdssystemet. Men den bild av detta välfärdssystem som framträder för offentligheten är rätt skamfilad.

I ett generellt välfärdssystem ingår det en sjukvård som är tillgänglig för alla till låg kostnad och som man kan lita på. Man kan lita på att man får god teknisk vård och att man får god omvårdnad.

Den bilden håller på att rämna nu. Medierna – TV, radio och tidningar från olika delar av landet – är fyllda med bilder på och reportage om överbelagda sjukhusavdelningar. Det är patienter med svåra sjukdomar som ligger

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Välfärdspolitik

trångt, som ligger i korridorerna, som ligger i sköljrum. Det förekommer uttalanden från läkare som betonar att situationen är ohållbar. Annan personal säger att det bara är spring. Det är bara det mest nödvändiga man hinner med och knappt det. Omvårdnaden, den viktiga delen av en mänsklig och effektiv sjukvård, får stå tillbaka.

Det här beskrivs av regeringen, bl.a. av Bo Könberg, som om det huvudsakligen var ett administrativt problem. Man kan inte använda de resurser man har ute i landstingen på ett korrekt sätt. Man kan inte göra prioriteringar.

Jag tror att det är en orättvis beskrivning av situationen. Det har gjorts stora insatser för att rationalisera den svenska sjukvården. Den är effektiv och billig. Frågan är om man inte har passerat smärtgränsen vad gäller besparingar och administrativa lösningar på de problem man står inför.

Vår uppfattning i Vänsterpartiet är att det behövs resurser, framför allt till personalförstärkningar, för att klara de problem som vi står inför nu. Vår uppfattning, som får stöd av fakta, är att detta inte är fråga om akuta problem som uppstått tillfälligt. Det är belastningar som kommer att finnas framöver. Därför har vi i vår budget satt av pengar för ökade insatser till kommunerna och landstingen, för att de skall klara de nödvändiga kostnader som de måste ta för att öka personalen och återupprätta en väl fungerande sjukvård. Vi anser att de reformer, t.ex. husläkarreformen, som har genomförts av regeringen inte är ett bra sätt att effektivisera sjukvården på, utan snarast utgör en fördyring och en ineffektivisering av sjukvården.

Birgitta Dahl tog i sitt anförande upp barnens situation. Det är nödvändigt att vi har en välfärdsolitik där det går att förena föräldraskap och yrkesverksamhet för män och för kvinnor. Den stora reformen på familjepolitikens område som regeringen föreslår i årets budget, införande av vårdnadsbidrag, är ett steg i motsatt riktning. Det är en signal till föräldrarna, till kvinnorna i första hand, att de skall hålla sig hemma och borta från arbetsmarknaden. Det är inte en reform som ökar valfriheten om man ser på samhället som helhet. Det är snarast en reform som minskar valfriheten och försvårar jämställdhetsarbetet i samhället.

En viktig och bra del i regeringens politik är det arbete man har bedrivit för att följa upp Handikapputredningens förslag. Det är nödvändigt att vi går vidare med de generella insatserna, att vi skapar ett samhälle som är tillgängligt för alla. Jag välkomnar förslagen om handikappombudsman. Jag välkomnar de förslag som går vidare.

Handikapputredningen har aktualiserat ett par saker som är mer principiella. Det gäller att skapa rättigheter för medborgarna. Vi inför rätten till vissa speciellt definierade förmåner i LSS-lagen.

Beslutet om rättighet till barnomsorg är också ett steg i rätt riktning. Jag tror att det är nödvändigt att fortsätta ett arbete där man ökar och stärker individernas rättigheter när man samtidigt gör de sociala insatserna och välfärdssystemet mer flexibla och mer anpassade för individernas direkta personliga behov.

Anf. 134 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Ämnet för den här debatten är välfärdsolitik. Med välfärdsolitik menar många av oss det samhällsbygge som ägt rum och som

kallas för välfärdsstaten. I den inkluderas enligt min uppfattning två tunga delar. Den ena är att vi skall ha en bra skola, bra barnomsorg, bra sjukvård och bra äldreomsorg till låga eller inga avgifter, så att de står öppna för alla som behöver. Den andra är att ha välutvecklade och klokt uppbyggda socialförsäkringssystem av olika slag.

Snart har det gått två och ett halvt år sedan den nuvarande regeringen tillträdde. Det finns anledning att i en debatt av den här typen försöka summera litet grand vad som har hänt under de åren. Är det så, som man brukat varna för från socialdemokratiskt håll och Vänsterpartihåll, att en borgerlig regering skulle leda till en rasering av välfärden?

Inom sjuk- och äldre vården, som jag tänkte uppehålla mig vid vad gäller själva den offentligfinansierade servicen som en del av välfärdsstaten, har det ägt rum en intensiv reformverksamhet under senare år. Samtidigt har vi genomlidit den värsta ekonomiska krisen på två generationer i vårt land, en period där bl.a. våra gemensamma producerade tillgångar har minskat.

Om man ser på det reformarbete som har bedrivits sedan slutet av 80-talet, nästan jämt pådrivet från borgerligt håll, har det handlat om sådana saker som att kraftigt öka valfriheten inom den offentligt finansierade sjuk- och äldreomsorgen. Det har handlat om att se till att de operationsköer som i decennier har plågat svensk sjukvård mycket kraftigt har reducerats och på många håll helt försvunnit. Det har handlat om att bygga ut en ordning i vår primärvård som innebär att alla de i vårt land som vill ha en direkt personlig kontakt med en allmänläkare eller en person med motsvarande utbildning skall få den möjligheten – hushållarsystemet. Just nu handlar det om att vi inom regeringskansliet förbereder förslag om en förbättring av den svenska psykiatrin. Samtidigt som dessa reformer har genomförts har, som jag nämnde, samhällsekonomin sviktat och resurserna till sjukvården minskat något.

Det finns förstås många hundratusen, för att inte säga miljoner bilder av svensk sjukvård. Varje år äger det rum kanske 25 miljoner kontakter mellan medborgare som söker hjälp och vårdpersonal som på olika sätt försöker ge den hjälpen. Det finns förstås alla möjliga bilder att hämta från den mångskiftande verkligheten.

En del av de här sakerna går att mäta, exempelvis köerna till operationer. Det råder inget tvivel om att situationen är avsevärt bättre än den någonsin har varit förut. Antalet medicinskt färdigbehandlade på våra sjukhus är i dag avsevärt färre än bara för några år sedan. Inom andra delar är det förstås mycket svårare att veta hur det ser ut.

Det har redan nämnts i dagens debatt att vi på senare tid har fått rapporter om att det uppstått problem här och var efter den positiva utveckling som ägde rum under 1992 och början av 1993 beträffande möjligheterna för kommunerna att ta sitt ansvar genom den s.k. ÄDEL-reformen. Det råder förstås inget tvivel om att en del av larmrapporterna från det senaste årsskiftet haft att göra med en extremt hög belastning. Den har i sin tur haft att göra med den influensatopp som rådde, och som förstås har slagit hårt när det gäller både personalens möjligheter att vara på sina arbetsplatser och att ett ökat antal oftast äldre patienter har behövt hjälp. Men det finns tecken som tyder på att det kan finnas någonting mer som är problematiskt.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Välfärdspolitik

Regeringen har i dag gett i uppdrag till Socialstyrelsen att tillsammans med Landstingsförbundet och Kommunförbundet under tre månader, fram till mitten av maj, gå igenom situationen, inte bara på de internmedicinska kliniker, utan inom allt som har att göra med vårdkedjan för de äldre. Man skall undersöka hur det fungerar ute i verkligheten på sjukhemmen, studera hur samarbetet mellan kommuner och landsting fungerar, hur det går med utbyggnaden av gruppboistäder för åldersdementa m.m. På grundval av den genomgången får vi förstås överväga vilka beslut som bör fattas.

Rolf L Nilson nämnde i sitt inlägg att jag skulle ha beskrivit alla problem inom sjukvården som rent administrativa. Så är det förvisso inte. Om jag trodde att de bara vore administrativa skulle jag inte ha lagt fram förslaget om att göra en genomgång av detta, vilket regeringen antog i dag.

Däremot kan man – det kan nog bekräftas av alla som har varit ute och tittat på verkligheten i svensk sjukvård – med likartade resurser uppnå mycket olika resultat, inom detta område som inom all annan mänsklig verksamhet. Det finns förstås all anledning att sprida goda exempel. Ett av de goda exemplen har jag besökt tidigare i dag. På ett av Stockholms sjukhusen, S:t Görans sjukhus, har man mycket målmedvetet satsat på att förbättra samarbetet mellan de geriatriska klinikerna och primärvården, husläkarna, för att patienterna skall kunna få bättre hjälp.

Många gånger när vi ser bilder från akutsjukvården och hör akutsjukvårdsläkare uttala sig får man intrycket att eftersom problemen ibland finns på akutsjukhusen måste lösningarna också finnas på akutsjukhusen. Jag tror att det ofta är fel, inte alltid, men ofta finns lösningarna att söka någon annanstans.

Inom socialförsäkringsområdet har det under den här mandatperioden skett omfattande förändringar. Vi har försökt att se till att sjukförsäkrings-systemet både går ihop och att det samhällsekonomiskt är utformat på ett sådant sätt att vi inte får en onödigt hög sjukfrånvaro. Det mesta tyder nu på att det reformarbetet har varit framgångsrikt.

Inom arbetsskadeförsäkringen har vi vänt ett gigantiskt hotande tresiffrigt miljardunderskott under det här decenniet till någonting som ändå betyder att det ackumulerade underskottet inte ökar.

Inom läkemedelsförsäkringen har vi infört ett referensprissystem. Det kommer att spara skattebetalarna kanske en halv miljard om året genom att vi för likvärdiga läkemedel bara betalar de som är billigast.

Arbetsmarknadsministern har lagt fram förslag om reformering av arbetslöshetsförsäkringen, vilket delvis har antagits av riksdagen. Delvis skall riksdagen återkomma till detta under våren.

Vad gäller det kommunala bostadsstödet till våra pensionärer har det skett förändringar i två etapper på sådant sätt att de människor i vårt land som har behövt det särskilda kommunala bostadstillägget för att slippa gå till socialkontoret på drygt ett år har minskat från ca 40 000 pensionärer till i dagsläget 12 000–13 000 pensionärer. Det gläder mig speciellt att det andra steget i den reformen helt nyligen kunde antas i mycket bred enighet här i riksdagen. Jag tror att det bara var Vänsterpartiet som gick emot. De övriga partierna ställde upp bakom regeringens förslag.

Inom tandvården har regeringen lagt fram en proposition till riksdagen.

Att döma av det som har hänt under den allmänna motionstiden finns det hyggliga förutsättningar för att vi skall kunna få en brett förankrad tandvårdsreform. Ett av dess syften skulle vara att ytterligare stimulera det förebyggande arbetet på tandvårdsområdet och att även spara pengar i tandvårdsförsäkringen. Min förhoppning är att detta förslag skall kunna antas i bred enighet här i riksdagen under våren.

Herr talman! Den helt dominerande socialförsäkringen i vårt land, och jag tror i de flesta länder, är den som har med pensionen att göra. Alla de andra försäkringarna som jag nu har nämnt uppgår sammantaget till mindre belopp än den svenska folkpensionen och ATP:n gör. Regeringen uttalade i samband med sitt tillträde att den hade ambitionen att söka samförstånd på alla de områden där det var möjligt, men framför allt på tre områden: Europapolitiken, författningsfrågorna och behovet av en pensionsreform.

Vad gäller pensionsreformen strävade vi alltså efter en sådan bred enighet. Vi ville göra det genom att reformera pensionerna på tre väsentliga punkter. Det var punkter där vi uppfattade att vi och den socialdemokratiska oppositionen var överens, nämligen att få in mer av en koppling mellan avgifter och förmåner i systemet, att se till att det fanns fler inslag av långsiktigt sparande och att göra systemet mer följsamt till samhällsekonomin, alltså mer stabilt och tryggt jämfört med ett system som inte är följsamt.

Det är förstås mycket glädjande att vi för några veckor sedan har kunnat redovisa en bred enighet mellan de fyra regeringspartierna och Socialdemokraterna om en reformering som tar hänsyn till alla de här tre punkterna.

Nu skall förslaget ut på en bred remiss. Sedan hoppas jag på en omfattande diskussion där många människor som är intresserade av dessa frågor kan ta del av förslaget och diskutera det. Sedan får vi från de fem partierna mötas igen för att kunna ta fram ett slutgiltigt förslag till riksdagen. Där är min förhoppning att vi skall kunna få ett bra riksdagsbeslut före sommaren.

Herr talman! Tvärt emot den bild som ibland har målats upp från socialdemokratiskt håll och Vänsterpartihåll har den nu sittande regeringen under sin tid ägnat sig åt att utveckla och bevara välfärdsstaten.

Anf. 135 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! Jag måste säga att jag håller med dem som tidigare har sagt att regeringen försöker beskriva verkligheten med någon sorts byråkratiskt icke-språk. Verkligheten i Sverige i människors vardagsliv i dag är inte att det går framåt på välfärdsområdet.

Vi har 600 000 öppet arbetslösa och 500 000 förtidspensionärer. Vi har mer än 200 000 barn som lever i familjer där minst en av föräldrarna är arbetslös, med allt vad det innebär inte bara i fråga om försämrad ekonomi utan över huvud taget väldigt svåra familjeförhållanden. Det i sin tur innebär med den politik som förs runt om i landet, både regeringens politik och borgerliga kommunmajoriteters politik, att man rycker pengar från viktiga verksamheter och dessutom behöver använda mer och mer av pengarna till att försörja arbetslösa som skulle ha behövt ett jobb. Förfärligt många barn, gamla, sjuka och handikappade far illa.

I den här situationen ägnar sig regeringen dessutom åt att sänka skatterna med 20 miljarder för de 5 000 rikaste familjerna i Sverige, att genomföra hus-

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

Allmänpolitisk
debatt

Välfärdspolitik

läkarreformen som kommer att ge sämre vård till en högre kostnad och att genomföra ett vårdnadsbidrag som kostar 6 miljarder och kommer att innebära ett mycket stort hot mot både barnen och jämställdhetspolitiken.

Verkligheten för de människor jag talar om är mycket fjärran den glättade bild som nu Bo Könberg och tidigare andra representanter för regeringen har gett av dagens Sverige. Det går inte att tala om arbetslösheten och den ekonomiska krisen som om de vore någonting som man inte har med att göra. Det är en politik som har förvärrat och fördjupat krisen.

Anf. 136 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Birgitta Dahl verkar hellre vilja diskutera arbetslöshetsfrågorna än de frågor som jag tog upp i mitt inlägg. Jag har ingenting emot att diskutera dem, och de hör förvisso på ett mycket centralt sätt till välfärdspolitiken, självklart. Om man har en hög arbetslöshet i ett land, som vi för närvarande har, påverkar det välfärden och de människor som drabbas av den. Den påverkar naturligtvis statsfinanserna av alla de möjliga slag. Med tanke på att det under den allmänpolitiska debatten är avsatt tid för just arbetsmarknadspolitik har jag för min del inte gått närmare in på den. Men det är lätt att instämma i att detta utgör en viktig del av välfärdspolitiken.

Det som bekymrar mig litet, och bekymrat mig vid tidigare diskussioner med Birgitta Dahl, är att hon helt och hållet avsvärar sig ansvaret för det läge som vi befinner oss i. När den nuvarande regeringen tillträdde för snart två och ett halvt år sedan utmålades läget av representanter för den dåvarande regeringen, där Birgitta Dahl satt med, som att vi var precis på väg till en vändpunkt och att det pekade rakt uppåt i den svenska ekonomin. Så blev inte fallet.

Detta gör att vi förstås har haft det oerhört bekymmersamt med att under dessa två och ett halvt år både försöka få ordning på svensk ekonomi och försvara välfärdssystemen. Det vi har genomfört vad gäller välfärdssystemen – det känner Birgitta Dahl väl till – är att regeringen har försökt att se till att upprätthålla välfärdssystemen och lyckats med det.

Vi har sänkt ersättningsnivåerna. På flera punkter förefaller det numera som att Socialdemokraterna delar vår bedömning att de nya nivåerna är mer realistiska än de gamla.

Anf. 137 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! Jag funderade mycket noga över vad jag skulle tala om i dag. Jag skulle naturligtvis kunna diskutera socialförsäkringens teknikaliteter med Bo Könberg eller pensionsreformen. Jag ägnar många timmar varje vecka åt det både på min kammare och i samtal med andra. Men det som är centralt för människorna är hur deras vardagsliv ser ut.

Barnen har en enda chans i livet: när de är små. Får de inte den då, har något oersättligt gått förlorat. Jag valde medvetet att ägna dagens diskussion åt det som är väsentligt i hundratusentals svenska hem i dag. Då kan man inte låta bli att diskutera hur arbetslösheten drabbar människorna både direkt och indirekt genom att det på bostadsområde efter bostadsområde tas resurser från de verksamheter som behövs för barn, gamla och handikappade. Det är verkligheten, Bo Könberg. Det är den vi är satta till att försöka

förändra i rätt riktning. Kom då inte och skryt med det ni har gjort när ni förstörde arbetsskadeförsäkringen. Ingen enda av de människor som har förlorat sin rätt till ersättning eller fått ersättningen sänkt har blivit friskare av att de har råkat ut för detta.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 138 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det finns all anledning att diskutera hur arbetslösheten slår ut för de människor och familjer som drabbas av den och hur den drabbar barnen. Jag har inte på någon punkt kritiserat Birgitta Dahl för att hon har nämnt detta. Det jag har kritiserat Birgitta Dahl för – det har jag gjort många gånger förut – är att hon på något vis uppfattar den svenska ekonomiska krisen som helt och hållet tillverkad av den borgerliga regeringen dagen efter den tillträdde. Dagarna innan hade vi ett paradiskt förhållande då Birgitta Dahl satt i regeringen. Jag vet att Birgitta Dahl brukar göra detta och säkert kommer att fortsätta att göra det. Men jag är övertygad om att svenska folket inte kommer att tro den beskrivningen.

Det har visat sig gång på gång – nu senast i den OECD-rapport som kom i början av veckan – att vårt nuvarande läge väldigt mycket handlar om de missgrepp som gjordes under 80-talet, under den regering som Birgitta Dahl satt med i.

Det förvånar mig litet att Birgitta Dahl nu är beredd att diskutera arbetsskadeförsäkringen, även om hon gör det från sin speciella vinkel. Situationen är den att när vi tillträdde hade den försäkringen 20 miljarder i under-skott, som ökade varje månad med en halv miljard. Enligt Riksförsäkringsverkets prognoser skulle det ha varit uppe i en bra bit över 100 miljarder innan decenniet var slut. Alla förändringar utom en som gjorts i arbetsskadeförsäkringen har ni motsatt er. Förmodligen har ni sedan accepterat dem, som ni brukar göra när vi drivit igenom dem.

Anf. 139 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Det var glädjande att höra att Bo Könberg och regeringen har tagit larmrapporterna om tillståndet inom sjukvården på sådant allvar att man har gett Socialstyrelsen i uppdrag att följa upp utvecklingen.

Det som är problematiskt med den del av välfärdspolitiken som direkt i vardagen möter människorna är att kvaliteten och omfattningen på den så intimt sammanhänger med det ekonomiska tillståndet i kommuner, både primär- och landstingskommuner. Kommunernas dåliga ekonomi har resulterat i uppsägningar och varsel av personal inom vård- och omsorgssektorn. De siffror som man kan komma fram till om man gör ett bokslut över den här regeringsperioden visar att i värsta fall 100 000 anställda, huvudsakligen kvinnor, lämnat den kommunala sektorn och blivit arbetslösa. Det kan vara rimligt att säga upp folk i en bransch där man inte har någon avsättning för varan, när produkten inte är efterfrågad och inte behövs. Så är det inte på det här området.

När det gäller äldreomsorgen och sjukvården inom kommunerna finns det ett konstant ökande behov av insatser. Då är det rimligt att öka det ekonomiska utrymmet för kommunerna så att man kan hålla folk kvar i jobben. En betydande del av problemen inom barnomsorgen, äldreomsorgen och

Välfärdspolitik

sjukvården är personalbristproblem. En annan del är bristande kompetens i samband med genomförda reformer. Det gäller framför allt ÄDEL-reformen. Man bör på ett mer effektivt sätt än nu använda arbetsmarknadsmedel för att öka kompetensen inom den kommunala äldreomsorgen.

Anf. 140 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Rolf L Nilson tar upp problem inom sjukvården som jag tycker att det är väl värt att föra en diskussion om. Det är ingen tvekan om att problemen på vissa håll har förvärrats av det ekonomiska läget i kommuner och landsting. Det vore konstigt annars i en situation där Sveriges produktion exempelvis i år är 70–75 miljarder mindre än för tre år sedan. Det påverkar hela det svenska samhällslivet.

På många håll har vårdpersonalen klarat av arbetsuppgifterna trots begränsade resurser. På andra håll försöker vi skaffa oss en bild av läget. På vissa håll har det t.o.m. blivit bättre än tidigare. Jag har i tidigare debatter nämnt operationsköerna, där situationen trots minskade resurser är bättre än på decennier.

Det låter sig lätt sägas men svårare att göras att öka det ekonomiska utrymmet för kommuner och landsting, som Rolf L Nilson föreslår. Det utrymmet kan inte vara speciellt mycket större än vad landet kan bära. Vi kan föra debatter om vad detta innebär. Att det bara skulle vara att knäppa med fingrarna för att få mer resurser till landsting och kommuner men att regeringen av någon märklig anledning skulle låta bli att göra det, även om det är så lätt, är det synd att föra upp i en seriös debatt.

På flera håll provas nu möjligheten att använda arbetsmarknadsmedel för kompetenshöjande åtgärder. Jag besökte i förra veckan i Västerbottens läns landsting. Där har man kommit fram till ett bra program tillsammans med länsarbetsnämnden som innebär att man ägnar sig åt kompetensutveckling och under innevarande år helt kan avstå från uppsägningar.

Anf. 141 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Vi har funderat mycket på de avvägningar som skall göras i en budgetmotion. Vi har genom att föreslå avskaffande av grundavdraget för höginkomsttagarna funnit en väg till ökat ekonomiskt utrymme för kommuner och landsting. Det är alltså en skatteökning, en finansiering som vi har bedömt rimlig och nödvändig i den här situationen, framför allt med tanke på att höginkomsttagare får räkna med ökade inkomster. Det börjar gå bättre för Sverige; det har också vi insett.

Bo Könberg talade om låga avgifter som ett mål för regeringen. Då vill jag anknyta till det Birgitta Dahl sade om barnens situation. Jag hörde på nyheterna att det inte bara var sjukvården som Socialstyrelsen skulle se på utan också avgiftssättningen inom barnomsorgen. Det var framför allt den senare som bekymrade regeringen. Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att se om det verkligen är som Vänsterpartiet påstår, och som det också påstås ute i kommunerna, att barnfamiljer inte utnyttjar barnomsorgen därför att de inte har råd till det eller inte klarar av de kostnader som det innebär. Kommunerna har kompenserat sig genom att höja avgiften på ett sätt som gör att ytterligare bördor läggs på låginkomsttagarna.

Sedan några ord om pensionerna. Gudrun Schyman har i sitt anförande i partiledardebatten tagit upp frågan. Jag vill upprepa Gudrun Schymans begäran att inte forcera fram ett beslut. Det finns ingen anledning att fatta ett pensionsbeslut under den här riksdagen. Vi kan gott debattera de frågorna i valrörelsen och återkomma under nästa riksdagsperiod.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 142 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag noterar att Rolf L Nilson har en positiv bild av vad som håller på att hända i Sverige. Han använde uttrycket att det går bättre för Sverige. Med tiden kommer den bilden att sprida sig till fler t.ex. till den socialdemokratiska riksdagsgruppen, som ju har värt sig mot hela tankegången att det kan gå bra för Sverige.

När det gäller avgiftsnivåerna avsåg jag i första hand sjukvården. Vi skall se till att vi har en allmän sjukvård med låga eller inga avgifter. I och med högkostnadsskyddet – som i år är 1 600 kr per år, men som nästa år eventuellt skall höjas till 1 700 kr – är kostnadsnivån låg. Den täcker in såväl läkarbesök som de läkemedel som man kan behöva.

Det är klart att avgifterna måste ligga på en annan nivå inom barnomsorgen än den som vi accepterar inom sjukvården. Sedan får man se om det någonstans har gått för långt i fråga om den typen av nivåer.

När det sedan gäller frågan om olika sätt att ordna fram pengar är metoden att höja skatten för höginkomsttagare inte helt ovanlig för Vänsterpartiet. Jag förmodar att den har förts fram vartenda år sedan andra världskriget och även dessförinnan, oavsett vilken nivå skatten har legat på. Man måste ju inte vara unik, men detta är ett ovanligt traditionellt sätt att lösa problemen på.

Jag och regeringen gör den bedömningen att Sveriges problem inte består i att vi har för låga skatter, utan det består av en mängd andra saker som vi försöker att åtgärda.

Anf. 143 ARNE JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Utskotten tvingas många gånger att ta ställning till mer eller mindre bra underbyggda propositioner. Ju sämre underbyggda propositionerna är, desto säkrare måste utskotten vara när de skriver sina betänkanden och gör sina uppföljningar.

När det gällde att sänka sjukersättningen till 70 % var ju utskottet väldigt osäkert i sin skrivning. Man bad därför regeringen att göra en mycket snar utvärdering av hur detta drabbade de redan drabbade individerna. Efter sex månader är det möjligt att göra en utvärdering, vilket Riksförsäkringsverket också har gjort, som jag tidigare framförde. Det visade sig att detta har slagit fel. Regeringen skall ta sin officiella ställning i samband med anslagsframställningen under hösten, dvs. ett år senare. Då först skall man börja att bearbeta det inkomna materialet.

Utskottet har uttalat att ett sådant känsligt beslut måste utvärderas, eftersom det berör individer. Jag ser då med förvåning på den ohörsamhet som man många gånger upplever från regeringen.

Beträffande arbetsskador och färdolycksfall beslutade man i utskottet att ärendet med förtur skulle snabbbehandlas av en beredning. Det tog då ett år

att tillsätta denna beredning. Innan beredningen är klar kommer det att hinna gå drygt ett år till. Sammanlagt kommer det att ta tre år innan det kanske, eventuellt kan ligga ett underlag för en proposition färdigt.

Jag är förvånad över regeringens nonchalans inför utskottens skrivningar när det gäller känsliga frågor.

Anf. 144 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag är glad att Arne Jansson begärde replik, eftersom jag i mitt huvudanförande inte hade tillfälle att ta upp frågan om de 70 procenten. Jag vill bara påminna om att regeringen, och inte minst jag själv, ägnade en betydande del av tiden hösten 1991 och våren 1992 åt att plädera för en annan konstruktion för besparingarna i sjukförsäkringssystemet, nämligen två karensdagar med ett maximalt tak på tio dagar per år.

Skälet till att jag föredrog denna lösning och anförde den som bättre än att sänka ersättningen till långtidssjuka var förstås att en sådan besparing skulle ha spridits ut över en mycket större del av befolkningen, dvs. de ca 70 % av oss som någon gång under året är sjuka. Det hade varit ett bättre sätt att sprida det hela. Nu blev det inte så beroende på att det inte gick att få någon majoritet för en sådan lösning, bl.a. därför att det parti som Arne Jansson företrädde, som hade gått till val på att två karensdagar var en självklarhet, i stället valde att gå ihop med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet för att motarbeta denna besparing. I det läget fick vi genomföra den besparing som gick att genomföra, och det blev en 70-procentig ersättning efter ett års sjukskrivning.

Arne Jansson och jag har tidigare här i kammaren diskuterat denna fråga. Arne Jansson hade då en helt felaktig bild av omfattningen av besparingen när det gäller 70-procentsregeln. Jag försökte att berätta hur det egentligen var, och jag skall göra det en gång till.

Dagens antal långtidssjukskrivna är knappt 50 000 personer, vilket är en stor minskning jämfört med hur det var för några år sedan. Skillnaden mellan att ha 70 % eller 80 % ersättning är ca 500 miljoner kronor. Från Arne Janssons sida kan man kalla detta för fiasko eller också kan man helt bortse ifrån det, men jag har litet svårt att göra det.

Självfallet skall vi göra det som utskottet har bett om, dvs. utreda frågan, och återkomma när det finns ett ordentligt underlag.

Jag vill till sist ställa en fråga till Arne Jansson för att vi skall få ett meningsutbyte: Vilken nivå vill Ny demokrati ha i de offentliga socialförsäkringssystemen? Partiledaren tycker ju att de nuvarande nivåerna är i högsta laget.

Anf. 145 ARNE JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Statsrådet sade att Ny demokrati gick ihop med socialdemokraterna och vänstern. Jag vill bara påminna om att det var ett enhälligt beslut i utskottet. Det var inte alls så att det bara var vi tre som gick tillsammans, utan det var samtliga partier som var eniga. Det enda parti som ställde sig upp och krävde att effekterna måste utvärderas var Ny demokrati. Vi sade att besparingen kan slå hårt mot dem som redan ligger, att den kan

drabba fel grupp, att den kan öka förtidspensioneringen och att den kan slå helt fel. Därför borde den snarast möjligt utvärderas.

Efter den hearing som utskottet hade i december vet man hur denna sänkning slår. Då är frågan: Varför gör man ingenting? Varför väntar man till anslagsframställningen i augusti i stället för att agera? Det finns ju ett beslutsunderlag.

Sedan vill jag återkomma till statsrådets fråga om hur vi ser på nivåerna. Vi vill ha enhetliga nivåer i de olika systemen. I socialförsäkringsutskottet fick vi igenom – peppar, peppar – en motion om undersökning av bidragsfusk. Det skall inte kunna gå att optimera utfallet av de olika systemen. Det var ju glädjande att vi fick igenom ett sådant förslag, eftersom det finns oerhört mycket pengar att hämta här utan att det drabbar dem som verkligen behöver den säkerhet som finns i systemet.

Anf. 146 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag vill påpeka för Arne Jansson att frågan inte gällde hur man hade röstat i utskottet angående en proposition som var baserad på det första krispaketet, eftersom jag mycket väl vet vad som hände. Vad jag påpekade var att under hela debatten 1991–1992 förespråkade regeringen och jag själv att det skulle införas två karensdagar, som i första hand skulle drabba dem som är korttidssjukskrivna. Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vände sig oerhört hårt mot detta. Dessutom förklarade Ny demokrati att man skulle svika sina egna vallöften om att två karensdagar var en självklarhet. I stället röstade man nej till regeringens förslag. Det är *en* del av bakgrunden till att det blev en annan lösning. Bland dem som har ett stort ansvar för detta finns alltså Arne Janssons parti och – som jag förmodar – han själv.

Jag vet att Arne Jansson inte har någon ytterligare replik, så jag får nöja mig med en allmän reflexion. För min del har jag inte uppfattat att Ny demokrati är så särskilt hållfast när det gäller en 80-procentsnivå i alla olika socialförsäkringssystem i framtiden. Men det kanske jag får höra mera om i någon annan debatt.

Anf. 147 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Välfärden skapas av de många genom tillväxt, genom investeringar och genom arbete. Men det måste ske på ett annorlunda sätt än det som man tillämpade på 1980-talet. Vi har sett sviterna av den ekonomiska politiken, och vi har fått bära väldigt mycket av bördorna av den politiken. Inför 1990- och 2000-talet måste den politik gälla som denna regering har lagt fast, därför att den skapar en säkrare grund för valfrihet än vad 1980-talets misslyckanden gjorde.

Birgitta Dahl sade nej, nej och åter nej. Samtidigt räknade hon upp en önskelista. Hon uppträdde ungefär som den moderna soppkokerska som tror att man kan koka soppa på en röd krokig spik. Det går, Birgitta Dahl, precis lika dåligt som det gick i sagan. Birgitta Dahl bär ju en stor del av ansvaret för den politik som fördes under 1980-talet. Birgitta Dahl måste också ta en ganska stor del av ansvaret när det gäller arbetet med att lösa de problem som är direkta resultat av den politiken.

Nu ser vi ljusningar i den ekonomiska situationen. Men vi har fortfarande

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Välfärdspolitik

stora problem kvar som vi gemensamt skall lösa genom att driva en förnuftig politik.

Herr talman! Välfärd skapas av de många. Det är precis samma sak när det gäller den sociala välfärden. Då måste vi också se till de många människorna. Vi måste gå ut i den lilla världen, i de små gemenskaperna och ta till vara de resurser som där finns.

Vi har sett effekterna av en politik där man tror att enbart politiska beslut kan skapa välfärd. De fallna socialistiska staterna i öst är nu historiska exempel på vart en sådan politik leder. Vi måste i stället gå ut till de många människorna och lita på att välfärden skapas bland en rad olika sfärer i ett demokratiskt samhälle.

De nu fallna socialistiska staterna motiverade ofta sin existens med att de byggde på en social, högtstående ambition utifrån det socialistiska systemet och terminologin. När sedan täckelset föll såg vi avslöjandet. Det fanns egentligen bara rått hålet kvar i detta välfärdsbygge.

Vad vi måste göra är att i stället markera och lita på de många människornas styrka och initiativförmåga i de här sammanhangen. Här kommer familjepolitiken in i bilden. Jag måste fråga Birgitta Dahl: Skall Socialdemokraterna verkligen riva ner hela valfriheten, avskaffa vårdnadsbidraget och avskaffa valfriheten i barnomsorgen? Skall ni kanske också se till att de dagbarnvårdare som har sina egna barn i familjedaghem inte skall få ha det?

Valfriheten hos familjen är en viktig social fråga. Det är ju far och mor som vet bäst vad som är bra för deras barn. Om man då ökar möjligheten för mamma och pappa att välja barnomsorg inom ramen för vårdnadsbidragets valfrihet säger Birgitta Dahl att man skapar ett klassamhälle och raserar välfärden. Det är givetvis precis tvärtom, utifrån den lilla världens suveränitet och utifrån kvinnans styrka inom ramen för den lilla världens suveränitet.

Birgitta Dahl! I vilket land lägger man mer pengar på en barnomsorgsplats i ett daghem för 1994 än vad vi gör i Sverige? Jag ställer frågan med anledning av att Birgitta Dahl säger att nuvarande regering har raserat välfärden i barnomsorgen. Vilket land satsar mer pengar per dagisplats än Sverige?

När det gäller sjukvården är det precis samma sak. Vi har varit tvingade, och vi har gjort det av ideologiska skäl, att öppna upp för valfrihet och att ta till vara de resurser som finns på ett bättre och effektivare sätt. Precis som sjukvårdsministern påpekade har inte problemen i sjukvården uppstått under 1990-talet. Om man läser tidningsklipp från 1980-talet kan man ta del av det ena problemet efter det andra. Det stod ungefär så här: Människorna dör i vårdköer.

Detta var 1980-talets sjukvårdsproblem. När vi med den borgerliga regeringen fick vårdgarantin kapades köerna mycket snabbt. Men vi har fortfarande problem. Dessa skall vi lösa, men inte genom att återgå till 1980-talets sjukvårdspolitik såsom Birgitta Dahl vill, utan genom att bygga vidare på ett system som ger en ökad valfrihet för patienterna och för läkarna.

Från moderat håll menar vi att de breda trygghetssystemen – försäkrings-systemen – måste bygga på hållbara framtidssystem. De måste vara realistiskt finansierade och motverka missbruk och fusk. Vi är positiva till att vi nu är på väg att få en bred överenskommelse om pensionerna. Vi moderater skulle gärna också se en försäkringsfinansiering av sjukvården utifrån den

tilltro vi har till det svenska socialförsäkringssystemets positiva effekter. Detta skulle skapa en ökad garanti för en finansiering av sjukvården på ett bra sätt.

Till sist, herr talman, är grunden för välfärdssamhället en stabil ekonomi med tillväxt. Men grunden för välfärdssamhället är också tilltro och hänsyn till de enskilda människornas behov och till den lilla världens resurser.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Välfärdspolitik

Anf. 148 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! På en punkt håller jag med Göte Jonsson, nämligen att välfärd skapas av de många. Men jag vill tillägga "i arbete". Det är bara om så många som möjligt har ett arbete som de kan försörja sig på och bidra till allas försörjning med som välfärdssystemet kan upprätthållas.

När regeringsskiftet skedde hade vi lyckats få ner budgetunderskottet, inflationen och överhettningen. Det som då var hotet var arbetslösheten. Vi ville, och vill fortfarande, satsa allt på att få fram jobb. Regeringen och riksdagsmajoriteten har sagt nej till alla sådana förslag och har fört en politik som hela tiden ökar arbetslösheten. Däri ligger grunden till mycket. Kom inte och tala om detta som något som ni inte har skuld till!

Ja, Göte Jonsson, vi skall verkligen avskaffa ert vårdnadsbidrag, om ni skulle hinna införa det. Vårdnadsbidraget har ingenting med valfrihet att göra. Den redovisade studien som vi har gjort visar att det skulle bli förändrade taxsystem. Det som kallas för valfrihet är privatisering. Barn som t.ex. är invandrare eller handikappade skulle inte tas emot och taxorna skulle sättas så högt att ensamstående mammor med långa arbetstider inte skulle ha råd att ha sina barn i barnomsorgen. De skulle inte få någon valfrihet.

Det vårdnadsbidrag som ni vill ha skulle bli noll för den som behöver ha sitt barn på daghem mer än 30 timmar per vecka. Vad är det för föräldrar som skall kunna utnyttja barnomsorgen med ett sådant utnyttjande av vårdnadsbidraget och med den taxesättning som finns ute på daghemmen i borgenligt styrda kommuner? Det ni talar om har inte ett dugg med valfrihet att göra. Det handlar om en sorts de bortvaldas segregation som är ett mycket obarmhärtigt, växande inslag i det svenska samhället.

Anf. 149 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Birgitta Dahl är överens med mig om att det är de många enskilda människorna som vi skall lita på, säger hon. Men i nästa ögonblick neutraliserar hon fullständigt de enskilda människornas rätt att välja, därför att om vi öppnar upp för valfrihet kommer allt elände ut över Sverige och vi raserar välfärdssystemen. Vad är detta för tal?

Birgitta Dahl! Om ni socialdemokrater har tilltro till de enskilda människorna, varför skall ni då säga nej till det ena valfrihetsförslaget efter det andra? Från 1980-talets början fram till i dag har ni motverkat valfriheten i barnomsorgen. Gå och tala om för föräldrar på enskilda daghem att daghemmen skall läggas ner när vi kommer till makten! Detta är vad Birgitta Dahl säger.

Taxorna är inte högre i enskild verksamhet än i kommunal. Det är möjligt att Birgitta Dahl kan hitta något daghem där taxan är något högre, men generellt är det absolut inte på det sättet.

Birgitta Dahl säger att sysselsättningsproblemen uppstått sedan den borgerliga regeringen tillträdde. Om vi tittar på åren 1989–1990, Birgitta Dahl, tappade vi 220 000 jobb. Det var under den socialdemokratiska regeringstiden. Birgitta Dahl säger att det var när borgarna kom till makten som budgetunderskottet ökade. Titta på statistiskt material! Budgetunderskottet började att öka de senaste två tre åren med en socialdemokratisk regering, där Birgitta Dahl var en av generalerna i den socialdemokratiska armén i kanslihuset.

Det går inte, Birgitta Dahl, att förvränga sanningen. Antingen är man för valfrihet och då öppnar man upp så att de enskilda människorna får välja, eller också är man moståndare till det.

Anf. 150 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! För det första: Skyll inte ifrån er ansvaret för vad som hänt efter regeringsskiftet! Är man politiker skall man också ta ansvar för den politik som man har varit med om att fatta beslut om.

För det andra: Vi har gjort en undersökning i 13 kommuner med 1 1/2 miljon invånare. Det är alltså ett mycket representativt urval. Vi har i den undersökningen belagt att det har skett en mycket bestämd ändring av taxestättningarna.

I de privata alternativ som vi har sett på har man mycket ofta en enhets-taxa inom vilken det har gjorts taxehöjningar om 1 000 kr i månaden för ensamstående mammor med låg inkomst och med lång arbetstid och sänkningar med 1 000 kr för höginkomsttagare. Man tog genomgående inte emot barn med särskilda behov på grund av handikapp eller ställning som invandrare.

Det blir vidare, Göte Jonsson, inte bättre av att moderatledda kommuner också i sin barnomsorg har ändrat taxesättningen i denna riktning. Det var precis detta som jag syftade på när jag talade om den omvända Robin Hood-politik som i dag bedrivs i vårt land. Det är en väldig omläggning av resurser från dem som behöver mycket till dem som faktiskt kunde betala mera.

Man berövar de många den verkliga valfriheten för att de mest gynnade skall få litet större frihet på deras bekostnad. Vi vet av erfarenhet att verklig frihet och valfrihet handlar om grundläggande rättigheter, trygghet och rättvis fördelning. Det har vi inte i dagens Sverige. Många människor har fått mindre frihet, och en liten högavlönad elit har fått större frihet.

Anf. 151 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tycker nog att Birgitta Dahl måste skilja mellan taxessystem och frågorna om alternativ respektive vårdnadsbidrag. Enhetstaxor finns också i socialdemokratiskt ledda kommuner. Det är inte förbjudet att ha sådana i dessa kommuner. Birgitta Dahl försöker blanda ihop korten.

Låt mig återgå till vårdnadsbidraget. Vad är det för fel i att en ensam mamma eller en pappa som tar hand om sina barn själv får en ersättning i form av ett vårdnadsbidrag? Skulle det ha något slags märklig effekt, som gjorde att välfärden helt plötsligt raserades, i motsats till om vederbörande inte skulle få de pengarna? Vad är det för kvinnofientligt i att mamman och

familjen får ett vårdnadsbidrag jämfört med förhållandet i nuläget, när de ingenting får, och jämfört med den socialdemokratiska politiken?

Vad är det för fel i att skapa alternativ? Jag lyssnade på den punkten verkligen intensivt på Birgitta Dahl, som använde uttrycket "i princip". Jag vill fråga om det verkligen är så att alternativen i barnomsorgen skall slopas, om socialdemokraterna kommer tillbaka i regeringsställning?

Birgitta Dahl kritiserar här alternativen i barnomsorgen. Är alternativen så dåliga, måste ju Birgitta Dahl se till att de slopas, om hon kommer tillbaka i regeringsställning. Om detta är socialdemokratisk politik, kommer vi att få föra en mycket intressant debatt ute i kommunerna och med de enskilda föräldrarna.

Försök inte, Birgitta Dahl, att blanda bort korten! Valfrihet genom alternativ och vårdnadsbidrag är en sak, taxesättning en annan sak, och den ena förskjuter inte den andra i dessa sammanhang. Men jag tackar för Birgitta Dahls klarspråk vad gäller att socialdemokraterna skall avskaffa alternativen i barnomsorgen.

Anf. 152 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Jag blev lätt förvånad när Göte Jonsson hänvisade till det stora och komplicerade problemet med jämställdhet mellan könen som något som klaras i den lilla världen, inom familjen. Efter decenniers arbete med jämställdhet vet vi för det första att det inte finns några enkla lösningar på problemet, för det andra och kanske främsta att detta inte klaras i familjen.

Ett viktigt och stort steg på vägen mot jämställdhet mellan könen är när både man och kvinna kan klara föräldraskap och yrkesarbete under trygga förhållanden. Att införa ett vårdnadsbidrag ser jag som ett steg bakåt på denna väg. Det är en markering av att dessa frågor skall lösas i familjen och att de är familjens ensak. Jag tycker att det låter avskräckande, eftersom erfarenheten visar att det går långsammare eller t.o.m. inte alls med den typen av lösningar.

Det som Göte Jonsson kallade en valfrihetsreform, dvs. husläkarreformen, ökar något möjligheten att välja läkare, men husläkarsystemet har så många andra konsekvenser. Det lyfter fram läkarfunktionen som delfunktion inom sjukvården och ger också en markering av att den utveckling av vården till en mycket mera sammansatt process än bara kontakten mellan läkare och patient stannas upp. Det hade kanske varit en rimlig reform för tio år sedan, när det var stelt inom primärvården, men nu är det en dyr och kontraproduktiv reform.

Anf. 153 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill först säga att husläkarna inte bromsar upp möjligheterna till samarbete. Sjukvårdshuvudmännen, läkarna och personalen har stora möjligheter att själva bestämma på vilket sätt samarbetet skall utformas. Vad husläkarreformen verkligen garanterar är rätten för alla svenskar att välja sin egen läkare, och det är det viktiga i detta sammanhang.

Jag återgår så till frågan om jämställdheten. Jag har stor respekt för jämställdhetsarbetet och tycker att vi givetvis skall gå vidare med det. Det är

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Välfärdspolitik

inte någon partiskiljande fråga, även om spörsmålet på vilket sätt man skall driva jämställdhetsarbetet kan vara partiskiljande.

Rolf L Nilson säger att det aldrig får bli familjens ensak att bestämma om båda föräldrarna vill förvärvsarbeta eller att bestämma om barnomsorgen. Det är här som skiljelinjen går, Rolf L Nilson.

Det är familjens ensak att bestämma detta. Hur skulle det se ut, om vi här i Sveriges riksdag skall besluta om att familjen Johansson i Kaxholmen i Skärstad skall ha en viss form av barnomsorg medan familjen Karlsson i Ödeshög skall ha någon annan form av barnomsorg? Det är familjen själv som skall bestämma detta.

Det är riktigt rusligt att höra resonemanget om att vi väl ändå inte kan gå så långt att familjen får bestämma om sin barnomsorg och om huruvida både mamma och pappa skall jobba. Det är just detta som familjen själv skall bestämma om. Vi politiker skall underlätta det valet. Då underlättar vi också för jämställdheten och för kvinnan i det svenska samhället.

Anf. 154 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Det är litet svårt att bemöta den sista delen av Göte Jonssons replik, eftersom han polemiserade emot någon fantom, som han själv hade målat upp. Man kan inte lägga huvudansvaret för jämställdhetsarbetet på familjerna. Jag tycker inte heller att samhället skall göra det till familjens ensak huruvida det skall finnas förutsättningar för en jämställdhet mellan könen.

Göte Jonsson talade tidigare mycket om att det är de många som skapar välfärden. Det var rätt uppfriskande och ovanligt att höra det från en moderat debattör. Jag brukar debattera med näringspolitiker, och det som då har slagit mig och som varit min huvudinvändning mot regeringens politik är att de många, som genom sitt arbete som anställda bidrar till välfärdens utveckling och är en förutsättning för denna, helt och hållet har lyst med sin frånvaro.

De som brukar beskrivas som produktiva är aktieägarna – en del av dem är löntagare, men knappast de flesta – och företagarna, vilkas villkor skall gynnas skattemässigt. Men det är inte så. De är en nödvändig förutsättning för produktionens utveckling, men de många får inte glömmas bort.

Om man skall skapa reformer i ett trängt ekonomiskt läge tycker jag att man skall utveckla reformer som pekar framåt och som ger ett bra ekonomiskt utfall som innebär rationaliseringar. Jag ser inte husläkarreformen som något sådant. Jag ser den som en reform som ökar statuskillnaderna inom vården. Den bryter upp fungerande vårdssammanhang och vårdkedjor. Den personliga knytningen mellan läkare och patient skulle man kunna nå på annat sätt utan dessa förluster.

Anf. 155 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag såg ingen annan fantom än Rolf L Nilson, och det räcker i det här sammanhanget. Han upprepar precis det han sade tidigare, nämligen att han kan samhället. Vad är samhället i Rolf L Nilsons föreställningsvärld? Samhället är det vi som sitter här? Är det vi och kanslihuset, vi och landstinget eller vi och kommunerna? Är det vi och familjerna, vi och företa-

gen, vi och kyrkan, vi och religionen eller vi och kulturen? Det är också intressant. Vad är samhället i Rolf L Nilsons föreställningsvärld?

Det är här skiljelinjen går. Vi menar att det är föräldrarna som har ansvaret för barnen. Vi menar att detta inte motverkar jämställdheten utan det befrämjar den. Det är ju en märklig kvinnosyn när man säger: Om vi ökar familjens valfrihet klarar inte kvinnorna sig.

Vad är det för en kvinnosyn? Det är en alldeles upp och ner-vänd kvinnosyn. Om man säger så säger man indirekt att kvinnan är svagare än mannen. Det är ju precis tvärtom. Lita på de moderna och unga familjerna, och även på de gamla och oss som är i medelåldern! Vi springer inte omkring och förtrycker våra kvinnor bara för att vi öppnar för valfrihet i samhället.

Den här regeringen slår vakt om de många. För oss ingår också företagare och löntagare bland de många. Även aktieägarna ingår bland de många. Vi skulle också mycket gärna se att varje löntagare även blir aktieägare. Då får de många också del av ägandet i det svenska näringslivet. Det är moderat politik. Det är riktig politik för de enskilda människorna.

Anf. 156 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Stora förändringar har beslutats och genomförts i våra socialförsäkringssystem under de senaste åren. De har varit helt nödvändiga. Det enda man kan beklaga är att de inte genomförts tidigare. Trots stort motstånd har Socialdemokraterna så småningom accepterat de förändringar som vi i de nuvarande regeringspartierna länge krävt.

Jag antar att oppositionen i dag är tacksam över det som har gjorts. Det innebär lägre kostnader för statsbudgeten. Detta i sin tur innebär att välfärden har räddats utan alltför dramatiska sänkningar i ersättningsnivåerna. En stor reform har också genomförts som gagnar de tidigare glömda handikappade, de som kräver stora hjälpinsatser. LSS:en har, trots svåra ekonomiska förhållanden, kommit till stånd. Detta visar på vår fasta övertygelse att skydda de människor som har svåra förhållanden.

Pensionsarbetsgruppen har efter många års överläggningar äntligen kommit fram till ett förslag som skall föreläggas riksdagen under våren. Det presenterade förslaget har stora likheter med Centerns förslag till en grundpension. Vi i Centern har motionerat om detta under de senaste tio åren. Skyddet för kvinnors pension är ett nödvändigt steg. Det är viktigt att man även räknar med det arbete som utförts vid vård av barn. Det tillförsäkrar kvinnor ett bättre pensionsskydd. Naturligtvis gäller det också män som väljer att vårda barn.

Föräldraförsäkringens ersättningsnivå skall nu äntligen jämföras med andra ersättningsnivåer inom socialförsäkringssystemen. Centerns gamla krav på vårdnadsersättning tycks nu äntligen bli uppfyllt. Valfrihet och barnens situation har varit vägledande i det arbetet.

Centerpartiets strävan är även att de familjepolitiska systemen skall förnklas och göras mer lättbegripliga. Vi har presenterat en rapport som tar upp dels ersättningar vid arbetsfrånvaro, dels ett familjepolitiskt program med en barnpeng som kan användas av föräldrarna enligt deras egna önskemål. Rättvisan tillgodoses då alla familjer erhåller samma nivåer. Man kom-

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Välfärdspolitik

mer ifrån den stora orättvisa som dagens föräldraförsäkring innebär. Vårdsnadsbidraget finns också med där.

Liksom grundpensionsförslaget möttes av motstånd när vi först kom med det möter även vårt förslag rörande grundtrygghet vid arbetsoförmåga och arbetslöshet invändningar. Är inte ersättningarna för låga anses de för höga för att människor skall tycka att ett arbete är ett bättre alternativ. Centern anser att det är eftersträvarsvårt att likställa ersättningsnivåer och att samordna utbetalningarna till en instans, i detta fall Riksförsäkringsverket.

De nuvarande socialförsäkringssystemen har verkat under många år och utvecklats till ett myller av förmåner med många svårtolkade regler. Att sträva efter en förenkling är därför ett rimligt krav.

I en motion med Rosa Östh och mig som undertecknare hemställer vi om att riksdagen skall låta dessa förslag finnas med i de utredningar som nu ser över arbetsskade- och sjukförsäkringssystemen.

Vård och omsorg är uppgifter som samhället och den offentliga sektorn måste ta ansvar för. De måste se till att behovet av vård och omsorg tillfredsställs. I dag arbetar en utredning rörande den framtida hälso- och sjukvårdens finansiering. Jag beklagar djupt att Socialdemokraterna inte ansåg det tillräckligt viktigt att fullfölja utredningsuppdraget. Att avstå från att utveckla 2000-talets sjukvård är mycket betänkligt. Jag efterlyser Socialdemokraternas fortsatta planer när det gäller att hämta in det försprång som vi i regeringspartierna får när vi fortsätter utredningsarbetet.

Liksom när det gäller andra stora reformer är en samstämmighet nödvändig. Vi måste skapa förutsättningar för en framtidstro. Det kan vi bara göra om det finns en betydande enighet i de frågor som berör den framtida vården, pensionerna och socialförsäkringssystemen. Utredningen rörande arbetsskedeförsäkringen och sjukförsäkringen måste även den sträva mot en så stor enighet som är möjlig. Det behövs robusta system för framtiden.

De ljusningar som vi i dag kan se i minskade arbetslöshetstal och minskade varsel, lägre räntor och minskat antal konkurser bäddar också för framtida möjligheter till stabila trygghetssystem. Vi måste ta med oss en lärdom från lågkonjunkturen – de förändringar som nu görs och som redan har gjorts borde ha genomförts under en högkonjunktur. I framtiden kommer vi inte att kunna tillåta oss att äta upp den kaka som vi inte har. Vi kommer inte att kunna tillåta förmåner som innebär att arbete inte förefaller vara ett naturligt val.

Arbete skall alltid löna sig. Denna regering har genom förslag till riksdagen lyckats vända den trend som invaggade svenska medborgare i en övertro på samhällets omhändertagande med lånade pengar. Nu inser vi alla att vi själva måste ta ansvar för vår personliga ekonomi. Lånekarusellens tid är förbi. Nu är det sparande och planering som gäller. I de fall man misslyckas på grund av dåliga förutsättningar skall samhället ge det skydd som krävs. Där har Centerns grundtrygghet sin givna plats. I den kampen står tillskapandet av nya arbetstillfällen som en prioriterad åtgärd. Klarar vi inte av den utmaningen kan vi inte heller erbjuda en välfärd som är värdig och som innebär ett skydd för de sämst ställda.

Herr talman! Varje år dör ca 6 000 personer i vårt land på grund av alkoholskador. Dessa dödstal stiger med alkoholkonsumtionens storlek. Miss-

handel, våld och sociala problem orsakade av alkoholens skadeverkningar kostar ca 1 000 miljarder kronor per år. Alkoholen utgör ett påtagligt hot mot vår välfärd. Det krävs ökade satsningar på förebyggande insatser. 185 miljoner kronor går till aidsförebyggande åtgärder. Det borde vara samma nivåer när det gäller alkoholpreventionen.

Herr talman! För folkhälsans skull är det nödvändigt att Sverige i EU-förhandlingarna står fast vid kraven rörande gränshandeln och att vi slår fast att de svenska alkoholpolitiska målen skall finna ett utrymme även vid ett kommande medlemskap i EU.

Anf. 157 PONTUS WIKLUND (kds):

Herr talman! Jag vill framföra några synpunkter på det kommande förslaget till ett reformerat pensionssystem.

Pensioner har utretts i vårt land i stort sett kontinuerligt sedan 1884, således i 110 år. Det ger en vink om att pensioner är en mycket viktig del av välfärden.

Vi var tidigt ute med en pensionsförsäkring för alla, oavsett yrke eller inkomst. Den kom redan 1914. Förbättringar har genomförts många gånger genom åren. 1960 kom ATP – den allmänna tillägspensionen – som gav betydande standardtrygghet. Även den har ändrats en hel del i sin funktion genom politiska beslut och genom förändrade samhällsförhållanden.

Som alla nog vet är ATP ohållbart på sikt i sin nuvarande form, bl.a. för dess starka beroende av hög tillväxt. Det finns numera även osystematiska och icke önskvärda omfördelningseffekter, exempelvis från kvinnokollektivet till männen och från låginkomsttagare till dem med högre inkomster.

Pensionsberedningen gjorde mellan 1984 och 1990 en ingående penetration, men lyckades inte enas om förslag till nödvändiga förändringar. Pensionsarbetsgruppen bildades för att ta vid där Pensionsberedningen slutade och lägga fram förslag till förändringar av i första hand ålderspensionssystemet, så att det blir hållbart långt in i framtiden samt uppfyller ett flertal andra kriterier.

Det har varit mycket intressant och givande att få vara en av Pensionsarbetsgruppens parlamentariker. Det finns i gruppen ett imponerande kunskans liksom rik kreativitet och analytisk förmåga. Jag har haft förmånen att få koncentrera mig på att bevaka utfallet för olika grupper mot bakgrund av fördelningseffekter och samhällsekonomiskt ansvar.

Det har funnits en uppriktig önskan att komma fram till konsensus bland regeringspartierna och Socialdemokraternas representanter. Det behagliga samarbetsklimatet skall vi inte minst tacka ordföranden för.

Efter drygt två års merändels intensivt arbete är vi nu framme med förslag till ett ganska kraftigt förändrat ålderspensionssystem – det gäller både grundpensionen och tillägspensionen – som Socialdemokraterna och de fyra regeringspartierna är överens om.

Vi kristdemokrater har den uppfattningen, att förslaget i väsentliga delar är mycket bra och har stora förtjänster. Det finns mycket att peka på som ligger i linje med det som bl.a. vi eftersträvar, men taletiden medger inte annat än en kort uppräknin av några punkter.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Välfärdspolitik

Generellt gäller bl.a. att pensionsförslaget uppmuntrar till arbete. Samtidigt finns det en inbyggd flexibilitet, och det finns trygghet för alla.

Livsinkomsten som grund för pensionsnivån, pensionsberättigande barnår som även ger extra belöning om man lönearbetar under tiden samt möjligheten att dela pensionsrätt mellan makar har sammantaget bl.a. den effekten att den genomsnittliga pensionsnivån för kvinnor kommer närmare männens och att hemarbetet uppvärderas.

Garantinivån, där i motsats till vad som är fallet i dagens folkpension även låga pensionspoäng ger högre nivå än garantipensionen, och följsamhetsindexering som garanterar att pensionssystemet håller ger trygghet för ekonomiskt svaga grupper.

Premiereservinslaget – en inbyggd privatpensionsförsäkring kan man kalla det – årliga pensionsbesked på de totala pensionsrättigheterna samt flexibel pensionsålder bör hos många öka intresset för att planera sin ålderspension. Men för den som inte vill eller inte kan finns ett enkelt sätt att få förvaltning av premiereservpensionen på ett individuellt konto i AP-fonden.

Halv avgift över förmånstaket 7,5 basbelopp, vilket är en ren skatt, är en av punkterna i skissen "Ett kristdemokratiskt trygghetssystem". Det innebär bl.a. en omfördelning av pengar från dem med hög inkomst till ekonomiskt sämre ställda, exempelvis för utfyllnad till garantipensionsnivån.

Att göra osynliga skatter synliga och att i ökad utsträckning ta ut avgifter i stället för skatter är, som vi i kds ser det, önskvärda förändringar. Knappt något annat trygghetssystem är så väl lämpat för egenavgifter som allmänna ålderspensionen. Förslaget innebär att halva avgiften under förmånstaket 7,5 basbelopp successivt skall växlas från arbetsgivaravgift till egenavgift, vilken är avdragsgill, under resten av 90-talet.

Med bestörtning noteras nu att bl.a. SAF – Svenska Arbetsgivareföreningen – är tveksam till den konstruktionen. Man tror att arbetstagarna kanske inte får full kompensation. SAF har ju i många år pläderat för övergång från osynliga skatter till synliga skatter och till egenavgifter.

Från vår sida menar vi att förutsättningen är att löntagarna icke skall bli ekonomiskt lidande av växlingen. Om inte arbetsmarknadens parter kan klara det tekniska är det en möjlighet att återgå till – dvs. fortsätta med – arbetsgivaravgift. Det vore mycket synd att behöva göra detta.

Herr talman! Förhoppningen är att pensionsförslaget relativt oskadat överlever remissomgången, där starka parts- och särintressen lär göra sig hörda, och att riksdagen hinner fatta ett beslut i samförstånd före sommaren. Det skulle ge signaler om det politiska systemets förmåga att hantera svåra frågor och därmed öka tilltron till Sveriges framtid.

Anf. 158 JAN ANDERSSON (s):

Herr talman! Det är nu dags att göra bokslut för välfärdspolitiken efter två och ett halvt års borgerligt regeringsinnehav. Folkpartiet har genom socialminister Bengt Westerberg och biträdande socialminister Bo Könberg haft huvudansvaret för politiken. Det har varit en politik som dessa i ord ofta progressiva folkpartister fått utforma tillsammans med moderater och kds:are, vilkas syn på välfärden och välfärdssamhällets uppbyggnad i grunden är väsensskild från folkpartisternas.

Det framgick tydligt av dagens debatt, där Göte Jonsson som ett eko av chefsideologen inom Moderaterna, Hans Zetterberg, pratade om det lilla samhället och hur det skulle organiseras. Det framgick också klart av Karin Israelssons tal om grundskydd, som jag förutsätter att Bo Könberg inte kan instämma i. Detta är principiellt viktiga frågor när det gäller välfärdspolitik.

Den fråga man nu måste ställa sig är om det blev bättre för det svenska folket – för barnfamiljerna, för de äldre, för de handikappade och för de sjuka – under den borgerliga tiden. Har de upplevt det som en valfrihetsrevolution? En sådan utlovades ju av den borgerliga regeringen. Svaret är nej.

Jag förnekar visserligen inte att det har genomförts saker som har varit bra. ÅDEL-reformen, handikappreformen och vårdgarantin är alla sådana exempel. Men alla dessa goda reformer initierades redan på den socialdemokratiska tiden och är alls inte frukter av något borgerligt nytänkande.

Jämsides med dessa reformer har vi fått en utveckling som innebär att barngrupperna på dagis har blivit större, samtidigt som avgifterna kraftigt har höjts. Möjligheterna för äldre och handikappade att t.ex. få färdtjänst har försämrats, samtidigt som taxorna också där har höjts väsentligt. Allt fler av de äldre som bor i särskilda boendeformer har fått en levnadsstandard som ligger under den s.k. socialbidragsnormen. Detta har inte ökat valfriheten.

Regeringen har på sjukvårdens område genomfört ett centralistiskt hussläkarsystem som skär rätt igenom primärvården och förhindrar att sjukvårdshuvudmännen organiserar primärvården utifrån de behov som finns i respektive landsting eller kommun. Den fria etableringsrätten för specialistläkare tar också bort möjligheterna att prioritera för dem som har det demokratiska ansvaret för den regionala och lokala sjukvården.

Inom socialtjänstens område är det mest synbara och allvarliga att kostnaderna för socialbidrag rusat i höjden. Orsaken till detta vet vi alla. I borgerlighetens Sverige kan en stor del av befolkningen inte längre försörja sig på arbete på grund av den ekonomiska politik som förs. Följden av de ökade socialbidragskostnaderna är, förutom en väsentligt minskad valfrihet för de enskilda individerna, att möjligheterna att satsa på vård och omsorg för barn, äldre och handikappade försämrats när det ekonomiska utrymmet har krympt ute i kommunerna.

Herr talman! Vi socialdemokrater önskar en annan politik. Vi vill förbättra boendet och öka tillgängligheten för äldre och handikappade. Trots Folkpartiets tal om eget rum i långvården händer inte särskilt mycket på det området. Fortfarande är 60 % av dem som bor i särskilda boendeformer utan kök. Fortfarande är tillgängligheten i en stor del av vårt bostadsbistånd bristfällig. Därför vill vi satsa på ett ROT-program som förbättrar boendestandarden och ökar tillgängligheten för äldre och handikappade. Vad vill regeringen?

Vi vill också stoppa avskedanden av personal inom vård och omsorg. Det finns inte för mycket folk – varken nu eller i den framtid vi kan se – inom vården och omsorgen av de äldre. Vad vill regeringen?

Vi vill analysera och vidta åtgärder på grund av det faktum att klasskillnaderna ökar inom hemtjänsten. Lågutbildade och kvinnor får allt mindre

hjälp, medan de mer välbeställda får en större andel av hemtjänsten. Detta borde oroa Socialdepartementet, men ännu har vi inte hört ett knyst. Tar man problemet på allvar?

Vi vill förbättra för äldre invandrare. De blir allt fler, och de får inte den hjälp som de borde få. Inom äldreomsorgen finns det gott om personal med invandrarbakgrund, men de används oftast inte i arbete med omsorgen av äldre invandrare. Vad planerar regeringen för de äldre invandrarna?

Vi vill förbättra förhållandena för de anhöriga. De gör och har länge gjort en stor insats inom äldreomsorgen. När hjälpen minskat under senare år har de fått ta ett allt större, och ibland ett alltför stort, ansvar. De har slitits ut. Det har medfört att samhället i stället har fått ta hela ansvaret. Det har inte varit bra socialt. Det har inte varit bra ekonomiskt. Vad ämnar regeringen göra?

Vi vill införa en handikappombudsman. Det skall inte vara en ombudsman som bara får en opinionsbildande uppgift, vilket det ryktas om att regeringen kommer att föreslå. Det sköter handikapprörelsen bra själv. Vi vill, precis som Handikapputredningen, ha en processförande ombudsman. Därför bör en lag mot diskriminering av handikappade i arbetslivet införas samtidigt som ombudsmannafunktionen inrättas. Har biträdande socialministern samma uppfattning?

Vi vill förbättra funktionshinderens möjligheter att resa. Hela resekedjan, från dörr till dörr, måste åtgärdas.

Vi vill nu när byggmarknaden ser ut som den gör utnyttja tillfället och genomföra en ordentlig allergisanering av skolor och daghem.

Vi vill ändra reglerna för förtidspension i den meningen att ideellt arbete inte skall minska pensionen. Vilka åtgärder planerar regeringen?

Herr talman! Vi socialdemokrater värnar om den generella välfärdspolitiken. Vi vill också ha en rättvis politik som innebär att de mest välbeställda får avstå från skattesänkningar för att vi skall kunna ha en god vård och omsorg för barn, äldre och handikappade. Det är den avgörande skillnaden mellan vår och regeringens politik.

Anf. 159 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! När man lyssnar på Jan Andersson har man svårt att tro att han diskuterar en period då vi har gått igenom den värsta ekonomiska krisen på två generationer eller sex årtionden. Under den perioden har regeringen genomfört handikappreformen. Jag förnekar inte att den förbereddes i utredningsarbete under den föregående regeringen.

Under den perioden har ÄDEL-reformen genomförts. Jag förnekar inte att den socialdemokratiska regeringen i hög grad var inblandad i den. Men de två bästa inslagen i ÄDEL-reformen – om man får tro Socialstyrelsens utvärdering nu i höstas – nämligen betalningsansvaret för de medicinskt färdigbehandlade respektive stimulansbidragen, var i hög grad tillägg som kom med i ÄDEL-reformen beroende på motioner från ett mig närstående parti.

Det föreföll som om Jan Andersson skulle lägga något slags socialdemokratiskt anspråk på reformen. Jag vill påminna om det gamla spanska ordspråket om att segern har tusen fäder, medan nederlagen brukar vara föräldralösa.

Socialdemokraterna hoppade på vårdgarantin som allra sista parti någon

gång på våren 1991 och sade i praktiken ja till en motion från ett mig närstående parti. Dessförinnan hade man från Moderata samlingspartiet bedrivit ett arbete på den punkten.

Jan Andersson frågade vad som har blivit bättre. Han nämnde några saker själv. Till detta kan man lägga sådana saker som att pensionärernas ekonomiska läge har påverkats positivt – framför allt för dem som har det svårt. Antalet pensionärer som behöver det särskilda kommunala bostadstillägget har, som jag nämnde tidigare, på ett år minskat från drygt 40 000 till ca 12 000. Så kan man gå igenom område efter område.

Anf. 160 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Bo Könberg bekräftar det jag sade. De saker som har varit bra under den borgerliga tiden – jag förnekar inte att det finns sådana – nämligen ÄDEL-reformen, vårdgarantin och handikappreformen, var saker som förbereddes redan under den socialdemokratiska tiden.

När det t.ex. gäller ÄDEL-reformen fanns inte Göte Jonsson och hans parti med och inte Karin Israelsson och hennes parti. De gick emot ÄDEL-reformen. I dag ställer de upp när de ser det huvudsakligen positiva resultatet, med då var de emot.

Utvecklingen vad gäller pensionärernas levnadsstandard är inte alldeles entydig. Är Bo Könberg helt omedveten om den situation som har skapats vad gäller de särskilda boendeformerna genom de avgiftshöjningar som har skett? De innebär att en väldigt stor del av de personer som bor i särskilda boendeformer nu lever under socialbidragsnormen. Man kan tro att Bo Könberg tycker att detta är tillfredsställande. Vi socialdemokrater tycker inte det.

Bo Könberg kan väl inte vara omedveten om de taxehöjningar som har skett inom t.ex. färdtjänst, hemtjänst, barnomsorg, vilka har försämrat valfriheten och möjligheterna.

Färdtjänsten minskas, trots att antalet äldre ökar. Det beror bl.a. på att man ibland har infört begränsningar och ibland höjt taxorna mycket kraftigt. Låtsas inte Bo Könberg om den verklighet som faktiskt finns och som regeringen indirekt är ansvarig för?

Anf. 161 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag noterar att Jan Andersson på intet sätt kommenterade mitt påstående om att de två punkter som fick de bästa recensionerna av Socialstyrelsen i höstas var sådana som lagts till tack vare motioner från ett mig närstående parti.

Jag noterar också att han bara höjer rösten i fråga om operationsgarantin i stället för att kommentera mitt påstående om att det var Socialdemokraterna som anslöt sig till borgerliga förslag på den punkten. Jag tycker att hans tystnad på den punkten var talande.

Anf. 162 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är sant att det var ett givande och tagande i samband med ÄDEL-reformen. Det är också sant att det fanns ett par folktoppartistiska

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Välfärdspolitik

motioner som bifölls under det samarbete som pågick mellan oss socialdemokrater och folkpartister.

Men i inledningsskedet, när vi började diskussionerna, hade inte Folkpartiet en enda ny krona till ÄDEL-reformen, Bo Könberg! Det var vi socialdemokrater som drev igenom de 5,5 miljarder som skulle ge stimulans. De har i allra högsta grad bidragit till de positiva resultaten när det gäller boendeformer för äldre. Så ser faktiskt verkligheten ut, Bo Könberg!

Anf. 163 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Den här debatten är litet märklig. Jan Andersson sade att Socialdemokraterna på en rad punkter har lagt fram förslag som sedan fullföljts.

Jag var mycket engagerad i sjukvårdsdebatten under 1980-talet och samlade på mig mycket material. Här har jag ett par pressklipp från mitten av 1980-talet: Hjärtpatienter dör i väntan på diagnos. Jag åkte till England för att förlänga livet. De gamla fick låna för att få höftlederna opererade.

Gertrud Sigurdson, som var sjukvårdsminister då, föreslog en rikskö för att lösa problemen. Alla skulle samlas i en rikskö i t.ex. Stockholm. Vi moderater sade nej till detta tillsammans med de övriga borgerliga partierna. Det blev ingen rikskö.

År 1986 motionerade vi om en vårdgaranti i stället för en rikskö. Socialdemokraterna sade kontinuerligt nej till det under många år, fram till dess att man slutligen gav med sig. Det är sanningen om vårdgarantin. Om vi inte hade fått en borgerlig regering tror jag heller inte att vi hade fått en vårdgaranti.

Det är riktigt att vi moderater hade en annan uppfattning när det gäller ÄDEL-reformen. Vi ville att hela primärvården skulle föras över till kommunerna. Jag tror fortfarande att det hade varit bättre. Det är intressant när Jan Andersson läser upp sin vilja: Vi vill, vi vill, vi vill. Jag kan bara kommentera detta på följande sätt:

När ni socialdemokrater kunde, så ville ni inte. Nu vill ni, när ni inte kan. Det är kanske detta som ligger bakom det socialdemokratiska begreppet politik är att vilja.

Anf. 164 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Politik är att vilja och att kunna. Vi kan ta vilket område Göte Jonsson vill och jämföra de resultat som vi uppnådde under 80-talet med de resultat som har kommit nu.

Vad har hänt inom hemtjänsten? För första gången minskar nu mängden hemtjänst för personer över 80 år. Dessutom har klasskillnader uppstått inom äldreomsorgen. Det är de mest välbeställda som behåller sin andel, medan lågutbildade och kvinnor får en minskad andel. Jag förstår att Göte Jonsson, med sin politiska hemvist, tycker att det är bra. Sådan är verkligheten, men vi socialdemokrater kan aldrig acceptera den.

Jag vill också ta upp familjernas valfrihet med vårdnadsbidrag, något som Göte Jonsson nämnde i sitt tidigare anförande.

Vilken möjlighet har den ensamstående mamman eller de familjer som har låga eller normala inkomster att få ut någonting av vårdnadsbidraget?

Ingen alls! Det går till ökade avgifter för barnomsorgen. Dessutom får de vara med och finansiera resten. Det är en nettokostnad på mellan två och tre miljarder som de får vara med och betala. Det är valfrihet i moderat tappning, och den känner vi alltför väl.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 165 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jan Andersson har fel när han analyserar vårdnadsbidraget och valfriheten för den ensamstående mamman.

Visst får den ensamstående mamman en ökad valfrihet genom vårdnadsbidraget! Om hon nu är hänvisad enbart till kommunal barnomsorg, som i dag får statligt och samhälleligt stöd, men anser att det vore bättre med en annan form av barnomsorg – då får hon stöd och hjälp.

Men om hon vill ha kvar den barnomsorg som hon har, innebär vårdnadsbidraget ingen förändring för henne. Inte minskar valfriheten därför att hon har möjlighet att byta barnomsorg med hjälp av vårdnadsbidraget? Hon får större möjlighet att göra det. Helt klart är detta positivt också för den ensamstående mamman.

Jan Andersson sade att allting har blivit sämre, men det har det inte. Jag pekade ju på den som fick åka till England för att förlänga sitt liv. Tack vare vårdgarantin har köerna betats av. Det har inte blivit sämre.

Titta på de särskilda boendeformerna! Under slutet av 1980-talet minskade antalet särskilda boendeformer för äldre. År 1991 – 1992 ökade antalet platser med 7 500. Enligt statistiken från 1992 till 1995 beräknas en nettoökning på 15 000 lägenheter i särskilda boendeformer. Det är ju positiva besked vi kommer med!

Det finns också negativa problem som beror på de ekonomiska svårigheter som finns i olika sammanhang. Men förstora inte upp problemen utan se i stället positivt på den framtid som kan lösa problemen!

Anf. 166 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det var intressant att Göte Jonsson tog upp frågan om de särskilda boendeformerna och den ökning av dessa som har skett. Det hade varit intressant om Göte Jonsson också hade gett mig en motivering till varför Moderaterna gick emot detta. Ni var ju inte med på båten. Ni var inte med om de stimulansbidrag och den förändring som gällde ÄDEL-reformen.

Det faktum att de medicinskt färdigbehandlade har minskat och det faktum att antalet särskilda boendeformer har ökat är ju en följd av ÄDEL-reformen – dels av stimulansbidraget, dels av kommunernas betalningsansvar. Det har gjort att incitamenten för att bygga särskilda boendeformer har ökat.

Det är inte alls så, Göte Jonsson, att valfriheten kommer att öka för de lågavlönade eller för de ensamstående kvinnorna. De kommer inte att få ut någonting av vårdnadsbidraget utan kommer bara att bli betalare. Det är en ojämlig reform som motverkar jämställdheten, och det är en orättvis reform. Det finns en massa människor som inte får ut någonting ekonomiskt av reformen.

Välfärdspolitik

Anf. 167 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Jan Andersson tycks vara dåligt påläst när det gäller Centerns förslag till grundtrygghetssystem. Om man vill skydda de svaga grupperna är just grundtryggheten det system man skall använda sig av. Där sker också en omfördelning till förmån för de sämst ställda.

Jan Andersson vill i alla sammanhang ta ifrån de rika och tror att man med de skatteintäkterna skulle kunna klara av hela den långa önskelista som han hade svårt att riktigt hinna med här. Det är alltså väldigt mycket som Jan Andersson vill göra, och det vore intressant att höra om det är fler i det socialdemokratiska partiet som ställer upp på den listan.

Mycket riktigt hade vi kritiska synpunkter på ÄDEL-reformen, och det har också visat sig att vi i Centern fick rätt. Vi efterlyste den medicinska kompetensen i kommunernas omsorg, och i dag ser vi att den brister i det avseendet. Den har inte utvecklats. Jag tror att en del av köerna som man ser på medicinklinikerna finns inom detta område, eftersom kommunerna inte har medicinsk kompetens att ta hand om sina äldre. Nu skall Socialstyrelsen se över detta, och jag är övertygad om att man kommer att finna lösningar.

Det är inte personalkaderns storlek som avgör vårdens innehåll, Jan Andersson. Jag har tjänstgjort inom sjukvården i många år, och jag har varit med under perioder när det har funnits oerhört mycket personal och patienterna inte har hunnits med. Jag har också varit med under perioder då det har varit litet personal och vi har haft en utmärkt omsorg. Men det finns gränser. Jag är inte alldeles säker på att en mängd personal löser sjukvårdens problem.

Anf. 168 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Nej, jag har inte sagt att det finns ett absolut samband mellan mycket personal och hög kvalitet på verksamheten. Det tror jag absolut inte att det finns. Men jag tror samtidigt inte att det är en riktig åtgärd att i dagens läge skicka ut folk i ren arbetslöshet och betala kontantstöd för dem. Jag tror att det är mycket bättre att använda dem inom vården och omsorgen – det är vår inställning inom socialdemokratien.

När det gäller frågan om grundtrygghet eller standardtrygghet skiljer sig våra uppfattningar totalt. På den punkten är såvitt jag förstår vi socialdemokrater ense med Bo Könberg och hans parti.

Jag tycker att Karin Israelsson skall titta på de länder – och de är inte få! – som har ett system med grundtrygghet. Det kan låta riktigt att bara satsa på en miniminivå och på dem som har det sämst ställt, men hur ser det ut i verkligheten i de länderna? Jo, där söker sig de mer välbeställda till privata lösningar och vänder sig ifrån det offentligt finansierade systemet, därför att det får ut så litet av det. Och då rämnar hela systemet.

Ni vill genomföra en omläggning av det svenska välfärdssystemet mot ett grundtrygghetssystem, och därför förvånar det mig faktiskt att ni har ställt upp på tjänstepensionsförslaget – det har ni ju faktiskt gjort. Ni förordar inte en grundpensionsmodell utan en pensionsmodell som bygger på inkomstbortfallsprincipen, och det hälsar jag med glädje. Det är emellertid inte i

linje med det som Karin Israelsson nu ger uttryck för i övrigt när det gäller välfärdspolitiken.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

Anf. 169 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Om Jan Andersson hade läst våra motioner om grundpensionen skulle han ha sett överensstämmelsen mellan de förslagen och det förslag som nu ligger. Det innebär att grundnivån i folkpensionen skall höjas, att man skall ta bort pensionstillskottet och lägga det ovanpå och att skatte-reglerna också ändras. Detta är helt i linje med Centerpartiets tidigare förslag. Det finns en solidaritet i detta, genom att det finns en avgiftsnivå för dem som tjänar över den nivå där man erhåller ersättningarna.

Vi har ett motsvarande förslag när det gäller arbetslöshetsersättningen. Alla finns med, och man utesluter inte några grupper. Det måste väl ändå vara eftersträvänsvärt att lyfta de många som har det sämst, att ha avtalsbundna försäkringar för de andra men att de själva skall stå för en större andel av den kostnaden.

Vi har möjlighet att återkomma till frågorna rörande sjukvården i ett senare sammanhang, när man har utvärderat vad som är på gång.

När jag lyssnar på Jan Andersson börjar jag emellertid undra vad som är viktigt i framtida social- och välfärdspolitik för Socialdemokraterna. Är det att riva upp en massa reformer, att börja om, att gå tillbaka till en stor offentlig sektor, till era tidigare ställningstaganden, från den tid då ni utgjorde ett betongparti som hindrade allt vad valfrihet och förändringsarbete hette, då konkurrens var något förbjudet och då staten stod för valet?

Anf. 170 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att jag har sagt att vi skall riva upp ett enda förslag. Jag har inte tagit de orden i min mun under den här debatten. Där- emot har jag pekat på en del brister i den politik som har förts under de här åren, sådant som jag är kritisk mot, och också en del som jag tycker är bra.

Våra uppfattningar om grundtrygghet och standardtrygghet skiljer sig åt. Jag har den klara uppfattningen att det visst finns en grundnivå i det pensionsförslag som ligger, som bygger på grundpension och pensionstillskott i dag. Det har vi aldrig ifrågasatt. Men sedan bygger resten, liksom inom övriga socialförsäkringar, på livsinkomsten, relaterad till den standard som in- dividerna har haft under förvärvsarbetet. Detta är vad jag menar med stan- dardtrygghet. Om Centern tycker att det är riktigt, då är vi överens. Jag har emellertid uppfattat att Centern har en helt annan syn på hur vi skall bygga upp vårt socialförsäkringssystem, att Centern förordar en grundtrygghets- modell.

Anf. 171 LENNART ROHDIN (fp):

Herr talman! I regeringsförklaringen den 4 oktober 1991 uttalade den ny- tillträdde regeringen följande: "Att ge bättre förutsättningar för trygga fa- miljer och för barnens uppväxt och omvårdnad i vårt moderna samhälle är en av de allra viktigaste uppgifterna för framtiden."

Den fortsatte: "Familjepolitiken skall underlätta för föräldrarna att själva välja den vård och fostran av barnen och den arbetsfördelning som passar

*Allmänpolitisk
debatt*

Välfärdspolitik

dem och barnen bäst. Det innebär, att familjepolitiken skall främja både valfrihet och jämställdhet mellan kvinnor och män. Den som väljer att förvärvs-arbeta skall ha ekonomiskt utbyte av detta. En ny familjepolitik syftar till att ge ökad valfrihet för småbarnsföräldrar, att ge en möjlighet för mer tid åt barnen.”

Regeringen lägger nu inom kort fram dels en proposition om införande av vårdnadsbidrag, dels en proposition om jämställdhet, med bl.a. förslag om en s.k. pappamånad. Därmed fullföljs den reformering av familjepolitiken som utlovats och som har gett barnfamiljerna i vårt land en ökad valfrihet på det kanske viktigaste området, nämligen hur vi ordnar vård och omsorg åt våra barn, särskilt under de viktiga första sju åren innan de börjar i skolan.

Herr talman! I debatten om familjepolitiken kommer starka känslor och ett starkt engagemang i dagen. Det visar på hur viktig frågan om våra barns uppväxt och omvårdnad är för oss alla. Men här finns också väldigt många starka värderingar om hur man skulle vilja att barnfamiljer formar denna känsliga och mödosamma tid och inte minst hur vi inte önskar se det. Det är starka ideologiska övertygelser.

Därför är kritiken stark på sina håll mot barnomsorg utanför hemmet. Därför är den stark mot barnomsorg i offentlig regi.

Därför är kritiken stark, fast från andra hållet, mot barnomsorg i annat än offentlig regi.

Därför är kritiken stark på sina håll mot hur föräldraförsäkringen är utformad.

Därför är kritiken stark från andra hållet mot tanken på vårdnadsbidrag. Och slutligen: Därför är kritiken stark mot tanken på en pappamånad.

Av ideologiska skäl kan många tydligen bara acceptera *en* familjepolitik, som entydigt leder i *en* riktning. Från liberal utgångspunkt kan det däremot inte vara tal om att bestämma *en* form som är den *enda* riktiga för varje barnfamilj.

En familjepolitik för valfrihet måste ta sin utgångspunkt i att vi människor är olika och att omständigheterna för vår tillvaro också förändras. En familjepolitik för valfrihet ger varje familj största möjliga valfrihet att utforma hur just den vill ha det. En familjepolitik för valfrihet innehåller därför:

- * god barnomsorg av olika utformning, med såväl
 - lagstiftad barnomsorgsgaranti som
 - valfrihet i val av barnomsorgsform,
- * vårdnadsbidrag för småbarnsföräldrar,
- * föräldraförsäkring och
- * pappamånad.

Herr talman! Livet är fullt av konflikter, konflikter som man inte kan undanröja men som det gäller att lära sig hantera och leva med, konflikter där det gäller för den enskilde att välja, så att man får en lämplig avvägning mellan för- och nackdelar.

Det finns därför inget enkelt sätt att för alla på lika sätt forma avvägningen mellan rollen som småbarnsförälder och att verka i yrkeslivet. Det måste den enskilda familjen göra själv. Vår uppgift är att ge den möjlighet till detta.

Visst föreligger det en konflikt mellan att vara småbarnsförälder och att

fullt ut förverkliga jämställdhet, särskilt om det skall ske samtidigt. Att förneka den konflikten är uppriktigt sagt inte möjligt. Och visst skulle ett kraftigt tilltaget vårdnadsbidrag, särskilt om det var huvudinslaget i samhällets familjepolitik, kunna bidra till att särskilt småbarnsmammor känner sig tvingade att stanna hemma, och det skulle därmed vara ett hot mot jämställdhet.

Men för de småbarnsföräldrar som önskar göra en annan avvägning mellan att förvärvsarbeta och att vara hemma viss tid med sina små barn, är det en mycket stor uppoffring ekonomiskt i dag – även om många kan anse den uppoffringen vara värd priset.

Det kan därför inte vara orimligt med ett vårdnadsbidrag av den omfattning som aviseras i propositionen. Det är inget stort hot mot jämställdheten men ett bidrag till ökad valfrihet. Det är god liberal politik.

Herr talman! På samma sätt vänder jag mig mot uppfattningen att förslaget att en månad i föräldraförsäkringen reserverad för pappan skulle vara ett ingrepp i familjernas valfrihet, att den skulle vara ett tvång, ett intrång i familjernas frihet.

Var och en av oss småbarnspappor som haft förmånen att få vara pappaledig med sina små, kan vittna om vilken betydelse det haft för hans egen utveckling som hel människa men framför allt i förhållandet till sina barn. De 13 månader som jag själv var hemma med min äldsta dotter vill jag inte byta mot någon annan period av mitt liv. Jag önskar fler pappor och deras barn den förmånen.

Var och en av oss som följer debatten om vilka svårigheter unga kvinnor har på arbetsmarknaden, ja, redan att komma in på den, förstår vilket tryck som väldigt många unga män utsätts för av såväl arbetsledning som arbetskamrater om de överväger att ta ut pappaledighet. Ledighet tar en man i 90-talets Sverige fortfarande bara ut för semester, sjukdom, fackliga förtroendeuppdrag eller älgjakt – inte för att vårda sitt eget barn.

Pappamånaden är ett utmärkt försök att öka småbarnspappornas valfrihet. Barn behöver både pappa och mamma. Föräldraförsäkring är inget tvång, utan ett erbjudande. Pappamånad är inte heller ett tvång, utan ett erbjudande.

Herr talman! Familjer kan vara olika eller göra olika val och prioriteringar. Samma familj kan göra olika val vid olika tidpunkter i familjens liv. Olika barn i samma familj kan ha olika förutsättningar. De allra flesta föräldrar tror sig själva om att kunna göra rätt val. Det tror också vi i Folkpartiet liberalerna dem om att kunna göra.

Anf. 172 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag håller med om mycket av det som Lennart Rohdin har sagt, och jag har också upplevt att Folkpartiet och Socialdemokraterna på familjepolitikens område ligger väldigt nära varandra. Det gäller t.ex. det sista som Lennart Rohdin tar upp, om en pappamånad. På den punkten är vi helt överens. Det är viktigt att vi får en trendförändring när det gäller pappornas möjligheter att vara hemma hos sina barn när de är små.

Däremot förvånar det mig att Lennart Rohdin visar en sådan entusiasm för vårdnadsbidraget. Det är utan tvivel så – jag har uppfattat det så – att

detta är något som Folkpartiet egentligen inte vill, men man har, som man ju får lov att göra i en koalitionsregering, fått ge efter på den punkten. Med denna eller vilken annan konstruktion som helst på vårdnadsbidraget kan man nämligen inte hävda att det skulle öka jämställdheten. Folkpartiet har fått föreslå pappamånaden för att i någon mån kompensera för de förluster man gör för jämställdheten genom vårdnadsbidraget.

Som jag tidigare har sagt ökar vårdnadsbidraget heller inte valfriheten. För de allra flesta med normala inkomster och för alla ensamstående kommer det att innebära att vårdnadsbidraget skall betalas med ökade taxor.

Dessutom, och kanske allra viktigast: Den ekonomiska situationen i det här landet innebär att vi inte har råd att satsa på en sådan här onödig reform, som kostar 2 miljarder, när vi samtidigt har ett budgetunderskott på uppemot 200 miljarder.

Anf. 173 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Herr talman! Det är en missuppfattning att inte Folkpartiet liberalerna skulle ha frågan om vårdnadsbidrag i sitt familjepolitiska program sedan åttio-skillinga år tillbaka. Vad det handlar om är att vårdnadsbidrag inte kan vara den enda formen av familjepolitik. Vad jag försökte säga i mitt anförande var just att eftersom människor, familjer och barn är olika, passar inte varje enskilt inslag i familjepolitiken varje individ lika bra.

Vi är för barnomsorg, och vi är för lagstadgad barnomsorgsgaranti, men detta är inte lösningen för alla, detta ökar inte valfriheten för alla, även om den ökar valfriheten för väldigt många.

Vi är för föräldraförsäkringen och beklagar att man på grund av det statsfinansiella läget är tvungen att sänka ersättningsnivån. Den är bra, och den ökar valfriheten för många, men inte för alla.

Vi är för en pappamånad, som jag nämnde i mitt anförande. Men inte heller den är något som kommer att gälla för exakt alla.

Vi är också för ett vårdnadsbidrag i den form som nu har aviserats, eftersom också detta passar några.

Det är dessa olika inslag sammantaget som gör att flest människor, flest familjer och flest föräldrar får möjlighet att välja det som passar dem bäst. Varje enskilt inslag ökar inte valfriheten för varje enskild individ, men det är summan som gör att valfriheten ökar för de flesta.

Anf. 174 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är ett understatement att säga att vårdnadsbidraget inte ökar valfriheten för alla. Man kanske skulle fråga för vilka den ökar valfriheten. Är det de ensamstående mammorna som kommer att få en ökad valfrihet på grund av vårdnadsbidraget? Är det de med normala och låga inkomster som kommer att kunna vara hemma för 2 000 kr i månaden? Kommer det att vara möjligt? Nej! Skall Lennart Rohdin vara allvarlig så får han lov att säga att det rör sig om familjer där den ena parten har en väldigt god inkomst och där man redan i dag har möjlighet att låta den andra parten vara hemma. Dessa familjer får ett tillskott på 2 000 kr i månaden.

I detta ekonomiska läge frågar jag mig: Är det angeläget att öka valfriheten för just dessa människor? Det sker faktiskt på de andra människornas

bekostnad. Det är inga pengar som kommer regnande uppifrån. Reformen måste bekostas.

Om ni hade använt pengarna på något annat, t.ex. givit kommunerna dessa 2-3 miljarder för att de skulle kunna förbättra veksamheten på daghemmen eller inom barnomsorgen totalt sett, så hade det varit en oerhört mycket angelägnare reform än att öka valfriheten för den här gruppen, som redan i dag har en stor valfrihet.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Välfärdspolitik

Anf. 175 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Herr talman! Jan Andersson vet mycket väl att de inslag i familjepolitiken som vi haft hittills inte har passat varje familj. När den här regeringen föreslår en utbyggnad av familjepolitiken så är det för att öka valfriheten för de människor för vilka den hittillsvarande samlingen av åtgärder inte har passat särskilt bra.

När Jan Andersson talar om dem som har det bättre eller sämre ställt ekonomiskt vet han mycket väl att utnyttjandet av den kommunala barnomsorgen är något som framför allt de välbeställda har varit duktiga på.

Jag förstår Jan Anderssons hetta och engagemang. De människor som i dag inte kan utnyttja exempelvis barnomsorgen och för vilka vårdnadsbidrag innebär en ökad valfrihet, tillhör i många fall de väljargrupper Jan Andersson vänder sig till. Det finns knappast någon fråga där socialdemokraterna, både bland sina väljargrupper och bland sina egna aktiva, har så många som har så svårt att förstå socialdemokraternas oförmåga att öka valfriheten för fler människor.

Slutligen, när det gäller finansieringen: Det är riktigt att också detta kostar något. Det är en liten del i den samlade familjepolitiken. Det är en investering i de barn som i dag inte får del av den familjepolitik vi har haft.

Socialdemokraterna är inte speciellt ängsliga för att slänga ut väsentligt fler miljarder på investeringar i gator och vägar. Det kan finnas anledning att satsa ett par miljarder även på investeringar i våra barn.

Anf. 176 ROSA ÖSTH (c):

Fru talman! Det brukar ibland sägas att omsorgen och tryggheten för de äldre är en bra värdemätare på ett lands välfärd. I Sverige har vi en god tradition att försvara, där vi i stort sett varit överens om att insatserna för de äldre skall vara högt prioriterade. Jag har inte hört att någon har en annan avsikt nu heller.

Ändå finns en del faktorer som inger oro. Om de larmrapporter som presenteras i massmedierna skulle spegla den enda och riktiga bilden, då skulle vi vara verkligt illa ute. Men riktigt så är det inte. Tvärtom står det klart att sådana rapporter ofta baseras på ett mycket ytligt betraktande och inte ser problemets kärna. Den slutsats som dras kan i förstone förefalla vällovlig, men kan, om den leder till beslut, ge helt oönskad effekt. Å andra sidan kan det ofta betyda att det finns särskild anledning att se över förhållandena. Av flera skäl tror jag att vi har en sådan situation nu.

Vi har under ett antal år genomfört en rad genomgripande förändringar på vårdområdet. Alla dessa har inte riktigt hunnit sätta sig än. Jag kan börja med ÄDEL-reformen som har inneburit en mycket omfattande omställning

för både vårdtagare och personal, och som ännu inte är avslutad. Jag skall inte värdera den, bara konstatera några saker. Det har genom uppföljningar kunnat klarläggas att rehabiliteringsinsatserna för äldre i många fall hamnat mellan stolarna, dvs. mellan huvudmännen. Det fanns farhågor för detta redan före reformen. När det nu konstateras är det sagt från regeringen att detta är en fråga som måste göras upp mellan kommunförbunden. Jag hoppas att det skall visa sig vara tillräckligt. För riksdagen som har beslutat att införa reformen är det utomordentligt viktigt att det mycket snart kan visas att den här frågan får en bra lösning. Rehabiliteringsinsatserna betyder så enormt mycket för så många, inte minst när det gäller den vardagliga livsföringen.

Ett annat ganska självklart konstaterande är att man har en annorlunda vårdkultur i kommunerna än i landstingen. Det sätter naturligtvis sin prägel på verksamheten på gott och ont. På sjukhemmet där doktorn tidigare gick sina regelbundna ronder är det nu den enskilde boende som har att avgöra om han eller hon skall ta sig till sin husläkare.

Det är naturligtvis nödvändigt att man hittar bra vägar för att nödvändiga sjukvårdsinsatser inte skall bli eftersatta.

I anslutning till ÄDEL-reformen har det också getts möjligheter till annan avgiftssättning i de särskilda boendeformerna. Boende på sjukhem har jämförts med boende på ålderdomshem. Det brukar framhållas som en rättvisereform, och jag håller med om att det tidigare var alltför stora skillnader mellan avgifterna i de olika formerna. Det var nödvändigt med en förändring. Men för att förändringen skall kunna bli rättvis är det viktigt att man går varsamt fram. När vi genom riksdagsbeslutet öppnade möjligheten för det nya systemet, efterlyste vi från socialutskottet ett förtydligande av boendebegreppet. För nog är det en himmelsvid skillnad att bo i ett eget rum på ett ålderdomshem, helt möblerat med egna möbler, och att bo i en säng på ett flerbäddsrumsrum på ett sjukhem. Den skillnaden borde avspeglas i avgiftssättningen. Det är inte minst en etisk fråga.

I en del fall har man lyckats bra, i andra inte. Den rapport Socialstyrelsen tagit fram på regeringens uppdrag visar bland andra intressanta uppgifter att man på någon ort i månadshyra för en säng på ett flerbäddsrumsrum får betala 2 281 kr, sedan tillkommer avgifter för kost och service. Möjlighet till kommunalt bostadstillägg finns.

Ser man på andra förändringar på sjukvårdsområdet gäller det också i hög grad de äldre, därför att sjukvården till mycket stor del består av äldreomsorg. Det är ju ganska välkända reformer, som också nämnts här tidigare. Husläkarreformen kräver större eller mindre omstruktureringar i organisationen och är än så länge i sin linda. Den fria etableringen av specialister är en annan. Vi hade tidigare en chefsöverläkarereform, vårdgaranti, handikappreformen m.m.

Vi har också två pågående stora utredningar om hälso- och sjukvårdens organisation och finansiering och omprioriteringar inom sjukvården. Det är klart att de diskussioner som pågår där och de rapporter som kommer därifrån påverkar alla dem som är knutna till vården. Det gäller politiker och administratörer, men i allra högsta grad också personalen. Det sprids både oro och förhoppningar, men opåverkad är man inte.

Allt detta förändringsarbete, som i sig kan vara riktigt bra, skall ske i en tid när det krävs stora besparingar, när kraven på rationalisering och effektivare verksamhet är ytterst påtagliga, och när de nya modellerna för att åstadkomma detta är många och ofta skiftande. Kort sagt: någon riktig arbetsro har man inte på länge haft inom hälso- och sjukvården. Jag tror att det är tid för det nu.

Men jag vill gå tillbaka till min inledning, till larmrapporterna och till de ibland förenklade slutsatserna. Det är förmodligen riktigt att det i en del fall fattas platser inom akutsjukvården, men jag tror inte alls att det är hela sanningen. Jag tycker därför att det hedrar sjukvårdsministern att han har beslutat att se över problematiken ur ett bredare perspektiv. Jag hoppas att man i den översynen beaktar de faktorer som jag har nämnt och som i slutändan på olika sätt påverkar situationen för den enskilde, för patienten, vars intresse det i själva verket handlar om, och att man inte minst ser till intresset för den äldre, den ofta försynte patienten som så lätt kommer bort i den mest uppskruvade debatten.

Anf. 177 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag tycker att de frågor Rosa Östh tog upp väl förtjänar en diskussion. Jag skall bidra med några kommentarer till några av de punkter hon tog upp.

Vad gäller den översyn regeringen i dag har beslutat om, så kommer den att handla om flera av de faktorer Rosa Östh tog upp. En av dem handlar om att Socialstyrelsens utvärdering i höstas pekar på att rehabiliteringsfrågorna inte har funnit sin rätta plats. Det är knappast så att det skulle vara sämre än före ÄDEL-reformen. Problemet är att det inte har blivit tillräckligt mycket bättre. Framför allt beror det på att huvudmännen inte har klarat ut respektive ansvarsområden.

Vidare har vi frågan om sjukhemsavgifterna. Jag tycker att det är en förändring i rätt riktning att det blir likartade villkor för de olika boendeformerna. Dock finns det anledning att hålla ögonen öppna på flera punkter. Jag har nämnt i olika sammanhang två punkter som jag tycker är speciellt viktiga. Den ena är att ta hänsyn vid avgiftssättningen om det finns en maka eller make kvar i det vanliga boendet. Oftast är det fråga om en äldre kvinna med låg pension som är kvar medan maken hamnar på sjukhem. Där finns det på flera ställen exempel på att rimliga hänsyn inte har tagits. Vidare handlar det om att beakta standardskillnader i boendet. Både propositionen och utskottet anförde detta.

Tyvärr har en femtedel av landets kommuner – 40–50 kommuner – inte differentierat sina avgifter. De tar ut samma avgift oavsett om patienten har en egen bostad eller en säng på ett fyrbäddsrum. Det är förstås oacceptabelt. Detta kommer att framföras från socialministern i kontakter med Kommunförbundet. För min egen del kommer jag att i samband med att jag återkommer till riksdagen om KBT-reglerna för 1995 att föreslå åtgärder som jag tror kommer att leda till att detta blir avsevärt mer ovanligt.

Anf. 178 ROSA ÖSTH (c) replik:

Fru talman! Jag har ingen anledning att polemisera med sjukvårdsministern. Jag har förstått att vi är helt överens om att dessa faktorer skall ingå i

den översyn som skall göras. Jag hoppas naturligtvis att boendelalternativen och avgifterna kommer att så småningom hanteras på ett sätt som kan försvaras.

Jag kan ge ett exempel. På sjukhemmen finns i dag en avundsjuka hos dem som inte har tillgång till ett enskilt rum utan ligger kvar på flerbäddsrums. De har lätt kunnat konstatera att skillnaden i avgift inte alls står i överensstämmelse med skillnaden i standard. Den dag det finns en- eller tvåbäddsrums blir problemet inte så stort. Men det kommer att ta en avsevärd tid innan vi är där. Fram tills dess är det nödvändigt att göra denna översyn som sjukvårdsministern har initierat. Jag tackar för det.

Anf. 179 JAN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har bara en kort kommentar. Jag delar den uppfattning som Rosa Östh har i fråga om avgifterna. Vi var också principiellt för det förslag som lades fram. Men sedan hade vi vissa farhågor över vad som kunde hända. Det gällde bl.a. makes problem då den ena parten kommer i en särskild boendeform och dessutom hyressättningen i flerbäddsrums. Vi kunde därför inte biträda förslaget.

Tyvärr har vi sett att vi fick rätt i våra farhågor. Rosa Östh var faktiskt med i den majoritet som drev igenom förslaget.

Anf. 180 ROSA ÖSTH (c) replik:

Fru talman! Jag har inte tagit avstånd från det beslut jag har varit med om att driva fram. Men vi har alltid intresse av att följa upp beslut fattade i riksdagen. Det betonar vi ofta. Det gäller också beslut där socialutskottet har varit enigt. Vi vill naturligtvis se hur det hela kommer att te sig i praktiken.

Sjukvårdsministern och jag har konstaterat att detta är en fråga som kommer att ingå i en översyn som skall göras. Jag kan inte erinra mig att Socialdemokraterna hade något bättre förslag. Jag minns mycket väl den debatten. Man var överens om att inte behålla den tidigare avgiftssättningen där det var möjligt att så att säga tjäna och spara pengar på att bo på sjukhem jämfört med t.ex. ett ålderdomshem.

Anf. 181 JAN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Det är alldeles riktigt att det gamla systemet var ohållbart. Vi såg också det som skulle kunna hända och som nu har hänt. Det fanns en utredning som hade lagt fram ett förslag om ett högkostnadsskydd. Det fanns vidare kritik mot det förslaget. Det rörde både yngre funktionshindrade och äldre. Problemet var att det hela gällde grupper som inte hade samma levnadsvillkor. Det borde ha skapats ett högkostnadsskydd för enbart de äldre. Vi ville ha närmare utrett om det var möjligt att få ett bättre förslag på den punkten. Det var därför vi vid det tillfället motsatte oss att förslaget skulle genomföras. Det gällde inte frågan om att ta ut hyra på sjukhemmen när de blev en särskild boendeform. Vi tycker fortfarande att det är riktigt.

Anf. 182 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag hade tänkt att ställa en fråga till Jan Andersson som han delvis redan har besvarat. Vad var det socialdemokratiska alternativet?

Vi var överens i samband med ÄDEL-översynen att reglerna borde ha ändrats redan när ÄDEL-reformen trädde i kraft, dvs. den 1 januari 1992. Nu blev det inte så. I stället blev det ett ikraftträdande den 1 mars 1993. Om jag förstod Jan Anderssons senaste svar rätt hade det dröjt ytterligare om man hade gått på den socialdemokratiska linjen, dvs. en utredning eller någon form av uppskov.

Oavsett hur det var med detta, låt oss gemensamt se till att det system som vi alla tre som har deltagit i replikskiftet är för utformas på sådant sätt att vederbörlig hänsyn tas till maken och att det blir en vettig differentiering på den här punkten.

Jag vill ge en precisering till Rosa Östh. Den översyn som regeringen har fattat beslut om i dag handlar mer om vården. Frågan om avgifterna kommer vi att ta upp i andra och snabbare sammanhang. Jag räknar med att socialministern kommer att diskutera denna fråga redan denna månad med Kommunförbundet – på grundval av den goda utredning Socialstyrelsen gjorde i höstas. Utredningen visar tyvärr att en femtedel av kommunerna inte har gjort någon differentiering. Därför avser jag att återkomma till riksdagen i denna fråga redan inom någon månad i samband med regeringens förslag om KBT-regler för nästa år.

Anf. 183 ROSA ÖSTH (c) replik:

Fru talman! Jag hoppas ändå att resultaten av de olika översynerna kommer att vägas samman. Jag vidhåller att frågorna hör ihop och att de tillsammans bidrar till att skapa den oklara och ibland otillfredsställande situationen för framför allt de äldre. Jag hoppas att det inte är omöjligt att särskilt se över avgifterna i sammanhanget.

Anf. 184 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Fru talman! Den senaste tidens larmrapporter om de stora vårdbehov som trots allt finns på många platser i vårt land visar på att smärtgränsen är nådd för nedskärningarna inom vården. Det verkar som om man på en del håll redan har gått alldeles för långt. Vi kristdemokrater har tidigare på olika sätt varnat för att sparivern kan få som konsekvens att man inte ser verkligheten och de stora behov som faktiskt finns.

Därför utesluter vi inte att trots de senaste årens trender kan det behövas fler vårdplatser, då närmast vid medicin- och rehabiliteringsklinikerna, för att kunna upprätthålla den medicinska vårdnivån för framför allt de akut sjuka äldre. Det handlar om att ge en bra vård och samtidigt skapa rimliga förutsättningar för personalen att klara sina viktiga vårduppgifter.

Jag vill i likhet med Rosa Östh rikta ett tack till sjukvårdsministern som har uppmärksammat dessa frågor och nu på nytt har tagit initiativ till att låta Socialstyrelsen specialstudera de akuta sjukvårdsproblem som har kommit fram. Det visar ändå att man tar till sig av rapporternas innehåll.

Med utgångspunkt i den kunskap vi har kan vi se framför oss ett ökat och delvis förändrat vårdbehov i vårt land. Nya medicinska framsteg kommer att

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Välfärdspolitik

uppfylla vissa av dessa behov men också faktiskt skapa nya behov. Dessutom går det inte att trola bort siffror och dölja att antalet äldre blir allt fler under 90-talet.

Vårt ansvar att ge en god hälso- och sjukvård på lika villkor till alla oavsett ålder är en av grundpelarna i den svenska välfärden. Därför måste vi vara medvetna om vilka resurser vården kommer att kräva när vi vill bibehålla, och helst höja, den kvalitet som vi har i dag.

Fru talman! Det är naturligt att vi som har ett politiskt ansvar skall vara med och utveckla och förändra verksamheten. Detta är oerhört viktigt. Men ibland tenderar det att bli enbart trender när man skall göra neddragningar och förändra. Samtidigt som vi är medvetna om att arbetsbördan mellan olika enheter i vården fortfarande är mycket varierande gäller det att beakta sideeffekter när man gör förändringar.

Trots allt måste på vissa håll en utjämning ske genom omorganisation. Att bryta revirgränser mellan enheter och personalgrupper, inte minst under jourtid, är nödvändigt för att resurserna skall räcka till de akuta vårdbehoven. Vid sjukhem, ålderdomshem och servicehus bör det dessutom finnas kontrakterade läkare med övergripande ansvar samt god sjukvårdskompetens bland övrig personal för att upprätthålla en hög vårdkvalitet och trygghet för de äldre.

Vården är en hjärtefråga för oss. Det handlar i grunden om människovärde, respekt för livet och solidaritet med de svaga. Sjukvården skapar en ovärderlig trygghet i välfärden. Det är därför vi har förståelse för den upprördhet som många ger uttryck för när förslag om nedskärningar inom vården redovisas. Vi är medvetna om att landets ekonomiska situation är bekymmersam. Det måste vi ta ansvar för. Låt oss komma ihåg att även i ett svårt ekonomiskt läge finns det pengar, men det gäller att prioritera. Det, fru talman, tror jag blir en av det sena 1990-talets allra största frågor.

Till sist ett par ord när det gäller vårdnadsbidrag. Det är näst intill omöjligt att förklara det faktiska läget i fråga om vårdnadsbidraget för socialdemokraterna när de inte lyssnar på sakskalet. Vi har upprepade gånger sagt att ingen kommer att få det sämre; alla kommer att få en ökad valfrihet. Jag hoppas att – nu när vi har inlett det familjeår som FN har utlyst – Socialdemokraterna äntligen kan myndigförklara svenska familjer. I Socialdemokraternas Sverige är de omyndiga. De kan inte fatta beslut själva, de kan inte välja och de kan inte ta egna initiativ. Det är orätfärdigt. Jag hoppas och tror att Socialdemokraterna skall bättra sig på den punkten. Svenska familjer behöver få en ökad status. Ett vårdnadsbidrag är ett sätt att visa att man vill uppvärdera föräldra- och familjrollen.

Anf. 185 JAN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! När jag har rest med socialutskottet under de sex år jag har suttit i riksdagen är det ett område som man nästan undantagslöst prisat oss för ute i världen, och det är den svenska familjepolitiken. Den står fortfarande i särklass när vi jämför oss med andra länder.

Vårdnadsbidraget är en ny idé som ännu inte genomförts, tack och lov, och förhoppningsvis inte heller kommer att genomföras. Det kommer att minska jämställdheten och det kommer inte att öka valfriheten för dem som skulle

behöva en ökad valfrihet, nämligen ensamstående mödrar och människor med låga inkomster. De kommer att få betala för detta i form av höjda daghemsavgifter. De kommer naturligtvis också att få vara med och finansiera de två tre miljarder som ligger inbakade i budgetunderskottet. Det kommer de inte undan.

Det brukar sägas om oss politiker att vi har långt mellan ord och handling, dvs. mellan det vi säger och det vi gör. Jag delar inte den uppfattningen i allmänhet. Men om man lyssnade på kds i valrörelsen när det gällde frågan om vården och omsorgen om de äldre och ser på den verklighet som inträdde när kds fick ansvaret i landsting och kommuner runt om i landet och i riksdag och regering, finns det en avsevärd klyfta. Den måste Chatrine Pålsson vara medveten om. Jerzy Einhorn är medveten om den och tar konsekvenserna. Det borde andra kristdemokrater också göra. Sannolikt är det så att det förtroende kds en gång hade, framför allt för sin äldreomsorgspolitik, faller nu. Därmed faller också opinionssiffrorna för kds.

Anf. 186 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Fru talman! Det är helt riktigt som Jan Andersson säger, att Sverige har varit känt för att ha en god barnomsorg. Men vad vi har sett under åren, och inte minst de senaste åren, är att SIFO-undersökningar bland svenska föräldrar visar att man i hög grad vill ha ett vårdnadsbidrag. Det gäller unga familjer. Jag vill därför fråga Jan Andersson om han menar att dessa familjer inte är kompetenta att bedöma hur man vill ha det. Det är ju det man underkänner.

Detta handlar inte om jämställdhet, Jan Andersson. Det handlar om att man får ett erkännande att en familj är kompetent att bedöma hur man vill ordna sin barnomsorg och att man i någon mån får valfrihet att göra det. Jämställdhet för kvinnor är inte en socialdemokratisk tvångströja utan en frihet i familjen. När det gäller sjukvården och resurserna beklagar jag – det har jag gjort offentligt många gånger – att Socialdemokraterna smiter från sitt ansvar att delta i den parlamentariska grupp som tillsatts för att utreda sjukvårdens organisation och finansiering, nämligen HSU2000. Jag beklagar att Socialdemokraterna smiter från det ansvaret.

När det gäller Jerzy Einhorn, mig och övriga kristdemokrater vill jag säga att om Jan Andersson och hans parti får välja vill de inte ha några kristdemokrater här i riksdagen. Som väl är är det inte de som bestämmer det.

Anf. 187 JAN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag sade bara att Jerzy Einhorn har upptäckt den skillnad som fanns mellan ord och handling hos kristdemokraterna. Jag tror att flera märker det. Det kommer kds säkert att få känna av.

När det gäller frågan om vårdnadsbidrag och valfrihet undrar jag hur många ensamstående kvinnor som kan få den valfrihet som Chatrine Pålsson talar om, att i större utsträckning vara hemma hos sina barn för 2 000 kronor i månaden. Vilka familjer med normala inkomster kan göra det valet? De får betala de pengarna i ökade dagisavgifter, i all offentligt finansierad barnomsorg. Dessutom får de vara med och betala de två tre miljarder som inte

är finansierade. De måste ju också betalas. Det tror jag att Chatrine Pålsson är medveten om.

Valfriheten gäller de familjer där ena parten har en hög lön och den andra parten har möjlighet att vara hemma för en så låg summa som 2 000 kronor i månaden. Det rör sig inte om särskilt många familjer. Det rör sig om välbeställda familjer. Är det dem som vi skall använda två tre miljarder på? Nej, vi socialdemokrater förordar en helt annan fördelning. Det är helt andra familjer vi borde öka valfriheten för.

Anf. 188 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Fru talman! Jan Andersson säger att folk märker hur kds har agerat. Jag vill säga att hela Sverige har märkt hur Socialdemokraterna har misskött ekonomin. Den nya regeringen fick ta över ett konkursbo. Av det skälet borde man vara litet mera ödmjuk, i stället för att slänga ur sig sådana här påståenden.

När det gäller vårdnadsbidrag noterar jag med stor glädje att Jan Andersson egentligen vill ha ett högre vårdnadsbidrag. På den punkten är vi överens. Det här är så viktigt att vi kristdemokrater också skulle vilja ha det, men vi har insett den ekonomiska verkligheten och har sett detta som ett sätt att börja.

Om Jan Andersson studerar det senaste förslaget till vårdnadsbidrag skall han se att barnomsorgskostnaderna inte kommer att öka. Det här förslaget innebär att den som har barnomsorg på heltid i en kommun inte får något vårdnadsbidrag, just för att byråkratin inte skall öka och för att människor skall få ökad valfrihet. Jag hoppas att Jan Andersson till nästa debatt om vårdnadsbidrag här i kammaren har studerat förslaget litet bättre.

Anf. 189 LIISA RULANDER (kds):

Fru talman! Till den tidigare socialdemokratiska talaren vill jag säga att jag fick lära mig i skolan att 2 000 kr är mer än 0 kr. Därmed lämnar jag den debatten.

Det bekymrar oss kristdemokrater att barn till missbrukande föräldrar inte får den uppmärksamhet de behöver. De får inte den trygghet och den omsorg som de som barn är berättigade till. Den omsorg som deras föräldrar inte förmår ge dem har samhället en medmänsklig och obligatorisk skyldighet att bidra till. I dag sker det i viss mån genom olika stödinsatser, varav jag vill lyfta fram familjevården.

Först vill jag givetvis säga att de bästa insatserna alltid är de förebyggande. Målet måste vara att barn skall kunna växa upp tillsammans med sina egna föräldrar, vilket innebär att allt tänkbart stöd skall ges till föräldrarna redan från början. En av stödåtgärderna, bortsett från missbruksvård m.m., är familjerådgivning.

När alla andra insatser i form av stöd och kontakter, "hemma-hos-are" och annat har prövats, måste barnet ändå ibland lyftas ur sin biologiska familj för att dels garanteras säkerhet, dels få förbättrade förutsättningar för sin utveckling. Separationen från föräldrarna är en svår upplevelse för barnet men även för de biologiska föräldrarna, som ofta känner sig misslyckade och missförstådda. Fosterföräldrarnas möte med det besvikna barnet kräver

kompetens utöver vanligt föräldraskap för att barnet verkligen skall få den förbättring som avsågs i och med socialnämndens ingripande.

Dessa processer kan vara svåra att hantera, och ibland misslyckas vården på grund av bristande utbildning och handledning. De "värstingar" som ibland omnämns bland samhällsplacerade barn emanerar ofta ur många och misslyckade omplaceringar. Dessa misslyckanden innebär att kriminalitet och missbruk i vuxenlivet kan bli följden för dessa barn.

I denna föränderliga tillvaro med ökad problematik ökar trycket på familjehemmen, oavsett om de arbetar traditionellt eller på heltid i HVB-form av något slag. HVB står för Hem för vård och boende, och det är en mer professionell form av fosterbarnsvård. Förväntningarna på vad familjehemmen skall göra och klara av varierar. Målet med placeringarna förändras mellan olika placeringar och under placeringarnas gång.

Att spela ut omgivningen är ett vanligt sätt att agera på för ungdomar som mår dåligt. Man får uppmärksamhet och utlopp för besvikelser och oförrätter. Tidigare övergrepp eller försummelser projiceras på nya objekt, vilket är viktigt och många gånger en nödvändig process för barnets rehabilitering. Den eller de som skall hantera dessa utspel förutom familjehemmen är polis, åklagare och längre fram advokater, som många gånger saknar erfarenhet av den sociala situationen för de barn och ungdomar vars problematik de dyker rätt in i. Dessa kräver förutom utbildning ett väl fungerande teamarbete från alla inblandade.

Det intressanta som har hänt under denna regerings mandatperiod är det uppdrag som regeringen gav Socialstyrelsen förra året. Uppdraget innebär att de av Riksdagens revisorer påtalade bristerna inom familjevården skall åtgärdas. I förstona uppfattades regeringsuppdraget som en insiktsfull och statushöjande åtgärd från regeringen. Det är det också. Men det visar sig att inga pengar har avsatts i propositionen för att man skall kunna utföra detta uppdrag på ett verkkningsfullt sätt. Socialstyrelsen förväntas i stället använda befintliga resurser och personal.

Antalet barn som placeras via samhällets försorg är i dag 12 000. Om man jämför de insatser som sker med kontaktperson och kontaktfamilj visar statistik att 3 950 barn och ungdomar hade kontaktperson år 1982, medan motsvarande antal var 11 450 år 1992. Detta kan alltså innebära att vi står inför ett massivt behov av insatser för att dels förebygga antalet placeringar effektivt, dels förbereda och utbilda fler familjehem.

De flesta människor är beroende av en fast, förutsägbar inkomst för att klara sina kostnader. Många familjer drar sig för att engagera sig, eftersom osäkerheten om placeringens varaktighet är så stor. Varje kvadratmeter boyta, även endast sporadiskt utnyttjad, kostar stora summor i dag. När barnet inte längre behöver bo kvar hos sin fosterfamilj får det inte innebära att familjehemmet hamnar i ekonomiskt kaos. Hitintills har familjehemsföräldrar inte tillåtits ansluta sig till a-kassan, och de som ändå betalar in i god tro erhåller ingen ersättning. Jag utgår från att detta kommer att ha åtgärdats när Arbetsrättskommittén har fastställt sitt regelverk för a-kasseersättning.

Ytterligare ett problem är beräkningen av sjukpenninggrundande inkomst. Det råder i dag stora olikheter mellan försäkringskassornas bedömning av hur beräkning och utbetalning bör ske. För att kunna hålla god kvali-

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Välfärdspolitik

tet i familjehemmen måste kontinuitet eftersträvas. Detta förutsätter att en viss ekonomisk bastrygghet införs för samtliga former av familjevård.

Fru talman! I relation till institutionsvården är familjehemsvården den i särklass billigaste och mest hemlika vårdformen. För att bibehålla dessa små nära gemenskaper är det angeläget att familjehemmen kommer i åtnjutande av de trygghetssystem som andra yrkesgrupper åtnjuter. Jag räknar med att denna regering kommer att åtgärda bristerna.

Utbildnings- och kulturpolitik

Anf. 190 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Livslångt lärande är ett begrepp som under återstoden av detta sekel måste få en reell betydelse i vårt samhälle.

Inom snart sagt varje område inom arbetslivet krävs mer av kunskande, eget ansvarstagande och kompetens. Det räcker inte att klara detta med alltmer välutbildade ungdomar. Det årliga tillskottet av ungdomar till arbetsmarknaden är mindre än 3 %. Det kompetenslyft som är nödvändigt måste därför bygga på de vuxna, på dem som redan ingår i arbetskraften.

Genom projektet Agenda 2000 har regeringen engagerat sig för forskning och för den akademiska utbildningen, vilket i sig är vällovligt. Dess värre har engagemanget inte varit lika stort inför behovet av ett brett program för kompetensutveckling och vuxenutbildning. Tvärtom har de borgerliga partierna årligen skurit ned resurserna för den samhällsfinansierade vuxenutbildningen samtidigt som arbetsgivarna minskat resurserna för personalutbildning. Också arbetsmarknadsutbildningen har hållits tillbaka. Sänkta bidrag för utbildning gör det dessutom direkt olönsamt för många vuxna att delta i utbildning i stället för att passivt lyfta arbetslöshetsunderstöd.

Vi socialdemokrater kräver att regeringen med alla sina utredningsresurser sätter i gång arbetet med ett nationellt kompetensutvecklingslyft på bred front. Jag kan rekommendera den omfattande motion som vi har utarbetat i frågan.

Livslångt lärande som utbildningsstrategi kräver inte bara mycket omfattande utbildningsresurser för vuxna, lärande arbetsplatser och ett arbetsliv som stimulerar och tar vara på de anställdas kunskande och kompetens. Det kräver också att skolan utformas i enlighet med detta.

Det mest betydelsefulla skolan kan ge sina elever, sett i det perspektivet, är en lust att lära och en självtillit. Eleverna skall känna att de kan och att de växer med kunskap.

Dess värre måste man konstatera att alltför många lämnar skolan med en helt annan insikt. De känner sig misslyckade. De har knäckt självförtroende, och de har fått en negativ syn på studier och lärande.

Vilka möjligheter har då dagens och morgondagens skola att rätta till dessa brister? Dess värre finns det i dag tydliga bevis ute i skolorna på att den borgerliga skolpolitiken leder helt fel.

Klasserna blir större. Halvklasstimman blir färre. Extrastödet till elever med särskilda behov minskar kraftigt. Specialläraresatserna krymper. Elev-

vården urholkas. Skolan är återigen på väg att teoretiseras. Det är mer av betyg och prov.

De försämringar som vi nu bevittnar i de svenska skolorna sker under parollen: Vi skall skapa Europas bästa skola. Mer rättmätigt borde regeringspartierna erkänna: Vi håller på att försämma ett av världens bästa skolsystem.

Lärarnas möjlighet att göra ett gott jobb urholkas. Allt fler barn far illa. De moderata ministrarna på detta område lutar sig lugnt tillbaka och sveper in sig i ett skyddande täcke av vackra slagord om kunskapens betydelse. Ökad segregation och urholkad kvalitet skyller man på kommunerna, som är huvudmän.

Regeringen drar sig inte ens för att rikta en direkt besparing på 120 miljoner mot skolan och mot en av de mest utsatta grupperna, nämligen invandrarbarnen. Att Folkpartiet, Centern och kds är med på att ge denna signal till kommunerna – helt i Ny demokratis anda – är beklämmande.

Alla dessa tendenser leder till att många barn inte får den utbildning som de har rätt till. Den goda grund för ett livslångt lärande som skolan skulle ge raseras.

Det är hög tid att erkänna att den politik som nu förs leder fel.

Fru talman! Vi socialdemokrater kräver en annan politik.

För det första måste resurserna fördelas efter hur behoven skiftar mellan skolor och elever. Alla måste inse att elever är olika. De behöver olika mycket hjälp och stöd. Skolpengssystemet blir orättvist för elever med extra behov av stöd och bör därför avskaffas.

För det andra måste det bli ett slut på att man överkompenserar flertalet privata skolor.

För det tredje borde nedslitna skolor rustas upp nu när så många byggnadsarbetare går arbetslösa. Många skolor utgör inte bara en dålig arbetsmiljö. De försvårar också skolgången för handikappade elever.

För det fjärde borde riksdagen ta chansen att under våren rätta till flera olyckliga läroplansbeslut, innan den nya läroplanen träder i kraft. På så sätt skulle läroplanen kunna vila på en mer stabil parlamentarisk grund, vilket skapar större arbetsro i skolan.

För det femte måste det beslutade betygssystemet för grundskolan, som öppnar för betyg redan i årskurs ett, rivas upp.

För det sjätte måste förändringarna i gymnasieskolan följas mycket uppmärksam. Den centralt påbjudna starten av kursutformning i hela gymnasieskolan riskerar att leda till stora problem. Redan 1991 års reform, med en gymnasieskola uppbyggd på treåriga program, ställer mycket stora krav, inte minst vad gäller den ökade andelen allmänna ämnen som nu finns också i de yrkesinriktade programmen. Det krävs ett utvecklingsarbete ute i skolorna och en öppenhet hos oss politiker inför hur denna svåra fråga skall lösas.

För det sjunde bör antalet platser i praktiskt taget alla utbildningar öka så långt det är möjligt.

För det åttonde vill vi socialdemokrater att varje elev – barn, ungdomar och vuxna – skall få möta skolan utifrån sina förutsättningar för att möjliggöra en personlig utveckling och kunskapstillväxt.

Det viktigaste är att utbildning skall understödja tilltron till den egna förmågan att lära, i ett perspektiv av livslångt lärande.

Anf. 191 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! Jag vill först helt parentetiskt säga att 2 000 kr kan vara mindre än 0 kr. Det kan vara en skuld.

Fru talman! Jag vill sätta en snigel på regeringens öga, eftersom den tillåter en ökande segregation i den svenska skolan.

Vi i Vänsterpartiet lägger i våra motioner till riksdagen fram en rad olika förslag för att söka skapa den goda skolan. Den goda skolan präglas av samarbete, trygghet och tolerans. Det är en skola som i sig har en så god kvalitet att barn och föräldrar kan känna sig trygga. Det är en skola där lärare och annan personal i samverkan utvecklar och tar till vara olika erfarenheter som de har fått under åren. Det är också en skola där ifrågasättande är ett naturligt och välkommet inslag i den dagliga verksamheten – allt i akt och mening att söka utveckla det dagliga arbetet i skolan.

I denna skola behöver man inte hålla tillbaka ett kritiskt granskande för att man riskerar att få sämre betyg. Ej heller behöver med nödvändighet den moraliska debatten föras och de existentiella frågorna ställas utifrån en definierad kristen etik. Debatten och frågorna skall få finnas bara för att de finns.

Vi vill skapa en grund för en god skola över hela landet. Vi tror att samarbete ger ett bättre resultat för barnen i skolan än konkurrensen.

I våra motioner till riksdagen lägger vi fram förslag som syftar till att också låta utbildningspolitiken bli ett instrument för en rättvis fördelningspolitik. Vi vill återupprätta det politiska samtalet för en utvecklande skolpolitik. Ett reformprogram för skolan under 1990-talet och 2000-talet som vilar på en betryggande politisk majoritet måste läggas fram.

Som utgångspunkter för en sådan politik bör vissa villkor ställas. Hit hör enligt vår mening att det skall bli:

- en skola som inte slår ut elever genom detaljerad betygsstyrning och konkurrenshets,
- en begränsning av klasstorleken till förslagsvis 25 elever,
- ett omfattande program för reparation, om- och tillbyggnad av skolans lokaler, så att det blir en god arbetsmiljö för våra unga människor,
- en god och jämn utrustningsstandard som sörjer för en så god undervisningssituation som möjligt,
- ett framarbetande av ett samlat förslag med konkreta åtgärder för att bryta den sociala snedrekryteringen till högre studier,
- en successiv utbyggnad av vuxenutbildningen så att det, för de vuxna som så önskar, på sikt är möjligt att skaffa sig en gymnasiekompetens – då kan de också hjälpa sina barn med hemarbetet på ett annat sätt och
- ett omedelbart stopp av uppsägningar av nu anställda lärare. Deras kompetens kan i stället användas till en tillfällig förstärkning.

Vi måste stoppa förslaget om nedskärningar i hemspråksundervisningen. Det är inte klokt att man skär ned i tider då vi behöver mer språkkunskap.

Vi måste få ett stopp på den privatiseringsiver som den nu förda politiken leder till också inom skolans område. Vi måste sluta att acceptera avgifter inom ungdomsskolan. Den skall vara fri.

Vi vill återinföra stimulansbidrag för kultur i skolan. Det är en verksamhet

som har kommit på skam under de senare åren. Vi vill ha en skola med sköterskor, psykologer, syo-konsulenter och kuratorer.

Detta är några av de utgångsvillkor som vi tror att det skulle gå att resonera sig samman om. Vi tror också att det finns ett brett folkligt stöd för de särskilda insatserna för en god skola åt våra barn. Vi är övertygade om att vanliga människor också är beredda att axla ett ekonomiskt ansvar för att barnen skall få en bra skolgång.

Finns det regeringspartier som är beredda att medverka till att det blir en stabil politisk majoritet för en kvalitets- och likvärdighetsreforming av skolan? Det har funnits förut, och det borde finnas nu. Fru talman! I så fall kan jag tänka mig att ta bort snigeln från just deras öga.

Anf. 192 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Regeringens ambitioner är höga när det gäller utbildningspolitiken. Lena Hjelm-Wallén berörde det delvis genom att nämna arbetet med Agenda 2000 i sin inledning och genom att ta upp frågan om livslångt lärande och återkommande utbildning. Det är väl riktigt att vi på många sätt har prioriterat barn- och ungdomsutbildningen. Samtidigt vill jag nog påstå att det är nödvändigt att lägga en god grund för att åstadkomma ett livslångt lärande. Jag tror därför att man oavsett prioriteringarna ändå kan säga att vi har samma uppfattning i den här delen, nämligen att människor i högre utsträckning än hittills måste komma tillbaka till utbildning. Under våren återkommer vi med förslag och idéer om hur projektet Agenda 2000 skall följas upp. Man har haft en rad seminarier, hearingar m.m. för att få ett underlag och en bred diskussion om de nya krav som ställs på utbildningen.

Regeringen har genomfört en rad betydelsefulla förändringar i syfte att tydliggöra skolans uppgifter och stimulera till en utveckling av verksamheten. Det har gjorts i snabb takt. Skälen är uppenbara. Den snabba kunskapsutvecklingen, samhällets komplexitet och internationaliseringen är några faktorer som ställer högre krav på medborgarnas kunskap och kompetens. Vi har inte minst genom friskolereformen och besluten om nya läroplaner och betyg lagt grunden för en skola med valfrihet, mångfald och kvalitet. Låt mig säga att det handlar om att lägga grunden för utveckling och förnyelse. Mycket återstår att göra för att fullfölja det arbetet.

Lena Hjelm-Wallén hade ett brett perspektiv i sitt anförande. Det förvånade mig något. I den allmänna debatten inriktar nämligen socialdemokraterna all sin kraft och kritik på de fristående skolorna. Man går ut med mer eller mindre regelrätta förtalskampanjer och misstänkliggöranden. Alla problem har helt plötsligt blivit friskolereformens fel. Syftet är naturligtvis att misskreditera hela idén bakom den politiken.

Låt mig säga att jag gärna tar den debatten. Jag är beredd att försvara idén om att alla, inte bara några, skall kunna välja skola. Det ligger något mycket klokt i att skolornas kvalitet och inte deras huvudman skall vara avgörande för rätten till ekonomiskt stöd.

Under de senaste två åren har antalet friskolor mer än fördubblats. I dag finns det nästan 230 godkända friskolor i Sverige. Det finns minst en friskola i varje län, och det är en positiv utveckling. Ökningen visar dessutom att det finns många, många som har idéer, initiativförmåga och engagemang som

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Utbildnings-
och kulturpolitik*

skolan kan tillgodogöra sig. De behövs för att skolväsendet skall kunna utvecklas.

Man skall inte heller glömma att en av de viktigaste effekterna av reformen och av rätten att välja är att landets kommunala skolor – de flesta skolorna är kommunala – börjat se om sina hus. Man informerar aktivt allmänheten om sin kompetens att ge barn med de mest skiftande behov en god utbildning. Det här borde ha gjorts tidigare, men nu blir det äntligen gjort.

Vi är inte emot fristående skolor, säger Socialdemokraterna nu. Man säger också att dessa skolor skall få finnas också i framtiden om Socialdemokraterna skulle vinna valet. För egen del kan jag bara konstatera att historien inte talar för att det skall bli så. Under det halvsekel då Socialdemokraterna styrde skolpolitiken var idéerna om valfrihet och friskolor något som man helst inte tog tag i.

Friskolor lades ned och kommunaliserades. De nya friskolorna var ytterst få om ens några. Från början av 1930-talet och fram till år 1976 när de borgerliga partierna övertog regeringsansvaret startade nio fristående skolor – en skola vart femte år. Under Olof Palmes tid som utbildningsminister startade inte en enda fristående skola. Under Ingvar Carlssons fyra år i Utbildningsdepartementet startade två nya fristående skolor. Under december månad förra året godkändes tre gånger så många friskolor som Socialdemokraterna åstadkom under 44 år vid makten. Jag vill hävda att behovet var stort redan tidigare.

Det är inte svårt att förstå alla dem som nu uttrycker djup oro över vad som skulle hända om Socialdemokraterna skulle återkomma i regeringsställning. Ränderna sitter djupt. Den allmänna omprövning och förnyelse som man pratade så mycket om efter valförlusten 1991 har inte omsatts i handling. Vilka garantier kan man nu ge dem som har byggt upp en fungerande undervisning, som trivs med sin friskola och som lägger ned mycket engagemang och arbete på sina barns uppväxt och skolgång? Kan man lova att de här skolorna inte skall behöva slå igen sina portar om Socialdemokraterna skulle vinna valet?

De besked som har kommit hittills är mycket motstridiga. För varje gång man har lagt fram en partimotion här i kammaren har man bytt fot. Nu tycker jag att det börjar bli dags att ge ett konkret besked till väljarna.

Socialdemokraterna påstår också att rätten att välja skola skapar segregation. Det är ett av de huvudargument som återkommer i debatten. Ett exempel på det är att den socialdemokratiska ledamoten Marianne Carlström har skrivit en motion om skolpengen m.m. Hon börjar sin motion med att skriva att segregeringen ökar i hela landet och av kända orsaker går det fortare i storstadsområdena. Vilket underlag har hon för ett sådant påstående? Inte ens i Stockholms stad – där valmöjligheten har utnyttjats som mest och där antalet friskolor är som störst – finns det i dag någon statistik som ger ett tillräckligt underlag för att man skall kunna bedöma effekterna av reformerna. Jag vet det, eftersom jag har sökt efter material. Det är naturligtvis intressant och viktigt för oss att följa vad som händer med anledning av reformen. Om det skulle visa sig vara så som Marianne Carlström säger, måste vi naturligtvis fundera över vad det beror på och vad vi skall göra för att det inte skall vara på det sättet.

Motionen handlar om friskolor och skolpeng, främst i Göteborg. Som vanligt i alla sammanhang låter man antyda att friskolorna bara är till för barn till rika och välutbildade föräldrar. Men så är det inte. Om ni socialdemokrater skulle göra några besök i verklighetens friskolor, skulle ni snabbt upptäcka att eleverna utgörs av barn som kommer från de mest skilda omständigheter och med skilda ursprung. Vissa friskolor är helt inriktade på att arbeta med barn som har särskilda behov. Vad Socialdemokraterna måste mena när de talar om segregation i det här sammanhanget är de förhållanden som rådde när de styrde skolpolitiken. Då var friskolor knappast ett alternativ för några andra barn än de som hade föräldrar som hade råd med dyra avgifter eller som hade mycket tid att lägga ned på att bidra till skolans verksamhet. Jag vill påstå att regeringens valfrihetsreformer har minskat den risk för ökad segregation som fanns tidigare.

I kampanjen sprids också budskapet att friskolorna startar på bekostnad av de kommunala skolorna. I någon mening är det sant. När vi låter eleverna och familjerna välja skola så kommer vissa skolor att överges och andra att få nya elever. Det är dock själva poängen att elevers och föräldrars synpunkter skall vara viktiga. Ingen skall vara låst vid en skola som misslyckas med att svara upp mot de höga krav på utbildningen som var och en har rätt att ställa. Det skall vara möjligt för flera elever att välja en skola där de trivs och där de kan bli tillfreds och få det stöd de behöver för sin personliga utveckling.

I ett inledningsskede innebär reformen självfallet också budgetkonsekvenser för de offentliga skolorna. Jag vill dock understryka att den bärande principen för de nya bidragsreglerna är att de skall vara likvärdiga för skolor med olika huvudmän. Jag är inte tvärsäker på att vi har kommit dithän än, men idén har ändå lagts fram. Det är det som gäller i reformen.

Samtidigt kan vi konstatera att fristående skolor drivs till en väsentligt lägre kostnad än de kommunala skolorna. Statistiken för 1992 visar att kommunala skolor är nästan 30 % dyrare än fristående skolor. En elev i en friskola är i genomsnitt 10 000 kr billigare än en elev i en kommunal skola, trots att åtagandena i princip är desamma. Det har två orsaker.

Det handlar om själva undervisningskostnaderna, som är drygt 37 % högre i kommunala skolor. Det handlar också om lokalkostnaderna. De är 56 % högre i de offentliga skolorna. I dessa besparingstider borde vi i alla fall fråga oss varför det är så här. Hur kan det komma sig att fristående skolor är så mycket billigare i drift än kommunala skolor? Samtidigt kan vi konstatera att kvaliteten i de flesta friskolor knappast är sämre än den man möter på andra håll.

Ni socialdemokrater bryr er inte om dessa frågor. Ni vill inte konstruktivt diskutera hur skolan skall kunna klara av besparingar utan att det drabbar undervisningens innehåll. Ni bidrar inte med idéer om hur undervisningen skall kunna utvecklas utan att det nödvändigtvis krävs ökade ekonomiska resurser. I stället ställer ni er i klagokön som säger att varje besparing och varje förändring är liktydig med en rasering och ett slag mot våra barns uppväxt och utbildning.

Skolan har under de senaste 150 åren ständigt tilldelats mera skattepengar. Trots att vi har en kostnadskurva som år efter år fram till början av 90-talet

har pekat uppåt, får de besparingar som vi nu har sett de senaste åren stundtals mycket allvarliga effekter. Det är oroande. Därför skulle vi behöva en konstruktiv diskussion om hur vi på bästa sätt skall klara våra höga ambitioner när det gäller skolan inom de ramar som är samhällsekonomiskt nödvändiga.

Många kommuner har valt att införa skolpeng för att stimulera skolorna att bli mer lyhörda för elevers och föräldrars önskemål. Man prövar olika system för skolpengen och även andra resursfördelningssystem. Socialdemokraterna är, om jag har förstått det rätt, emot allt detta och emot omprövningar. Jag tror att sådant är alldeles nödvändigt.

Det finns många saker som man kan diskutera vidare, men andra från majoriteten kommer att ta upp sådana frågor som jag inte har berört i det här inlägget.

Anf. 193 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Fru talman! Beatrice Ask kommenterade livslångt lärande och bekräftade med sin kommentar att regeringen nedprioriterar vuxenundervisningen. Det vet vi ju också alla.

Hon höll vidare ett lovtal till de privata skolorna. Ju flera privata skolor, desto bättre, dvs. ju större etableringsfriheten i utbildningsbranschen är, desto bättre blir det. Jag tror inte att det är så.

Privata skolor kan vara bra eller dåliga, och de skall naturligtvis få finnas också om Socialdemokraterna har regeringsmakten, men man skall inte stimulera bildandet av sådana genom överkompenserande bidrag, vilket sker i dag.

Mitt huvudintresse som utbildningspolitiker är naturligen den allmänna grundskolan, där 97 % av eleverna går. Beatrice Ask säger att hon lägger en grund för en bättre skola. Men medan hon bedriver detta grundläggningsarbete bortser hon tydligen helt och hållet från hur dagens verklighet i skolan ser ut.

Det skolbygge som var känt ute i världen för att vara mycket bra och för att leda långt mot jämlikhet håller nu på att helt raseras. Marianne Carlström, som tagit upp detta, kommer från Göteborg, där det är mycket tydligt hur segregationen slår hårt.

Anf. 194 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Låt mig först säga till Lena Hjelm-Wallén att vi kan vara överens om att det viktigaste är att hålla kontakt med verkligheten i vårt arbete. Det är inte så att verkligheten håller på att radera vår politik. Tvärtom försöker vi skapa ett utrymme för människorna att lokalt, i kommunerna och i skolorna, själva fatta kloka beslut. Man har under lång tid varit styrd av centrala beslut, och det har inte varit bra.

Lena Hjelm-Wallén påstår också att jag nu har erkänt att regeringen nedprioriterar vuxenundervisningen. Om jag skulle vara elak kunna jag säga att Socialdemokraterna struntar i barns och ungdomars utbildning, men det tänker jag inte vara. Vad jag har försökt säga är att vi i vårt arbete har sett det som oerhört väsentligt att den kommunala vuxenutbildningen och annan vuxenutbildning inte skall behöva ägna sig åt att reparera skador och brister

som kunde ha rättats till på ett tidigare stadium. Vi behöver vuxenutbildningen för att höja människors kompetens, men för att klara den uppgiften måste man börja från grunden.

Jag höll inte något lovtal över friskolorna. Det är inte heller regeringens ambition att vi skall få betydligt fler friskolor. Det har inget egenvärde. Vad det handlar om är rätten att välja och driva skolor av olika typer och modeller. Det är inte skolans huvudman utan innehållet som skall vara det intressanta. Man skall också tillmäta människors egna önskemål relevans när det gäller skolans organisation.

Jag vet inte om det kommer att bli våldsamt många fler friskolor än vad vi har i dag eller om de kommer att vara ganska få. Jag tror att de kommunala skolorna kommer att hävda sig mycket väl. Men jag vet att det fanns ett mycket stort behov som ni socialdemokrater icke har velat möta. I annat fall hade vi inte fått den oerhörda respons som vi erhållit på de förändringar som vi har gjort.

Anf. 195 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Fru talman! Det är inte svårt att få stor respons på erbjudanden som är så förhållandevis mycket bättre för dem som startar en privat skola än för dem som blir kvar i den kommunala skolan. Jag var i Göteborg just för att förvissa mig om att det förelåg en sådan situation. Det finns dess värre situationer där man klyver skolan på mitten, i en privat del och en kommunal del. Det går mycket bra att jämföra dessa. Säg inte att detta inte är sant, för då ljuger skolministern. Skolledare kan direkt på papperet visa hur det förhåller sig.

Det är resurserna som är avgörande, och med hjälp av dem skapar ni ett behov av privata skolor. Ni försöker sedan koppla an till vårt allmänintresse av att resurserna till den allmänna skolan är det viktigaste, den skolform där urholkningen i dag är så kraftig. Ni försöker göra den kopplingen att vi skulle vara emot valfrihet, men det är vi inte alls. Också i den socialdemokratiska skolpolitiken ingår att föräldrar skall ha rätt att välja skola, bland olika kommunala skolor eller även privata skolor, om föräldrarna önskar det. Men det valet skall inte grundas på att en sådan skola har särskilt gynnsamma förhållanden.

Beatrice Ask säger att man inom regeringen har höga ambitioner. Detta tillhör det täcke av skyddande tal som hon omger sig med. Så snart man kommer ut i skolverkligheten finner man att alla talar ett annat språk, nämligen om hur kvaliteten urholkas och hur det blir mycket svårare i arbetet, såväl för elever som för lärare.

Anf. 196 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Jag vet inte hur viktigt det är att diskutera situationen i Göteborg, men låt mig ändå säga att jag häromveckan besökte Backatorps Föräldrakooperativ, en fristående skola i Göteborg. Det gäller ett stort och relativt nybyggt bostadsområde med många småbarn. Kommunen hade från början planerat att bygga en skola där men har av olika skäl inte gjort det. Föräldrarna fann att barnen skulle komma att spridas ut på många olika skolor, vilket inte skulle fungera.

Föräldrarna har nu själva startat och driver en mycket fin och bra skola,

som jag inte kan finna några skäl i världen att kritisera. Föräldrarna har tagit tag i någonting som politikerna i det här fallet uppenbarligen inte klarat. Det är den typen av engagemang som ni socialdemokrater vill kväva, och det är det som är så allvarligt.

Göteborg är speciellt på grund av att man har en konstruktion med stadsdelsnämnder, som gör att skillnaderna mellan stadsdelarna förstärks. Jag vill utan att diskutera de kommunala frågorna i Göteborg påpeka att Moderata samlingspartiet var emot införande av dessa nämnder och fortfarande är det parti som står främst när det gäller att understryka att detta inte är något bra system. I en kommun eller en stad måste man hålla samman och kunna fördela resurser utifrån att olika stadsdelar kan ha litet olika behov. Det fungerar i dag inte riktigt bra med det system som man har valt, men det är kommunerna som har ansvaret, och de måste ta det ansvar som det handlar om.

Jag har till skillnad från Socialdemokraterna ett förtroende för de lokala beslutsfattarna, eftersom jag tror att de, som står så nära människorna, kommer att pröva sig fram. Vi ser också inte minst när det gäller skolpengssystemet, t.ex. i Stockholm liksom i en del andra kommuner, att man upptäcker sådant som inte är bra och justerar det. Man måste kanske lägga in fler kvoter för invandrarbarnen eller vad det kan vara.

Jag tycker alltså att vi skall visa ett förtroende för de lokala beslutsfattarna. Göteborg är ett relativt speciellt men ändå viktigt exempel, eftersom det gäller en stor stad och handlar om många barn.

Anf. 197 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Fru talman! Regeringen har höga ambitioner, säger Beatrice Ask. Ja, det kan hända, men jag tycker att man i så fall i budgetpropositionen hade kunnat kommentera sådana viktiga förhållanden som har diskuterats inom utbildningspolitiken under hösten. Det sägs där inte ett ord om vad regeringen vill göra åt den stora sociala snedrekrytering till högskolan som fortfarande är ett faktum. Oroas inte skolministern av de larmrapporter som kommer om dålig miljö i ungdomsskolan? Reagerar inte skolministern när lärarorganisationer och elevrörelser går ut i gemensamma protester och larmar om missförhållanden i skolan? Det är inga fria fantasier.

Skolministern säger vidare: Vad är det för fel på en fristående skola som man trivs med och finner utvecklande? Det är väl inget fel på en sådan. Men vad är det för fel på hemspråksundervisningen, om man trivs med den och finner den utvecklande? Vi kan föra samma resonemang i det fallet.

Skolministern säger att de fristående skolorna är 30 % billigare i drift. Om de nu är det, vilket jag inte tror, varför skulle de i så fall kompenseras till 85 %? 100 minus 30 blir ju 70.

Det är vidare klart att det är billigare med 10 kvadratmeter än med 16 kvadratmeter. Det förstår också jag, fru talman, som har egna hus. Det blir billigare med uppvärmning och övrig drift. Jag tror dock att skolministern far med alldeles felaktiga siffror. Jag har siffror från den 7 mars 1993 framtagna av Statistiska centralbyrån, men jag skall återkomma till dem i en annan replik. Man skall inte komma med allt det "göttaste" på en gång.

Det vore välkommet om vi kunde återupprätta det politiska samtalet om en utveckling av skolan och diskutera kvalitetsfrågor framöver i stället för

att diskutera vad Socialdemokraterna har gjort och inte gjort. Det vet vi ju allihop.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

Anf. 198 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Låt mig först ta upp den sociala snedrekryteringen till högskolan. Jag tycker att det är ett mycket allvarligt problem. Det måste åtgärdas om vi skall få fler högskoleutbildade i det här landet, och det behöver vi. Då måste grundskolan och gymnasiet bättre än i dag motivera eleverna och lägga en grund för fortsatta studier. Det klarar vi kanske inte av.

Det handlar bl.a. om elever från studieovana hem. Där tror jag att det är viktigt att skolan ökar initiativen när det gäller att samarbeta med föräldrarna. Många föräldrar med dålig utbildningsbakgrund har dåligt självförtroende i sina kontakter med skolan. Därför är det viktigt att vi har slagit fast i läroplanen att rektor har ett ansvar för att ta initiativ på detta område.

Det handlar också om skillnaderna mellan pojkar och flickor – män och kvinnor. Vi ser ju även där en snedrekrytering till den högre utbildningen som är negativ och allvarlig. Där har vi satt i gång ett viktigt arbete i form av arbetsgrupper. De försöker samla ihop de kunskaper som finns samt inspirera till diskussion och debatt om hur vi skall få ett bättre medvetande om de skillnader som finns när det gäller att undervisa pojkar och flickor och vad man kan lära av det vi hittills vet. Jag tycker att vi gör en del på det området, även om det kanske inte nämndes i budgetpropositionen.

Jag tycker också att det är allvarligt att arbetsmiljön för många barn och ungdomar är dålig. År och decennier av slarv med underhåll av skolbyggnaderna är ingenting som vi kan se överse med. Det är också därför som de flesta kommunpolitiker arbetar mycket intensivt med detta. Det är en illusion att tro att staten skall gå in och reparera alla skolor. Det går inte. Här är det viktigt att kommunerna ser om sina hus, och det har de ju dess bättre gjort.

Den närmaste treårsperioden kommer huvudstaden att satsa ungefär 800 miljoner kronor i fortsatt upprustning av skolbyggnader. Detta har nu pågått i flera år. Jag återkommer till hemspråken och det andra senare.

Anf. 199 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Fru talman! Det finns ju fler exempel än dem som jag valde att räkna upp i min första replik som kan tjäna som grund för regeringen att föra ett resonemang om vad man det är för problem som finns i skolan. Vi kan t.ex. ta den kraftiga betygsvariationen där många elever i framför allt förortsområden och utpräglad glesbygd aldrig får en utbildning med betyg godkänt.

Vi vet att det finns stora svårigheter i dag för många elever att genomgå den treåriga gymnasieutbildningen. Det är till förfång för rekryteringen till högskolan. Vi vet att dessa elever aldrig kommer att göra klassresan. Det är till förfång för etablissemangen framöver. Etablissemangen kommer aldrig att begåvas med dessa elevers erfarenheter. Det tror jag är negativt för etablissemangen.

Det handlar inte bara om den fysiska arbetsmiljön i skolan, t.ex. lokaler och utrustning. Det handlar också om den psykiska, fysiska och sociala arbetsmiljön. Vi vet att många familjer förändras i dag. Vi vet att många elever

*Allmänpolitisk
debatt*

*Utbildnings-
och kulturpolitik*

har långa restider. Vi vet att läxvolymen ökar för många elever. Sedan står vi själva och diskuterar hur vi skall komma till rätta med det stora övertidsuttaget. Jag känner en tjej som heter Sofia. Hon är 12–13 år. Hon har en arbetsdag – läxorna inte inräknade – på ungefär tio timmar. Nog har vi uppgifter framför oss.

Det är till detta vi behöver det politiska analyserande samtalet. Vi skall inte diskutera om vad vi har gjort och inte gjort.

Anf. 200 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Ibland blir det litet rundgång i politiken. Björn Samuelson tar upp de problem som många elever har att klara de treåriga gymnasieutbildningarna. När vi i Moderaterna för något år sedan, när vi diskuterade förändringen av gymnasieskolan, hade samma bekymmer fick vi mycket kritik för detta. Problemet finns likväl kvar, och jag är glad att Björn Samuelson i dag inser att det finns.

Samtidigt vill jag säga att det nog är nödvändigt med den gemensamma kärnan. Det är nödvändigt att höja ribban inom yrkesinriktad utbildning när det gäller teoretiskt kunnande. Där har nog jag fått ändra inställning något. De signaler som vi nu får är ett underbetyg för skolan. Det är en utmaning för skolan att se till att man kan åstadkomma en sådan undervisning att alla elever kan få de kunskaper som de behöver i arbetslivet i dag. Det måste vi jobba mycket på.

Jag är också mycket glad över det stöd som inlägget uppenbarligen är när det gäller de nya betygen. Vi kommer inte att få dessa variationer framöver eftersom det tydligare än i dag kommer att finnas kriterier för betygen. Det är också utmärkt.

När det gäller hemspråken vet Björn Samuelson, precis som alla vi andra, att hemspråken kommer att ha en annan mer naturlig plats i den nya grundskolan inom ramen för elevernas egna val, inom ramen för skolans profilering, inom ramen för de främmande språken osv. Det tror jag är bra. Nu har vi föreslagit att man skall begränsa rätten till sju år. I sju år har man rätt att få hemspråksutbildning. Jag tycker inte att det är ett dåligt erbjudande. Det är viktigt att vi har det erbjudandet. Det handlar om investeringar i språkkunnande. Jag tycker inte att man skall vara så negativ till den förändringen som Björn Samuelson uppenbarligen är.

Anf. 201 HANS NYHAGE (m):

Fru talman! I slutet av år 1993 beslutade riksdagen om nya läroplaner för grundskolan och gymnasieskolan. Även om besluten inte till alla delar var enhälliga – särskilt när det gällde grundskolan framfördes många reservationer – var det likväl en klar majoritet bakom samtliga beslut. Trots detta återkommer Socialdemokraterna redan halvannan månad senare med en rad av de förslag som riksdagen just avslagit. Förslagen skall åter behandlas av samma utskottsledamöter och underställas samma riksdagsledamöter för beslut som för någon månad sedan.

Även om det som bekant nu råder en betydande turbulens inom en av partigrupperna i riksdagen vore det ändå högst anmärkningsvärt, för att inte säga genant, för riksdagens anseende om det beslut som fattades strax före

jul bara några månader senare skulle rivas upp av exakt samma beslutsfattare. Så illa får det bara inte vara beträffande hållfastheten i gjorda ställningstaganden.

Rimligen borde även Socialdemokraterna vara införstådda med den bristande realismen och sakligheten i att kunna få de upprepade förslagen tillgodosedda. Det kan bara finnas en förklaring bakom detta agerande – det är valår. Då gäller det ju att profilera sig. Då betyder det fina talet om samförstånd och kravet på arbetsro i skolorna mindre.

Fru talman! I den socialdemokratiska gruppmotionen görs allvarliga generella beskylldningar om nedrustning och försämringar i form av besparingar inom grundskolan. Beskylldningarna slår med all kraft tillbaka på Socialdemokraterna själva. Med den tredje vägens ekonomiska politik har de på ett mycket allvarligt sätt ytterligare förvärrat de svårigheter inom skilda områden som är en följd av lågkonjunkturen. För den borgerliga regeringen har det varit ett absolut måste att komma till rätta med det ekonomiska förfall som Socialdemokraterna i regeringsställning ställt till med.

Detta har med nödvändighet inneburit besparingar också på skolans område. Men därifrån till överorden i den socialdemokratiska gruppmotionen är steget långt. De s.k. entydiga rapporter om allvarliga försämringar som hänvisas till i motionen måste vara komna från socialdemokratiskt styrda kommuner. Där inbillar man sig möjligen att den ansvarslösa låt-gå-politiken från 80-talet alltjämt gäller i vårt land. Från många andra håll markeras en inställning och framtidstro av ett helt annat slag. Där hälsar man med glädje den förändringens vind som blåser med nuvarande skolpolitik och griper sig med stor tillförsikt an att utveckla skolan.

Verkligheten ser ju annorlunda ut än den svartmålning som finns i den socialdemokratiska motionen. Socialdemokraterna kan uppenbarligen inte förlika sig med att det nu sker stora förändringar och förbättringar i den svenska skolan. Vi har fått ett nytt generellt statsbidrag till kommunerna, det statliga utjämningsbidraget, som kraftfullt ökar den kommunala självbestämmanderätten på bl.a. utbildningsområdet. Men det passar inte in i den socialdemokratiska centralstyrningen.

Systemet med skolpeng, som verkligen ger en rejäl möjlighet även för de ekonomisk sämst ställda föräldrarna att välja skola för sina barn, fördöms totalt i motionen. Om de fristående skolorna, vars antal ökat mycket kraftigt sedan regimskiftet 1991, förs ett resonemang i motionen som verkligen ger dessa skolor anledning att känna oro inför blotta tanken på ett nytt regimskifte efter årets val. Motionen andas hot mot de fristående skolornas ekonomiska förutsättningar, mot deras självbestämmanderätt, mot deras profilering och mot deras elevantal samt mot föräldrarnas och elevernas valfrihet att välja skola.

Fru talman! I avsnittet om grundskolans läroplan i den socialdemokratiska gruppmotionen beklagar man sig över att regeringen inte tog till vara möjligheterna att skapa stor enighet kring läroplanen och det nya betygssystemet. Det heter bl.a. att en bred parlamentarisk förankring hade kunnat skapa den fasthet och trygghet som arbetet i skolan förtjänar, och de konflikter som nu skapats hade kunnat undvikas.

Förvisso kan det vara så. Vi har ju också i full enighet fattat en rad beslut.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Utbildnings-
och kulturpolitik*

I andra fall gick det inte. En bred parlamentarisk förankring på enbart socialdemokratiska villkor betackar jag mig för. Nog klingar talet om fasthet och trygghet i skolarbetet en aning falskt från det partis sida som redan nu vill riva upp de i demokratisk ordning fattade besluten och som hotar med att definitivt göra det efter valet vid ett eventuellt regimskifte. Vilket lugn skapas av sådana hotelser ute på skolorna?

Socialdemokraterna ondgör sig åter över att skolans värdegrund beskrivs med uttrycket "kristen etik och västerländsk humanism". Att söka förneka vad som varit en realitet för hela vårt folk i århundraden ter sig för mig något anmärkningsvärt. Dessutom anförde Socialdemokraterna själva i sin partimotion rörande grundskolans läroplan att riksdagen skulle uttala att ett beslut om kristen etik och västerländsk humanism inte fick innebära att verksamheten i skolan skall ha en konfessionell prägel. Detta önskemål tillgodosågs. Vad finns det egentligen för anledning att bråka?

Socialdemokraterna vill också riva upp beslutet i betygsfrågan. Det är djupt allvarligt att man så vill omyndigförklara föräldrarna och eleverna att dessa inte ens skall kunna få en skriftlig information, som kan ha en betygsliknande form, när de själva begär det. Den bristande tilltron till lärares och föräldrars goda omdöme i sammanhanget är anmärkningsvärd och avslöjande.

Fru talman! Det finns givetvis åtskilligt mycket mer att andra om bristerna och inkonsekvensen i den socialdemokratiska skolpolitiken. Tiden medger nu inte detta. Låt mig bara fastslå att beslut har fattats om två läroplaner som båda skapar förutsättningar för en undervisning och utbildning av hög kvalitet i våra ungdomsskolor. Det vore djupt allvarligt om dessa beslut skulle rivas upp och våra elever åter utsättas för en skolpolitik av socialdemokratiskt märke.

Anf. 202 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Fru talman! Det finns många ute i skolorna i dag som skulle önska att de "utsattes" för socialdemokratisk skolpolitik igen. Det är bara att göra besök ute i verkligheten, Hans Nyhage, för att få det bekräftat.

Jag blir något förvånad över att Hans Nyhage bannar oss socialdemokrater för att vi markerar att vi står fast vid våra ståndpunkter vad gäller läroplanen också denna vår. Han gör det genom att säga att skolan kräver arbetsro. Följaktligen skall Socialdemokraterna inte tala om vad de tycker.

Det är en något underlig inställning. Läroplanen har ännu icke trätt i kraft. Det är nu under våren som vi fortfarande har möjligheter att få er i den borgerliga majoriteten att anta flera av våra argument. Det var så bråttom i höstas. Hela processen är ett uttryck för en väldig brådska. Den borgerliga majoriteten tror tydligen inte att den skall bestå efter valet. Det gör i och för sig inte jag heller. Det måste vara skälet till att det är så bråttom med allting.

Vi hann inte prata oss samman på en mängd områden där jag tror att vi skulle kunna göra det. Därför gör vi ett nytt försök.

Det är en annan sak när läroplanen väl är i kraft och man har börjat arbeta med den. Då skall naturligtvis inte hela läroplanen rivas upp – det är inte vår avsikt. Då får man följa hur utfallet av läroplanen blir i verkligheten, och så får man ändra på de punkter där vi kan se att det går snett.

Att Hans Nyhage bara vågar nämna begreppet "kristen etik" efter de diskussioner som förts i dag i medierna! Vi diskuterade inte frågan. Jag tog inte upp den i dag, men däremot är det tydligen full kalabalik inom regeringen.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

Allmänpolitisk
debatt

Utbildnings-
och kulturpolitik

Anf. 203 HANS NYHAGE (m) replik:

Fru talman! Jag kan garantera Lena Hjelm-Wallén att jag har mycket nära kontakter med skolan. Jag har den alldeles inpå livet, vågar jag påstå, genom mitt äktenskap. Jag vet nog ganska mycket om förhållandena ute på skolorna. Jag kan inte med den bästa vilja i världen uppfatta att man på skolorna skulle trakta efter att återgå till den skolpolitik som tidigare har gällt.

Ingen ifrågasätter att Socialdemokraterna står fast vid sina förslag från i höstas. Detta är en självklarhet. Men varför upprepa dem bara några månader efteråt, när det alldeles uppenbart är så att era förslag står fast? De är en gång avslagna. Varför låta samma människor behandla samma förslag och avslå dem igen? Jag finner inte det särskilt konstruktivt.

Vi hade måhända bråttom i höstas. Det var mycket att göra. Men jag vågar påstå att utskottet hade en mycket seriös behandling av frågorna. Jag vill gärna tillägga att den verkligen skedde i en mycket god anda. Vi arbetade seriöst med dem, och jag menar att vi kom fram till de beslut som det gick att komma fram till. Vi blev inte eniga överallt, men jag kan inte inse att enigheten är ett sorts självändamål. Också jag tycker att det är viktigt att nå fram till enighet, men vi får finna oss i att vi går på olika beslut när våra åsikter skiljer sig. Jag upprepar att jag inte kan acceptera en enighet enbart på socialdemokratiska villkor.

Jag vill väldigt gärna fråga Socialdemokraterna om vad exakt det är de vill riva upp. Det vore bra om vi fick ett besked om detta före valet.

Vad den kristna etiken anbelangar kan jag säga att jag inte begriper de upprörda känslor och de resonemang som förekommit i frågan. För mig är det en fullkomlig självklarhet att vi har anledning att känna stor respekt för kristen etik och västerländsk humanism. Så har det varit genom åren och så tycker jag faktiskt att det skall förbli. Faktum är att Socialdemokraterna hade ett alternativ i partimotionen som gick ut på att det skulle skrivas in i läroplanen att skolan skall vara ickekonfessionell. Det gjorde vi.

Anf. 204 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Fru talman! Om kristen etik har funnits med under alla år kan man fråga sig varför det skall skrivas in i läroplanen just nu. Varför skall denna etikett klistras på och ställa till så pass många problem för så många just nu? Det är bara av partipolitiska skäl. Det har ingenting med skolverkligheten att göra.

Varför vill vi gärna få ett förnyat resonemang om läroplansfrågor? Jo, helt enkelt därför att det är så väldigt många som efterlyser de gamla breda majoriteterna i läroplanssammanhang och vill att de skall återuppstå. De majoriteterna har ju sällan innehållit moderater. Det har varit Socialdemokraterna, Folkpartiet och Centern.

Det har uppmärksammats i många kommentarer till läroplansbeslutet att det är svårt när Centern och Folkpartiet nu har kommit in i högerfällan och i högerregeringen.

Jag vill också kommentera frågan om skolpeng. Det var alldeles tydligt att Hans Nyhage inte har förstått varför vi är så emot den.

Skolpeng är ju en viss summa pengar – lika för alla barn. Det blir så fel, eftersom vi vet att barn är olika. Om barn är olika måste de också faktiskt få en resurstilldelning som stämmer med deras speciella behov. Moderaterna har aldrig förstått att lika behandling ofta leder till ojämlikhet. Dess värre har detta varit ett genomgående tema hos Moderaterna, och det finns fortfarande där.

I de socialdemokratiskt styrda kommunerna har man inte skolpeng. Man försöker också att hålla emot den resursnedskärning som blir resultatet av regeringens politik. I socialdemokratiskt styrda kommuner är man mycket stolt över sin skola.

Anf. 205 HANS NYHAGE (m) replik:

Fru talman! Det är för mig fortfarande obegripligt att förstå vilka de katastrofala följderna är av att man anför att det i skolans värdegrund också ligger en respekt för de kristna värdena och den västerländska humanismen. Jag förstår inte vad det är som är så djupt allvarligt i detta.

Jag upprepar att vi har kunnat hantera det genom alla år hittills. Varför denna turbulens nu i detta sammanhang? Jag förstår det inte.

Det är alldeles uppenbart att skolpengen skapar möjligheter att åstadkomma den valfrihetens skola som såvitt jag förstår även Socialdemokraterna ställer sig bakom i sitt allmänna resonemang.

Därför blir det så svårt när man i ena ögonblicket ställer sig bakom valfrihetens skola men i nästa anför en rad skäl och åtgärder som försvårar denna valfrihet. Hela resonemanget om friskolor i den socialdemokratiska motionen går inte ut på annat än att försvåra deras existens och försämra deras möjligheter. Därmed försvårar man också för målsmännen och eleverna att välja skola.

Jag avvisar å det bestämdaste påståendet om att vi genom vårt resonemang om skolpengen skulle rycka undan grunderna för att de elever med särskilda behov skall kunna få den hjälp de behöver.

Anf. 206 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Fru talman! Till Hans Nyhage vill jag säga att om vi får något inflytande efter höstens val så kommer vi att medverka till att vissa skolpolitiska beslut korrigeras lugnt och sakta utom på en punkt; detta med kristen etik.

Före jul kom en mycket intressant ungdomsbok ut, som heter Sofies värld. Jag kan rekommendera den, Hans Nyhage. Jag läser den för mina två döttrar, och vi har kommit fram till Sokrates lärjunge Platon. Det tar sin tid, eftersom vi har mycket att resonera om på vägen: etik, moraliska frågor och annat. Och detta var ändå länge sedan, eller hur?

Jag känner oro, och det är därför jag vill föra en debatt här. Jag känner mig orolig när vi säger att vi vill satsa på språk, att det är nödvändigt i en alltmer internationaliserad värld. För samtidigt besöker jag högstadieskolor inom grundskolan och frågar: Vad har ni för litteratur för undervisningen i franska? Har ni tidningar som ungdomarna kan få läsa? Nej, sådant har vi inte råd med längre, blir svaret.

Vi i Vänsterpartiet vill inte påstå att det är natt överallt, men skymning håller det nog på att bli i alla fall. Då måste vi diskutera de problemen, tycker jag. Det är vårt ansvar som aktiva utbildningspolitiker på riksnivå att göra det, om vi vill hävda likvärdighetsprincipen, att skolan skall vara jämställd och att barn är olika och därmed också skall ha olika typer av resursinsatser.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Utbildnings-
och kulturpolitik*

Anf. 207 HANS NYHAGE (m) replik:

Fru talman! Jag mottog med glädje Björn Samuelsons yttrande om att eventuella förändringar skall komma lungt och sansat. Hur bra jag än tycker om Björn Samuelson – och det gör jag verkligen – skulle jag kanske kunna tillåta mig att säga att det vore bäst om ett totalt lugn från Vänsterpartiets sida infann sig efter årets val.

Björn Samuelsons inlägg gav mig inte något begrepp om vad det var som var så allvarligt med den kristna etiken och den västerländska humanismen.

Om det är så illa som Björn Samuelson sade, vilket jag tvivlar på, dvs. att man inte ens har råd att skaffa det material som kan behövas i form av tidningar på t.ex. språkområdet, så bevisar det bara hur illa det har gått med ekonomin i vårt land på grund av den politik som har förts.

Förutsättningarna för att få tillbaka möjligheterna för skolan att skaffa material och de hjälpmedel som behövs är ju att vi får en politik som ökar inkomsterna i vårt samhälle. Det är den politiken som den borgerliga regeringen verkligen arbetar för, och jag måste säga att det syns ljus i mörkret.

Anf. 208 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Fru talman! Jag menar allvar när jag rekommenderar boken Sofies värld till Hans Nyhage, särskilt efter hans replikvänder. Lugn är ett relativt begrepp, och det inträder nog egentligen aldrig.

Jag vet att vi måste spara och att det ekonomiska läget är allvarligt. Det är därför vi har finansierat alla våra förslag på skolans område fullt ut inom ramen för vår ekonomiska politik. Samtidigt har politiken en profil. Vi säger nämligen att det är viktigt att vi satsar på ungdomsskolan och vidtar åtgärder med konkret innehåll, med substans. Där snuddar vi vid den kristna etiken igen. Den innebär att vi stegvis skulle kunna komma till rätta med t.ex. den sociala snedrekryteringen.

Etik och moral handlar också om innehåll. Vi kan resonera kring varför det skulle vara särskilt bråttom med kristen etik och västerländsk humanism. Vi var så rädda för en regeringskris i höstas. Men när julefriden inföll uppenbarade sig också sanningen – att det var inte så farligt. Därför har jag väckt en motion om att frågan kanske bör prövas igen. Annars kan vi alltid skriva: bl.a. kristen etik och västerländsk humanism.

Anf. 209 HANS NYHAGE (m) replik:

Fru talman! För det första: Jag lovar att jag skall läsa den ifrågavarande boken. För det andra: Vad tjänar det till att hävda att föreslagna kostnader på skolans område är finansierade, när man totalt sett för en politik som minskar möjligheterna för landet att skapa de inkomster som är nödvändiga för att landet skall kunna föras framåt över huvud taget?

Anf. 210 CHRISTER LINDBLOM (fp):

Fru talman! Jag har en kommentar och en fråga till Lena Hjelm-Wallén.

Jag tror att de svepande uttalanden om överkompensationer av friskolor som då och då kommer från Socialdemokraterna och nyss från Lena Hjelm-Wallén svider i hjärtat på elever, föräldrar och lärare i Waldorfskolor, Montessoriskolor, finska skolor och estniska skolor runt om i landet. Inte minst tror jag att det svider i lärarnas hjärtan i och med att de plötsligt, med det nya bidragssystem som vi har skapat, har fått vettiga löner, vilket de inte hade tidigare.

Socialdemokraterna har i sin argumentation talat om att riva upp möjligheten att införa betyg från årskurs ett. Om inte kansliet i betänkandet hade skrivit in vad denna skriftliga information skulle kunna innebära – vad skulle då Socialdemokraterna ha att riva upp till hösten? I så fall vore vi ju överens. Jag har fortfarande mycket svårt att förstå detta.

Jag hade tänkt ägna den här stunden åt att kommentera ett par saker om gymnasieskolan i dag utifrån de synpunkter vi hade 1991, när propositionen Växa med kunskaper lades fram och den nya gymnasieskolan skapades av en majoritet i riksdagen. Vår kritik rörde i huvudsak några punkter som fortfarande är något aktuella.

Jag vill inte hålla ett anförande på temat: Vad var det vi sade? Jag gör detta för att vi är uppriktigt bekymrade över en del av de rapporter som kommer från gymnasieskolan. De saker som jag tänker kommentera utgår från ett individperspektiv på eleverna.

En sak var Björn Samuelson och statsrådet Ask tidigare inne på, och den handlar om en gemensam referensgrupp för alla vad gäller kärnämnen. Detta bygger på en i princip mycket välmående idé. Men oavsett hur stora krav vi ställer på gymnasieskolan finns det några elever som tenderar att falla igenom och som inte kan få godkänt i vissa kärnämnen. Då får man en utslagning. Det syns tecken på en sådan utslagning ute i gymnasieskolan, och man är bekymrad över det. Lärarna som ser detta mår inte bra.

Jag tror att vi tillsammans måste diskutera hur vi skall lösa detta. Jag har inga konkreta förslag, och jag tycker inte att vi skall genomföra några drastiska förändringar. Men vi måste hålla diskussionen levande sinsemellan. Jag tror att vi alla delar bekymret för de elever som är svagast och som tenderar att råka illa ut.

Det handlar alltså inte om att försöka skapa några A- eller B-lag, men om vi inte gör någonting och hittar en framkomlig väg så skapas det A- och B-lag av sig självt. De svagaste eleverna kommer att slås ut i och med att de får för höga krav på sig.

Det handlar om att lyckas i livet och få ett gott självförtroende. Det är otroligt viktigt för oss alla, i synnerhet för tonåringar. Därför måste individualiseringen av studierna vara något centralt för oss när vi diskuterar gymnasiepolitik.

De specialutformade programmen fyller en funktion, men jag är också litet bekymrad över de individuella programmen. Det finns tendenser i dag till att de blir ett tillhåll för misslyckade elever, men de skall absolut inte få den stämpeln. De individuella programmen skall kunna användas som en aktiv, strategisk resurs, som man kan tillämpa på vissa elever som har speci-

fika önskemål på vissa områden men kanske inte klarar de nationella kraven på andra.

Om vi bara drar ned kraven eller omfattningen på någon enstaka kurs i ett nationellt program så går eleven per definition på ett individuellt program. Jag tycker att vi skall ha den flexibiliteten. Den skall utgå ifrån ett individperspektiv. Man får alltså inte placera elever som är allmänt skoltrötta som en grupp någonstans och kalla det för ett individuellt program. Man måste utifrån lusten att lära och lärandets kultur, som Lena Hjelm-Wallén också var inne på och som måste genomsyra skolan, ta reda på vad alla elever skulle vilja göra.

Jag tror också att det är väldigt viktigt att vi i den nya gymnasieskolan, eftersom den innebär ett ganska omfattande trendbrott, och en helt ny utbildning, försöker genomföra det som vi har talat om så kolossalt länge, nämligen att eleven måste vara huvudpersonen.

Eleven måste vara subjektet i hela skolan, och inte minst i gymnasieskolan. Det framgår bl.a av riksdagens revisorers rapport att eleven fortfarande är ett objekt som behandlas med kunskapsinformation från kateder. Detta är inte förenligt med en modern gymnasieskola. Det kräver ett förändrat arbets- och synsätt. Eleverna måste lära sig en helt annan typ av studieteknik, lärarna måste lära sig hur man bedriver individuell studievägledning och tar ansvar för elevernas årliga val.

Jag tror att man i den kompetensutveckling som kommunerna skall bedriva i de kompetensutvecklingsplaner som skall göras, skall ta hänsyn till att inte enbart ägna all tid åt ämnesfördjupning och ämnesprövning. Det måste också ske en pedagogisk utveckling. Som vi också signalerar i årets budgetproposition måste staten engagera sig i kompetensutvecklingen. På sikt kommer det att bli alltmer nödvändigt.

Anf. 211 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Fru talman! Christer Lindblom vet mycket väl vad som spräckte den betygskompromiss som vi var så nära att göra. Moderatstämman, och uttalandena där om hur man skulle lura oss socialdemokrater, var det som kom emellan.

Jag är ledsen om det uppfattas som om jag är negativ mot alla privata skolor. Det är inte alls min mening, och jag sade också att privata skolor kan vara bra och dåliga. I mitt huvudanförande sade jag dessutom att flertalet privata skolor överkompenseras. Jag är ledsen om jag i debattens hetta inte alltid upprepar just ordet flertalet.

Jag är medveten om att det finns många privata skolor som har en elevgruppering av barn som har större behov än andra. Många privata skolor kan göra bra ifrån sig på det området. Då skall de också ha högre bidrag, det är självklart.

Till den fråga som var huvudärendet i Christer Lindbloms anförande. Det är en viktig fråga som jag också snuddade vid, nämligen den som berör gymnasieskolan och utvecklingen av den. Jag menar att vi måste vara väldigt öppna, och jag välkomnar för övrigt vad Beatrice Ask sade i det ärendet. Hon erkände att hon hade ändrat sig. Vi måste alla vara öppna för att se från ömse håll hur vi kan komma till rätta med de svårigheter som faktiskt finns.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Utbildnings-
och kulturpolitik*

Det finns en mycket hög ambition i den gymnasiereform som nu håller på att genomföras.

Jag tror att det viktiga är att det får göras mycket utvecklingsarbete ute på skolorna, och att vi är lyhörda.

Anf. 212 CHRISTER LINDBLOM (fp) replik:

Fru talman! Den modifiering som Lena Hjelm-Wallén gjorde när det gäller överkompensationen till friskolorna var bra. Men jag börjar bli tveksam till att ens begreppet flertalet kan vara riktigt, därför att 25–30 % av de aktuella friskolorna är Waldorfskolor. Det finns ganska många Montessoriskolor, och vi har, som sagt, finska och estniska skolor och andra.

Om man skall fortsätta att hacka på friskolorna tror jag att det är bra att man ständigt gör en vettig distinktion, så att alla inte skär över en kam.

Lena Hjelm-Wallén åberopar moderatstämman som skulle ha fördärvat vår enighet om betygen. Moderatstämman förändrade inte på något sätt den gemensamma skrivning som vi var överens om efter förhandlingarna. Det enda som förändrades var att kanslipersonalen i sin uppräknings av olika typer av kommunikation mellan hem och skola eller skola och hem, sade att man också skulle kunna tänka sig att skriftlig information skulle kunna innehålla betygsliknande omdömen. Det hade ingenting med vare sig den ena eller den andra stämman att göra.

Jag välkomnar också den här öppenheten, därför att vi vet hur låst det var 1991 när propositionen antogs. Jag tror att det är väldigt bra om vi, utan att binda oss för mycket vare sig bakåt eller framåt, kan föra en öppen diskussion utifrån varje elevs individuella behov. Det är framför allt de svagaste eleverna, som tidigare kanske genomgick ett- eller tvååriga linjer, som tenderar att drabbas. Vi måste hjälpa till att hitta bra metoder för att lösa dessa frågor.

Anf. 213 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Fru talman! Det är inte någon nyhet för någon i socialutskottet att vi socialdemokrater är, har varit och kommer att vara emot betyg eller betygsliknande skriftliga omdömen redan i årskurs 1. Det var alldeles klart att vi aldrig skulle träda över den gränsen. Genom moderatstämman fick vi klart för oss att avsikten med kompromissen var att man skulle tolka in detta. Därmed gick det inte att komma överens. Det går inte att brygga över så stora åsiktsskillnader.

Folkpartiet fick i det sammanhanget bestämma sig för om man stod närmare Moderaterna eller Socialdemokraterna i den här frågan. Man valde Moderaterna. Jag beklagar det.

När det gäller gymnasiefrågan tror jag att den öppenhet som vi alla talar om är positiv. Vi skall komma ihåg att reformen kom till under ganska hård politisk polemik. Sedan accepterade den borgerliga regeringen och partierna i regeringen den här reformen. Det välkomnar vi. Nu kan vi gemensamt konstatera att det finns problem. Då har vi alla ett gemensamt ansvar, oberoende av på vilken sida vi har stått i den tidigare diskussionen.

Anf. 214 CHRISTER LINDBLOM (fp) replik:

Fru talman! Det är självfallet att vi alla är på det klara med var vi står i betygsfrågan. Lena Hjelm-Wallén säger att det inte skall råda något tvivel om att vi inte vill ha betyg från årskurs 1. Det råder väl inget tvivel i den här salen eller någon annanstans att vi därvidlag följer samma linje. Vi vill inte heller ha betyg från årskurs 1. På den punkten har vi olika synpunkter i olika partier.

Lena Hjelm-Wallén sade att Socialdemokraterna valde sin linje och att Folkpartiet valde Moderaternas linje. Det gjorde vi inte. Vi valde eleverna och föräldrarna. De skall avgöra hur informationen skall utformas utifrån det alldeles utmärkta förslag som Socialdemokraterna förde fram i sin partimotion och som vi har som grund för kommunikationen mellan skola och hem, nämligen utvecklingssamtalet.

Om det utmynnar i att föräldrar och lärare kommer överens om att man vill dokumentera det i någon form, kanske t.o.m. i något så hemskt som ett betygsliknande omdöme, kan jag acceptera det. Då sker det på rätt nivå, inte från riksdagshuset eller regeringskansliet, utan precis där det skall försiggå, nämligen i klassrummet och med bra kontakt mellan föräldrar och lärare.

Vi i de fyra partierna accepterade gymnasiereformen 1991, trots att vi, framför allt Moderaterna och Folkpartiet, var väldigt kritiska. Vi tog där upp en mycket bra idé, nämligen att man kan acceptera de beslut som har fattats av Sveriges riksdag. Vi hotade möjligtvis att riva upp dem. Jag hoppas att ni har samma inställning när ni så småningom närmar er valrörelsen, nämligen att ni slutar att hota med det.

Anf. 215 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Fru talman! Det är alltid trevligt att få diskutera med Christer Lindblom och Hans Nyhage – med män som ägnar sig åt politikens mjuka frågor.

När det gäller problemen inom gymnasieskolan tror jag att vi politiker också bör se på förhållandena inom grundskolan. En bra åtgärd som har vidtagits är enligt min uppfattning att man har tagit bort valet mellan allmän och särskild kurs. Det tror jag är alldeles riktigt, t.ex. för att bryta den sociala snedrekryteringen och för att tillgängliggöra olika ämnesinnehåll.

Men tillgängliggörande handlar också om annat, Christer Lindblom. Det handlar om möten mellan människor. Det är i det sammanhanget som jag tror att den här regeringen är fel ute. Jag tror att man genom denna ivriga privatisering och genom startandet av fristående skolor egentligen skapar en separation mellan människor, som i unga åldrar behövde möta varandra – för ämneskunskapernas skull och för det sociala livets skull.

Jag tror att elever från Livets ords skola skulle må bra av att på skolan i Uppsala möta en elev som är fläckfri socialliberal eller tvättakta marxist – annars kan chocken bli för stor när de blir 15 år och kommer ut i verkligheten.

Anf. 216 CHRISTER LINDBLOM (fp) replik:

Fru talman! Vi är säkert alldeles överens om att det i hög grad handlar om möten mellan människor. Jag vill spinna litet grand på det.

Inom den "sömlösa" skola som vi nu har diskuterat, med gemensamma

läroplaner för den obligatoriska och den frivilliga skolan, handlar det väldigt mycket om kommunikationen från gymnasieskolan och ned till grundskolan. Det handlar om att alla, syokonsulenter och syopersonal över huvud taget, skall jobba med att försöka diagnostisera varje elevs specifika önskemål och förutsättningar, för att därmed försöka skapa en så god skolgång som möjligt i gymnasieskolan. Jag menar att det finns en grupp elever som kommer att må och lyckas bättre och få ett bättre självförtroende om de slipper de här ganska fyrkantiga kraven.

Jag delar Björn Samuelsons uppfattning att det finns skolor som så att säga kan vara så speciella att man där inte får en bred bild av hur samhället ser ut. Men samma sak gäller där: Vi kan inte förbjuda de här skolorna, i och med att det faktiskt finns föräldrar som vill ha sina barn där. Sedan kan vi diskutera var gränsen går mellan föräldrarätt och barnens rätt, men det är en annan fråga.

Anf. 217 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Fru talman! Det här är intressant. Visst är kommunikationen från gymnasieskolan till grundskolan viktig, men det måste vara fråga om en reversibel kommunikation. Vi skall som politiker akta oss för att säga att grundskolan skall anpassa sig efter gymnasieskolans krav. Det måste här vara fråga om en kommunikation. Gymnasieskolan borde kanske i en hel del fall ta vara på erfarenheter från grundskolans tidigare mellanstadium. Jag tror det. Jag tror att man har mycket att lära där. Det gäller att bryta ner hierarkierna mellan lärare i ungdomsskolan. Det tror jag är viktigt.

Jag tolkar det Christer Lindblom säger som: Skolan är till för barnen, för eleverna. Det är det primära.

Vi i Vänsterpartiet är emot betyg. Vi kanske får 4 eller 5 % av den anledningen – jag vet inte. Som politiker måste man också driva opinion, så jag bryr mig inte om ifall 90 % vill ha betyg, utan jag driver det som jag tycker är riktigt.

Christer Lindblom och jag är överens om utvecklingssamtalen. Det är i det sammanhanget viktigt att gå ut och tala om att det inte får bli fråga om något hafsverk. Jag har nämligen varit på sådana samtal själv. 30 minuter tog det, och jag träffade tre lärare: 19.00–19.10, 19.10–19.20 och 19.20–19.30. Så får det naturligtvis inte gå till, utan utvecklingssamtalen skall ske i lugn och ro.

Anf. 218 CHRISTER LINDBLOM (fp) replik:

Fru talman! Jag vill litet grand förklara och utveckla vad jag menade med det jag sade om kommunikation. Det jag framför allt är ute efter när jag talar om att gymnasieskolan måste jobba emot grundskolan är någon form av marknadsföring, där man så att säga klargör vad de nya programmen är i förhållande till de gamla linjerna. Jag tror nämligen att det i dag kan finnas elever som t.ex. tidigare skulle ha valt linjen Handel och kontor, därför att något syskon eller någon kamrat kanske har gått där, men som nu har hamnat på Handel och administration, där man t.ex. läser 124 timmar företags ekonomi. Detta kan upplevas som kolossalt jobbigt. Den kontakt jag talar

om, som då i och för sig är enkelriktad, handlar väldigt mycket om att förhindra felval, som kan ske utifrån att man är otillräckligt informerad.

Också jag tror att det skulle vara väldigt lyckligt om man kunde hitta modeller som innebär att lärare kan tjänstgöra både i det vi i dag kallar högskolan och i gymnasiskolan och kanske kan gå däremellan. På så vis kunde de kanske där bli den bro och den överbyggnad som vi skulle behöva för att få en "sömlös" skola och genomföra ett 1-12-tänkande, som omfattar alla årskurser från ettan i grundskolan till tredje året i gymnasiet, eller det som Björn Samuelson och jag så ivrigt eftertraktar, 1-13-perspektivet.

Anf. 219 MARIANNE JÖNSSON (c):

Fru talman! Vi har alla stora ambitioner och knyter stora förhoppningar till utbildningsväsendet. Även om vi inte är så många i kväll som deltar i denna debatt, är utbildningsfrågorna livligt diskuterade här i riksdagen. Vi vill, liksom regeringen, att utbildningsväsendet skall vara en av de viktigaste förutsättningarna för det framtida välståndet.

Vi är oense här i kväll i synen på skolsituationen. När man läser den socialdemokratiska partimotionen blir man också orolig och beklämd. Det talas om sådant som vår utskottsordförande också nämnde i sitt anförande: försämringar och nedrustningar och att entydiga rapporter om detta har kommit in.

Ja, hur har då våra elever det ute i den svenska skolan? För att få en samlad bild av hur det såg ut ute i kommunerna anordnade vi i höstas i utbildningsutskottet en offentlig utfrågning kring detta. Där fanns representanter från både socialdemokratiska och borgerliga kommuner. Socialdemokraterna var ivriga att få till stånd den här debatten och väntade sig väl nattsvarta rapporter. Också vi från regeringspartierna tyckte att det var bra med en utfrågning och välkomnade att den kom till stånd.

Under utfrågningen visade det sig att de inbjudna talarna hade ett intryck av att utbildningen i stort var fredad i deras respektive kommuner, att den hade stått sig bra i konkurrensen med andra sektorer. Det visade sig att kvaliteten inte hade försämrats, utan att den snarare hade utvecklats och förstärkts. Den avreglering som hade skett inom skolans område tyckte man var väldigt bra, eftersom man nu hade fått friheten att organisera undervisningen i nya modeller. Man hade mer samverkan med andra sektorer, med den sociala sidan, med fritidssidan, osv. Representanterna från kommunerna tyckte att det var bra att det var slut på centrala riktlinjer och detaljregleringar. Nu var det lättare att nå flexibla lösningar och ett mer rationellt utnyttjande av resurserna.

Det var bra att få den här bilden. Vi gör alla våra besök i skolor, men här fick vi en samlad bild. Jag tror kanske att socialdemokraterna i utskottet var något besvikna, eftersom det inte riktigt stämde med deras beskrivning av hur det ser ut i den svenska skolan.

Trots det kärva ekonomiska läget föreslår regeringen i årets budgetproposition betydande förstärkningar för att förbättra skolsituationen för elever med funktionshinder. Det blir satsningar på konsulentorganisationerna vid SIH, det blir utveckling och utökning av läromedelsproduktion och försöksverksamhet med utgivning av läromedel för dyslektiker, något som är väldigt

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Utbildnings-
och kulturpolitik*

viktigt, vilket vi fick höra inte minst i förrgår, vid en utfrågning här i riksdagen.

Hur det står till med våra handikappade elever ute i skolorna är mycket intressant att få veta. Också om detta fick vi en del rapporter under utfrågningen i höstas.

Det visade sig att elever med mycket stora behov, med vad man kallade särskilt särskilda behov, fick sina behov väl tillgodosedda. Läget för dem hade t.o.m. förbättrats. Man var ute i kommunerna väldigt mån om att betona att resurser måste finnas avsatta centralt i kommunerna för just dessa elever.

Däremot oroade det mig, som arbetar mycket med handikappfrågor, att de mer tysta eleverna, med "tysta", icke väl kända svårigheter, hade drabbats av försämringar. Detta måste Skolverket mycket noga titta på i sin uppföljning, och vi måste vara mycket uppmärksamma på detta.

De nya läroplaner som riksdagen nyligen har beslutat om ger stora möjligheter för varje enskild skola att organisera sin undervisning och presentera sina ämnen så att de tillgodoser alla elever efter deras specifika förutsättningar och behov.

Jag känner särskilt mycket för flickornas rätt till en likvärdig utbildning.

Gång på gång får vi rapporter om att det är pojkarna som uppmärksammas. Det är pojkarnas intressen som tillgodoses, och flickorna kommer på undantag. Trots att vi får alla dessa rapporter händer det väldigt litet. Det går framåt mycket sakta.

Som jag ser det är lärarutbildningen en avgörande faktor. Ett annat område som måste åtgärdas är rektorernas utbildning och fortbildning. Den måste uppmärksamma flickornas speciella intressen. Vi ser ju hur stort behov det finns av flickors utbildning inom tekniska och naturvetenskapliga områden. Vi kan inte avstå från en sådan resurs i fortsatt utbildning. Det vore helt fel.

Jag menar också att den internationella och svenska forskningen ger vid handen att en kompetent skolledning är den enskilt viktigaste faktorn bakom framgångsrika skolor. Jag hoppas att man i den nya utbildningen, som regeringen anslagit 15 miljoner kronor ytterligare till för ledarskapsutveckling och kompetensförsörjning, just skall ta upp frågorna kring flickornas rätt till en likvärdig utbildning i den svenska skolan.

Fru talman! Vi har en god grundutbildning i Sverige, men när det gäller den akademiska sidan ligger vi efter våra konkurrentländer. Det är min fasta övertygelse att om vi skall klara oss som välfärdsnation så måste vi satsa på kompetensutveckling i vid mening. Jag återkommer till det som nämnts tidigare om det livslånga lärandet. Vi måste komma till rätta med den sociala snedrekryteringen. Vi måste se till att alla människor får del av olika former: komvux, bildningsförbund, folkhögskolor, högskolor och olika personalutvecklande åtgärder.

I detta sammanhang vill jag betona hur viktigt det är att utbildning ges i decentraliserade former. Från en glesbygd vet jag hur svårt det är för människor att ta sig i väg och studera långt hemifrån. Här kan den nya data- och teletekniken ge stora möjligheter som måste utnyttjas.

Jag vill också nämna de små och mindre högskolorna. De måste kraftigt

förstärkas och de måste få sina fasta forskningsresurser, som vi arbetar så väldigt mycket för inom Centern.

Vi behöver i Sverige få en samlad kompetenspolitik. Det är inte bara viktigt utan det är en överlevnadsfråga för oss som välfärdsnation. Jag tror att det också skulle behövas en samordning både på arbetsmarknad och utbildningspolitik för att vi skall få dessa insatser slagkraftiga. Vi saknar i dag en sådan samordning. Vi i Centern är beredda att gå i spetsen för ett politiskt nytänkande, alltså en samlad politisk strategi för kompetensutveckling.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Utbildnings-
och kulturpolitik*

Anf. 220 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Jag tackar för att Marianne Jönsson instämmer i vårt krav på ett brett nationellt kompetensprogram, för det behövs verkligen.

Marianne Jönsson vill stödja mindre och medelstora högskolor. Det har funnits möjlighet till det, men Marianne Jönsson har tillhört den majoritet som har avslagit de socialdemokratiska kraven om detta under åren. Det blir en ny möjlighet i år då vi väcker ett nytt förslag om att ge ökade forskningsresurser till mindre och medelstora högskolor. Vi får se vad Marianne Jönsson väljer att göra då.

Marianne Jönsson säger att hon blev bekymrad när hon i den socialdemokratiska partimotionen läste om försämringarna av skolan. Jag måste säga att jag blir orolig när det är den socialdemokratiska motionen som gör Marianne Jönsson bekymrad. Det borde faktiskt vara verkligheten. Vad vi har skrivit om är hur verkligheten ser ut.

Marianne Jönsson säger att det inte sades så på utfrågningen. Jo, det gjorde det visst! Det jag tog upp i mitt anförande om att klasserna blir större, att halvklassstimmarna blir färre, att extrastödet till elever med särskilda behov minskar, att speciallärrarresurserna krymper och att elevvården urholkas är direkta citat från utfrågningen.

Visst är det sant att elever med fysiska, synliga handikapp inte än så länge har drabbats särskilt hårt av nedskärningarna, men alla de med osynliga handikapp har råkat väldigt illa ut.

Vi kan glädja oss åt att kommunerna under den här utfrågningen var glada över avregleringen. Den står vi alla bakom.

Men, Marianne Jönsson, när allt som regeringen gör är så bra, vill då Marianne Jönsson berätta vad det är för bra med att dra ned 120 miljoner på hemspråksundervisningen?

Anf. 221 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Då får jag börja bakifrån med hemspråksundervisningen. Vi har inte haft så mycket diskussion om det här i kväll. I den frågan anser jag att man under en tid på sju år ger eleverna med invandrarbakgrund en stor möjlighet: De kan läsa hemspråket som B-språk, som sitt fria val, man kan ta det utanför timplanebunden tid. Jag anser att det är en mycket bra och fin organisation för hemspråksundervisningen.

Jag har läst igenom kompendiet ifrån utfrågningsdagen i höstas, och jag kan fortfarande inte få något annat intryck än att det var positiva signaler. Inte minst gäller det detta med avregleringen – nu hade man ett instrument i sin hand med möjlighet att själv utforma sina skolor och sin organisation.

När jag hör Lena Hjelm-Wallén är det som ett litet eko från det förgångna – det var så bra med centralstyrningen osv. Jag kan inte instämma. Det har randats en ny tid med valfrihet och möjligheter till kreativa lösningar på lokal nivå. Genom decentraliseringen utlöser man en massa människors ambitioner och kreativa förmågor.

När det gäller era krav att öka resurserna till de små och medelstora högskolorna har ert handlande inte varit konsekvent. Vi hade en diskussion om det i våras, och vi skall väl inte upprepa den nu. Under höstriksdagen året innan hade Centern mycket starka krav om att de små och medelstora högskolorna direkt skulle få förvalta forskningsresurserna, och vi ville ha det inskrivet i högskolelagen. Tyvärr fick vi inte något gensvar ifrån Socialdemokraterna. Jag tycker nog att intresset nu är litet sent påkommet.

Anf. 222 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Jag tror att vi skall diskutera de små och medelstora högskolorna vid ett annat tillfälle. Men tidigare har Centern och Socialdemokraterna kunnat hålla ihop. Nu, återigen, håller ni ihop med Moderaterna och får det här dåliga resultatet av er politik.

Så till hemspråken. Det är inte första gången de är aktuella för besparingar här i riksdagen. 1991 fanns också ett besparingsförslag, men då var situationen en helt annan. Då fanns mycket generösare bidragsbestämmelser för hemspråksundervisningen, och verksamheten var på en mycket högre nivå än i dag. Det fanns säkert utrymme att ta ett och annat ifrån hemspråksundervisningen då.

Då sade man i en centermotion, med bl.a. Marianne Jönsson som under-tecknare: Den allra allvarligaste effekten av regeringens förslag är dock att det ger felaktiga signaler som kan leda till ökade svårigheter både för personalen som svarar för hemspråksundervisningen och för de elever som omfattas av densamma. Det finns alltför många i vårt land som lätt finner förvändningar för att visa en negativ och ogenerös attityd gentemot flyktingar och invandrare från andra länder, och det vore illa om ett dåligt genomtänkt besparingsförslag skulle bidra till detta.

Då hade vi ändå en mycket generös situation för hemspråksundervisningen. Den tålde att skäras på. Nu är den nere efter stora besparingar som kommunerna tvingats till, och nu tål den inte att sparas mera på. I varje fall tål inte helheten av det man ger till invandrabarnen att sparas på.

Gör gärna om bestämmelserna, jag håller också med om det, men spar inte på invandrabarnens undervisning!

Anf. 223 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Jag upprepar vad jag sade i min första replik till Lena Hjelm-Wallén: Här är det mycket generöst. Hemspråken – med undantag av de nordiska språken, där vi inte har någon gräns – får sju år. Genom de nya bestämmelserna kan de läsas som B-språk, som elevernas fria val. Den möjligheten fanns inte 1991, och dessutom kan man läsa dem utanför timplanebunden tid. Inom den ram där vi har dessa resurser och denna organisation så tycker jag nog att det är väl tillmätt tid för att dessa elever skall kunna tillgodogöra sig kunskaper i hemspråken.

Herr talman! Först vill jag säga några ord om resurserna till skolan. Bl.a. har Göteborg diskuterats och den segregation som påstås ha blivit resultatet av den förda skolpolitiken från regeringens sida.

Beatrice Ask nämnde tidigare att frågan har mycket med införandet av stadsdelsnämnderna att göra och även den bostadssegregation som finns i Göteborg som uppkom i huvudsak under socialdemokratisk regim. Jag är den första att beklaga att en del stadsdelsnämnder i Göteborg inte ger skolorna vad de behöver. Det är högst beklagligt. Vi har från mitt partis sida motionerat om en översyn av hur resurserna fördelas. Det gäller dels fördelningen till stadsdelsnämnderna, dels hur stadsdelsnämnderna sköter resursfördelningen. Det finns saker att uträtta på den punkten.

I mars 1993 tillkallade regeringen en utredning om förlängd skolgång och sänkt skolpliktsålder. Flera av partierna tycks redan ha bestämt sig för att skolgången bör förlängas till tio år och att skolstarten bör ske vid sex år. Vilka modeller för förlängd skolgång och tidigare skolstart som kommer att belysas i det fortsatta utredningsarbetet redovisades i en första delrapport i augusti 1993. Jag tänker inte gå in på de olika modellerna utan vill gärna avvakta utredningens slutförande och försöka ha ett öppet sinne för de slutsatser utredningen kommer fram till och även vad som framkommer i remissomgångarna.

Däremot tror jag inte det skadar att redan nu debattera vad vi vill och behöver uppnå med dagens och morgondagens skola och ställa detta i relation till skolgångens längd och vid vilken ålder skolstarten bör ske.

Vilka problem är det vi bl.a. behöver komma till rätta med?

Enligt mitt sätt att se är det ett par saker som, mer än många andra, hindrar den kvalitetsutveckling jag tror alla är intresserade av att se i dagens skola.

Ett problem är den dåliga läsutvecklingen hos alltför många elever. Den har många olika orsaker. Jag har redan vid ett flertal tillfällen tagit upp de negativa effekter detta problem har för den enskilde eleven. Hela skolgången spolieras för många av dessa elever. Den bristande läsförmågan inverkar på kunskapsutvecklingen i snart sagt alla ämnen. Många av dessa elever riskerar att lämna skolan med en mycket låg kunskapsnivå och med ett självförtroende som är skadat för livet.

De problem på gymnasiet som har tagits upp av en del talare i dag rör också problemet med läsförmågan. Bl.a. Björn Samuelson nämnde att det är viktigt att beakta grundskolan även när man talar om gymnasiet. Jag håller till fullo med om detta.

Utbildningsutskottet hade så sent som i tisdags ett seminarium om dyslexi där en hel del värdefulla synpunkter kom fram. Även om det var svårt att få fram en klar och entydig definition av begreppets innebörd och företeelsens orsaker, var alla överens om att elever med uttalade lässvårigheter var i behov av tidig hjälp.

Ett annat problem är att elever i dag går vidare utan de grundläggande kunskaper som egentligen krävs för att gå vidare. Detta problem är i stort sett förbisett. Eller är det kanske så att man på grund av skolans organisation inte anser sig ha möjligheter att på ett effektivt sätt ta itu med problemet? I

ämnet svenska, det gäller både läsning, läsförståelse, skrivning och inte minst begreppsuppbyggnad, är man helt beroende av att bemästra ett steg i utvecklingen för att sedan kunna ta nästa steg. Detsamma gäller främmande språk, matematik och även vissa andra ämnen. Man kommer helt enkelt inte vidare innan man bemästrat nästa steg i kunskapsutvecklingen. Alla ämnen är naturligtvis i sin tur beroende av läsutvecklingen och begreppsuppbyggnaden. Inte heller när det gäller detta problem når man målet genom att ta till generella lösningar. I stället krävs individuellt anpassade lösningar. Den enskilde eleven måste ges tid att ta ett steg i taget.

I många år har lärare, och förmodligen också en del skolpolitiker, insett att undervisningen borde individualiseras i betydligt högre grad än vad som nu sker. Som lärare är det ofta en av de saker man känner att man inte har lyckats med i den utsträckning man hade velat.

Det har förvånat mig mycket att mina kolleger i utbildningsutskottet under min tid i riksdagen nästan inte med ett ord berört den oro och de svåra förhållanden som försvårar meningsfull undervisning på många håll. Det är som om den verklighet som finns innanför skolans väggar inte existerade ens i tankevärlden i denna församling. Jag är övertygad om att den oro som finns är en av orsakerna till att många inte klarar av att genomföra den individualisering som man vet skulle vara riktig. Det är helt enkelt för stökigt för att inom klassens ram ägna sig åt en mer individualiserad undervisning. På många håll bedrivs ett beundransvärt arbete genom samarbete i lärarlag och utökade föräldrakontakter för att få en bättre undervisnings- och inlärningsmiljö. Det återstår mycket innan individualisering har blivit en naturlig del av undervisningen.

Kan de problem jag hittills skisserat lösas genom en omorganisation av skolan? Kanske i viss mån. Men det måste framför allt till inre förändringar.

När det gäller svåra läsproblem är förmodligen en mycket tidig pedagogisk språklig träning av godo. Därför borde språklig utveckling vara av större intresse långt innan barnet kommer till skolan eller t.o.m. förskolan.

Skulle en generell förlängning av skolgången till tio år för alla kunna lösa de problem jag har tagit upp? Jag tror inte det. Jag tror i stället att en större flexibilitet även när det gäller skolgångens längd skulle bidra till att minska de problem jag har tagit upp. Däremot skulle kanske en del elever behöva tio års skolgång, medan en del skulle säkert klara sig med färre än nio år för att kunna fortsätta på gymnasiet.

Anf. 225 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! När Beatrice Ask talade här för en stund sedan sade hon att om hon hade velat vara elak skulle hon ha sagt att Socialdemokraterna inte bryr sig om barn och ungdomar. Sedan sade hon att hon inte ville vara elak. Det var tur det. Hade hon velat vara elak hade hon gjort sig skyldig till mer än en sak, nämligen en ren lögn.

Nu har Beatrice Ask gått. Annars hade det varit intressant att få diskutera skolministerns syn på en sammanhållen grundskola. Vår utgångspunkt för att hårt hålla fast vid kravet på en sammanhållen grundskola är just barns och ungdomars behov. Barn och ungdomar som sinsemellan är olika, har olika bakgrund och erfarenheter med sig till skolan, kan där lära sig att jobba

tillsammans och respektera varandra. Det är det som de kommer att få göra hela livet.

Mot detta resonemang driver framför allt Moderaterna krav som ligger nära näringspolitiken. Som utgångspunkt har de etableringsfriheten. Det är det som är vägledande för regeringens politik i det avseendet.

Vi Socialdemokrater vill värna alla barns rätt till en bra skola. Det skall vara en skola som har resurser att se till alla barns behov. Vi motsätter oss mycket skarpt den tudelning som vi nu ser många tecken på i skolan. Jag menar inte i första hand de privata skolorna, utan jag menar faktiskt den resursknapphet som gör att den allmänna skolan tvingas sätta barnen med speciella behov längst bak i kön. Skolan kan inte se till varje barns behov.

Utbildningsutskottet har haft två utfrågningar. Vi har fått bekräftat att det är eleverna med de särskilda behoven och de osynliga handikappen som får bära besparingsbördorna. Jag är väldigt förvånad över att Marianne Jönsson inte fick samma intryck av utfrågningarna. Det var det allra tydligaste budskapet.

Det är många samverkande åtgärder som får dessa effekter. Det är många samverkande åtgärder som drar åt fel håll. Det är framför allt besparingarna i kommunerna. Det är de orättvisa bidragssystemen, som uppmuntrar bildandet av privata skolor. Det är fråga om de ändringar i läroplanerna som Lena Hjelm-Wallén nyss nämnde.

Visst är det väl så, Christer Lindblom, att det svider i hjärtat på en och annan lärare i de privata skolorna. Men jag kan garantera att det svider lika mycket i hjärtat på lärare i en skola i ett mycket utsatt område i Jakobsberg, där man på grund av just de här reglerna har blivit av med en tredjedel av sina lärare. Det svider kanske inte i första hand för att de har mist sina jobb, utan för att de vet att eleverna behöver deras hjälp.

Vi tycker att det är viktigt att slå vakt om likvärdigheten i skolan. Det är omsorgen om alla barn och ungdomar som vägleder oss. Det är skolpolitikens grundpelare. Det står i skollagens portalparagraf. Jag vill säga till Marianne Jönsson att det är en rad organisationer, inte bara några socialdemokratiska kommuner, som har pekat på de här riskerna. Det är en rad organisationer som i allra högsta grad har intressen i skolan: elevernas organisationer, de fackliga organisationerna, föräldraorganisationer och våra utfrågningar.

Mot denna bakgrund har vi föreslagit att Skolverkets utvärderingsprogram skall kompletteras med ett särskilt uppdrag och beskriva hur skolan uppfyller målet om en likvärdig utbildning. Det är bråttom med det. Dagens elever går inte i repris. De barnen har ingen mer chans.

Vi kan inte heller acceptera regeringens förslag om att skära ned anslagen till invandrarbarnens undervisning med 120 miljoner. Det är ett dråpslag. En tredjedel av hemspråksundervisningen för den aktuella gruppen kommer att försvinna om detta genomförs. Ni får förlåta mig, men detta verkar inte ha ett dugg med utbildningspolitik att göra. Jag tror faktiskt att detta blott och bart är frukten av en mycket sen sammankomst mellan Wibble och Wachtmeister. Det har ingenting med utbildning att göra. Dra tillbaka detta och se till att vi får tänka över hur vi skall handskas med frågan så att inte invandrarbarnen hamnar i skottgluggen; de tål inte det.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Utbildnings-
och kulturpolitik*

Visst, Marianne Jönsson, kan det på sina ställen gå att lösa detta med B-språk och med fria val. Men för det krävs stora grupper, och det drar in resurser från kommunerna.

Till sist vill jag ställa en fråga till Ingrid Näslund. När vi diskuterade särskolebarnens föräldrars rätt att välja skola och skolform för sina barn sade Ingrid Näslund att hon litade på att ett nej till vårt förslag, som skulle ha gett dem den rätten för nästan två år sedan, var det bästa sättet att ge dem den rätten. Litar Ingrid Näslund fortfarande på att det där nej var det klokaste beslutet vid det tillfället?

Anf. 226 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har svårt att förstå att Eva Johansson så engagerat kan göra spekulationer om vad som har förevarit i Finansdepartementet. Men visst kan man fantisera över sådana här beslut när man befinner sig på oppositionssidan. Jag står fast vid att det med den nya organisationen finns möjligheter att tillgodose elevernas behov med hemspråk. De får läsa språket som hemspråk i sju år och sedan som B-språk. De har möjlighet till detta genom hela skoltiden. Jag tycker inte att det är någon försämring. Under utfrågningen vi hade i höstas hörde vi hur man inom vissa kommuner, exempelvis min närstående kommun i Nybro, genom omorganisering tillgodosåg dessa elevers behov av undervisning i svenska språket.

När det gäller barn med särskilda behov sade jag till Eva Johansson och till auditoriet här att jag också är oroad för det, även om man vid utfrågningen sade att man genom avregleringen har möjlighet att samverka med den sociala sektorn och fritidssektorn. Man har större möjligheter att tillgodose de behov man tidigare täckte med specialinsatser, t.ex. genom att skoldaghem flyttar in i skolan. Detta är något som jag tycker att vi måste vara uppmärksamma på. Men att de skulle ställas sist i kön tror jag är en stor överdrift. Ulf P. Lundgren, som var med på utfrågningen, säger att man obetydligt har fjärrat sig från basresurser på 0,3 %. Man kanske kan mäta upp det i några procentenheter. Det är absolut inte bra. Men vi befinner oss i en svår situation. En förklaring till en del av dessa problem kan inte vara något annat än den ekonomi som Socialdemokraterna satt oss i, som det flera gånger sagts.

Anf. 227 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att vare sig talmannen eller någon annan person i Sverige har kunnat undgå att märka att den borgerliga fyrpartiregeringen anser sig ha råd att sänka skatterna med 25 miljarder kronor för de välbestäta. Så kom inte och säg att det inte finns pengar! Det måste i stället finnas andra skäl till att regeringen lägger kraftiga besparingskrav på skolan.

Ni ändrar inte enbart reglerna och ger skolorna en möjlighet att handskas friare med sina resurser när det gäller hemspråket, Marianne Jönsson, utan ni tar också resurserna från kommunerna. Det är det allvarliga i situationen.

Vi socialdemokrater är beredda att se över regelverket. Det kan i enskilda fall finnas skäl till att styra om resurserna, inte minst för att ge invandrarelever en bättre grund i det svenska språket. Men det skall vi inte förhindra

genom att ta resurserna ifrån kommunerna. Då blir det inte någon sådan undervisning. Det är alltså det allvarliga.

Precis som Lena Hjelm-Wallén påpekar gav de här utfrågningarna som vi har haft, speciellt den första i höstas som handlade om kommunernas syn på utvecklingen i skolan, vid handen att man gärna vill behålla den frihet som decentraliseringen givit. Till denna decentralisering har både Centern och Socialdemokraterna bidragit.

Men det som oroar mig är de entydiga beskederna om att de svaga eleverna drabbas av resursknappheten i skolan. Det borde oroa även dem som fattar besluten. Det är bråttom att få reda på hur situationen verkligen är. Barnen går som sagt inte i repris.

Anf. 228 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Jag förstår att Eva Johansson utifrån sina utgångspunkter är mycket upprörd av detta. Jag finner det också besvärligt att de svaga eleverna får stå tillbaka. Men jag håller absolut inte med om att de står sist i kön.

Jag har läst skolplaner från mina närliggande kommuner. I samtliga skolplaner tas just upp att de svagpresterande elevernas behov måste tillgodoses, precis som det stod i LGR 80 en gång i tiden.

Vi har nu den beslutsordningen att skolplaner skall godkännas av fullmäktige och att besluten skall fattas nära människorna. Det här är en fråga för kommunerna, och vi skall ge dem förtroendet att se till att de i sina kommuner får en organisation och utbildning som är rättvis och rättfärdig. Jag har stort förtroende för kommunpolitikerna på den punkten.

Anf. 229 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är mycket upprörd över det som jag fått reda på genom utfrågningarna. Jag är också mycket upprörd över det som jag får veta när jag besöker skolor. Det som nu händer försämrar nämligen skolan. Det går stick i stäv med det som regeringen har deklarerat i regeringsdeklARATIONER och i andra dokument. Regeringen skall ju skapa Europas bästa skola. Regeringen talar med kluven tunga; det är inte bra.

Jag är också upprörd över att det är så stört omöjligt att få någon företrädare för regeringspartierna att erkänna att mycket allvarliga försämringar i vår skola är på gång. En förutsättning för att kunna göra någonting bra är ju att man skaffar sig en verklighetsuppfattning. Den skall då ha med verkligheten att göra.

Det vi i höstas fick höra var att barnen blir fler i varje klass, grupptimerna blir färre, speciallärarresurserna blir färre och elevvården dras ned. Vilka är det, Marianne Jönsson, som drabbas av detta? Jo, det är de elever som mår bäst i en klass med inte fullt så många barn. Läraren har då möjlighet att se dem. Det är de barn som i vissa moment mår bra av en mycket liten undervisningsgrupp, där de kan få mycket hjälp. Det är de barn som behöver speciallärarens alla kunskaper och resurser och som behöver en kurator, en psykolog, en syo-konsulent osv. för att klara sina studier. Det är de barnens sämre situation i skolan som gör mig upprörd.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Utbildnings-
och kulturpolitik*

Anf. 230 CHRISTER LINDBLOM (fp) replik:

Herr talman! Jo, det är sant, Eva Johansson, att det sker neddragningar i kommuner, och främst naturligtvis i kommuner som har usel ekonomi. När det då sker neddragningar i kommuner med usel ekonomi drabbas framför allt de verksamheter som är personalkrävande och som kostar mycket pengar. Det är skolan och socialvården. Jag tycker inte att det skulle vara en särskilt trevlig uppgift att vara kommunpolitiker i dessa kommuner, därför att det måste vara fruktansvärt svårt att göra prioriteringar. Det är självklart att man inte, som det står i en dikt, slaktar med glad själ. Det här bereder säkert våra kolleger på kommunplanet många svåra bekymmer.

Jag tror också att det är viktigt att vi inte bara fokuserar skolproblemen enbart på pengabrist. Vi satsar nämligen fortfarande kolossalt mycket pengar på grundskolan och gymnasieskolan i Sverige.

Eva Johansson sade i sitt anförande att det främst är utifrån näringsfrihets- och etableringsfrihetsbegrepp som vi skapar friskolor. Det är inte alls så. De skapas utifrån ett behov. Det finns föräldrar som vill att deras barn skall vara elever i friskolor. Många friskolor har i dag långa köer. Men de skulle väl helst tas bort, då de inte stämmer med det fyrkantiga system som Eva Johansson förespråkar.

Jag skall försöka att tala med Anne Wibble om vad hon eventuellt har haft för sig, men jag tror inte att jag kommer att få ett positivt besked i fråga om att det skulle vara en konspiration mellan henne och Wachtmeister som har resulterat i förslaget till reducering av hemspråkskostnaderna.

Anf. 231 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det är ju ännu värre om det här förslaget är någonting som de fyra regeringspartierna har hittat på. Jag trodde att det var Ny demokrati som hade gjort det, därför att man i det partiet är kapabel till det. Jag hoppades att regeringspartierna inte var det. Men prata med Wibble om det! Det kan vara bra.

Privata skolor skapas i dag därför att det är ett bra sätt att garantera barn mer resurser för skolgång. Jag undrar inte över att föräldrar gör sådana val – det skulle vara konstigt annars. Men det måste ändå vara viktigt för oss som politiker och som ansvariga för alla barn och deras behov av en bra skola att se till att resurserna fördelas rättvist.

Skolpengssystemet, som fördelar lika många kronor till alla barn, är inte rättvist. Det är det som nu håller på att genomföras i så många kommuner.

Det måste inte nödvändigtvis vara så att förändringarna i skolan görs därför att kommunerna har dålig ekonomi. På många ställen är det beslut om att förändra resursfördelningen som ligger bakom. Så är det i många av kranskommunerna i Stockholm, som jag känner väl till. Där har man tagit pengar från de skolor som tidigare har fått litet mer än 100 % och gett till de skolor som har fått mindre. Det har man gjort i ett system där man har bedömt behovet. Det är väl inte att undra på om människor upplever att skolpengssystemet är grymt orättvist. Det är det faktiskt.

Anf. 232 CHRISTER LINDBLOM (fp) replik:

Herr talman! Jag vill bara göra några kommentarer. Det skolpengssystem som Eva Johansson beskriver innebär att man lägger alla resurser i en pott

och inte behåller någonting centralt för t.ex. elever med behov av särskilt stöd och andra förstärkningsresurser. Jag tycker inte heller att det skolpengssystemet är särskilt bra – om det inte införs i kolossalt stor skala, där det finns hundratusentals invånare i ett område. Vi är alltså överens om att det här kan slå mycket snett, och därför är det bra att man behåller förstärkningsresursen.

Ett av de exempel som jag tidigare hänvisade till vad gäller kommuner med usel ekonomi var Göteborg. Jag skulle vilja fråga Eva Johansson: Varför har Göteborgs kommun usel ekonomi? Den dåliga ekonomin har ju inte uppstått bara därför att Sverige råkade få en borgerlig regering, utan den är naturligtvis följden av en lång kedja av händelser. Också andra kommuner, som tidigare var socialdemokratiskt styrda, har ekonomiska problem. Det är alltså inte regeringen Bildt som har förorsakat de kommunala problemen i budgetarna.

Jag sade tidigare att det sved i hjärtat på de lärare som hörde Lena Hjelm-Walléns generalisering vad gäller överkompensation till friskolor. Den svedan beror på att de plötsligt, efter tilldelningen av 85 % av de resurser som går till kommunerna, kan få en anständig lön. Jag tror inte ens att Eva Johansson missunnar dem den. Om man hade behållit det gamla systemet skulle de ha levt kvar i ett slags lärarproletariat, bara därför att de arbetar i fristående skolor. Det är inte rättvist.

Anf. 233 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Christer Lindblom kan vara lugn! Det är ingen här i kammaren som förespråkar det gamla systemet, som han kallar det. Vad vi förespråkar nu är ett rättvist resursfördelningssystem mellan fristående skolor och kommunala skolor, där elevernas behov och inte huvudmannaskapet skall styra.

Jag vet inte varför Göteborgs kommun har dålig ekonomi. Det kan finnas olika anledningar till det. Det kanske går att reda ut det med göteborgarna.

Jag har tittat en hel del på de kommuner som ligger i närheten av mitt valdistrikt. Sollentuna kommun fördelar upp till 95 % per capita av sina skolresurser. Jakobsberg, som jag nämnde förut och där det här fick ett så otroligt stort utslag, fördelar 85 %. Den modell som kammaren har lagt fast för bidragen till de fristående skolorna har de alltså tagit över i ett skolpengssystem. Det får helt horribla konsekvenser.

Var tycker nu Christer Lindblom att det är rimligt att lägga gränserna för de skillnader som får finnas, om det nödvändigtvis skall slås fast en procentsats? Jag tycker att vi med varm hand kan överlämna de här besluten till kommunerna. De har vana, erfarenhet och kunskap när det gäller att fördela resurser mellan skolor. Det har kommunerna hållit på med i ganska många år, och det kan de klara senare också. Jag tycker att vi kan lägga det ansvaret och det förtroendet på dem.

Ni har sagt nej till detta gång efter gång. Beatrice Ask sade tidigare att vi hade ändrat vårt förslag från gång till gång, men det har vi inte gjort. Vi står fortfarande fast vid det förslag som vi ursprungligen lade fram.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Utbildnings-
och kulturpolitik*

Anf. 234 INGRID NÄSLUND (kds) replik:

Herr talman! Eva Johansson tog upp betydelsen av en likvärdig skola. Jag var inne på att det kan vara annat än ekonomiska resurser som gör att en skola inte utfaller likvärdigt för olika barn. Det är nämligen så att alla inte behöver lika lång tid på sig. Jag håller med om att alla inte heller behöver lika stora resurser. Men så som skolan har varit organiserad hitintills har alla gått lika många år. Man har förväntats klara av läsinläringen på lågstadiet på ungefär samma tid. Den som inte har gjort det har vandrat vidare, men har ingalunda varit färdig med denna grund. Detta har sedan visat sig i ett mycket dåligt skolresultat.

Det var därför som jag i mitt inlägg var inne på detta, att jag inte tror att vi åstadkommer någon förändring på den här punkten om vi förlänger skolan med ett år för alla. Därför skulle jag vilja se en flexibilitet när det gäller skoltidens längd.

Jag är, precis som Eva Johansson, bekymrad över att en del skolor får för litet resurser. I Göteborg har det bl.a. varit så att stödresursen, som man har behållit för att dela ut i olika delar av staden, kom alldeles för sent när det nya systemet hade införts. Det var helt fel, och jag beklagar det djupt. Det innebar att en del skolor inte alls hade tillräckligt för att kunna ge det stöd som vissa elever behövde.

Jag har sedan hört att vissa av dessa skolor har klagat högljutt. Nu har de mycket pengar, men de har inte i tid kunnat anställa speciallärare. Det var en förfärlig miss, som jag inte förstår att man kunde göra. Vi har klagat på detta, och vi har bett att man skall utreda det och se till att det inte upprepas. Vi har också sagt att det över huvud taget är nödvändigt att se över det sätt på vilket resurserna till skolan fördelas.

Anf. 235 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det är viktigt att barn och ungdomar får använda den tid de behöver för inläring. Jag tycker inte att vi skall ha en skola där det förväntas att alla barn vid ett visst tillfälle skall ha nått lika långt. Det är bl.a. mot den bakgrunden som jag motsätter mig en tidig betygssättning och ett provsystem som just framkallar dessa förväntningar på barn och ungdomar. Det skulle vara intressant att höra Ingrid Näslunds kommentarer på den punkten.

Jag vill också återkomma till frågan om rätten för föräldrarna till särskolebarnen att välja skola för sina barn. Ingrid Näslund! Var det bästa sättet att snabbt komma fram till ett beslut om detta att säga nej till det förslag till ny lag som låg på riksdagens bord för snart två år sedan?

Anf. 236 INGRID NÄSLUND (kds) replik:

Herr talman! Eva Johansson anser att olika barn behöver olika lång tid. Då kanske Eva Johansson också är beredd att fundera på om alla barn behöver en förlängning av skoltiden till tio år. Det kanske inte behövs lika lång tid för alla barn innan de kan börja gymnasiet. Detta är verkligen något som vi skulle behöva fundera på.

Jag tycker för min del att skolstarten i fortsättningen skulle variera mer än den gör nu. Vi skulle behöva intagningar vid olika tider på året, kanske vid

flera tillfällen under ett läsår. Jag vet att det finns organisatoriska problem med detta, men det vore en verklig utmaning att försöka lösa de organisatoriska problemen och se om vi kunde få en verkligt individualiserad skola. Det skulle jag kalla en likvärdig skola.

När det gäller den fråga om särskolebarn som Eva Johansson tog upp vill jag tala om att jag har precis samma uppfattning som jag hade vid den tidpunkt då detta diskuterades. Jag är besviken över att regeringen inte har kommit till skott, att den inte har kommit med ett förslag när det gäller detta.

Det var bl.a. jag som motionerade i den här frågan. Det förslag som låg här kom från mig. Jag är besviken över att det inte har blivit ett bättre resultat, att regeringen inte har tagit initiativ till att utöka valfriheten till att gälla alla föräldrar.

Anf. 237 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Vad bra att det finns en motion också till årets riksmöte. Ingrid Näslund kan komma över sin besvikelse genom att stödja den. Då kan vi – visserligen med två års försening – få ett beslut under det här året som ger särskolebarnens föräldrar samma självklara rätt att välja skola och skolform för sina barn som alla andra föräldrar har.

Jag förstår besvikelsen. Det beslut som fattades för snart två år sedan var en ren undanmanöver. Ingrid Näslund borde ha kunnat se att det var det, att det inte var så mycket allvar bakom beslutet. Den referensgrupp som skulle tillsättas har inte gjort någonting. Jag kan försäkra att föräldrarna till de handikappade barnen är grymt besvikna. Det är inte bara Ingrid Näslund som är det.

Anf. 238 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Vad är det för mening med att generalisera på det sätt som Eva Johansson gör? Vad är det för mening med att måla allt som sker i våra skolor svart?

Detta är inte sant. Eva Johansson gör sig skyldig till fruktansvärda anklagelser mot alla som arbetar i skolorna och mot dem som arbetar med skolpolitiken i vårt land. Det är utomordentligt allvarligt.

Man lägger ned ett enastående arbete för att utveckla våra skolor för våra barns bästa. Varken kommunutfrågningen eller utfrågningen om dyslexi gav den entydiga bild som Eva Johansson här målar upp. Det fanns tvärtom oerhört mycket positivt i båda utfrågningarna.

Herr talman! Att besparingar sätter sina spår är väl inte underligt. Det gäller att komma till rätta med svårigheterna i stället för att generellt måla allt i svart.

Att vara så totalt fixerad av antalet kronor är förödande. Det satsas alltså jämt oerhört mycket medel på de svenska skolorna och den svenska undervisningen. Det satsas mycket mer än i många andra länder. Varför görs då besparingar? Ingen kan väl vara okunnig om att vi har drabbats av en internationell lågkonjunktur som har satt mycket djupa spår även i vårt land. Ingen kan väl vara okunnig om att det har förts en politik då vi levde över våra tillgångar. När det inte längre går för sig måste man göra besparingar. Det är det som sker nu.

Herr talman! Det är också nödvändigt att det förs en politik som ser till att vi återfår resurserna i det här landet. Den politiken för den borgerliga regeringen.

Anf. 239 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Beskyllningarna har jag inte riktat mot någon som arbetar i skolan. Personer i det här rummet borde ta åt sig den kritiken. Beskyllningarna vill jag rikta mot regeringen. Den har visserligen regerat under en lågkonjunktur, men den har själv i hög utsträckning spätt på lågkonjunkturen och medverkat till att resurserna totalt sett har blivit knappare i vårt samhälle. Det är klart att det då inte heller finns några resurser att fördela till skolan.

Beskyllningarna riktar jag mot politiker som bara sitter och ser på när lärare och andra anställda inom omsorgen och vården i kommunerna sparkas ut i arbetslöshet. De får ersättning från arbetslöshetskassan i stället för att vara kvar på sina jobb, där de så väl behövs. Eleverna i skolan behöver dem. Det är skillnad, beroende på vem man har lyssnat på.

Hans Nyhage! Läs utskriften från utfrågningen igen! Det gavs en svidande kritik. I skolan jobbar man nu under hart när omöjliga omständigheter, om man har ambitionen att leva upp till skollagens portalparagraf om likvärdighet i utbildningen. Kommun efter kommun sade att det är eleverna med särskilda behov – de med litet lättare bekymmer och de med de osynliga handikappen – som far illa i dagens skola. Det borde ha väckt många oroliga tankar också i moderata utbildningspolitikens huvuden.

Anf. 240 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Det är ofrånkomligt att det även under den socialdemokratiska regimen på 80-talet drogs in betydande miljarder från kommunerna. På vilket sätt tänker Socialdemokraterna åtgärda det, så att dessa pengar går tillbaka till kommunerna?

Faktum kvarstår. Förutsättningen för att vi skall kunna öka resurserna ute i våra kommuner är att det förs en politik i det här landet som skapar inkomster, så att det blir mer att fördela.

Herr talman! Jag påstår med bestämdhet att den socialdemokratiska politiken i stora avseenden motverkar just den resursskapande politiken. Där finns de verkliga grunderna för de besparingar som nu måste göras.

Anf. 241 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det skulle vara mycket intressant att få reda på hur skattesänkningar för aktieägare, förmöget folk och människor med stora inkomster skall leda till att skolan förses med bättre resurser. Jag kan inte förstå detta. Det finns ingenting i den rullning av miljarder som regeringen håller på med, till dem som redan har mycket, som säger att det kommer att skapas ett enda nytt jobb. Om det är detta man vill borde man ha styrt över resurserna, just för att skapa nya jobb. En liten del hade faktiskt räckt om man hade velat se till att skolan, vården och omsorgen ute i kommunerna skulle kunna behålla de anställda i stället för att sparka ut dem till en säker arbetslöshet.

Det är inte fråga om någonting annat än prioriteringar. Ni har prioriterat höginkomsttagare, förmögna och aktieägare. Vi prioriterar viktiga verksamheter för barn och ungdomar. Därför, herr talman, var det så viktigt att skolministern förut faktiskt inte sade det hon tänkte säga.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 242 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Det har i denna debatt om barn och skola diskuterats mycket ekonomi. Jag tror faktiskt att det bland det viktigaste man kan göra just i en kärv ekonomisk situation är att investera, och bland de viktigaste investeringar man kan göra är att investera i människor och framför allt i barnen.

I den socialdemokratiska kulturmotionen föreslås en satsning på sammanlagt 500 miljoner kronor på kulturen. En stor del av dessa pengar föreslås gå just till barn- och ungdomskulturen.

Herr talman! Jag hade hoppats att vi skulle få en bred kulturpolitisk debatt i dag, och jag beklagar att man från regeringspartiernas sida inte – i varje fall av talarlistan att döma – visat något intresse för en sådan debatt.

Det är viktigt att vi kan fullfölja den satsning på kultur i skolan som inleddes under den socialdemokratiska regeringens tid. Jag tror att det är viktigt att se till att skolbiblioteken kan upprätthållas. Med den utveckling som sker i skolan med minskade kulturinslag och neddragningar av skolbiblioteken är det viktigt att man också inom regeringspartierna funderar på vad som händer. Socialdemokraterna vill satsa mer på kultur i skolan, och vi vill ha en översyn av vad som egentligen händer med skolbiblioteken.

Den andra punkten i den socialdemokratiska kulturmotionen handlar om att bekämpa främlingsfientligheten. Vi anser att det just i ett mångkulturellt samhälle är viktigt att stödja invandrarnas egen kulturverksamhet. Detta kan tillföra det svenska samhället väldigt mycket. Det finns gott om invandrade författare, musiker och sångare, som har berikat och kan fortsätta att berika det svenska kulturlivet.

Man inser lätt att det utan konstnärer – inte blir någon konst. I en lågkonjunktur drabbas konstnärer speciellt hårt av arbetslösheten, och det är därför viktigt att vi ser till att förbättra konstnärliga yrkesutövarers arbetsvillkor. I den tredje punkten i vår kulturpolitiska motion föreslår vi åtgärder för att ge konstnärer jobb till någorlunda rimliga villkor.

Den fjärde punkten i den socialdemokratiska motionen handlar om att vidga deltagandet, att skapa jämlikhet. Det framlades i går en ESO-rapport om kulturen. På många punkter delar jag inte de slutsatser som dras i rapporten. Tyvärr är det en sanning att vi med kulturpolitiken som medel ännu inte har lyckats vidga deltagandet i den utsträckning vi skulle vilja. Detta är en utmaning, och därför vill Socialdemokraterna satsa resurser för att stimulera till ett vidgat deltagande.

Här handlar det också om folkbildningen, och jag beklagar att den för folkbildningen ansvariga ministern lämnade kammaren för en stund sedan. Den nuvarande regeringen riktar nu för tredje året i rad attacker mot folkbildning. Denna gång skär man ned det redan hårt ansträngda anslaget med 100 miljoner kronor. Jag tycker att det nu får vara nog med dessa attacker, speciellt som riksdagen under den socialdemokratiska regeringstiden i bred

*Utbildnings-
och kulturpolitik*

enighet fastställde mål, riktlinjer och omfattning för satsningarna på folkbildningen.

Herr talman! Det har hävdats att svensk statlig kulturpolitik relativt sett satsar alltför mycket på Stockholm. De som framför den kritiken har rätt. Jag anser att vi måste satsa mer på och bättre ta till vara den levande kultur som finns ute i landet. Just i en lågkonjunktur ger satsningar på kulturmiljövården oerhörda möjligheter. Jag gläder mig åt att bl.a. Stina Gustavsson har motionerat om en höjning av detta anslaget med 50 miljoner kronor i förhållande till regeringens förslag. Detta räcker emellertid inte, utan jag tror att det skulle krävas en tredubbling av anslaget.

Herr talman! Det är framför allt två frågor när det gäller kulturhuvudtiteln som har diskuterats mycket i medierna. Den ena gäller regeringens fortsatta hackningar på Riksteatern. Man föreslår en minskning av anslaget till Riksteatern med 10 miljoner kronor. Därmed visar faktiskt kulturministern att hon är mer intresserad av Stockholm än av landet i övrigt, eftersom hon inte drar ner anslagen till de andra nationalinstitutionerna på samma sätt som när det gäller Riksteatern. Detta hugg mot teaterverksamheten runt om i landet är oacceptabelt, och anslaget bör därför inte skäras ner på detta sätt.

På samma sätt tycker vi att det är fel att ge sig på Filminstitutets verksamhet på det sätt som sker i budgetpropositionen. Vi vill återföra 3,5 miljoner kronor av de pengar som regeringen vill minska anslaget till Filminstitutet med.

Herr talman! I en satsning på utveckling av Sverige tror jag att kulturen spelar en helt avgörande roll. Riktlinjerna för hur vi skall fullfölja den satsningen anger vi i den socialdemokratiska partimotionen om kulturpolitiken.

Anf. 243 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Det skulle vara intressant att här i kammaren få en debatt om kulturens roll i skolan. Kulturen kan ju vara en mötesplats i skolan och tjäna som motvikt till eller vara en introduktion till den kultur man möter i TV och andra medier.

Vi måste emellertid här lära oss något av historien. I slutet på 80-talet förändrades statsbidragskonstruktionen av lönerna till lärarna framför allt i gymnasieskolan. Med den förändrade konstruktionen försvann mycket av kulturinslagen framför allt i gymnasieskolan. På grund av denna teknikalitet tog man bort Timme till förfogande.

En annan sak som vi måste dra erfarenhet av är nedläggningen av länsskolnämnderna. De tjänade många gånger som en samorganisation, som kunde erbjuda kulturarbetare möjligheter till sammanhängande turnéer till skolorna i länet.

Det finns alltså mycket som måste komma med i en sådan här debatt. Det är viktigt att man får öronmärkta statsbidrag till kulturen i skolan. Men det bästa vore nog att återgå till sektorsbidraget till skolan. Detta har vi i Vänsterpartiet föreslagit. Härigenom får skolorna själva möjlighet att ta ansvar för kulturinslagen i skolan.

Det är mycket som kan sägas i den här frågan, Åke Gustavsson, och det är mycket som inte har blivit sagt. Vi har inga färdiga lösningar, och jag vill

citera Värmlandspoeten Bengt Berg: En sak är i alla fall säker – om snön ligger kvar till midsommar blir det en sen vår.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

Anf. 244 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Herr talman! Det senaste är det lätt att instämma i.

Jag tror att det är viktigt att vi ser över de nya planerings- och ekonomisystemen i kommunerna. Ett resultat av de nya systemen har faktiskt blivit att kulturen i skolan har fått stryk.

Det är emellertid en dålig ursäkt att bara skylla på planerings- och ekonomisystem. Det förutsätter nämligen att det inte finns någon politisk vilja. Det är ytterst politikerna som har ansvaret för hur den politiska viljan förverkligas. Tyvärr har kulturen i stor utsträckning slängts ut ur skolorna. Nu hotas många skolbibliotek.

Däremot tror jag inte att ett återinrättande av länskolnämnderna på något sätt skulle rädda kulturen i skolan. Tvärtom tror jag att de medel som på det sättet frigörs från byråkratin i stället kan användas för direkt verksamhet.

Kan jag tolka Björn Samuelsons inlägg så, att man från Vänsterpartiets sida är beredd att ställa upp på större satsningar på kultur i skolan och satsningar på skolbarnomsorgen, t.ex. speciella medieprojekt för barn och ungdom, eller satsningar på länskonstnärer, som arbetar tillsammans med skolan?

I så fall har det i kvällens debatt givits åtminstone något konkret besked. Det skall ju komma en vår också efter valet.

Anf. 245 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! På flera av frågorna i Åke Gustavssons senaste frågebatteri kan jag svara ja.

Jag menar inte att vi skall återinrätta länskolnämnder. Jag ville bara peka på den problematik som uppstod när länskolnämnderna lades ned.

Vi tror inom Vänsterpartiet vidare att det är viktigt att konstruktionen av statsbidraget till kulturen i skolan är sådan att det nationella ansvaret för kulturen i skolan tydliggörs. Jag vill i det sammanhanget säga att kulturen i skolan inte är oviktig i det perspektiv som vi har debatterat tidigare här i kväll. Likvärdighetsprincipen är oerhört viktig för eleverna i detta sammanhang. Jag tror att detta också kan ha en inverkan på den sociala snedrekryteringen till högre studier. Jag tror att vi och Åke Gustavsson säkerligen kan komma att mötas på ett mycket konstruktivt ideologiskt och politiskt plan i detta avseende.

Anf. 246 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är mycket glad för den senaste repliken. Också jag tror att det förhåller sig på detta sätt. Tyvärr är inte de politiska förutsättningarna i Sveriges riksdag för närvarande sådana att man kan genomföra detta, men jag förutsätter efter detta replikskifte att ni inom Vänsterpartiet noga studerar den socialdemokratiska partimotionen på kulturområdet.

Med tanke på de ideologiska utgångspunkter som Björn Samuelson här har redovisat – vad gäller möjligheterna att öka människans självförverkli-

*Allmänpolitisk
debatt*

*Utbildnings-
och kulturpolitik*

gande och att komma till rätta med den sociala snedrekryteringen i olika avseenden – tror jag att våra förslag i dessa sammanhang ligger ganska rätt. (forts. prot. 59)

2 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Redogörelse
1993/94:RB1 Fullmäktiges i Riksbanken förvaltningsberättelse för år 1993

3 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 9 februari

1993/94:336 av *Lennart Nilsson* (s) till miljöministern om provborrning efter olja i Skagerrak:

Många människor känner stor oro för de norska planerna på provborrning efter olja i Skagerrak. Vid en eventuell katastrof hotas hela Västkustens miljö.

Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att hävda de svenska miljöintressena vid eventuella norska provborrningar?

1993/94:337 av *Lennart Nilsson* (s) till kommunikationsministern om vägen Forshälla–Torp i Uddevalla kommun:

Vägplanerna för anläggning av väg mellan Forshälla–Torp i Uddevalla kommun ligger på regeringens bord.

När avser regeringen fatta beslut om vägplanen?

1993/94:338 av *Lennart Nilsson* (s) till arbetsmarknadsministern om Volvos lokaliseringsbidrag till Uddevallafabriken:

Volvo har genom regeringsbeslut tvingats betala tillbaka delar av lokaliseringsbidraget man erhöll i samband med det s.k. Uddevallapaketet.

Kommer regeringen att ge Uddevallaregionen del av dessa medel för att öka antalet arbetstillfällen?

1993/94:339 av *Martin Nilsson* (s) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om krigsmaterielexport till Indonesien:

Krigsmaterielinspektionen har, efter att bl.a. ha hört den rådgivande nämnden, givit klartecken för export av bl.a. bandvagnar till Indonesien.

Nu framgår det enligt uppgift att alla de stora partierna inte är överens om att bevilja sådana klartecken.

Socialdemokraternas utrikespolitiska talesmän har i olika sammanhang förklarat att en sådan export är oförenlig med svensk vapenexportpolitik.

Prot. 1993/94:58
10 februari 1994

Med anledning av denna starka markering vill jag fråga regeringen om man avser "dra in" de positiva förhandsbesked som tidigare lämnats beträffande nya krigsmateriellaffärer med Indonesien?

1993/94:340 av *Martin Nilsson* (s) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om krigsmaterielexport till länder vid Persiska viken:

Enligt uppgift i media har regeringen givit tillstånd för export av såväl följdleveranser som viss övrig krigsmateriel till länder i Persiska viken som tidigare ej kom ifråga som mottagarländer för svensk krigsmaterielexport.

Med anledning av detta skulle jag vilja fråga om KMI eller regeringen givit klartecken till export av viss övrig krigsmateriel till en eller flera av staterna kring Persiska viken.

4 § Kammaren åtskildes kl. 20.03.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 1 § anf. 37 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 81 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 131 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 175 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. anf. 219 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Torsdagen den 10 februari

1 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 57)	1
<i>Den ekonomiska politiken</i>	1
Göran Persson (s)	
Dan Eriksson i Stockholm (nyd)	
Johan Lönnroth (v)	
Talmannen (om debattreglerna)	
Finansminister Anne Wibble (fp)	
Lars Tobisson (m)	
Per-Ola Eriksson (c)	
Rose-Marie Frebran (kds)	
Inga-Britt Johansson (s)	
Bo G Jenevall (nyd)	
Torgny Larsson (s)	
Agne Hansson (c)	
Sonia Karlsson (s)	
Simon Liliedahl (nyd)	
Lisbet Calner (s)	
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
<i>Skattepolitik</i>	55
Lars Hedfors (s)	
Peter Kling (nyd)	
Lars Bäckström (v)	
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Kjell Johansson (fp)	
Ivar Franzén (c)	
Harry Staaf (kds)	
Bengt Silfverstrand (s)	
<i>Välfärdspolitik</i>	90
Birgitta Dahl (s)	
Arne Jansson (nyd)	
Rolf L Nilson (v)	
Statsrådet Bo Könberg (fp)	
Göte Jonsson (m)	
Karin Israelsson (c)	
Pontus Wiklund (kds)	
Jan Andersson (s)	
Lennart Rohdin (fp)	
Rosa Östh (c)	
Chatrine Pålsson (kds)	
Liisa Rulander (kds)	

<i>Utbildnings- och kulturpolitik</i>	132	Prot. 1993/94:58 10 februari 1994
Lena Hjelm-Wallén (s)		
Björn Samuelson (v)		
Statsrådet Beatrice Ask (m)		
Hans Nyhage (m)		
Christer Lindblom (fp)		
Marianne Jönsson (c)		
Ingrid Näslund (kds)		
Eva Johansson (s)		
Åke Gustavsson (s)		
(forts. prot. 59)		
2 § Bordläggning	170	
3 § Anmälan om frågor		
1993/94:336 av Lennart Nilsson (s) om provborrning efter olja i Skagerrak	170	
1993/94:337 av Lennart Nilsson (s) om vägen Forshälla–Torp i Uddevalla kommun.....	170	
1993/94:338 av Lennart Nilsson (s) om Volvos lokaliseringsbi- drag till Uddevallafabriken	170	
1993/94:339 av Martin Nilsson (s) om krigsmaterielexport till Indonesien.....	170	
1993/94:340 av Martin Nilsson (s) om krigsmaterielexport till länder vid Persiska viken.....	171	

